ŞİLİLİ MADENCİLERİN KURTULUŞ HİKAYESİ

33 MADENCİ

JONATHAN FRANKLIN

33 MADENCİ

ŞİLİLİ MADENCİLERİN KURTULUŞ HİKÂYESİ

JONATHAN FRANKLIN

Türkçesi: Nuray Önoğlu

anatolialit
www.anatolialit.com
info@anatolialit.com

hitkitap

© HİTKİTAP

Jonathan Franklin
33 Madenci
The 33
Türkçesi: Nuray Önoğlu

Yayına Hazırlayan
Seyfi Öngider
Yonca Hancıoğlu

ISBN 978-9944-198-33-2
Mayıs 2011, İstanbul

Anatolialit Telif Hakları Ajansı aracılığıyla
© 2010, Jonathan Franklin
Yayıncının yazılı izni olmadan herhangi bir alıntı yapılamaz

Kapak Tasarımı ve Sayfa Düzeni: Ebru Öner

Kitap Matbaacılık San. ve Tic.Ltd.Şti.
Davutpaşa Cad. No: 123 Kat: 1 Topkapı-İstanbul
Tel: 0212 482 99 10
Sertifika No: 16053

Merkez
Fener Kalamış Cad. No: 93/7
34726 Kadıköy-İstanbul
Tel: 0216 449 98 05 pbx Faks: 0216 348 00 69
hitkitap@hitkitap.com www.hitkitap.com
Sertifika No: 10540

Dağıtım
Alemdar Mah. Çatal Çeşme Sok.
No:30 Kat:2 Fırat Han Cağaloğlu-İstanbul
Tel: 0212 513 81 57 Faks: 0212 511 62 52
İnternet Satış: www.kuraldisi.net

Bu kitabı, bu dramatik öykü süresince yüzümü pek seyrek görme olanağı bulan aileme adıyorum. Her daim sabırlı ve gözü pek karıma ve kıymetli altı kızıma; Francisca, Susan, Maciel, Kimberly, Amy ve küçük Zoe'ye. Ve son olarak, yüzümü pek göremeyen torunum Tomas'a.

Bu kitabı yazmak, otuz üç madencinin yaşadıklarıyla kıyaslanamayacak olsa da, zorlu bir görev ve yolculuk oldu benim için; ama ben de, nihayet huzura ve aileme kavuştuğum için heyecan duyuyorum.

Jonathan Franklin
Aralık 2010
Santiago, Şili

İçindekiler

Önsöz	Dünyanın Gözleri	11
Bir	Canlı Canlı Gömülmek	17
İki	Umutsuz Bir Arayış	33
Üç	Cehennemde Kısılıp Kalmak	51
Dört	Hıza Karşılık Kesinlik	67
Beş	17 Günlük Sessizlik	87
Altı	Madenin Dibinde Beklenmedik Bir Şans	103
Yedi	Hayata Yeniden Tutunmak	119
Sekiz	Maraton	137
Dokuz	TV Gerçekliği	153
On	Tünelin Ucunda Işık Göründü	171
On bir	Son Günler	187
On iki	Son Hazırlıklar	199
On üç	Kurtuluş	219
On dört	Özgürlüğün İlk Günleri	237
Sonsöz	Umudun Zaferi	249
Yazarın Notu		255
Katkı Belirtme		261

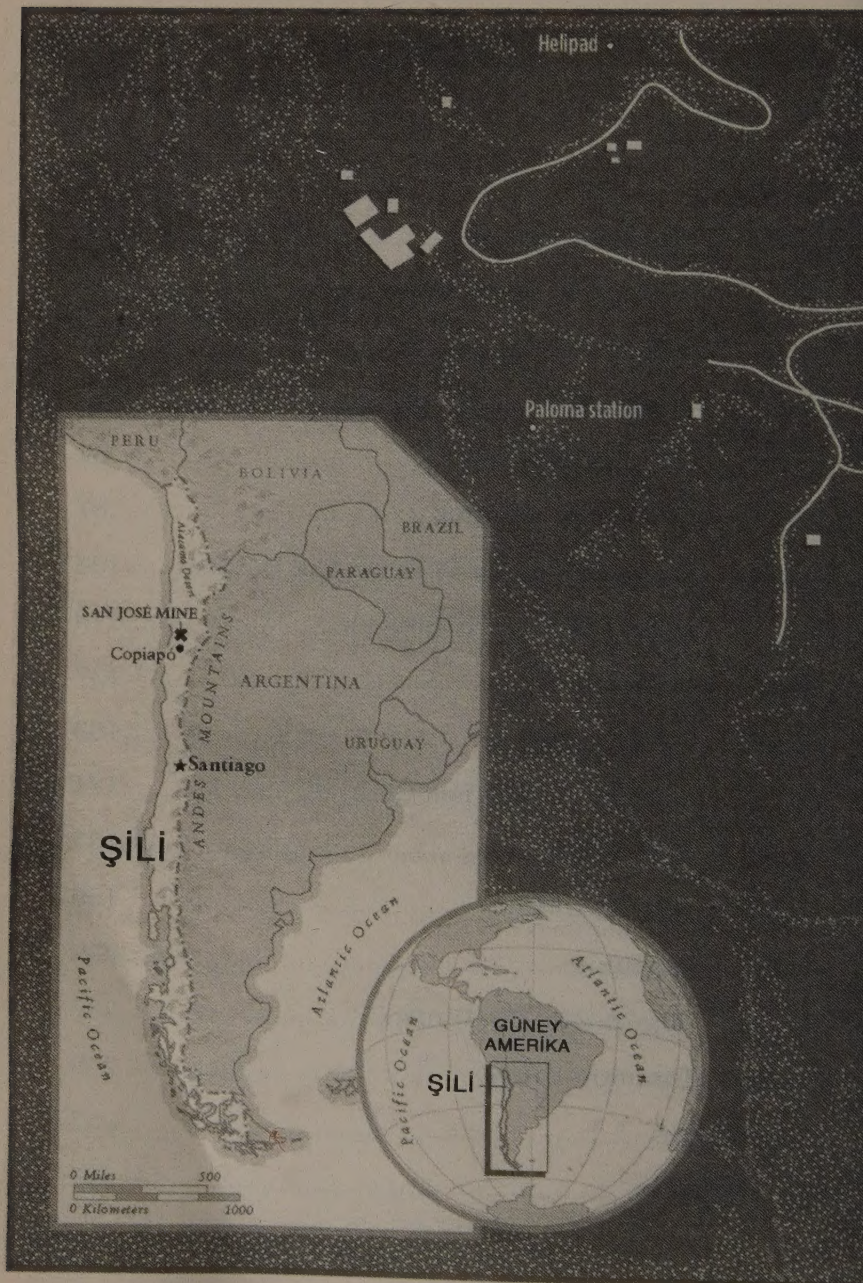
Helipad
Paloma station
PERU
BOLIVIA
BRAZIL
PARAGUAY
SAN JOSÉ MINE
Copiapó
ARGENTINA
URUGUAY
★Santiago
ŞİLİ
ANDES MOUNTAINS
Atacama Desert
Pacific Ocean
Atlantic Ocean
0 Miles 500
0 Kilometers 1000
GÜNEY AMERİKA
ŞİLİ
Pacific Ocean
Atlantic Ocean

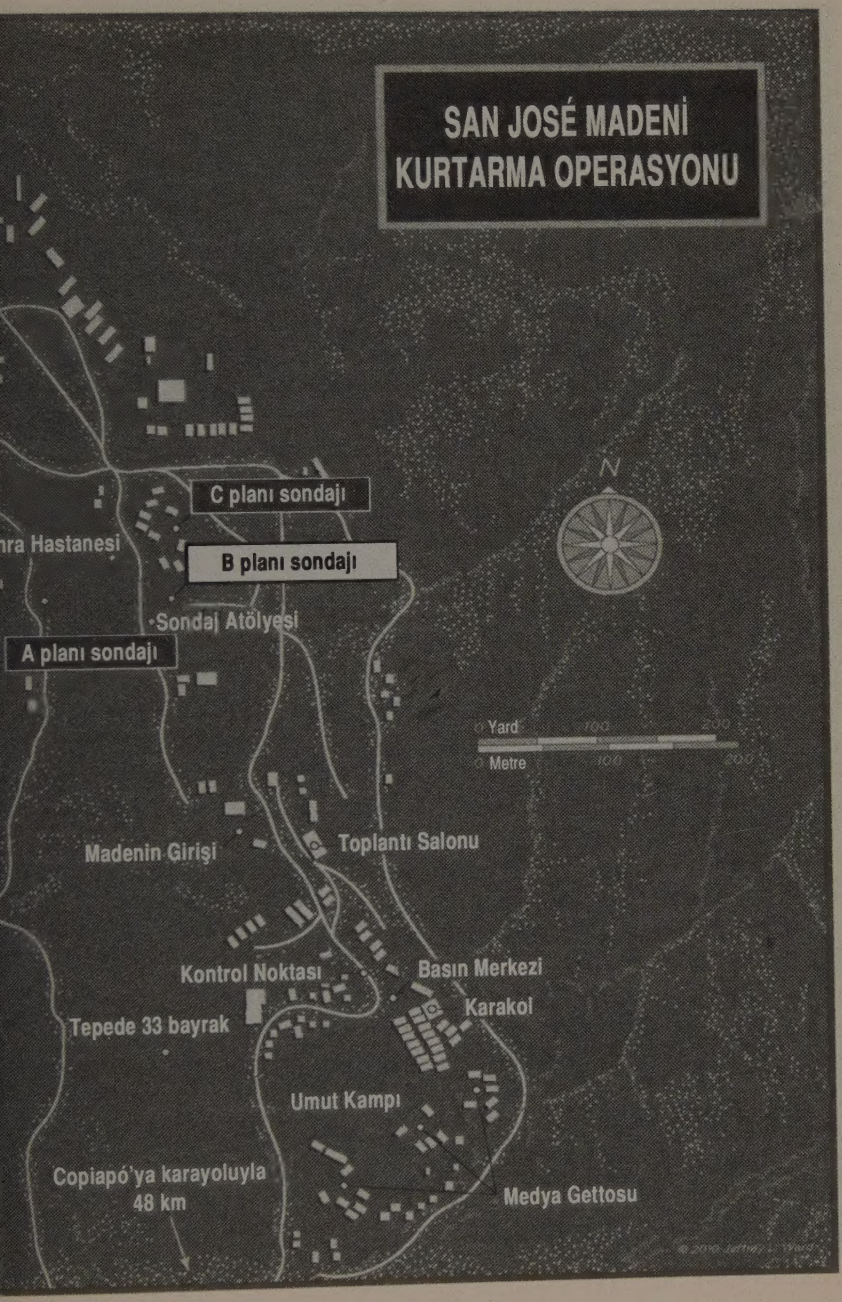
SAN JOSÉ MADENİ
KURTARMA OPERASYONU
C planı sondajı
B planı sondajı
Sondaj Atölyesi
A planı sondajı
Yard
Metre
Madenin Girişi
Toplantı Salonu
Kontrol Noktası
Basın Merkezi
Karakol
Tepede 33 bayrak
Umut Kampı
Copiapó'ya karayoluyla
48 km
Medya Gettosu

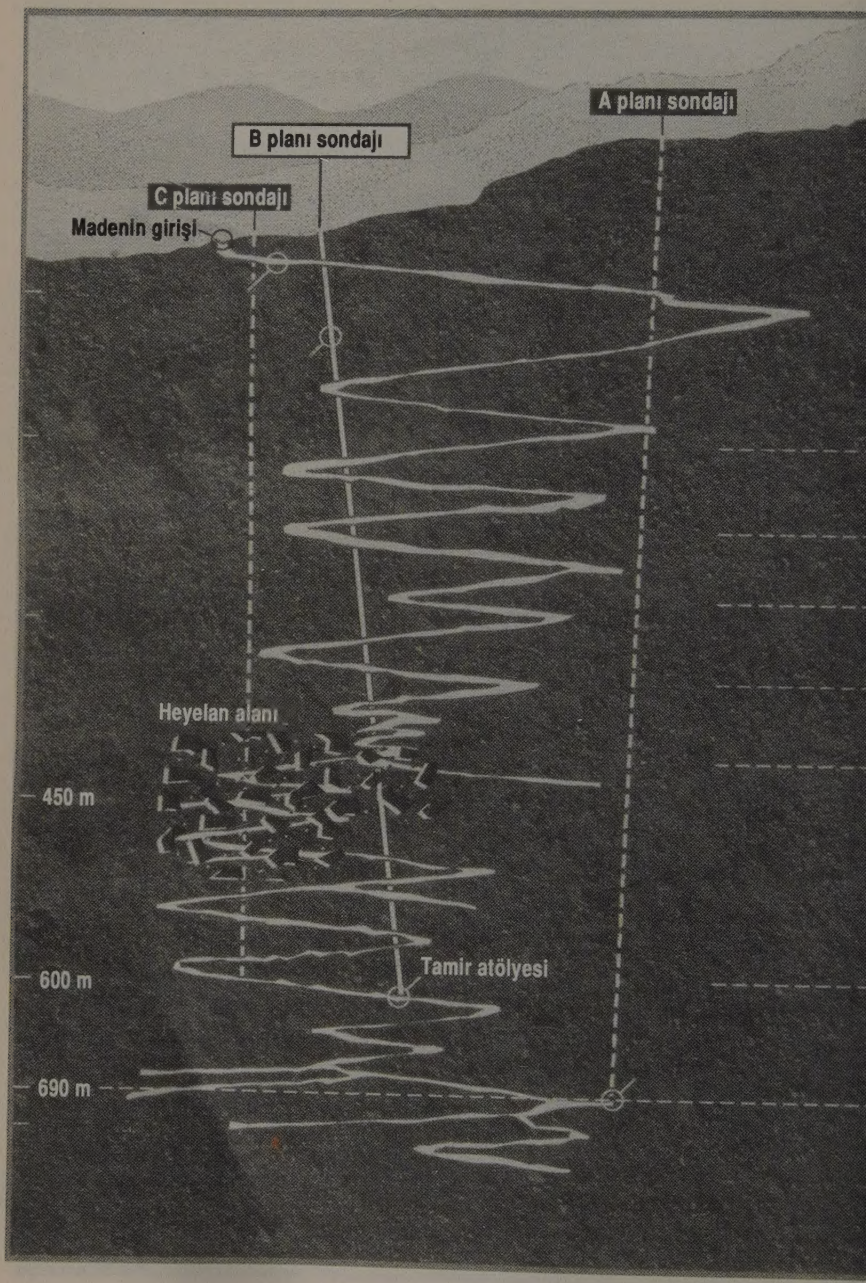
A planı sondajı
B planı sondajı
C planı sondajı
Madenin girişi
Heyelan alanı
450 m
600 m
Tamir atölyesi
690 m

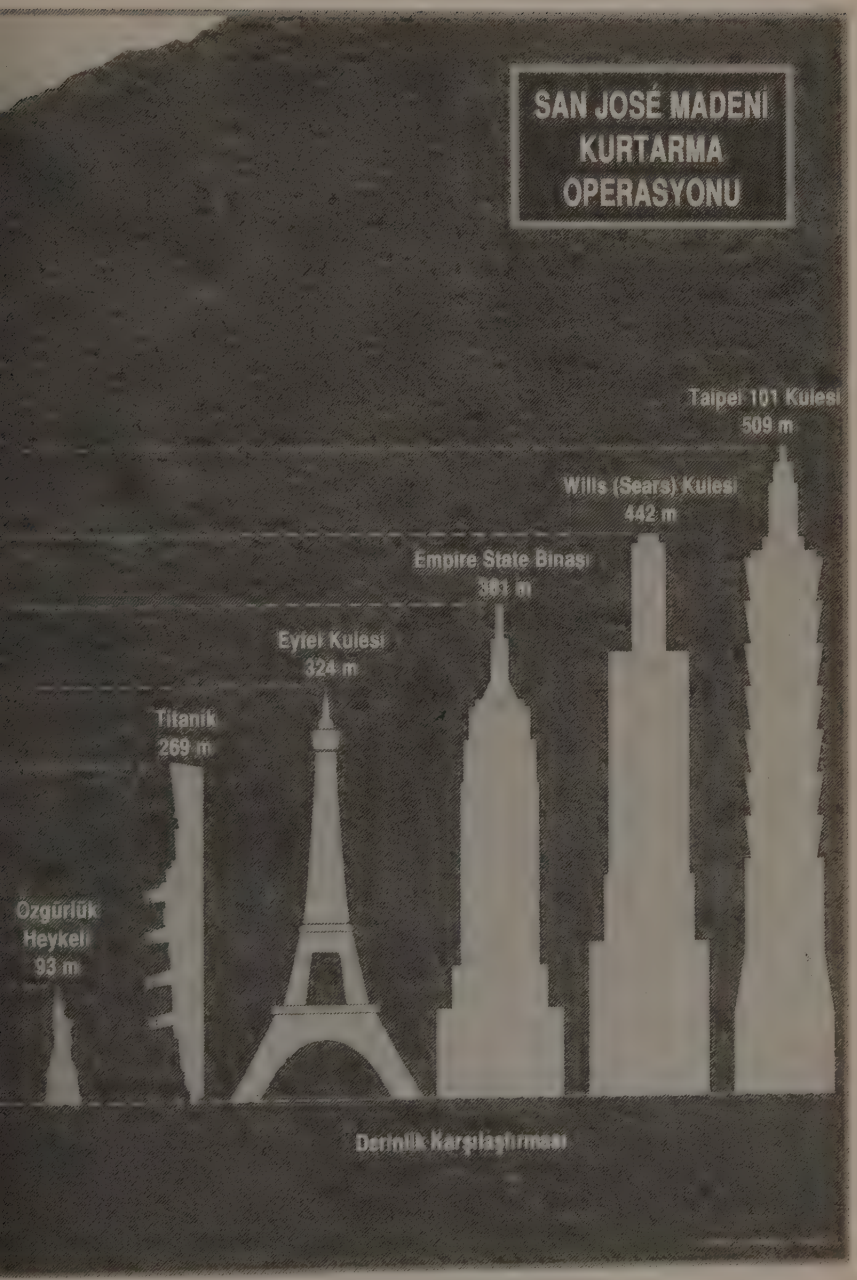
SAN JOSÉ MADENİ
KURTARMA
OPERASYONU
Taipei 101 Kulesi
509 m
Willis (Sears) Kulesi
442 m
Empire State Binası
381 m
Eyfel Kulesi
324 m
Titanik
269 m
Özgürlük
Heykeli
93 m
Derinlik Karşılaştırması

ÖNSÖZ

DÜNYANIN GÖZLERİ

12 Ekim günü, Kuzey Şili'nin sıkışık dağ yamaçları yoğun bir sisle kaplıydı. Karanlık sis katmanları sarmıştı yamaçları. Güneş hâlâ gizliydi ufuk çizgisi üzerinde; Pasifik Okyanusu'ndan yükselen soğuk ve nemli hava, insanın vücudundaki bütün sıcaklığı alıp götürüyordu. Sabahın bu erken saatinde, bu derme çatma kampta dolaşan birkaç kişi hayaletimsi siluetlerden ibaretti; burada, dünyanın en kurak yerlerinden biri olan Atacama Çölü'nde birer serabı andırıyorlardı.

Basın kampında labirent gibi bir dizi projektör ışığı, vericilerin kurulmuş olduğu alanı aydınlatıyordu. İri kaya bloklarının üzerine kurulmuş onlarca uydu vericisi vardı.

Bir kamp ateşinin çevresinde birbirine sokulmuş, ellerini kollarını birbirine kenetlemiş Ávalos ailesi, sükûnetle, saygıyla dua ediyor ve konuşuyordu; tam, madende gömülü iki yakınlarının yirmi dokuz yaşındaki Renán ve otuz bir yaşındaki Florencio Ávalos'un olduğu yerin üzerinde. Dokuz hafta önce, 5 Ağustos günü, on iki saatlik vardiyalarına başlamak üzere San José Madeni'ne girmişti iki kardeş. İkindi vakti, devasa (gökdelen büyüklüğünde) bir kaya kütlesi dağdan kopmuş ve onları madenin içine hapsetmişti.

Ávalos ailesi, dokuz hafta boyunca bir mucize olması için dua etmiş; bir mucizenin olmasını ummuştu. İlkin, iki kardeşin hayatta oldukları haberini alabilmek için dua etmişlerdi; sonra da, en iyi zamanlarında bile madencileri öl-

dürmesi veya sakat bırakmasıyla nam salmış bir madenin derinliklerinden sağ salim kurtarılmaları için.

Göçüğün meydana geldiği Ağustos ayı başından beri yüzlerce uzman mühendis, kurtarma elemanları, sondajcılar ve hafriyatçılar Kuzey Şili'nin daha önce gözden ırak olan bu tenha köşesine akın etmişti. Fikir vermek, alet edevat kullandırmak ve var güçleriyle çalışmak üzere gönüllü gelmişlerdi. Şili Cumhurbaşkanı Sebastián Piñera hem diplomatik kanalları hem de iş camiasındaki ilişkilerini kullanarak basit ama içe işleyen bir yardım çağrısı yapmıştı. "Bu insanlar yerin yedi yüz metre altında gömülü vaziyetteler. Elinizde onların kurtarılmasını sağlayacak ne gibi teknolojiler var?" diye sormuştu bütün dünyaya.

Aldığı karşılık olağanüstü olmuştu.

Kurtarma çalışmaları artık son aşamasına gelmişti. Yirmi dört saatten daha az bir zaman sonra *Anka Kuşu* adı verilen roket şekilli kapsül yavaş yavaş yerin altına, maden ocağının dibine indirilmeye başlanacaktı. Florencio Ávalos kapsülün kapısından girecek ve yeryüzüne çıkmaya çalışacak ilk madenci olacaktı. Ailesi bu durumun hem bir onur vesilesi hem de bir risk olduğunun farkındaydı.

Yüzlerce kurtarma elemanı, büyük çoğunluğu sessizce, aylardan beri bu an için yoğun bir emek harcamıştı. Hepsi, şimdi giderek küresel bir dram hale gelen bu facianın aşılmasında küçük bir payları olması ihtimalinden gurur duyarak ve müthiş bir deneyim yaşayacaklarını bilerek toplanmışlardı. Daha önce, bu kadar derinde ve bu kadar uzun süre, aylarca yeraltında mahsur kalmış madencilerin kurtarıldığı vaki değildi. Böylesi bir kurtarma işleminin mümkün olduğuna dair pek çok kuram öne sürülmüş olmasına rağmen, herkes "ortalamalar yasası"nın madencilerin tümünün sağ olarak kurtarılması olasılığına karşı olduğunu biliyordu; madencilik kadar tehlikeli bir endüstride hepsinin kurtarılması olasılığı asla çok yüksek değildi.

Madencilerin koruyucusu olan Aziz Lorenzo'nun onuruna "Aziz Lorenzo Operasyonu" adı verilen kurtarma çalışmalarını Şili devletine ait bir madencilik şirketi olan *Codelco* idare ediyordu ve geçen iki ayı aşkın süre içinde dünyanın en gelişkin sondajcılık ve haritalama aletleri burada toplanmıştı.

Yıllık kârı dört buçuk milyar dolardan fazla, modern bir şirket olan Codelco, madencileri kurtarmak ve altmış dokuz gün boyunca mahsur kaldıkları derinlikte beslemek için ödünç alınmış, kiralanmış ve eldeki mevcutlarla ortaya çıkarılmış sondaj makinelerinden bir filo kurmuştu. Şimdi gerçeğin ortaya çıkmasının zamanı gelmişti. Adamları oradan çekip kurtarmayı başarabilecekler miydi, Eyfel Kulesi'nin yüksekliğinin iki katına denk o derinlikten? Kurtarma kuyusu öylesine dardı ki, kapsüle sığmalarını garanti etmek için aşağıdaki madencilere sıkı bir şekilde idman yapmaları talimatı verilmişti.

Sabahın erken saatleri olmasına karşın yüzlerce gazeteci ayaktaydı; dünyanın her yerindeki izleyicilerin yüreğinde ve hayallerinde yer etmiş bu olayı görüntülemek için kameralarını koyacak iyi görüş açısına sahip bir yer kapmaya uğraşıyorlardı. Ay'a ayak basıldığından bu yana hiçbir teknik mesele, böylesine ilgi çekmemiş, insanlığı böylesine büyülememişti. 2010 yılının iletişim ağlarıyla örülü dünyası, yapılan işleri izlemek ve üzerine yorum yapmak için onlarca yeni yol sunuyordu.

Başlarını kırmızı, sıcak köz yığınına eğmiş Ávalos ailesi haftalardır beklemeye alışmıştı; artan hareketliliğin farkında değilmiş gibiydiler. Birkaç yorum yapmış, daha sonra yeni gelen kameramanı görmezden gelmişlerdi. Yanında sesçisiyle gelen gazeteci, her sözcüğü dünyanın her yerine ulaşacak şekilde birkaç dakika canlı yayına bağlandıktan sonra bir başka aileye yönelmişti.

Ávalos ailesinin arkasındaki "Gömüldüler, Belki... Yenildiler, Asla" yazılı pankartta, otuz üç madencinin yüzü, karanlıkta yarı gizlenmiş bakıyordu. Yüzlerine teker teker bakıldığında bir fevkaladelik yoktu; ciddi, asık ve yıpranmış yüzlerdi. Grup olarak 33'ler deniyordu onlara; dünya çapında bir direngenliğin simgesiydiler.

Kurtarma ekiplerinin koca bir granit dağını deldikleri 2010 yılının Eylül ve Ekim ayları boyunca 33'lerin kaderi herkesin ortak hikâyesi haline gelmişti. Dünyanın en önemli gazetecileri, Şilili hava durumu sunucularının ulusal hava tahminlerini sunarken atladıkları yegâne büyük kent olan, unutulmuş Copiapó şehrine giden uçaklardaki sınır-

lı yer için birbirleriyle savaşarak akın etmişlerdi buraya. Copiapó'nun ZZ Top grubunda yedek gitaristlik yapan bir rock'n roll müzisyenine benzeyen, saçlarını atkuyruğu yapmış, şovmen kılıklı Belediye Başkanı Maglio Cicardini, "FİFA'nın dünya şampiyonluğu kupası bütün Şili'yi dolaşırken buraya uğramamıştı bile" diye sızlanıyordu.

Dünya çapındaki bu ilgiye rağmen, kameralara bu trajedinin ön saflarına ve yerin altına erişme izni ender olarak verilmişti. Başkan Piñera tarafından yürütülen sıkı ve ustalıklı bir kampanyayla polis hatlarının arkasına hapsedilen muhabirlerin çoğu, iki ay boyunca yalnızca madenci aileleri ve politikacılarla söyleşi yapmakla yetinmek zorunda kalmıştı. Dünya çapındaki yüz milyonlarca izleyici ise meselenin çok daha temel bir boyutuna kilitlenmişti: Aşağıda, maden ocağının dibinde neler oluyordu?

Sıcak, nemli ve çökmüş bir mağaraya gömülmüş bu otuz üç madenci, bunca hafta sonra nasıl olur da hâlâ hayatta olabilirdi?

Hemen öğleden sonra nihai geriye sayım başlamıştı. Karavanların yan duvarlarına ve basın çadırının kanatlarına monte edilen devasa televizyon ekranları Anka Kuşu kurtarma kapsülüne son rötuşların yapılışını gösterirken madencilerin akrabalarının oluşturduğu kalabalık huşu içinde olanları seyrediyordu. Şili bayrağının renkleri olan mavi, beyaz, kırmızıya boyanmış Anka Kuşu, NASA ile Şili Deniz Kuvvetleri tarafından geliştirilen teknik özelliklere uygun olarak inşa edilmişti.

Gece saat on birde Anka Kuşu hazırdı. Bir vinç kapsülü kaldırdı. Sarı bir çark kabloyu çevirdi ve yavaşça dönmeye başladı. Görüntü hipnotize ediciydi. 1930'lu yıllardan kalma endüstriyel bir operasyona benziyordu. Devasa sondaj makinelerinin yeraltındaki minicik hedefleri bulabilmesine imkân veren GPS aletleri, kilometrelerce uzunluktaki fiberoptik kablolar ile madencilerin nabız ve tansiyonlarını bir hekimin dizüstü bilgisayarına ileten kablosuz aktarıcılar dâhil, gözlerden saklı kalan çeşitli modern cihazlar, bütün bunların yapılmasını olanaklı kılıyordu.

Altmış dokuz gün önce adamlar yerin altında kaybolmuştu. Adamların açlıktan yavaş yavaş ölmekte olduğu tünelin yerini bulmaya yönelik çabalar iki haftayı aşkın süre sonuç vermemişti. Ölüm öylesine kaçınılmaz görünüyordu ki, madenciler veda mektupları yazmışlardı. Hükümet, madencilerin mezarlarının yerini işaretlemek üzere, tepenin yamacında beyaz bir haç yapmaya bile başlamıştı. Şimdiyse, otuz üç adamın yeniden doğması, dirilmesi ve kurtarılması mümkün gibi görünüyordu. Böylesine inanılmaz bir iş sahiden başarılabilir miydi?

Dünya nefesini tutmuş beklerken Anka Kuşu yavaş yavaş aşağıya indirildi ve nihayet gözden yitti. Şiddetli depremlerin olduğu bu memlekette kurtarma operasyonunun başarısızlığa uğramasına neden olacak sebepler saymakla bitmezdi. Kurtarma çalışmalarının başarılı olması, yalnızca hassas bir mühendislik değil, aynı zamanda, olağan dışı şeylere inanmayı da gerektiriyordu. Kurtarma çalışmaları süresince dünyanın çeşitli yerlerinden uzmanlara danışılmış, tıbbi planların ve mühendislik protokollerinin hazırlanmasında katkıları sağlanmıştı. Şu anda ise NASA ekibinin bile ağzını bıçak açmıyordu. Artık bu çok özel görevin kılavuzluğunu Şilililer yapacaktı.

BİR

CANLI CANLI GÖMÜLMEK

PERŞEMBE, 5 AĞUSTOS, SABAH 07.00

San José Madeni'ne gitmek için yapılması gereken elli dakikalık yolculuk, her zamankinden daha güzeldi. Minik mor çiçeklerle kaplı alanlar, kösnül kıvrımlar oluşturarak tepeleri boyuyor, "çiçek açan çölü" görmek için gelen binlerce turisti bölgeye çekiyordu. Otobüsteki işçilerden birkaçı fark etti bu durumu; çünkü otobüs San José Madeni'nin virajlarını sarsılarak tırmanırken çoğu uyuyordu. Burası sıradan görünümlü bir tepeydi ama altın ve bakır madenleriyle öylesine tıka basa doluydu ki, madenciler bir vücuttaki damarlar misali dağı sarmış olan değerli maden damarlarını izleyerek ve arkalarında zikzaklı tüneller bırakarak, yüz yılı aşkın süredir porsuklar gibi kazmışlardı dağı.

Otobüsün içinde Mario Gómez uyuyamamıştı. Sabah saat altıda Mario'yu uyandıran cep telefonunun zili öylesine sinir bozucuydu ki, karısına, "İşe gitmeli miyim sence?" diye sormuş, karısı Lillian da, "Bugün de kaytarıver" demişti. Altmış üç yaşındaki kocasını emeklilik başvurusunda bulunması için uzun zamandır sıkıştırıp duruyordu. Gómez'in ikna edilmeye çok da ihtiyacı yoktu aslında. Madenlerde çalışmaya on iki yaşındayken başlamış; Dickens romanlarındaki gibi bir hayat sürmüş ve elli bir yıllık maden işçiliği boyunca yeraltında nasıl ölüneceğine dair hemen bütün yolları görmüş, her türlü ihtimali öğrenmişti. Sol eli bu yol-

lardan birinin anısını taşıyordu. Fazla yakında patlayan bir dinamit lokumu sol elinin iki parmağını alıp götürürken başparmağı da eklem yerinden kopmuştu.

Bir çalının, bir ağacın bile bulunmadığı ama buna rağmen uyuklayan adamların girmek üzere oldukları yerin altıyla kıyaslandığında hayat dolu olan çöle baktı Gómez otobüsün camından. San José Madeni bölgedeki en tehlikeli madenlerden biriydi ve işçilere alışılmadık derecede yüksek ücret ödenmesi elbette bir tesadüf değildi. Gününü yeni açılmış sondaj deliklerine dinamit yerleştirerek geçiren bir *cargador de tiro* (patlayıcı ustası), başka nerede böyle dolgun bir maaş bulabilirdi?

Madenin bütün kötü şöhretine rağmen, kendilerine "kamikaze" diyen işçilerin işlerine neden bağlı olduğunu da açıklıyordu aldıkları maaşların yüksekliği. İşçilerin hepsi, madenin tehlikesine karşılık aldığı paranın hesabını soğukkanlılıkla yaptıktan sonra aynı sonuca ulaşıyordu: Para her zaman kazanır.

Otobüs, yılankavi yolda hızlanırken bir dizi küçük sunağı (*animitas*) geçti; sunakların her biri trajik, vahşi ve ani bir ölümün anısına yapılmıştı. Yerel batıl inançlara göre, kaza sonucu ölümler, ölen kişinin ruhunu cennetle cehennem arasında, arafta bırakıyordu. Ölen kişinin ailesi ve arkadaşları bu sunakları inşa ederek sevdikleri kişinin öte dünyaya olan yolculuğunu kolaylaştırmak isterdi; sunaklarda, yanan mumlarla taze çiçekler olmasının ve kurbanın fotoğrafının bulunmasının nedeni buydu. Sadece birkaç gün sonra bu sunaklara bir düzine yenisi eklenecekti.

Madencilerin çoğunun yanında zengin bir öğle yemeği oluyordu. Maden sahipleri iki sandviçle küçük bir kutu sütün on iki saatlik bir vardiya için gereken enerjiyi sağladığını varsayıyorlardı ama işçiler takviye yiyecekler getiriyordu; bir paket çikolata, bir termos çorba, güzelce paketlenmiş domatesli, biftekli bir sandviç. Ve su. Şişeler, mataralar ve hatta Unimarc süpermarketinde satılan yarım litrelik plastik kaplar dolusu su. Maden ocağının içinde sıcaklık ender olarak otuz santigrat derecenin altına düşerdi. İşçiler günde üç litre su içer, buna rağmen su kaybından hasta olmanın hassas sınırlarında dolaşırlardı. Nem öylesine fazlaydı ki, sigaraları nemin etkisiyle aşağı doğru bükülürdü.

Ocağın girişinde iş kıyafetlerini giydiler: İş pantolonları, tişört, kask ve kasklara takılı birer lamba. Basit bir metal kart madencilerin varlığını ve sık sık da *yokluklarını* gösterirdi. Yedi gün çalışıp yedi gün tatil yapan işçiler, ani yükseliş ve düşüşlerden oluşan bir döngü içinde yaşarlardı: Bir hafta boyunca hayvanlar gibi ter döker, izleyen "boş" haftalarında da kendilerini çeşitli aşırılıklara kaptırırlardı. Pazartesi işe gelemeyenler, şaka yollu, bölgede "Aziz Pazartesi" adı verilen akşamdan kalmalık tanrısına bağlılıklarını gösterdiklerini söylerlerdi.

Şirket sık sık mangal partileri yapar, işçiler işe geç kaldıklarında patronları görmezden gelirdi. San José dâhil bölgedeki çok sayıda madeni elinde bulunduran San Esteban Primera şirketinin, kıraç bir tepe üzerinde çalışan yaklaşık iki yüz elli işçisi cep telefonlarının kapsama alanı dışında kalırdı; madendeki güvenlik önlemleri yetersizdi; sık sık kazalar olurdu ve çalışanlar arasında tek bir kadın bile yoktu.

2010 yılında olunmasına rağmen işçilerin her anlamda sınırlı bir hayatı vardı. Her yer bölgenin bir madencilik sahası olduğunu gösteren işaretlerle doluydu: Bütün gece açık kerhanelerden, kapısında sıra sıra külüstür kamyonetin park ettiği Antay'a kadar. Antay, resmi açılışı çok yeni yapılmış bir gazinoydu ve bir aylık maaşını tek gecede çarçur etmeye genetik eğilimi varmış gibi görünen madencilere tam da bu konuda yardımcı oluyordu.

Şili'nin kuzey çölleri dünyanın en büyük bakır üreticileri arasındadır ve Şilili madencilerin çoğu, Anglo-Amerikan BHP Billiton şirketinin de aralarında bulunduğu, büyük uluslararası şirketlerin gözetimi altında modern bakır madenlerinde çalışır.

Şili ihracatının yüzde elliden fazlasını madencilik oluşturur ve ülke madencilik teknolojileri ve operasyonları bakımından uzun zamandan beri dünya lideridir. Dünyanın en büyük açık maden ocağı olan Chuquicamata, Şili'nin devlet şirketi Codelco tarafından işletilir.

Madencilik hem kazançlı hem de güvenceli olduğundan çok arzu edilen işler arasında başta gelir. "Güvenlik" kav-

ramının, madencilik söz konusu olduğunda, göreceli olduğunu ise unutmamak gerekir. Genç adamların, amonyum nitrat patlayıcılar yüklü kamyonlar sürmesinin üzerine her gün yüzlerce madencinin sondaj deliklerine dinamit lokumları yerleştirmesini ekleyin ve bütün bunların dünyanın önde gelen bir deprem ülkesi olan Şili'de olduğunu hesaba katın; sonuçta kazaların olması kesindir. *Pisco* adı verilen, ucuz ama son derece sert üzüm brendisinin bol bol tüketildiği Şili eğlence kültürünü de hesaba katarsanız bölgedeki her acil serviste rastlanan sonuca ulaşırsınız: Ölü madenciler.

San José Madeni'ne giren adamlar modern bir işletmede çalışmıyordu; onlar bu endüstrinin riskli alt kültürüne ait, geri teknoloji kullanan ve bölgede *Los Pirquineros* adıyla bilinen basit madencilerdi. Klasik Şilili *pirquinero* bir eşek ve kazmadan daha gelişmiş ekipmana sahip değildi; bu nedenle San José Madeni'nde çalışanlar kendilerine "mekanize *pirquinerolar*" diyordu. Bu, bildiğimiz tehlikeli bir işletmenin köhne altyapısı içinde modern makineler kullanarak çalıştıkları anlamına geliyordu. Fareler ve böceklerle dolu diğer madenlerin aksine, arada bir rastlanan akrepleri saymazsak, San José Madeni temizdi. Madendeki gündelik hayatın, Abraham Lincoln zamanındaki altına hücum günlerinin yaşam tarzından fazla bir farkı yoktu. Bu madenciler, tepeden kopan devasa kayaların altında kalıp ezilirdi ki, yerel jargonda buna "dümdüz ütülenmek" deniyordu. San José Madeni'ndeki kayalar öylesine keskindi ki, madenciler ocağın duvarlarına sürtünmenin bile tenlerine jilet atılmış gibi olacağını bilirdi.

Olası risklerin tartışmasız habercisi 5 Temmuz 2010 tarihinde meydana gelen bir olaydı. San José madencileri ilkin kurtarma operasyonunu izlemiş, sonra da Gino Cortés'den geriye kalanları alıp götüren kamyonetin gözden yitişini seyretmişti. Tam Gino altından geçerken yirmi buzdolabı ağırlığında bir kaya yerinden kopmuştu. Düşen kaya Gino'nun bacağını koparark gövdesinden ayırmıştı. Kopan bacağına bir an şaşkınlıkla bakmıştı adam. Kesilme öylesine çabuk olmuştu ki başlangıçta hiç acı bile hissetmemişti. Bir çalışma arkadaşı, bir gömleğe sarılmış bacağını, Gino'nun yanı sıra ihtiyatla getirmişti acil servise. Santiago'daki hastane yatağında kazayı düşünürken

bedeni ve sağ bacağı sağlam olduğu için Tanrı'ya şükreden Gino kendi kendine tekrarladı: "Şanslıyım." Her şeye rağmen, maruz kaldığı ilkel vahşetin sonucuna ilişkin yanılmaya imkân yoktu; şimdi kesilmiş olan bacağı, dizinin altında sosise benzeyen bir düğüm halinde, güzelce dikilmişti.

Eğer düşen kayalar tarafından yamyassı edilmezlerse, *pirquinerolar* akciğer hastalıkları yüzünden yavaş yavaş ölürdü. Daha iki ay önce maden işçisi Alex Vega madende yürürken dizlerinin bağı çözülmüş ve olduğu yere yığılmıştı. Makinelerin egzozlarından çıkan zehirli gazlar vücudunu oksijensiz bırakmıştı. Bir ambulans Vega'yı Copiapó'daki hastaneye yetiştirmiş ve zavallı madenci haftanın kalan kısmını hastanede geçirmişti.

Uzun zaman zehirli gazlara ve maden tozlarına maruz kalmak silikosis hastalığına neden olurdu. Zehirli silikat parçalarının solunmasının yol açtığı bu hastalıkta akciğerler tıkanırdı. Bu maden işçileri yıllar boyu akciğerlerini daha da yetersiz hale getiren kaya tozu bulutları solur dururlar. Çömlek yapımında silika kullanımından dolayı, ileri aşamalarında bu hastalığa "Çömlekçi Hastalığı" da denir. Oksijen noksanlığı çeken hastanın teni mavimsi bir renk alır. Vardiyadaki en yaşlı işçi Mario Gómez'in ciğerlerinde, elli bir yıl maden işçiliği yaptıktan sonra, öyle çok toz ve kırıntı birikmişti ki sık sık nefesi sıkışıyor ve akciğerlerinin hâlâ işlev gören kısımlarının azami çalışmasını sağlamak amacıyla bronş genişletici bir ilaç kullanıyordu. Gómez gibi, silikosis hastası maden işçileri yavaş yavaş oksijen açlığı çekiyorlardı; bir kamyonet, hava filtreleri değiştirilmeksizin yirmi yıl boyunca bu çölde sürülecek olsa onun da başına gelecek olan buydu.

Bir *pirquinero*, belini kırmak pahasına dağa karşı tek başına verdiği mücadelesinde bazen bir hafta, bazen koca bir ay boyunca kendini maden çıkarmaya vakfeder. Aralarından bazıları, yerel bir doktorun iki kovboyun eşcinsel ilişkisini ele alan ünlü filme atfen "Brokeback Dağı ilişkisi" diye isimlendirdiği, önceden tasarlanmamış cinsel kaçamaklarla yatıştırırlar yalnızlıklarını. Madencilerle çalışmış Şilili bir psikiyatrist bu durumu "geçici eşcinsellik" olarak nitelendiriyor ve "kadınların yoldaşlığından yoksun koşulların çaresizliğine karşı pratik bir çözüm" olarak nitelediği

bu ilişkinin denizciler arasında da yüzyıllardır sürüp gittiğine dikkat çekiyor. Madenciler kasabaya indikleri zamanlarda içkiye, kadınlara ve anlık zevklere aşırı düşkünlük gösterir; bu durum da çok geçmeden yeni bir maaş zarfına ihtiyaç duymaları anlamına gelir. Bu arada bölgede yetişen ve gramı on beş dolara satılan kokain pek çoğu için baştan çıkarıcı şeyler arasındadır.

Samuel Ávalos, son yirmi dört saatini, otobüsle Copiapó'ya gidebilmek için on altı bin Şili pesosu (otuz iki dolar) kazanmak için geçirmişti. Santiago'nun hemen güneyinde bir madenci kasabası olan Rancagua dünyanın en büyük yeraltı madeni olan El Teniente'ye ev sahipliği yapıyordu. Buranın sakinlerinden, yuvarlak yüzlü, hayat koşullarının sertleştirdiği bir adam olan Ávalos ise madencilik sektöründe gereğinden fazla iş bulunmasına rağmen yeraltı işletmelerinde pek tecrübe sahibi değildi. Onun işi yer üstünde sokak satıcılığı, uzmanlık alanıysa korsan CD'lerdi. Polis sık sık rahatsız ediyor, zaman zaman da stoklarına el koyuyordu Ávalos'un. Ama son gün şansı yaver gitmişti; tam Copiapó'ya giden ve boş bir koltuğu olan son otobüse kapağı atmasına yetecek kadar para kazanmıştı. Tanıdık bir madencinin, José Henríquez'in de aynı otobüste olduğunu sonradan fark edecekti.

Ávalos otobüs yolculuğu boyunca sarhoştu. Sersem sepelek, madene giden servis otobüsüne aktarma yapmıştı. "İçkinin etkisi altındaydım. Otobüsten inerken, merdivenlerde düşüyordum az kalsın" diyordu Ávalos ve devamla: "Sonrası çok tuhaftı. Bunu nasıl karşılarsınız bilmem ama bir hayaletin geçtiğini gördüm: Annemin. Kendisi öldü. Ona dedim ki, 'Anne, ne diyorsun? Ne istiyorsun?' Neler olduğunu çözemedim. Daha sonraları, bu son uyarı hakkında düşünmek için bol bol zaman buldum."

Ávalos olağan olarak ceketinin ceplerini çikolatalar, kekler, bisküviler, süt ve meyve sularıyla doldururmuş. İşçilerini aşağıya yiyecek taşırken görmekten hiç hoşlanmayan, dikkatlerinin dağılacağını düşünen vardiya amiri Luis Urzúa'dan mallarını saklama mücadelesi verir, şişkin ceketiyle ona görünmeden aşağı inmeye çalışırdı.

"O gün bütün yiyeceklerimi yukarıda bıraktım. Tek bir çikolata bile getirmedim" diyordu Ávalos. Sonraki haftalar boyunca tekrar tekrar hatırlayacağı bir başka şey olacaktı bu.

Gelen vardiya işçileri giysilerini değiştirip çalışmaya hazırlanırken kırk iki yaşındaki sıhhiyeci Hugo Araya, vardiyasını tamamlayıp, madeni terk etmişti. San José'de altı yıl geçirdikten sonra bile kendisini yeraltında rahat hissetmiyordu. Hiç bitmeyen kazaları, göçükleri ve bayılan madencileri düşününce, üzerinde güvenlikle ilgili paslı bir levhanın asılı olduğu bel vermiş giriş, şaka gibi görünüyordu. Öte yandan, madende sağlık görevlisi olarak çalışan Araya sorun çıktığı zaman çağıracağınız adamdı. Her şeyden çok da madenin kokusundan nefret ediyordu. "Çürüyen bir şeymiş gibi kokuyor. Kokmuş, çürümüş et gibi..." diyordu.

Araçlardan çıkan karbonmonoksit gazı, dinamit patlamalarından dolayı açığa çıkan gazlar ve adamların biteviye içtikleri sigaralar yüzünden öylesine sık acil durum çağrısı alıyordu ki Araya; bütün bunlar, artık ona pek de acil durummuş gibi gelmiyordu. Acil durum çağrısı aldığında, yirmi beş dakika süren altı buçuk kilometrelik yola düşer ve tahliye edilmeye hazır vaziyette, oksijen maskelerini takmış bir çift madenciyi bulacağı en dipteki kovuklara ulaşırdı. Genellikle adamlar o geceyi geçirmek üzere evlerine giderdi. En kötü ihtimalle, yerel klinikte bir iki gün geçirdikten sonra işe döner; kazmaya, dinamitlemeye, toz solumaya ve arada bir de yakınmaya devam ederlerdi.

Bütün bir gece süren vardiyasının ardından, kahverengimsi ve gri ince bir toz katmanıyla, kolayca yıkanıp akmayan yağlı bir karışımla kaplanmıştı Araya. O sabah, Copiapó'ya bir saat mesafedeki evinde duş alıp fırçalanırken derin bir huzursuzluk hissetmişti. Dağ bütün gece "ağlamıştı." Uğursuz, çatırdayan inlemeler ve keskin gümbürtüler hepsinin tüylerini diken diken etmişti. San José gibi bir maden ağladığı zaman gözyaşları kocaman kayalar büyüklüğünde olurdu.

Bir asrı aşkın zamandır sürüp giden maden çıkarma, dinamitle patlatma ve sondajlar dağın içinde öyle çok sayıda kovuk ve tüneller bırakmıştı ki, işe yeni başlayanlar bu tünellerin tavanları nasıl oluyor da çökmüyor diye şaşıp kalır; şaşkınlıklarını yüksek sesle dile getirmeden edemezlerdi. Yüz on bir yıldan beri devam eden madencilik faaliyetleri altın ve bakır madeni halindeki dağın şimdi labirent gibi tünellerle dolu derinliklerinden milyonlarca tonunu çekip aldıktan sonra aslında maden ocağının kendisini taşı-

yacak gücünün de kalmadığını Araya'nın bilmesine olanak yoktu. Ocak, iskambilden bir ev gibiydi; çok hassas bir dengeyle ayakta duruyordu artık.

Madenciler, San José Madeni'nin en derin kısımlarında, üzerlerinde yalnızca en gerekli şeyler kalacak şekilde soyunmuştu; yani ışıklı kask, su şişesi, külot ve içinde Meksika *rancheralarının;* işçi sınıfının aşklarını, özverilerini ve soyluluğunu anlatan en sevdikleri halk şarkılarının olduğu bir mp3 çalar. "Çoğu zaman külot ve botlarıyla çalıştıklarını görürdünüz adamların" diyordu madenci Luis Rojas. "Ocağın içi fazla bir şey giyilemeyecek kadar sıcak olurdu."

Darío Segovia, 5 Ağustos sabahını ocağın tavanına metal ağlar sabitleyerek geçirmişti. Tavanlara çelik tel örgüler germek, düşen taşları tutmaya yarayan, böylece madencilerin ve makinelerin ezilmesinin engellendiği basit bir sistemdir. Segovia'nın "tahkimat" adı verilen işi, son derece tehlikeliydi. Bir yangın felâketinin göbeğine düşmüş, savaşın kaybedildiğini bilmesine rağmen küçük alevleri söndürmeye uğraşan bir itfaiyeci gibiydi. "Öğleden önce, daha saat on bir olmadan, madenin göçeceğini anlamıştım. Zaman öldürmek için kamyonetle tanklardan su almaya gittik. Çok tehlikeliydi; tavan çökmek üzereydi" diyordu.

Mario Sepúlveda o sabah Copiapó'dan kalkan otobüsü kaçırmıştı. Saat dokuzda madene gitmek için otostop yapmaya başladı. Ancak bulunduğu yoldan çok seyrek olarak araç geçtiği için birinin durup onu alması neredeyse imkânsız gibiydi. Sepúlveda'nın aklında, şeytana uyup, kaldığı pansiyona dönmek vardı. Sonra ufukta garip bir kamyon belirdi. Kamyon durup da kendisini alınca Sepúlveda şanslı olduğu duygusuna kapıldı. Ne de olsa işe gidebilecekti işte. Saat onda madene vardı, kaydını yaptırdı, güvenlik görevlileriyle şakalaştı. Saat on buçukta dağın karnına doğru yola koyulmuştu.

Saat on bir buçukta dağ çatırdamaya başlamıştı. İşçiler, operasyonlardan sorumlu Carlos Pinilla'ya neler olduğunu sormuşlar. Madencilerin tanıklığına bakılırsa, Pinilla bu sırada maden kuyusuna doğru iniyormuş. İşçilere duydukları seslerin olağan "yerleşme sesleri" olduğunu söyleyerek, onla-

rı aşağıda tutmaya devam etmiş. Pinilla'nın kendisi ise, madencilere göre, eline geçirdiği ilk uygun araca atlayıp geri dönmüş ve derhal yüzeye çıkmak üzere yola koyulmuştu. "Pinilla o gün erken ayrıldı. Oysa olağan koşullarda bunu asla yapmazdı. Genellikle öğleden sonra saat bir ilâ bir buçuk arasında ayrılırdı ama o gün saat on bir sıralarında çekip gitti" diye ifade vermişti Jorge Galleguillos. "Korkmuştu."

O uğursuz 5 Ağustos sabahı San José bakır madenine giren Raúl Bustos'un madencilik hakkında bildiği hemen hemen hiçbir şey yoktu. Bustos memleketinde su üzerinde yaşayan bir adamdı; gemilerde çalışır, Şili Deniz Kuvvetleri'ne ait tersanelerde kaynak ve su sistemlerinin onarımını yapardı. Yıllarca çalışmıştı orada; ta ki 2010 yılının Şubat ayında bir sabah on metre yüksekliğindeki bir su duvarı; amansız bir tsunami, tersaneyi denize sürükleyerek onu yalnızca işsiz bırakmakla kalmayıp işyerini de olduğu gibi yıkıncaya kadar. Tsunamiyi meydana getiren 8,8 büyüklüğündeki deprem kıyı şehri Talcahuano'da pek az fabrika bırakmıştı ayakta; bu nedenle, bin üç yüz kilometre kuzeye San José Madeni'ne göçmek zorunda kalmıştı Bustos.

Kırk yaşındaki Bustos madenin tehlikeli şöhretini duymuştu ama tasa etmiyordu. İşi gereği, zamanının çoğunu ağaçsız yamaçta bulunan çatısı çinko kaplamalı garajda, araçları tamir ederek geçiriyordu. En büyük riskleri, güneş çarpması ve sıla özlemiymiş gibi görünüyordu. Her iki haftada bir, ülkenin yarısını otobüsle kat edip karısını görmeye giderdi. Bustos, ne yirmi dört saat süren yolculuklardan şikâyet ediyor ne de yeni işyerinin böylesine tehlikeli olduğunu karısının bilmesine izin veriyordu. 5 Ağustos sabahı madenin en derin kesimlerinde bir aracın tekerleğinin patladığı ve mekanik sorunlarının olduğu bildirildi. Bir pikaba atladığı gibi madenin içine doğru giden altı buçuk kilometrelik yolu geçerek yerin dibine indi.

Maden altı buçuk kilometreyi aşkın uzunluktaki tünellerden oluşan bir labirentti. Bir asrı aşan süre boyunca madenciler altın ve bakır damarlarının peşinden giderken tüneller düzenli bir şekilde değil, karman çorman açılmıştı. Tavanlardan gevşek kablolar sarkıyordu. Kayaların düşmesini engellemek için tavanlara kalın bir tel örgü gerilmişti. Dar ana tünel boyunca rastlanan küçük sunak-

lar işçilerin öldüğü noktaları işaret ediyordu. Genellikle üçlü yahut dörtlü gruplar halinde çalışılıyordu ama yer yer tek başına çalışanlar da vardı. Hemen hepsinin kulaklarında, madendeki çalışmaların yarattığı büyük gürültü dışında, herhangi bir şey söylemeyi veya işitmeyi zorlaştıran koruyucular vardı.

Madenciler, 5 Ağustos günü, saat bir buçukta öğlen yemeği için çalışmayı bırakmış, bir kısmı bankların bulunduğu ve çabucak biraz oksijen soluyabilecekleri sığınağa doğru yollanmıştı. Beş dakika oksijen almak bile işe daha zinde dönmelerine, en azından, yalnız dünyalarındaki ender ortaklaşa anlardan olan öğlen yemeğini yedikleri masaya dönmelerine yetiyordu. Yemek yerken, çoğu zaman bir *"la talla"* başlatırdı madenciler; bu, Şili'ye özgü, tuluatla doğaçlama "rap"in çok zekice bir karışımıydı. Oysa o sırada koca bir dağ üzerlerinde bel vermekteydi.

Franklin Lobos, o gün maden ocağına giren son adamdı; muhtemelen de artık girip girecek son kişi... Madenin resmi şoförü olarak iyi işleyen ve eğlenceli bir ring servisi yapıyordu. Bel vermiş tavanları, çökmüş kaya yığınları ve yüz yıl önce elle kazılmış gibi görünen duvarlarıyla yolcularını *Yüzüklerin Efendisi* filmine benzeyen bir âlemin derinliklerine doğru götürürken, kadınlara ve şöhrete dair çılgın hikâyeleriyle eğlendiriyordu onları.

Şili'nin eski futbol yıldızlarından biri olan Lobos bir efsaneydi. Sizi havaalanına götüren taksi şoförünün David Beckham yahut Mike Tyson olması gibi bir şeydi bu. Lobos, elli üç yaşındaydı, artık dazlaklaşmış ve çaptan düşmüştü. Gençliğinde yaşadığı maceralar onu olağanüstü bir hikâye anlatıcısına dönüştürürken Cobresal Futbol Kulübündeki kariyerinin parlak günlerini anlatarak herkese hoşça vakit geçirtiyordu. Madencilerin çoğu sadık hayranıydı; Lobos'un attığı gollerle şöhretine şöhret kattığını seyrederek büyümüşlerdi.

Lobos, kariyerinin 1981'den 1995'e kadar süren kısmında Kuzey Şili'nin seçkinleri arasındaydı; serbest vuruşları tek kişilik bir gösteriye dönüştüren bir yarı tanrıydı. Henüz topa bile dokunmadan, olmadık hareketler yaparak izleyeceği yolu hayal eden bütün stadyum kendinden geçerek, Lobos'un fiziğin sınırlarını ihlâl edişini kutlardı. Lobos'un

golleri öylesine kusursuz ve inanılmazdı ki Şili basını ona "Sihirbaz Bombacı" adını vermişti; kavisler çizerek sahanın yarısını geçebilen ve tam hedefine ulaşan bombalar atan bir oyuncuydu. Lobos'u Beckham seyretse mutlaka alkışlardı. Ama Şili'de futbolcuların kariyeri ortalama on yıl sürer. Otuzlu yaşlarının ortalarında bir miktar parası olan işsiz biriydi; hem efsanevi şöhretine uygun şekilde yaşamasına yetecek paradan hem de yıldız kudretinden yoksundu artık. Taksi şoförlüğü yapmayı denemişti ama üniversiteye hazırlanan iki kızı olduğundan daha fazla paraya ihtiyacı vardı. Copiapó'da ise bunun anlamı belliydi: San José Madeni'nde bir iş.

Lobos, Jorge Galleguillos'u kasalı bir kamyonla madenin içinde aşağı doğru götürürken, saat henüz öğleden sonra birdi. Yolu yarılamışken, eser miktarda bakırla altın taşıyan bloklar ve kayalarla dolu bir damperli kamyonu süren Raúl "Guatón" (Şişman) Villegas'la laflamak için durdular. İşte maden tam o sırada göçmeye başladı.

"Biz kamyonla aşağı doğru geri giderken tam arkamızda koca bir kaya kütlesi çöktü" diye yazmıştı Galleguillos daha sonra. "Göçük, biz oradan geçtikten sadece birkaç saniye sonra gerçekleşti. Göçüğün ardından bir toz toprak bulutu içinde mahsur kaldık. Yüzümün önüne getirdiğim elimi göremiyordum. Tünel çöküyordu." Galleguillos daha sonra gördüğü manzarayı Dünya Ticaret Merkezi'nin çöküşüyle kıyaslayacaktı. "Tünelin çeperindeki kayalar, yığınlar halinde, krep dilimleri gibi, birbiri ardına düşüyordu."

Maden çökerken bir dizi heyelanı da tetiklemişti. Lobos hızlanmaya cesaret edememişti. Bunun yerine tüneli kısmen kapatan molozlardan sakınmaya odaklanmıştı. Şimdi hem önünde hem de arkasında göçükler oluyordu. Duvara toslamıştı. Hiçbir şey göremeyen Galleguillos, Lobos'a aşağı doğru rehberlik etmek için kamyondan inmişti. Tavan yere inmeye devam ederken bir su tankının korunaklı tarafında kendine bir sığınak bulmaya çalışmıştı. Tünelin tavanı yağmur gibi yere inmeye devam ederken aniden karar değiştirmiş, toz bulutuna rağmen yavaş yavaş aşağıdaki güvenli sığınağa doğru ilerlemeye başlamışlardı.

Lobos çalışma arkadaşlarına ulaştığı zaman dehşet içinde birbirlerine bakmışlardı. Hiç kimse neler olduğunu bile-

miyordu ama San José Madeni'nde alışılmış olan ufak tefek heyelanlara benzemediğinin herkes farkındaydı.

Bir tek şeyi gayet iyi biliyorlardı; en acemi madenci için bile mesaj son derece açıktı: "*El Piston*" geliyordu. Güvenlik sığınağının köşesinde, bir döşekten hallice engellerin arkasında birbirlerine sokulan adamların tamamı kendi kendilerine sarılmışlardı.

Bir maden göçtüğü zaman ocağın içindeki hava infilâk eder ve bir piston gibi tüneller boyunca ilerler; çalışmakta olan madencileri savurup duvarlara çarparak kemiklerini un ufak edecek, zaten perişan olmuş akciğerlerini buruşturup nefeslerini çekip alacak kadar güçlü rüzgârlar oluşturur. "Sanki kulaklarınızdan kafayı buluyordunuz" demişti Segovia, "Sanki rüzgâr bir kulağınızdan kafanıza dolup ötekinden boşalıyor gibiydi."

Küçük heyelanlar San José'de hemen her ay rastlanan olaylardı; madencilerin gündelik yalnızlığını ihlâl eden, korkutucu ama kısa kesintilerdi. Taktıkları kulaklıklara ve kulaklarında patlayan *reggeaton* ve Kolombiya *cumbia* müziklerinin derin bas seslerine rağmen, bariz çatırdama sesini asla kaçırmazdı adamlar! *Rock versus rock!* Kayaya inat "kaya" müziği! Her seferinde aynı şey olurdu; madencilerin tümü derhal sığınacak bir yer arardı. İzleyen dakika içinde bilinen bir dizi muhtemel sonuçtan hangisinin gerçekleşeceği merak ve korkuyla beklenirdi: En iyi ihtimal boğucu bir toz fırtınası, en kötü ihtimal ise ezilen bir çalışma arkadaşıydı. Bütün olay genellikle birkaç saat içinde olup biterdi. Ama bu kez durum farklıydı.

"Gerçek bir pistonun etkisi patlamaya benzer. Dörtnala koşan bir bufalo sürüsünün çıkardığına benzeyen boğuk bir sestir" diye açıklıyordu, Şili'nin en deneyimli maden kurtarma uzmanlarından biri olan Miguel Fortt. "Yapabileceğiniz fazla bir şey yoktur."

Onlarca yıllık deneyime sahip elli altı yaşında bir maden işçisi olan Omar Reygadas, "Gözlerim kafatasımdan pörtleyip çıkacak sandım" diyordu. "Kulaklarım patladı." Başında kask ve kulak koruyucusu bulunmasına rağmen Reygadas acıdan âdeta iki büklüm olmuştu. Duyabiliyor muydu acaba? Sağır olduğundan endişe ediyordu.

Patlama Victor Zamora'yı kaldırıp fırlatmış, takma dişleri yerinden fırlayıp molozun içinde kaybolmuştu. Sıkıştırılmış hava dalgaları, adamları minyatür ses bombaları gibi sert darbelerle hırpalarken suratı yara bere içinde kalmıştı. Kaya parçalarının ve tozun mermiler misali uçtuğu tünellerde âdeta bir kasırga dolaşıyordu.

Adamlar düşüp kalkarak ve emekleyerek maden kuyusundan yukarıya doğru yollarını bulmaya çalışırken kalın bir toz ve moloz bulutu hepsini kör ve sağır edip nefessiz bırakmış, birkaç santimetre kalınlığında bir toz her yeri kaplamıştı. Tıpkı hortuma yakalanmış denizciler gibi, onlar da Tabiat Ana'dan gelen bu korkunç patlamayı görünmeyen dişi tanrıçalardan, tehlikeli dünyalarında daima son sözü söyleyen o kaprisli ve her şeye kadir olan sultanlardan gelen bir intikam işareti olarak yorumlamışlardı. Bazıları artık dua etmeye başlamıştı.

Sıkışan hava, dışarıda bulunan Araya ve diğerlerinin "bir volkan" diye tarif ettiği bir patlama yaratarak, dağın tepesinden fışkırmıştı.

*

Ocağın derinliklerindeki adamlar ise dünyalarını istila eden ve gelecek altı saat boyunca etkisini sürdürecek olan bir toz fırtınasıyla karşı karşıyaydılar. Tavan çöktükten sonra kaya parçalarının, toprağın ve San José Madeni'nin 1889 yılında işletilmeye başlanmasından beri altı kuşak madenciyi bu tehlikeli dünyaya çeken çok değerli bakır ve gümüş madeni zerrelerinin oluşturduğu bir bulut gözlerini kör etmişti. Franklin Lobos, arkadaşı José Ojeda'nın iç kulağına hasar veren basıncı tarif ederken, "Kulaklarım patlayacak sandım, üstelik pencereleri kapalı bir kamyonun içindeydik" diyordu.

İlk göçükten on dakika sonra dağ yeniden kopmuştu. Yine milyonlarca ton toprak ve kayanın harekete geçtiğini gösteren kısa ve özlü bir işaret duyulmuştu. Madenin dışında ise panik baş göstermişti.

İlk çatırtıyı duyan operatör ve amirler madencilerin "yaktığını" düşünmüştü -madenci jargonunda "yakmak" dinamit ateşlemek anlamına geliyordu. Maden sahası için bunun alışılmamış bir yanı yoktu. Ama on dakika içinde iki "yakma?"

Bu mümkün değildi. Üçüncü olarak duyulan çatıııırrrttt sesi tüyler ürperticiydi ve artık yanlış anlaşılmasına imkân yoktu. Madenin etrafında ve üzerinde bulunan yüzlerce işçi korkudan felç olmuştu. Aşağıda neler oluyordu? Madenciler dinamiti asla bu kadar sık aralıklarla patlatmazdı. Atacama Çölü'nün bu ıssız köşesini dehşetle karışık bir merak bürümüştü.

Madenin içinde, on beş kadar adamın oluşturduğu bir grup tozla savaşıyor ve güvenli bir yer arayarak tünelden yukarı doğru yürümeye çalışıyordu. Tüneli tıkayan duvar gibi koca bir kaya kütlesi çıkmıştı yollarına. Adamlar paniğe kapılmıştı. "Koyunlar gibi birbirimize sokulmuştuk" diyordu José Ojeda. "Bir ses duyduk; nasıl tarif edebileceğimi bilemiyorum... dehşet vericiydi, sanki kayalar acıyla feryad ediyor gibiydi... İlerlemeye çalıştık fakat yapamadık, bir kaya kütlesi yolumuzu tamamen tıkamıştı."

Aşağıya doğru ilerlerken karanlık içinde kaybolmuş, iki kere duvarlara toslayıp ezilmişlerdi. Kamyon yoldan aşağıya doğru sarsıla sarsıla ilerlerken madencilerden biri düşmüştü. Alex Vega uzanmış ve savrulan madenciyi hızla çekip alarak adamı kurtarmıştı. O kaos içinde kimi kurtardığını bilemiyordu. Adamı kamyonete çekmek için uzandığı sırada bir şey beline çarpmıştı. Adrenalinin etkisi yitip Vega şiddetli ağrılar hissedinceye kadar aradan saatler geçecekti.

Kör edici, kesif toprak ve moloz bulutlarının içinde kamyoneti güç bela süren adamların, kayalara oyulmuş bir korunak olan güvenlik sığınağına varmaları neredeyse bir saati bulmuştu. Sığınağa vardıklarında toz fırtınasını dışarıda bırakabilmek için metal kapıları kapatmışlardı. Daha sonra ise otuz üç madenci oksijen tanklarından nöbetleşe oksijen soluyacaktı.

Yaklaşık elli metrekare büyüklüğündeki sığınak, seramik zemini, takviye edilmiş tavanı, iki oksijen tankı, son kullanma tarihi çoktan geçmiş ilaçlarla dolu bir ecza dolabı ve depolanmış az miktardaki yiyecekle kayalık duvara açılmış bir oyuktan halliceydi. "İşçiler güvenlik sığınağındaki erzakları mütemadiyen talan ediyorlardı; o nedenle geriye tam olarak neler kaldığını bilemiyorduk. Çikolataları ve bisküvileri sürekli yürütürlerdi" diyordu güvenlik sığınağındaki stoklardan ve stokların yenilenmesinden sorumlu,

sıhhiyeci Araya. "Fakat her şeye rağmen bu arkadaşlar şanslıydılar; orada genellikle bir oksijen tankı bulundururduk, oysa oraya kısılıp kaldıklarında sığınakta iki oksijen tankı bulunuyordu."

Madenin içinde Luis 'Lucho' Urzúa grubun dizginlerini ele almaya çalışıyordu. Yirmi yıllık madencilik hayatı ve uzun süredir yaptığı amatör futbol antrenörlüğü bir liderlik refleksi göstermesi için yeterli deneyimi sağlamıştı. Vardiya amiri olarak zaten resmi liderdi; fakat bu tatlı dilli haritacı madende çalışmaya başlayalı daha üç ay bile olmamıştı. Ekibini doğru düzgün tanımıyordu. Eğreti sığınağı gözden geçiren Urzúa stokların envanterini çıkarmıştı: On litre su, bir kutu şeftali konservesi, iki kutu bezelye konservesi, bir kutu somon balığı konservesi, sekizi muz aromalı, sekizi çilek aromalı olmak üzere on altı litre süt, on sekiz litre meyve suyu, yirmi kutu ton balığı konservesi, doksan altı paket kraker ve dört kutu fasulye konservesi. Normal koşullar altında bu yiyeceklerin on madenciyi kırk sekiz saat süreyle doyurması beklenirdi. Oysa şimdi otuz üç aç adam vardı. "O gün işçilerin çoğu öğlen yemeklerini yukarıda bırakmıştı" diyordu madenci Mario Sepúlveda. "Yanımızda normal koşullarda bulundurduğumuzdan daha az yiyecek vardı."

Öğleden sonra saat dört sıralarında, ilk derin çatırdama seslerinin üzerinden yaklaşık iki buçuk saat geçtikten sonra maden tamamen çökmüştü. "Tıpkı bir volkana benziyordu; ocağın yamaçtaki ağzı moloz kusuyordu, üzerinde bir toz bulutu vardı" diyordu Araya. San José Madeni'nin içindeki tünellerin yaklaşık iki yüz elli metre uzunluğundaki bir bölümü çökerken dışarıdan duyulan sesi şöyle tarif ediyordu: "Uzun süre devam eden bir ses değildi; daha ziyade son bir çöküştü. Derinden gelen bir gümleme."

Araya'nın tarif ettiği son "güm" sesi, madene giren yegâne yolu tıkayarak sımsıkı kapatan yedi yüz bin ton ağırlığındaki kayaya aitti. Mahsur kalan madenciler, o son "güm" sesinin, San José gibi tehlikeli bir maden için bile olağan olmadığının farkındaydılar. Sırf kalkan toz bile neredeyse öldürecekti onları; hepsinin öksürüp aksırmasına, gözlerinin yaş içinde kalmasına ve yarı kör olmalarına neden olmuştu. Gözleri kaya kırıntılarıyla öylesine dolmuştu

ki, çok geçmeden, kirpiklerini birbirine yapıştırarak gözlerini kapatan, kıtır kıtır, sarı renkli, katı bir çapak meydana gelmişti çoğunda. Gözlerini açtıkları zaman bile karanlığa nüfuz etmeleri olanaksızdı zaten. Duvarlardan aşağı şakır şakır sular akıyordu.

Toza karşı verdikleri alışılmış mücadele bitmiş, yerini sığınağın dışında yüz yüze kaldıkları çamurlu, kaygan yokuş almıştı. Sık sık meydana gelen taş ve kaya sağanakları, bir delinin davul çalmasına benzeyen sesler gibi yankılanıyordu adamların hapsolduğu bin altı yüz metre uzunluğundaki yeraltı mağaralarında. Otuz üç madenci, artık çok değerli hale gelen pilleri bitmesin diye fenerlerini kapatmış, karanlıkta sersem sepelek dolaşıyordu.

Kâbus başlamıştı.

İKİ

UMUTSUZ BİR ARAYIŞ

PERŞEMBE, 5 AĞUSTOS, SAAT 17.40

Mario Segura, Şili'nin Copiapó şehrindeki polis merkezine döndüğünde sırılsıklamdı ve çok üşümüştü. Sırım gibi komando, Pasifik Okyanusu'nun dondurucu sularında dört saat boyunca kurtarma eğitimi yaptıktan sonra sıcak bir duş almaya ve çalışma arkadaşı José Ñancucheo ile soğuk bir bira içmeye hazırlanıyordu. Hem Segura hem de Ñancucheo Şili Özel Harekât Polisi mensubuydu. GOPE, bomba imhasından bir omurga gibi Şili'nin dört bin üç yüz elli kilometre uzunluğundaki topraklarını bir baştan öbür başa kat eden And Dağları'ndaki yüzlerce volkanın içine bellerine bağladıkları iplerle inmeye kadar, her türlü konuda eğitilmiş görevlilerden oluşan seçkin bir polis örgütüydü. Şili'deki volkan bacalarını keşfe çıkan maceracı bir turist, aşırı adrenalinle ani düşüş arasındaki sınırı ne zaman geçecek olsa kalıntılarını bu görevliler arardı. Bir işyeri ne zaman bombalanacak olsa (Santiago'da her ay meydana gelir) olay yerine ilk gönderilen yine bu adamlar olurdu.

Çok iyi bir eğitimden geçen ve bütün Güney Amerika'da, kıtanın en profesyonel polis birimlerinden biri olarak saygı gören GOPE mensupları, mesai saatlerinin çoğunu spor salonunda ve atış poligonunda eğitimle yahut felâket senaryoları üzerinde çalışarak geçirirdi. 5 Ağustos günü de telefon çaldığı sırada saatlerce tüple dalarak kurtarma eği-

timi yapmış Segura ve Ñancucheo vardiyalarının sonuna yaklaşmıştı. "Bahse girerim bir kurtarma işidir" diye takıldı Segura, ekip arkadaşlarıyla birlikte sandviç yiyip sıcak çay içmek üzere masaya otururken. Segura, telefonda konuştuğu kişiyi dinlerken meslektaşının günün sonunda rahatlamış yüz ifadesinin nasıl aniden kritik göreve hazır bir ifadeye dönüştüğünü fark etti. Telefon konuşması kısa ve sertti; ayrıntılar da öyle. Bir maden kazası daha olmuştu. Bu defaki San José Madeni'ndeydi, dağlara doğru kırk dört kilometre içerde.

"Hareket ettiğimizde saatime bakmıştım. Akşamın altısıydı" diyordu Segura. "Mendez'e dedim ki, 'Üç saat içinde döneriz.' Elektrikli çaydanlığı kapattım ama çayı servise hazır şekilde bıraktım."

Altı adam doksan metrelik urgan kangallarını, eldivenlerini, tırmanış/iniş teçhizatını, tespit segmanı ve lambalı kask sandıklarını 4x4 Nissan kamyonetlerine yüklemişti. Profesyonel fotoğraf çekimlerinde kullanılanlara benzeyen, ışıldaklarla dolu portakal renkli bir çanta da konmuştu arkaya; fakat telaş yüzünden ekipmanın çok hayati bir parçasını arabaya koymayı unutmuşlardı; bir kurtarma kuyusunun içine sarkıtılan urganın merkezlenmesine olanak sağlayan ve tırmanıcıların madenin içine hızlı bir şekilde inip çıkmasına yardımcı olan üçayak. Bu, adamlardan birinin, bedelini daha sonra çok ağır ödeyeceği bir hataydı.

Güneş alçalırken, polis kamyoneti, yanıp sönen ışıklarıyla, bu tenha çölde günün sonundaki yoğun saatler namına ne varsa bölerek, madene doğru hızla yol alıyordu. Görevliler, kurtarma işlemlerini zihinlerinde sessizce tekrarlarken, ara sıra konuşuyorlardı. Seyahat yalnızca otuz beş dakika sürmüştü ama göründüğünden daha tehlikeliydi. Keskin virajlar, yolun üzerine çoğu kez kaygan ve görünmez bir su tabakası bırakan sis, bölgedeki kiralık arabaların neden yalnızca çifte devrilme çubuğu ve iki stepne içermekle kalmadığını, ayrıca kapsamlı bir ilk yardım seti de barındırdığını açıklıyordu.

GOPE ekibi madene ulaştığı zaman bir jeolog ile bir jeofizikçi madenin yapısını ve mahsur kalan madencilerin tahmini yerlerini gösteren çizimlerle brifing vermek üzere hazır bekliyordu. Böylesine kısa bir süre içinde hatasız ha-

ritalar el altında bulundurulamıyordu ve bu nedenle kurtarma planlamasında tahminler büyük rol oynayacaktı. Jeolog ciddi ve endişeliydi. "Bu çok karmaşık bir operasyon" dedi GOPE mensuplarına, "Çok zaman alacak." Kabaca yapılmış harita üzerinde madendeki bir havalandırma deliğini işaret ederek, polisten ilk olarak bu havalandırma deliğini bulmalarını ve eğer mümkün olursa kendilerini oradan dağın iç kesimlerine bırakmalarını önerdi. Kilometrelerce tünel vardı aranacak. Acaba işçiler madenin dibine yakın bir yerde bulunan güvenlik sığınağına ulaşmışlar mıydı? Yoksa dört yüz metre kadar yukarıda bulunan araç atölyesine mi gitmişlerdi? Yılan misali bükülüp giden tünellerde bir düzineden fazla araç bulunduğunu dikkate alarak, işçilerin hayatta ama ezilmiş yahut kamyonların içinde sıkışmış bir halde bulunmaları ihtimaline karşı komandolar da hazırlanmıştı. İşçiler, eğer hayatta iseler, aşağıda toprağın altında herhangi bir yerde olabilirlerdi.

San José Madeni yöneticileri başlangıçta felâketin boyutlarını kabul etmeye niyetli görünmüyordu. Madenin sendika temsilcisi Javier Castillo'ya bakılırsa, yardım çağrısı yaparak yetkilileri harekete geçiren kendisi olmuştu ancak başlangıçta yardım çağırmak için şirket telefonlarının kullanılmasını bile yasaklamışlardı. Madende mahsur kalanlar arasında bulunan Edison Peña'nın karısı Angelica Alvarez de benzer bir hikâye anlatıyordu: "Madenciler yardım çağırmak istemişler ama ocağın bulunduğu tepede cep telefonları çekmediği için şirketin sabit hattını kullanmayı talep etmişler... Yöneticiler adamların itfaiyeyle, ambulansla yahut polisle iletişim kurmasını kesin olarak yasaklamış. Şirket bu meseleyi kendi bildiği gibi çözmek istiyormuş." Gittikçe kalabalıklaşan kaya tırmanıcılarından, tecrübeli madencilerden ve GOPE görevlilerinden oluşan bir grup ne gibi seçenekleri olduğunu incelerken göçüğü duyan aileler ve Şili'nin her yerindeki insanlar dehşet içinde haber bültenlerini izliyordu. San José Madeni çökmüştü ve artık göçük sırasında iş başında olan madencilerin adları akıyordu televizyon ekranlarında.

1. Luis Alberto Urzúa Irribarren
2. Florencio Ávalos Silva
3. Renán Anselmo Ávalos Silva

4. Samuel Ávalos Acuña
5. Osmán Isidro Araya Araya
6. Carlos Bugueño Alfaro
7. Pedro Cortez Contreras
8. Carlos Alberto Barrios Contreras
9. Jonny Barrios Rojas
10. Víctor Segovia Rojas
11. Darío Arturo Segovia Rojo
12. Mario Sepúlveda Espinaze
13. Franklin Lobos Ramírez
14. Roberto López Bordones
15. Jorge Galleguillos Orellana
16. Víctor Zamora Bugueño
17. Jimmy Alejandro Sánchez Lagues
18. Omar Orlando Reigada Rojas
19. Ariel Ticona Yáñez
20. Claudio Yáñez Lagos
21. Pablo Rojas Villacorta
22. Juan Carlos Águila Gaeta
23. Juan Andrés Illanes Palma
24. Richard Villarroel Godoy
25. Raúl Enrique Bustos Ibáñez
26. José Henríquez González
27. Edison Peña Villarroel
28. Alex Richard Vega Salazar
29. Daniel Herrera Campos
30. Mario Gómez Heredia
31. Carlos Mamani
32. José Ojeda
33. William Órdenes

Ailelerin çoğu felaketi televizyondan duymuştu. Madenin sahipleri sadece aileleri bilgilendirmekte yavaş kalmamıştı, açıklanan liste de hatalarla doluydu. Mahsur kalan madencilerden ikisinin adı listede yoktu: Esteban Rojas ve Claudio Acuña. Madencilerin aileleri gerçeği öğrenmeye uğraşarak geçirdikleri saatler boyunca kahrolmuştu. Aynı du-

rum, adları listede yer alan ama çok geçmeden madenin dışında ve güvende oldukları anlaşılan William Órdenes ve Roberto López'in aileleri için de geçerliydi. San José Madeni'nde çalışma şartlarının, güvenlik önlemlerinin ve tutulan kayıtların yasal gerekliliklere pek de uygun olmadığı her geçen saat daha iyi anlaşılıyordu.

Televizyonlardan haber alarak kaza yerine koşan işçi yakınlarıyla, aileler bir şeyler yapılması için feryat etmeye başlamıştı.

*

Kurtarma görevinin boyutlarını kavrayan kurtarma ekibi ise yepyeni sorunlarla karşı karşıya kalmıştı. Yedi yüz metre derinlikte nasıl arama yapacaklardı? Yaralı adamların böylesine bir derinlikten tahliye edilmesine olanak var mıydı? Daha da önemlisi, maden ocağı, içine girilebilecek kadar güvenli miydi?

Kurtarma görevlileri iki seçenek için de eşzamanlı bir planlama yapmaya başladılar: Madencileri ya sağ bulacaklardı ya da ölü. Hükümet yetkilileri ise en kötü durum senaryosuna göre ve cesetleri hızla çıkarmak için hazırlık yapıyordu. Cenazelerin çılgına dönmüş ailelere teslim edilmesi için elden gelen her şey yapılacaktı. 1973-1990 yıllarındaki Augusto Pinochet diktatörlüğü sırasında katledilen ve cesetleri "kaybolduğu" iddia edilen üç bin kişi Şili halkına unutamayacağı bir travma yaşatmıştı. Dolayısıyla cesetlerin yerin altında, gözden ırak bırakılması ve böylece aileler nezdinde "kaybolması" asla ve kat'a düşünülebilecek bir seçenek değildi. Şililerin yakınlarının kaybolmasına tahammülü yoktu.

Göçük anından itibaren geçen saatlerde maden işçilerinin önce kamyonla, sonra da yaya olarak madene girme çabaları sonuçsuz kalmıştı. Kasklardaki lambalar ve kullandıkları ışıldaklar toza boğulmuş havaya nüfuz edememiş, yollarını aydınlatamamıştı. Suların boşaldığı geniş çatlaklar, göçüğün devasa boyutlarını gösteriyordu. Kurtarma görevlileri, kesif toz bulutu yüzünden önlerini zar zor görüyordu. Düşmeye devam eden kaya kütlelerinin yere çarparken çıkarttığı sesler ve dağdan gelen tüyler ürpertici feryatlar sanki boğularak öldürülen bir canavardan çıkıyordu. Dağ ağla-

maya devam ettiği sürece adamlar da gözyaşlarını tutuyordu. Ocağın içindeki GOPE sorumlusu olan Teğmen José Luis Villegas, "Madenciler dağın canlı olduğunu söyler her zaman; aslında dağın hareket ettiğini anlatmak isterler" diyordu. "Böyle demelerinin nedeni kayaların kükrercesine ses çıkarmasıdır. Bu olayda ise bütün dağ, olduğu gibi kükrüyordu."

Maden ocağının girişi, orantısız dikdörtgen şeklinde kabaca kazılmış bir delikti. Yüksekliği genişliğinin neredeyse iki katı olan dikdörtgen açık bir ağza benziyordu. Engebeli bir yol, hafif bir eğimle, dipsiz karanlığa doğru; tekinsiz bir yeraltı dünyasına açılan bir geçit gibi iniyordu. Ağzın gerisinde, madenin içindeki tüneller, gizlenmiş bir yılan gibi kıvrılıp bükülerek yerin ta altı buçuk kilometre derinlerine kadar uzanıyordu. Ocak, bir pasta gibi ikiye kesilip yandan bakılacak olsa tüneller, avını sımsıkı sarmış bir boa yılanına benzerdi; rastgele aralıklarla büklümler yapan uzun ve hantal bir gövde.

Girişin yan tarafında, yıpranmış, yeşil bir levha vardı. Üzerinde şirketin adı, "San Esteban Primera S.A." (Birinci Aziz Stefan), devasa bir kask ve bir çift iş postalının resmi ile şirketin sloganı bulunuyordu: "Çalışmak şeref verir, güvenli bir şekilde çalışmak, çalışmayı değerli kılar." Kurtarma görevlileri ocağa girerken levhanın yanından geçmiş ve içeride zeminle tavanın çatlamış, duvarların yarılmış olduğunu görmüşlerdi. Hiçbir hayat belirtisi yoktu ama tahribatın boyutlarına ilişkin bol bol delil vardı.

Ocağın ağzından hâlâ tozların süzüldüğü ve kış gecesinin soğuk havasının adamları dondurduğu bu kaotik saatlerde madene ilk giren polislerden biri Mario Segura idi. "Ocakta aşağıya doğru indik ve mümkün olduğunca uzağa gitmeye çalıştık ama sonra yolun molozlar ve kayalarla tıkandığı bir noktaya ulaştık. Bu gibi durumlarda, göçüğün çeperinde genellikle geçecek bir yol bulursunuz. Ama bu düzgün bir kaya duvarıydı; sanki tüneli kapatmış bir kapı gibiydi" diyordu Segura. Dağda öylesine büyük çaplı bir göçük olmuştu ki, madencilik konusunda en uzmanlaşmış kişiler bile ne kadar kayanın çökmüş olduğunu anlayamıyordu. Bütün dağ öylece göçmüş müydü? Onlar için açıklanması imkânsız bir durumdu bu.

Düşen kaya parçası, başlangıçta düşünüldüğü gibi kama şeklinde değildi; daha ziyade, yaklaşık doksan metre boyunda, otuz metre eninde ve yüz yirmi metre yüksekliğinde devasa bir gemiye benziyordu. Daha sonra yapılan tahminlere göre düşen kaya bloğunun ağırlığı yedi yüz bin tondu; yani ünlü *Empire State* binasının yaklaşık iki katına ve felâket terimleriyle ölçmek gerekirse *Titanik*'in yüz elli katına eşit büyüklükteydi.

Böyle bir kayayı delip geçmenin hiçbir yolu bulunmadığından GOPE elemanları havalandırma bacasını (İspanyolca *chimenea* diyorlardı) buluncaya kadar araştırmalarına devam etmiş ve kaya tırmanma malzemelerini kullanarak, hâlâ göçmeye ve inlemeye devam eden havalandırma bacasından aşağı doğru yavaş yavaş inişe geçmişlerdi.

Dört polis, bir yandan göçen tavana dikkat ederek kurtarma hatlarını sabitlerken; diğer iki polis de iki metre genişliğindeki yuvarlak havalandırma bacasından aşağı iniyordu. Urganın akışını yönlendirmek ve kuyunun keskin duvarlarına çarparak yıpranmasının önüne geçmek için gereken üçayağın unutulmuş olması işlerini güçleştiriyordu ama yine de ellerinden geleni yapıyorlardı. İpleri kamyonetlerinin tamponuna bağlamışlar ve halatları hızla çekerek keskin kayalara çarpıp parçalanmasının önüne geçmeye çalışıyorlardı. "Beş metre ötemizde bir kaya sağanağı devam ediyordu... Başladığı zaman sanki su akıyormuş gibi bir ses çıkıyordu. Sonra bir çarpma oldu ve tavan olduğu gibi aşağı indi. Tam yanımıza" diyordu Segura. "Böyle bir taş yağmuru başladığı zaman dikkatli olmalısınız; kayanın nereye ineceği hiç belli olmaz."

Şili maden yasalarına göre, bu tür havalandırma bacalarının tümü, acil durumlarda çıkış için kullanılabilecek birer merdiven de içermek zorundaydı. Fakat San José Madeni asla güvenlik yönetmeliklerinin sıkı sıkıya uygulandığı bir yer olmamıştı. Madencilerden biri, Ivan Toro, 1985 yılında işe başladığı zaman madenin içinde spor ayakkabısı giyilerek çalışıldığını hatırlıyordu. 2001 Eylül'ünde tam tünel tavanının bir kısmı göçtüğü sırada, Toro oturmuş, kendisini yüzeye çıkaracak bir kamyon bekliyormuş. "Üstümüzde çalışan makinelerin delme seslerini duyabiliyorduk; tam o sırada koca bir kaya kütlesi, aniden aşağı indi. En fazla etkilenen ben oldum; çünkü kaya bacağımın üze-

rine düşmüştü. Bacağımın kopan kısmı sadece birkaç noktadan vücuduma bağlı kalmaya devam ediyordu. Sonuçta bacağımı kestiler. Hastaneye vardığımda bilincimi kaybetmişim" diye hatırlıyor olanları. Şirket, mesai saatinde oturduğu gerekçesiyle önce ödeme yapmayı reddetmişti Toro'ya. Uzun uğraşılardan sonra açtığı davayı kazanmıştı ama Şili'nin serbest pazar ekonomisinde kopan bir bacağa biçilen bedel Toro'nun yaşadığı travmayı ve kayıplarını telafi edecek gibi değildi; mahkeme on beş milyar peso (yaklaşık olarak kırk beş bin dolar) tazminat ödenmesine karar vermişti.

Bu dağın içindeki tüneller, ölümcül bir kumara çağırıyordu insanları; altın vaadine karşı, ölüm tehlikesi. Maden, ilk bakışta bir *Indiana Jones* filminin setine benziyordu; bir yılanları eksikti. İğrenç kokulu su birikintileri... Gizli mağaralar... Tavan yer yer bel vermişti ve düşen taşları tutması için tavana eğreti bir şekilde tel örgüler gerilmişti. Madenin içinde nemin sebep olduğu küf ve amonyum nitratlı patlayıcılardan çıkan kokunun berbat bir karışımı olan iğrenç bir koku hâkimdi. Madencilerin zincirleme içtikleri sigaralardan çıkan duman bulutları zar zor görülebiliyordu; bu garabet ortamda akciğer kanserinden ölecek kadar uzun yaşama ihtimali gülünç denecek kadar azdı.

San José Madeni işletilirken standart madencilik kurallarına ve yöntemlerine uyulmamış, kazılan kısımlarda madeni desteklemesi için kolonlar bırakılmamıştı. Maden damarlarını izleyerek rastgele kazılmış olan ocak vahşi farelerin saldırısına uğramış koca bir gravyer peyniri parçasına benziyordu. Dağın neden göçtüğünün tam bir bilimsel açıklaması henüz yapılmamış olmasına rağmen daha sonra yapılan analizler gelişigüzel çıkartılan değerli bakır ve altın madenlerinin ocağı olmazsa olmaz omurgasından yoksun bıraktığını gösterecekti. "Destek kolonlarını bile kazıp çıkardılar" diyordu San José'nin eski güvenlik amiri Vincenot Tobar. "Bunun yapılmaması gerekirdi. Her elli metrede bir destek kolonu bırakmaya mecbursunuz. Göçükleri engelleyecek olan şey bu kolonlardır."

Tam mekanizmanın ne olduğunun önemi yoktu; polisler büyük bir göçüğün ortasındaydı. Ve şimdi aşağı inmek için kullanabilecekleri, yasal olarak bulunması zorunlu ama yerinde yeller esen merdivenden yoksun, bellerine bağlı ip-

lerle on beş metrelik bacadan yavaş yavaş aşağı inmiş ve kendilerini ana mağarada bulmuşlardı. Önlerinde uzanan başka bir dünyaya aitmiş gibi görünen manzarayı dikkatle gözden geçirmiş, kayaların sanki görünmez iplerle bağlıymış gibi sarktığı eğri büğrü tavana temkinli bir şekilde bakmışlardı. Tünel, büyük bir damperli kamyonun maden ve mineralleri dışarı taşımasına olanak sağlayacak bir büyüklükte, yaklaşık beş metre yüksekliğinde ve altı metre genişliğindeydi. Ocağın içinde sürekli otuz santigrat civarında seyreden sıcaklık ve taşıdıkları yüz on yedi kilo ağırlığındaki alet-edevat yüzünden tüneli araştırırken su gibi terliyorlardı.

Segura ve Villegas korkunç manzaralara alışkındı: Bomba kurbanları, araba enkazları, suyun üstünde dalgalanan şişmiş cesetler. Fakat burası bambaşka bir boyuttu, bir zindana benziyordu. Ocağın içi yeraltı tünellerinden oluşan bir labirent gibiydi; tünellerin her biri daha derin esrarengizliklere açılıyordu. Kayaların içindeki geniş mağaralar ve bükülen tüneller sanki köşe başında görünmez kimi varlıkların veya canlıların beklediği duygusu yaratıyordu. Tavanlara gerili tel örgülerin içi kayalarla doluydu; şimdi engebeli yola saçılmış olan koca kaya parçalarını durdurmaya yönelik acınası bir çabaydı bu.

Adamlar ölüm korkusuna kapılmış, madenin onları bir çırpıda eziverecek, Godzilla gibi devasa bir canavar olduğunu düşünmeye başlamışlardı.

"Aramaya devam etmemiz gerektiğini biliyordum ama dağın çıkardığı sesler... dağ sanki feryat edip ağlıyor gibiydi" diyordu, bir başka meslektaşıyla birlikte ikinci bir *chimenea* bulan ve bir seviye daha aşağıya inen Segura. İkinci bacanın dibinde, iki adam durmuş ve bağırmışlardı: "*Estaaaaaaaaan*?!" "Kimse var mııııı?" Bir hayat belirtisi duymak için, durup dinlemişlerdi. Duyabildikleri yegâne ses yeni açılmış kanallarda akan sulu çamurun ve düşen kayaların çıkardığı sesler olmuştu. Durgun su birikintileri göçükle birlikte patlamıştı. Maden ocağı şimdi yüzde seksen beş oranındaki nemle karışan taze toz ve molozun kokusuyla doluydu. Madenci jargonuna göre maden *asentando*, yani hâlâ hareket etmeye ve yerleşmeye devam eden bir durumdaydı.

"Bütün bacaların içinde kayaların düşmesini engelleyen tel kafesler vardır" diye açıklıyordu Segura. "Ama bu öyle-

sine devasa bir göçüktü ki, molozlar bacanın içine akmıştı. Sonuncu bacadan aşağı doğru iniyorduk ama bacanın dibe yakın kısımlarını molozlar doldurmuştu."

"Hepimiz son derece gergindik. Daha da aşağıdaki bir seviyeye ulaştık ve tünelin hâlâ tıkalı olduğunu görünce biraz üzüldük ama aramaya devam ettik" diyordu Teğmen Villegas. "Kendi kendimize 'Hayır... Bir sonraki açık olacak...' diyorduk. Ve böylece bacalardan aşağıya doğru inmeye devam ettik ama bütün seviyelerde durum aynıydı; bacalar tıkalıydı." Tam ikinci bir polis ekibi tıkalı havalandırma bacasını baypas etmelerini sağlayacak bir yan geçiş bulmak umuduyla araştırma yaparken yeni bir kaya sağanağı başlamıştı. Heyelan adamların suratında patlayan bir yumruk etkisi yapmıştı. Villegas, "Adamlar aşağı doğru inerken havalandırma bacasını tıkayan bir göçük daha vurdu" dedi, "o andan itibaren artık havalandırma bacasından inmeye imkân kalmamıştı."

*

Özel harekât polisleri mahsur kalan madencileri bulmak için ocağın içinde arama ve araştırmalarına devam ederken kaza haberi de yayılıyordu; San Jose'de göçük olmuştu, otuz üç adam içerideydi. Söylentiler dallanıp budaklanıyordu; bir söylentiye göre yirmi iki madenci ezilmiş ve ölmüştü. "Babamın kamyonunu bulduklarını, içinde kan olduğunu ve babamın öldüğünü duydum. O gün ağlamaktan perişan oldum" diye konuştu Carolina Lobos, Franklin Lobos'un yirmi beş yaşındaki kızı. "Gözlerimde yaş kalmamıştı ama yine de ağlıyordum."

San José Madeni'ndeki işçi kazalarını da sigortalayan şirketin, Şili Güvenlik Kurumu'nun (ACHS) tıp direktörü de olan Dr. Jorge Diaz o gün Copiapó tıp kliniğinde nöbetteydi. San José'deki göçüğü duyar duymaz hastanedeki yatakları boşalttı, herkesi görev başına çağırdı ve yaralıları tedavi etmek için gereken hazırlıkları yapmaya başladı. Fakat aylar boyu kimsecikler gelmeyecekti.

O uğursuz sabah, kocasını, Mario Gómez'i işe gitmeyip yatakta kalsın diye ikna etmeye çalışan ama başarısız olan Lillian Ramirez endişe içinde kocasının eve dönmesini bekliyordu. Akşam saat sekizde, kocasını işten eve getiren

kamyonetin sesini duymuş ve akşam yemeğini mikrodalga fırına koymuştu. "Kocamın eve girmesinin bu denli uzun sürmesi tuhaf geldi. Bunun üzerine perdeyi açtım ve kocamın patronunu gördüm... bu çok tuhaftı. Ellerimi yüzüme kapadım ve 'aman Tanrım, bir şey olmuş' dedim." Maden yetkilisi, Ramirez'den kendisiyle birlikte gelmesini isterken ufak bir kaza olduğunu söylemişti. Ayrıntılara girmeyi reddedince Lillian Ramirez'in daha da paniğe kapılmasına neden olmuştu. Acilen yeğenini arayıp bulan kadın arabayla madene doğru yola çıkmıştı. Bir daha evine dönünceye kadar aylar geçecekti.

San José Maden Ocağı'nın girişini çevreleyen kızıl kahverengi çöl, madencilerin "steril malzeme" adını verdikleri keskin kaya parçalarından oluşan yığınlar ve metrelerce kalınlıktaki gri moloz tarafından örtülmüştü. Kayda değer miktarda altın ve bakır içermeyen bu kayalar, on yıllar boyunca düzensiz dalgalanan moloz yığınları halinde, çölün yüzeyine boşaltılmıştı.

Bu "steril" kayalar şimdi tepeden yukarıya doğru akın etmeye başlayan aile klanlarını rüzgârdan koruyor ve onlara sığınacak yer sağlıyordu. Üzerinde tek bir fotoğrafın bulunduğu minik sunakların ve mumların yanına, üzerinde *"Fuerza Mineros – Los Estaban Esperando"* ('Ha Gayret Madenciler – Sizi Bekliyoruz') yazan pankartlar eklenmişti şimdi. Jimmy Sánchez'in iş başvuru formundan alınmış fotoğrafındaki kasvetli, özgün yüzü, sessiz bir çığlık gibi öylece bakıyordu. Bitişiğindeki bir kayanın üzerine yaslanan portakal rengi bir madenci kaskı altında yanmakta olan iki muma siper oluyordu.

Madencilerin aile mensupları ve arkadaşları, 5 Ağustos akşamı ve 6 Ağustos Cuma günü şafak vakti, önce düzinelerle, ardından yüzlerle, San José Madeni'ne akın etmişlerdi. Yanlarında getirdikleri uyku tulumları ve yiyecekleriyle madenin girişine endişe içinde toplanmış, aralıksız sigara içiyorlardı. "Biliyorum, buradan sağ çıkabilir, bir keresinde bir kargo gemisine kaçak binmiş ve on iki gün yemek yemeden gitmişti" diyordu yirmi sekiz yaşındaki Rosanna Gómez babasını, Mario Gómez'i, madende mahsur kalan işçilerin en yaşlısını gururla anlatırken. Babasını yıllar önce havaya uçuran ve sol elini lime lime eden dinamit kazasına şifreli bir atıfta bulunarak, "Babam '*el accidente*'den

sağ kurtuldu" diyordu. "Ona sabır ve güç gönderiyorum." Babasının çok geçmeden kurtarılacağından ve genç bir oğula, daha doğrusu torununa yol gösterme hasretinin çok geçmeden sona ereceğini öğrenmenin onu teselli edeceğinden emindi.

Mario Gómez'in akciğerleri hastaydı ve kıdemli bir madenci olduğunun delili olarak yedi parmağı kalmıştı ama bu karanlık zindandaki hayata uyum sağlayabilmiş direngen bir adamdı. Daha genç ve zayıf madencilere sahip çıkar, hayatta kalma sanatını onlara öğretebilirdi. Rossana, "O çalışma arkadaşlarına güç verir" diyerek gururla methediyordu babasını.

Eğer birinin desteğe ihtiyacı varsa, o da Bolivya doğumlu Carlos Mamani idi. Grupta Şilili olmayan yegâne kişiydi. 5 Ağustos Mamani'nin işteki ilk günüydü ve sadece o vardiya için çalışmaya gelmiş geçici bir işçiydi. Yeni bebeğinin, on bir aylık Emili'nin bakım masraflarına katkısı olması için ek iş yapıyordu. Şimdi Mamani mahsur kalmıştı. Şili ve Bolivya arasındaki yüz yıllık düşmanlık göz önüne alınırsa, yedi yüz küsur metre derinlikte otuz iki Şilili ile birlikte yaşamak, Mamani gibi bir Bolivyalı için, Hırvat siperine düşmüş bir Sırp'ın haliyle kıyaslanabilir bir durumdu.

Otuz üç adamdan yirmi dördü, en yakın şehirde, yüz yirmi beş bin nüfuslu, yerel ekonomisinin yüzde yetmişinin madenlere bağlı olduğu tahmin edilen Copiapó'da yaşıyordu. Madenin birinde kaza olduğu haberi, çoğu üçüncü kuşak madenci olan şehir sakinlerinin pek azını şaşırtmıştı. Yerel Copiapó gazetesi, *El Atacameño*, düzenli olarak ezilen ve kolu-bacağı kopan madencilere dair manşetler atardı. Bütün bunlara rağmen bu kazaya dair hissiyatta bir değişiklik vardı. Göçüğün derinliği ve kurbanların sayısı madencilik trajedilerinin dilini gayet iyi bilen bir halk için bile olağandışıydı.

Kuzey Şili'nin çöllük dağları ve tuzlu düzlükleri öylesine zenginliklerle yüklüdür ki Şili'nin dışsatım gelirlerinin yarısından biraz fazlasını madencilik gelirleri oluşturur. İyi bir ayda, ülke bakır ihracından dört milyar dolar gelir elde eder. Dünya bakırının tam üçte biri Şili'den gelir ve "yeşil altın"ın hikâyesi ülkenin son yirmi yıl içinde kaydettiği eko-

nomik gelişmeyi, madenciliğin yapıldığı yerlerde yaşayanların çoğuna bir faydası olmayan hızlı büyümeyi açıklar. Son beş yılda bakır fiyatları bir dolar yirmi sentten üç doların üzerine çıkarak, neredeyse üçe katlanınca eski cevher artıkları ve ikinci sınıf madenler yeniden ele alınmaya başlanmıştı. Bakır bir buçuk dolarken değersiz olan madenler, fiyatlar iki ellenin üzerine çıkınca gayet kârlı hale gelebiliyordu. Terk edilmiş madenler ve eski tehlikeli işletmeler birdenbire değerli ve işletilebilir yerler haline gelmişti.

Atacama bölgesi en büyük maden işletmelerin bulunduğu yerdir ama aynı zamanda Şili'de işsizliğin en yüksek olduğu ikinci bölgedir. Şili'deki bakır şirketlerinin 2009 yılında yaklaşık yirmi milyar dolar kâr ettikleri tahmin edilirken, resmi istatistiklere göre bu bölge yoksulluğun en hızla arttığı yerler arasındaydı. "Başka bir deyişle, ülkenin en zengin ekonomilerinden biri aynı zamanda ülkenin en yoksul bölgeleri arasındadır" yorumunu yapıyordu Santiago'da çıkan muhalif *The Clinic* dergisinde yayımlanan bir makale.

Madende toplanmaya başlayan aileler ortak bir öfkeyi paylaşıyordu; kaza öylesine geliyorum demişti ki, geç bile kalmıştı. Yessica Chilla, mahsur kalan adamlardan birinin, Darío Segovia'nın kırk sekiz yaşındaki hayat arkadaşı, "Kazadan bir gün önce madenin çökmek üzere olduğunu ve göçük olacak bir vardiyada olmak istemediğini söyledi Darío. Ama kazanacağı paraya muhtaçtık. Vardiyası bitmişti ama birkaç saat fazla mesai yapmasını istemişler. Bunu kimse reddetmez çünkü iki kat ücret alırsınız. O gün doksan bin peso (yüz yetmiş beş dolar) kazanacaklardı. Halbuki maden işçiliğini bırakıp kamyon taşımacılığı yapmak istiyordu" diyordu.

Elvira Katty Valdivia'nın göçüğün üzerinden saatler geçmesine rağmen kazadan haberi olmamıştı. "Okuldan bir arkadaşım telefon etti. 'Katty olanlardan haberin var mı? Anlaşılan Mario'nun da adı mahsur kalan işçilerin listesinde' dedi. Bana televizyonu açmamı söyledi. Televizyonu seyretmeye başladım ve listeyi gördüm. Mario Sepúlveda listedeydi." Valdiva'nın koyu teni, düz siyah saçları ve içe işleyen bakışları son haftalarda büyük bir acıyla test edilmiş bir güzelliği öne çıkartıyordu. Tam ayaklarının altında bir sondaj açılacak olsa, şans eseri,

tam kocası Mario'nun hayatta kalma mücadelesi vererek savaştığı, çarpıştığı ve dua ettiği tünele ulaşırdı. "Onun için çok üzülüyorum. Ben buradayım o ise aşağıda, yedi yüz metre derinde" diyordu, yeri işaret ederek. "Hiç kimseye haber vermediler. Bize ailemizden birinin madende mahsur kaldığını söylemediler."

Valdivia bu ücra yerde kocasının akıbeti hakkında haber bekleyerek nöbet tutarken, işvereni, Amerikan finans firması Pirce Waterhouse, maaşının tamamının ödeneceğini garanti etmişti. Valdivia, çocukları on sekiz yaşındaki Scarlette ve on üç yaşındaki Francisco ile hayatını maden sahasındaki derme çatma evinden düzenlemeye başladı. Zihninde ölüm ve sıkışma söylentileri dönerken dünyasının darmadağın oluşunu izliyordu. "Her yerde insanlar koşuşuyor ve feryat ediyordu. Oğlum ağlıyor, ben onu teselli etmeye çalışıyordum. Çok zor bir andı... Uyuyamıyordum. Kendime sürekli, neden ben, neden ben diye soruyordum. Neden bu bizim başımıza gelmişti?"

Başkan Piñera kaza haberini ilk işittiğinde Ekvator'un Quito şehrinde bulunuyordu. Katty Valdivia gibi "Neden ben? Bu neden bizim başımıza geliyor?" diye düşünmesi anlaşılabilirdi. Piñera'nın kısa bir süre önce başlayan başkanlığı sırasında yaşadığı ikinci trajediydi bu. Henüz dört ay önce, başkanlık görevine başladığında, 27 Şubat 2010 depremiyle mahvolmuş bir ulus devralmıştı Piñera. O sarsıntı nedeniyle oluşan bir tsunami kıyı bölgelerini vurduğunda yüz binlerce insan evsiz kalmış, yüzlercesi de hayatını kaybetmişti. Piñera'nın hırslı siyasi gündemi, bilinen beşinci en büyük deprem olan Richter ölçeğine göre 8,8 büyüklüğündeki sarsıntı tarafından yerle bir edilmişti. Piñera'nın ekibi yeni projeleri öne çıkaracak temiz bir sayfa yerine çökmüş binlerce kerpiç yapıyla, harap olmuş hastanelerle ve Şilinin tahminen bin dokuz yüz elli kilometre uzunluğundaki modern otobanlarında gerçekleşmiş hasarlarla uğraşıyordu.

"Ekvatorda Başkan Correra ile birlikteydim" diyordu Piñera, "O ilk akşam teşhis kesindi. Otuz üç kişi olduklarını biliyorduk. Yedi yüz metre aşağıda mahsur kalmışlar ve durumun gayet riskli olduğu ortaya çıkmıştı. Şirketin bu

olaya gerektiği şekilde müdahale etmesi mümkün değildi. Dolayısıyla yapılması gereken çok basitti; hükümet elini taşın altına koymadan kimse bir şey yapamazdı. Karar çoğu insanın tahmin ettiğinden daha basitti."

Piñera protokolü bir yana bıraktı, Kolombiya'nın yakınlarda seçilmiş başkanı Juan Manuel Santos'la yapacağı stratejik önemi büyük görüşmeyi iptal etti ve derhal Şili'ye döndü. Hemen o gece kazayla ilgili olarak her şeyin yapılması için talimat verdi.

Piñera yönetimi bu krizi, yarım yüzyıldır seçilmiş ilk sağcı hükümetin ne kadar becerikli olduğunu sergilemek için mükemmel fırsat olarak gördü; bu, hem olanları önemsediklerini gösterecek hem de kendilerine yararlı olacak bir çabaydı. Piñera, tükenmekte olan siyasi sermayesini otuz üç tanınmamış madencinin kaderine yatırmıştı. Aslında bu bir tür kumardı; kısa vadeli bir hisse senedine yaptığı yatırımla milyoner işadamı ününü daha da parlatacaktı.

İKİNCİ GÜN: 7 AĞUSTOS CUMARTESİ

İşçiler mahsur kalalı iki gün olmuştu; ancak herhangi bir hayat belirtisine hâlâ rastlanmamıştı. Kurtarma görevlileri çeşitli korkulara kapılmıştı. Acaba işçilerin yeterince havası var mıydı? Yaralanmış ve yavaş yavaş ölüyorlar mıydı? Karınlarını nasıl doyuruyorlardı?

Yerin altındaki kurtarma çalışmaları bir başka aksilikle karşılaşmıştı. Kurtarma görevlileri tıkalı havalandırma bacalarının çevresinden bir yol bulmaya uğraşırken bacalar çökmeye başlamıştı. Savaş gemisi boyutlarında kocaman bir kaya maden ocağında çok sayıda ufak heyelana da neden olarak, birazcık kaydı. Şimdi GOPE'nin görevi sadece mahsur kalan madencileri kurtarmaktan çıkmıştı; yeni bir mahsur kalmanın önüne geçmek için kurtarma görevlilerinin tahliye edilmesi gerekiyordu. Polisler, halatı yönlendirecek üçayaktan yoksun bir şekilde, taş bombardımanı altındaki meslektaşlarını çıkarmaya çalışıyordu. İpi bir tarafa doğru çok hızlı çekerlerse kayalara sürtüp kesilmesi mümkündü. Bu durumda bir kurtarma görevlisini Azrail'le buluşturabilirlerdi. Eğer çok yavaş çekerlerse bu kez de her geçen sani-

ye ipin ucundaki adama büyük bir kaya parçasının çarpması ve bilincini yitirmesi ihtimali artıyordu.

"Bizler bunun için eğitim görürüz. Biz jeoloji okuduk ve eğitimini gördüğümüz konulardan biri de maden kurtarmalarıdır" diyordu GOPE mensubu Hernan Puga ve çevredeki dağların yaklaşık iki bin küçük ölçekli maden barındırdığını söylüyordu. Bu tür düşey iniş ve çıkışları, polisin hapishanelerdeki operasyonlar için düzenli olarak yaptığı eğitimlere benzetiyordu.

Bütün kurtarma görevlileri çekilip çıkarıldıktan sonra ölümün eşiğinden döndükleri için sevinmek yerine düş kırıklığı içinde kalmıştı özel harekât polisleri.

"Çok üzgündüler" diyordu Komutan Villegas. "Hepimiz düş kırıklığına uğramıştık ama bu durum ailelerle temas kurduğumuz zaman değişti. Onların umudu ve inancı bize cesaret verdi."

Şili Madencilik Bakanı Laurence Golborne, Cumartesi günü vardı maden sahasına. Şili'ye geri dönmek için ticari uçaklarda yer bulamamış, bu yüzden Peru'nun Lima şehrinden, Şili Hava Kuvvetleri'ne ait bir uçakla alınarak maden sahasına getirilmişti. Golborne, gelir gelmez, bulduğu düzensizlik karşısında şaşkına dönmüştü. San José Madeni'ni işleten yetkililerin ne yapacaklarını bilemez bir halde oldukları ve kapsamlı bir kurtarma girişimine yetecek yatırımı yapmadıkları ortadaydı. Manzarayı gözden geçirdikten sonra Piñera'yı gururla arayarak ilk sondaj makinesinin gelişini ayarladığını bildirdi. Başkan durumdan etkilenmedi. "Tamam, aferin. Şimdi senden bir değil, on sondaj makinesi getirmeni istiyorum" dedi Golborne'ye. Başkanın çeşitli seçenekleri dikkate alan bir kurtarma operasyonu planlanma takıntısı, San Lorenzo Kurtarma Operasyonu'na damgasını vuracaktı.

Kurtarma görevlileri, Golborne'ye işçilerin hayatta olduklarını düşündüklerini söylemişlerdi. Bütün söylentilere rağmen, tek bir öldürücü darbenin işçilerin hepsini öldürmüş olduğunu kanıtlayacak bir şey yoktu: Ne ezilmiş taşıtlara ne de parçalanmış cesetlere rastlanmıştı. Madendeki gündelik işlerin gidişatı gayet iyi biliniyor; göçük olduğu sırada işçilerin madenin derin kısımlarında olduğu

ve en azından bir kısmının tıkanmış tünellerde hâlâ hayatta olabileceği düşünülüyordu.

"Madencilerin yeterince suları olduğunu biliyorduk çünkü sondaj sırasında koca tanklar dolusu suya ihtiyaç duyulur. Asıl sorun yeterince oksijenleri olup olmadığıydı" diyordu Golborne. "Havalandırma bacası çöktüğünde hakikaten çok öfkelendik ve kendimizi aciz hissettik. Akrabaları göçükten haberdar ettik ve madenin ağzından girerek yapılan geleneksel bir kurtarma operasyonunun imkânsız olduğunu söyledik... Onlara sahte umutlar vermedik. Onlara yalnızca gerçeği söyleyeceğime dair şahsen söz verdim. Herhangi bir dedikoduya neden olmak istemedik. Bu gibi durumlarda insanlar çok konuşur. Madencilerin hepsinin ölmüş olduğunun söyleneceğini biliyorduk."

Golborne'nin ailelere yaptığı açıklama acımasızca dürüsttü; kurtarma girişimlerinin askıya alındığını söylemişti. Ailelere "Haberler iyi değil" derken kendisini tutamayıp ağlamıştı. Daha sonra da kurtarma görevlileri toparlanıp gitmeye başlamıştı. İtfaiyeciler, kaya tırmanıcıları ve GOPE polisleri dağın başından ayrılmaya hazırlanıyordu. Segura ve Ñancucheo'nun mücadele güçleri kırılmış, moralleri bozulmuştu. Oysa başlangıçta adamları kurtarabileceklerinden emindiler.

"GOPE polislerinin gittiğini, kurtarma görevlilerinin ayrıldığını gördüğüm zaman sandım ki bütün madenciler ölmüş, bu yüzden gidiyorlar" diyordu Carolina Lobos. "Ağladık. Sesi sese katıp ağladık hepimiz."

"Kendimi aciz ve çaresiz hissettim" diyordu Lillian Ramirez. "Bütün aileler toplandı ve tahta sopalarla madenin patronlarını öldürmeye kalktı; tıpkı vandallar gibi. Bir insan zinciri yaptık ve kimsenin madenden ayrılmasına izin vermeyeceğimizi söyledik. Duyduğum öfke ve umutsuzluk yüzünden polisin birini itip kaktım... Sonra yaptıklarımızın yanlışlığının farkına vardım ama umutsuzluk insana pek çok şey yaptırabilir. Sonra bakıyorsunuz karşınızdaki de bir insan. Neler olup bittiğini hakikaten bilmiyorduk."

San José'deki vardiya amirlerinden ve bu tehlikeli kurtarma operasyonuna katılmak için ilk gönüllülerden biri

olan Pablo Ramírez karşı çıkmış, daha ileri gitmeleri ve adamları aramaya devam etmeleri gerektiğinde ısrar etmişti. Madenin derinlerindeyken kamyon kornalarının sesini duyduğundan emindi Ramírez. Kurtarma görevlisi arkadaşları onunla alay etmişti; "Hiç kimse inanmadı bana. Ocaktaki ölü madencilere ait ruhların içime girdiğini söylüyorlardı."

ÜÇ

CEHENNEMDE KISILIP KALMAK

PERŞEMBE, 5 AĞUSTOS, ÖĞLEDEN SONRA

Pablo Rojas, San José Madeni'ne o sabah öylesine akşamdan kalma bir halde gelmişti ki arkadaşları duvarlara payanda yapmayı ve tavanları takviye etmeyi bitirir bitirmez, sığınağın sessiz ve huzurlu ortamında uzanmak için madenin dibine, yedi yüz metre derine inmişti. Rojas'ın babası birkaç gün önce ölmüştü ve dışarıda geçirdiği çılgın geceden önce bile başı ağrıyla zonkluyordu zaten. Muazzam göçük perişan haldeki Rojas'ı uyandırmıştı ama felâketin boyutlarını kavraması biraz zaman almıştı.

Göçüğün neden olduğu şiddetli hava akımı kendisini neredeyse yere devirdiği sırada Claudio Yañez dinamit patlatmaya hazırlanıyormuş. Yañez sığınağa ilk varanlar arasındaymış ve maden kabarıp kımıldamaya devam ederken diğer madencilerin sığınağa ulaşmaya çabalamasını izlemiş. "'Azar azar geldiler" diyordu. "Adamlar aşağı geldi ve telefonu kullanmaya çalıştı ama telefon çalışmıyordu. İlk kez umarsızlıkla birbirimize baktık. Olanlara inanamıyorduk."

Göçük olduğunda Raúl Bustos tünelde sığınağın hemen yukarısında bulunan tamir atölyesinde çalışıyormuş. Karısına yazdığı bir mektupta manzarayı şöyle tarif ediyordu: "Vakum ve hava akımı her birimizi bir tarafa atmıştı."

Sığınağın içinde, en yakın arkadaşlar ve akrabalar aranarak kimlerin hayatta kaldığı anlaşılmaya çalışılmıştı.

Otuz bir yaşındaki Florencio Ávalos, kardeşini, yirmi yedi yaşındaki Renán'ı buldu. Florencio kendisini bir baba gibi hissediyordu; küçük kardeşini San José'de çalışmaya kendisi teşvik etmişti. Her ikisi de bu işi müthiş bir kariyer olarak görmüyordu ama diğer alternatifleri olan, Arjantin sınırındaki dağlarda bulunan minik *pueblo*da mevsimlik işçi olarak üzüm toplamakla kıyaslandığında, buradaki iş bir hazineydi.

Esteban Rojas, hepsi sağ kurtuldukları için duyduğu samimi şükranla üç kuzenine sarılmıştı. İki yakın arkadaş olan Pedro Cortés ve Carlos Bugueño da birbirlerini sağ görünce sevinmişlerdi; çocukluklarından beri komşuydular, yapışık kardeş gibiydiler ve madende çalışmaya aynı gün başlamışlardı.

Öte yandan, Franklin Lobos çılgına dönmüştü. Madenin içine giden son aracın şoförü olarak, Raúl Villegas'ın kamyonunun gümbürtüyle rampayı çıktığını görmüştü. Göçüğün zamanını ve kamyonun tahmini yerini hesaplayan Lobos en kötüsünün olduğundan korkuyordu ve zihninde ezilmiş aracı canlandırabiliyordu. Düşen devasa kayayı hesaba katan adamların, *la mina maldita*'nın (lanetli maden) bir arkadaşlarının daha hayatını aldığından pek az şüphesi vardı.

Lobos sığınağı iyi biliyordu; zaten görevlerinden biri de güvenlik sığınağının eksiklerini tamamlamak, eksilen malzemeleri yerine koymaktı. Bundan önce çalıştığı maden ocağında bir duman bulutu tarafından mahsur bırakılmış ve boğulmaktan kurtulmak için madenin dibine çekilmeye zorlanmıştı. Sekiz saat boyunca, aileleri dışarıda toplanmış beklerken Lobos ve arkadaşları kendilerine yaşamak için ikinci bir şans verilip verilmeyeceğini merak etmişlerdi. Lobos şimdi üçüncü bir şans bulmak peşindeydi.

Otuz üç adamın tamamı muazzam göçükten sağ kurtulmuştu. Pek çoğu yaralıydı ve birkaçının kanaması vardı ama hiçbirinin tek bir kemiği bile kırılmış değildi. Kayıp olan da yoktu.

Sığınakta, ocaktaki en yüksek rütbeli adam olarak Luis Urzúa işçileri kontrol altına almaya çalışıyordu. Vardiya amiri olarak Luis Urzúa'nın fiziksel iş yapması beklenmiyor, adamlara yol göstermesi, çalışmaya özendirmesi ve teş-

vik etmesi isteniyordu. Şili madenciliğinin hiyerarşik dünyasında vardiya amiri mutlak liderdi ve emirlerine askeri bir disiplinle uyulurdu. Vardiya amirinden gelen bir emri sorgulamak ceza almak yahut işten çıkarılmak için yeterli bir sebepti. "Doğal seçilim dünyası bu ortamda gayet güçlü bir şekilde işler" diye açıklıyordu Dr. Jaime Mañalich, Şili Sağlık Bakanı. "Vardiya amiri olabilmek için pek çok testten geçmeniz gerekir."

Sağlam yapılı, yumuşak bakışlı bir adam olan Urzúa'nın liderlik tarzı kaba ve hoyratça değildi, haklı ve doğru olduğuna inanarak hareket ederdi, çoğunlukla da öyle olurdu. Maden ocaklarında yirmi yılı aşkın deneyime sahip Lucho Urzúa ekiplerine hâkim olacak kadar tecrübeliydi fakat San José Madeni'ne gelişi henüz pek yeniydi. Urzúa'nın bu ocaktaki çalışmasının daha üç ayı bile bulmadığı gerçeği, güvenlik sığınağının gergin ve kirli havasında ağır bir şekilde asılıydı şimdi. Adamlar felâket karşısında gösterilecek tepkiyi koordine etme yeteneğini sorguluyorlardı. Neden onun lider olması gereksindi? Madeni biliyor muydu bir kere? Bir kurtarma operasyonunun kendilerini kurtaracağından emin bir şekilde, adamlara sığınakta kalmalarını önerdiğinde onaylanmak için fazla uğraşması gerekmemişti. Ancak sonraki birkaç saat içerisinde öfkeli tartışmalar başlamış, asabi patlamalar yaşanmıştı. Urzúa kontrolü kaybediyordu.

Sığınakta hapsolmuş volta atarken Sepúlveda sakindi. Bu göçüğü hakikaten öngörmüştü. Copiapó'daki iş ve güvenlik müfettişleriyle kaç kere tartışmıştı bu konuda? Teşvik ederek, nutuk atarak, paylayarak San José Madeni'ni güvenlik ihlalleri konusunda teftiş etsinler diye günlerce çaba harcamıştı. Sepúlveda çalışma arkadaşlarıyla bir sendika da kurmaya çabalamış, fakat *Central Unitaria de Trabajadores*'in (CUT), ulusal işçi sendikasının kendi kendine hizmet ettiğine inanmaya başlayınca düş kırıklığı içinde vazgeçmişti. Sepúlveda ve diğer madenciler sendikanın kendi çıkarları için mücadele edebileceğine inançlarını yitirmişti.

Kısa boylu ve hafiften dazlaklaşmış bir adam olan Sepúlveda'nın kocaman çarpık bir gülümsemesi vardı ve fiziksel çalışmaya olan aşkla kırılmaz bir ruhu birleştiriyor-

du kişiliğinde. Çalışma arkadaşlarının gözünde, Sepúlveda ya *El Perry* idi (Şili argosunda 'İyi Adam') ya da *El Loco* ('Deli'); maden işletmesinin gayrı resmi soytarısıydı. İşletme yönetimine düzenli olarak ağır laflar sokardı ama bunu öylesine doğaçlama bir mizahla yapardı ki, iğneleyici sözlerinin hedefleri bile herkesle birlikte gülerken bulurdu kendisini. Tipik bir günün vardiya bitiminde, saatte on altı kilometre hızla giden kamyonun içinde, madenin dibinden yukarıya doğru spiraller çizerek yükselen yirmi beş dakikalık yolu kat ederken, yorgun düşmüş çalışma arkadaşları daima Sepúlveda'nın zorunlu dinleyicileri olurdu. Sepúlveda monologlar ve skeçlerle doğaçlama bir gösteri yaparken hayranlıkla izler ve tezahürat yaparlardı. *El Perry*'den başka kim madenciler işten çıkarken otobüste dans gösterisi yapardı? Doğuştan taklitçi ve karizmatik bir karakter olan Sepúlveda sığınağa hapsolunca hiperaktif yapısı nedeniyle bunalmış, zor bir durumda kalmıştı. Çaresizce dışarı çıkacak bir yol arıyordu.

Sepúlveda ve Mario Gómez madencileri üç ayrı gruba ayırmıştı. Dağ hâlâ kükrer ve çevrelerinde toz bulutları dalga dalga kabarırken bile ocağın içinde kaçış yolları aramaya başlamıştı adamlar. Yiyecek, hava ve temiz su; tümü de sınırlıydı ve ocak bir başka korkunç göçüğün gelmekte olduğunun işaretlerini yollayarak gümbürdemeye devam ediyordu. Hızlı davranmadıkları takdirde hepsinin öleceği aşikârdı.

Ocağın ana girişi, girintili çıkıntılı duvarlara sahip engebeli bir tüneldi; öyle ki, bir aracın farlarıyla aydınlatıldığında oynaşan gölgeler oluşurdu duvarlarda. Tekinsiz bir dünyanın derinliklerini andırırdı. İkincil tüneller, kovuklar ve depolama bölmeleri, görünüşe göre, rastgele noktalarda açılmıştı. Her biri bin beş yüz litreyi aşkın su alan kocaman su tankları, sondaj makinelerinde kullanılmak üzere çeşitli güvenli yerlere konulmuştu. Eğer dağın yandan bir kesitinin alınması mümkün olsaydı tünellerle delik deşik edilmiş bir karınca yuvasına benzerdi.

Maden ocağı seviyeleri deniz seviyesinden başlayarak metre cinsinden ölçülerek verilir. Ocağın girişi okyanus seviyesinin yaklaşık sekiz yüz metre üstünde bulunduğu için madenin en dibi kırk beş seviyesi olarak adlandırılıyordu.

Adamların toplandığı güvenlik sığınağı seviye doksandaydı. Otuz üç adam uçsuz bucaksız bir madenin en dibinde, tam anlamıyla kapana kısılmıştı.

Kurtarma ekiplerinin zaten harekete geçmiş olduğuna inanmaya devam ederek hâlâ sağ olduklarına ilişkin bir mesaj göndermenin yollarını arıyorlardı. Bazıları kamyon tekerlekleri ve kirli yağ filtrelerini toplamaya başlamıştı. Yirmi yedi yaşında bir teknisyen olan ve madende taşeron olarak çalışan Richard Villaroel bir pikapla tünelde yukarı yollanmıştı. Seviye üç yüz elliye, tünelin bir kaya bloğu tarafından tıkanmış olduğu yere varmış; kayada çatlaklar arayıp bulmuş, bulduğu delikleri lastik tekerlekler ve yağ filtreleriyle doldurup, onları yakmıştı. Yoğun ve siyah duman bulutları tüneli doldurmuştu; kurtarma ekiplerine varlıklarını haber verecek kadar bir dumanın yukarı doğru sızacağını umuyordu.

İkinci bir madenci grubu, patlama sesinin kurtarma ekipleri tarafından duyulacağını umarak, kısa ama kolayca ayırt edilebilecek bir patlama gerçekleştirmek üzere dinamit lokumlarını bir araya getiriyordu. Kimileriyse hava cepleri bulmak üzere ocağın yeni halini araştırmaya başlamıştı.

Eğitimli bir topograf olan Urzúa bir harita çiziktirmeye başlamıştı; bu, yeni gerçekliğin boyutlarını kavramak için basit bir girişimdi. Ofis olarak kullanmak üzere beyaz bir pikaba el koyan Urzúa canla başla haritasını yapmaya başlamıştı.

Adamların çoğunluğu liderliğine hâlâ saygı gösterirken kayda değer istisnalar da yok değildi. Elli iki yaşında bir taşeron olan Juan Illanes, tek kişilik bir siperde neredeyse iki yıl geçirdiği Patagonya'da yaptığı askerlikten güç alarak kendisini Urzúa'nın emir komuta zincirinden muaf sayıyordu. Illanes ve madenin içindeki araçları kullanıp bakımlarını yapmak için tutulmuş dört işçi madenin resmi çalışanları değildi. Şili madencilik kurallarına göre bunun tek bir anlamı vardı: Illanes ve grubu ikinci sınıf vatandaştı. Ayrı bir kabile.

Işık olmayınca, gündüz de yoktu, gece de. Bütün alışkanlıklar unutulmuş, ortadan kalkmış yahut köklü bir şekilde değişmişti. Kasklarındaki lambaların pilleri bitmeye başla-

dığı için daha tutumlu kullanmaya başlamışlardı. Uyaran yoksunluğunun kırılgan dünyasına girmişlerdi. Buna ölümün eşiğinden dönme deneyiminin yarattığı aşırı duygusal yük de eklenince madencilerin zaman mefhumunu tamamıyla yitirmeleri gayet anlaşılır hale geliyordu. Kıdemli madenciler, yüzlerce metre kalınlığındaki sert kayaları delmek için gereken sondaj ve kazı işlemlerinin teknik zorluklarını hemen idrak etmişlerdi. Kurtarma operasyonu, olur da oraya ulaşırsa, çok karmaşık ve kuşkulu bir işlem olacaktı.

Psikologlar bu gibi koşullar altında bireysel içgüdülerin genelin çıkarlarına galebe çaldığını bilir. Beyne adrenalin pompalanır; olağanüstü kahramanlıklar yapacak ölçüde fiziksel güç veren ama aynı zamanda bir an durup plan yapmanın önemini göremeyecek tarzda insanı körleştiren bir direnç yaratan, hayatta kalmaya yönelik kimyasallar bedene egemen olur. Bu ilk saatler geçerken otuz üç madenci aylak aylak dolaşan aç hayvanlar gibi davranmaya, iyice daralmış, küçülmüş dünyalarına rastgele kaka ve çiş yapmaya başlamışlardı. Grup dayanışması çağrılarını dikkate almayarak rastgele köşelerdeki kovuklara yerleşmişlerdi. O gece pek azı uyuyabilecekti...

BİRİNCİ GÜN: CUMA, 6 AĞUSTOS

Geceyi, kuru kalmaya ve keskin kayaların etkisini azaltmaya çalışarak, karton parçaları üzerinde birbirlerine sokulmuş bir halde geçiren madenciler sabah ıslak ve endişeli bir halde kalkmıştı. José Henríquez yeni güne bir doz umutla başlamak için bir yol arıyordu; toplu olarak dua etmeyi önerdi. Yuvarlak yüzlü, neşe saçan elli dört yaşındaki adam, madende bir *jumbero*, ağır makineleri kullanan bir operatör olarak çalışıyordu ve en yüksek maaşlılardan biriydi. Gündüzleri bu işte çalışan Henríquez'in tutkusu Güney Şili'nin Talca kentindeki cemaatine Hazreti İsa'nın mucizevi güçlerine dair vaaz vermekti. Adamları sığınağa toplayan Henríquez kısa ama görünüşe göre adamların rahatlamasını sağlayan ve Lucho Urzúa ile Mario Sepúlveda'nın görev dağılımı yapmasına olanak veren bir dua etti. Claudio Yañez'in, programlarına ve günlerine yeniden yön

vermelerine olanak sağlayan Casio marka bir kol saati vardı. "Orada, aşağıda bir saate ihtiyaç duymuyordum" diyordu Sepúlveda, 'saat neydi biliyor musunuz? Midem. Ne yemek istediğime bakarak saatin kaç olduğunu söyleyebilirdim. Vücudunuzun biftek yeme düşüncesi karşısında sabah yedide ve akşam yedide verdiği tepkiler birbirinden farklıdır."

Madencilerin çoğunluğu, sığınakta kalmaları ve kurtarılmayı beklemeleri gerektiği kanısındaydı. Sepúlveda bu strateji konusundaki düşüncelerini gayet açık ve özlü bir şekilde ifade etti: Bu, intihar etmek anlamına gelirdi. Sepúlveda harekete geçilmesini istiyor, buna ihtiyaç duyuyor ve bunu talep ediyordu. Sanki bütünüyle bir enerji ve hayatta kalma anaforundan meydana geliyordu. Çocukluğundan itibaren hayatta kalmak için mücadele etmek zorunda kalmıştı. Annesi onu doğururken ölmüş, babası da terk etmişti. Küçük Mario bir yatağı altı kardeşiyle paylaşarak büyümüştü. Kimi zaman hayvanların yanında, ahırda yatmış, hayatta kalabilmek için hayvan yemi bile yemişti. "Çok, çok fakirdim ve bana hayvanlara davrandıklarından bile daha kötü davranırlardı" diyordu. Artık orta sınıfa mensup, karısı ve iki ergen çocuğu olan bir adamdı; madenden kurtulmayı, yaşadığı hayatın kendisine hazırlamış olduğu görev olarak görüyordu.

Madenciler farklı gruplara bölünmüştü. Bir grup gürültü çıkarmak için ağır iş makinelerini kullanıyordu. Muazzam göçüğe rağmen adamların ellerinin altında çeşitli araçlardan oluşan küçük bir filo vardı. Pikaplardan, ön tarafında tavanı delerek dinamit yerleştirmeye yarayan bir sondaj platformu bulunan dokuz metre uzunluğundaki Jumbo denilen bir kamyona kadar değişik araçlar vardı. Bütün araçları tünelin en yüksek noktasına kadar götürmüşlerdi. Tüneli tıkayan engele varınca, çeşitli seslerden oluşan bir kakofoni yaratmaya başlamışlardı: Kornalar öttürerek. Dinamit patlatarak. Koca metal levhaları buldozere çarparak. Dinamitin ani patlamasının sesi ve metalik çınlamalar tünelde yankılanıyordu ama çıkan sesler yukarıdan duyulabilecek gibi miydi? Kurtarma ekibi üyelerinden birinin olsun dikkati çekilebiliyor muydu? Jumbo'yu kullanarak madenin tavanına vurmaya devam ettiler; ma-

kine çılgın bir ağaçkakan gibi, cehennemi bir gürültü çıkararak, delice gagalamıştı kayaları.

"Kamyonlarla duvarlara tosladık" diyordu Samuel Ávalos, "kamyonların kornalarını yukarıya doğru uzanan tüplere bağladık ki yukarıdan sesimiz duyulabilsin. Nöbetleşe bu tüplerden yukarı doğru bağırıyorduk... Çaresizdik."

Alex Vega yüzeye kadar ulaştıklarını sandığı bir dizi çatlağı izleyerek, tırmanıp yukarı çıkmak istiyordu. Bir çıkış yolu bulmanın mümkün olduğundan emindi; fakat lambalarındaki pil sınırlıydı ve bir gün sürebilecek bir keşif tırmanışı için gereken miktarda suyu yanlarında taşımalarının bir yolu yoktu. "Düşen bir kaya tarafından ezilmekten korkuyordum" diyordu. "Kapana kısılmamız ihtimali vardı."

Sepúlveda ve Raúl Bustos'un rehberlik ettiği ikinci bir madenci ekibi havalandırma bacası boyunca bir kaçış yolu aramaya çıkmıştı. Bu baca, madendeki havayı az çok solunabilir hale getiren bir düzine bacadan biriydi ve dik olarak yirmi beş metre yükseliyordu. "Alternatifler aramaya başladık; asılı bir merdiveni kullanarak otuz metre kadar tırmandık. Yüz yirmi seviyesine vardığımızda, oranın da tıkanmış olduğunu gördük" diye yazacaktı Bustos daha sonra karısına bir mektupta. "Başka bir baca daha vardı ama merdivenimiz yoktu."

Şili madenlerinin çoğunda bütün bacalar temiz bir silindir, madenin bir sonraki seviyesine dimdik ulaşan bir kuyu şeklinde olur ve içinde merdivenden kaçış aydınlatmasına kadar çeşitli güvenlik malzemesi bulunur. Havalandırma bacaları, madenin içinde dolaşacak havayı temin etmenin dışında, bir tünelin çökmesi durumunda yeterli ikincil kaçış yolları sağlayacak şekilde tasarlanırlar. San José Madeni'nde ise ikinci havalandırma bacası ışıksızdı ve merdiveni kırık döküktü. Üstüne üstlük, baca ana tünelden ayrılıyordu, bu da tek bir kazanın her iki kaçış yolunu da eşzamanlı olarak tahrip edebileceği anlamına geliyordu. Bu, Javier Castillo'nun yönetimindeki madenciler sendikasının yıllardan beri şiddetle karşı çıktığı çok temel bir ihmaldi. Mahsur kalan madenciler Castillo'yu şimdi çok iyi anlıyordu.

Bacayı iyice gözden geçiren Sepúlveda tırmanışın riskli fakat mümkün olduğuna karar vermişti. Girintili çıkıntılı kayalar, basamaklar halinde, baca boyunca aşağı doğru

iniyordu. Kaskındaki lambayı göğe doğru ayarladı ve yavaş yavaş ilerlemeye başladı. Merdiven tam da bu tür bir kaçış için tasarlanmıştı ama on yıllar boyunca mütemadiyen neme maruz kalmak basamakları aşındırmıştı. Yukarıya doğru çıktıkça basamakların koptuğunu hissedebiliyordu Sepúlveda. Bazı metal basamaklar eksikti. Çaresiz kalmış bir kaya tırmanıcısı gibi, doğaçlama çözümler aramaya başlamıştı. 1,20 metre enindeki tünel iki bacağını da birer tarafa dayayabilmesi için fazlasıyla genişti. Bu yüzden baca boyunca uzanan plastik bir boruyu tutarak, kaygan taşların üzerinde bir çıkıntı ve ayağını koyabileceği bir yer arıyordu. Bu esnada sürekli olarak yağan taşlar, kafasına çarpmaya devam ediyordu. Dağ hâlâ haykırıyor, yarılıp dökülüyordu. Sepúlveda bir yolunu bulup yukarı çıkmaya kararlı bir şekilde, kaslarına itaat etmelerini emrediyordu. Elini uzatıp tutunduğu ve tam vücudunu yukarı çekmeye başladığı esnada kaymıştı. Suratına çarpan bir kaya, dudağını yarmış ve bir dişini kırmıştı. Bir başka kaya, bu defaki bir tenis topu büyüklüğünde, vınlayarak geçmişti yanından. Sepúlveda ölümü birkaç santimetre farkla atlatmıştı. Başka bir kaya daha kendisine zarar vermeden sekerek yanından geçince Sepúlveda bunu geri çekilmek için bir işaret, bir alamet olarak yorumlamıştı.

"Kendimi on iki yaşında bir çocuk gibi hissediyordum, öylesine kuvvetli, öylesine enerji dolu. Asla yorulmuyordum. Tek istediğim dışarı çıkmaktı." Yaşadığı deneyimi mistik kavramlarla tanımlıyordu Sepúlveda. "Bacanın ortasındaydım ve bunun ilahi bir şey olduğunu hissediyordum... tüylerim diken diken olmuştu. Bir şey bana, 'Senin yanındayım' diyordu."

Sepúlveda bacadan aşağı doğru inerken müthiş bir coşku ve özgüven duymuştu. "Geriye döndüm ve onlara burada kimsenin ölmeyeceğini, inanıp inanmamanın kendilerine kalmış olduğunu ama eğer inanırlarsa, inananların Tanrı'nın elini ve benim elimi tutmalarını, hep birlikte buradan çıkacağımızı söyledim."

Bu ağır travma madencilerin her birinde kişiliğine bağlı olarak farklı etkilere yol açmıştı. San José Madeni'ndeki göçük türünden, psikologların "ağır mahpusluk durumları" olarak tanımladığı zorlayıcı deneyimlerde bazı kurban-

lar zayıf düşer, bazıları ise güçlenerek çıkar. Mario Sepúlveda'nın bütün hayatı böylesi bir mücadeleye hazırlanarak geçmişti sanki.

Yeni gelişen rolünden hoşnuttu: Sürünün lideri.

İKİNCİ GÜN: CUMARTESİ, 7 AĞUSTOS

Madenciler herhangi bir kurtarma ekibiyle iletişim kuramamış olarak, uykusuz ve dehşet verici bir gece daha geçirmişti. Sabah Henríquez'le birlikte dua etmek üzere yine toplanmışlardı. Birlikte dua etmek şeklinde de olsa, alışkanlığa benzer bir şeyler şekilleniyor gibiydi ama umutsuzluk da başlamıştı. Yiyecekler tükeniyordu. Şişelerde bulunan on litre su yeterli değildi ve adamlar genellikle endüstriyel sondaj makinelerinde kullanılmak üzere tutulan beş bin litrelik koca tanklardaki suyu içmeye başlamışlardı. Aylardır bekleyen su toz ve pislikle doluydu. "Tanklardaki suyu içtik ama tadı petrol gibiydi" diyordu Richard Villaroel.

Claudio Yañez pis suyu kana kana içiyordu; günde yedi litre kadar. Suyun tadı Yañez'e toprak ve mazotu anımsatıyordu. Suyun maden kalıntılarıyla dolu olduğunu ve altı aydır beklediğini biliyordu ama susuzluk aman vermiyordu. Ve bu yüzden de içmeye devam ediyordu Yañez.

"'Hiyerarşi anında ortadan kalktı" diyordu, teknisyen olarak çalışan ve içerde geçirdiği yaklaşık on yıldan sonra madeni çok yakından tanıyan Alex Vega. "Otuz üçümüz bir olmuştuk ve demokratik bir sistem başlattık; en mantıklı gelen, en iyi fikir geçerli oluyordu."

Adamlar hemen hemen her önemli karar için oylama yapmaya başlamıştı. Öğlen vakti, bir New England kasabası toplantısının demokratik tartışma geleneğini İngiliz parlamentosunun mizahıyla harmanlayan bir grup toplantısı düzenlenmişti. Fikirler ileri sürülüyor ve ya anında ölümüne dalga geçiliyor yahut da açıkça tartışılıyordu. Herkesin eşit söz hakkı vardı. Görüşler, ister vardiya amirinden gelsin ister en kıdemsiz yardımcıdan, gerçek değerlerine göre dikkate alınıyordu.

Madenciler artık neredeyse iki tam günü yeraltında geçirmişti. Fenerlerindeki piller bitmeye yüz tutmuştu. Cep telefonlarının bataryaları bitmişti. Sığınakta cep telefonla-

rı zaten çekmiyordu ama madenciler onları fener, saat ve derin sessizliğin verdiği hüznü yatıştırmak için müzik dinlemek amacıyla kullanıyordu.

Daha genç ve deneyimsiz olan bazı madenciler paniklemeye başlamıştı. Hepsinin en genci olan on dokuz yaşındaki Jimmy halüsinasyon görmeye başlamıştı. Annesinin madene kendisini görmeye indiğini sanıyor; gelirken ona sıcak *empanada* (Şili usulü, tek bir siyah zeytinle süslenen, soğanla tatlandırılmış etli börek) getirdiğini hayal ediyordu. Öğlen vakti çabucak atıştırılan bir yiyecek olan *empanada* çoğu Şili yemekleri gibiydi; unutulabilirdi yani. Ama Jimmy ve arkadaşları için yerin altındaki bu derinlikte, taze pişmiş *empanada*'nın hayali bile tanrılara layıktı.

Bu çetin durumun yarattığı etkiyle başa çıkamayan kimi madenciler ise öylece donup kalmıştı. "Bütün gün yatıyor, asla ayağa kalkmıyorlardı" diyordu Villaroel. Zaman, adamlar için azap verici derecede ağır ilerliyor ve boşluğu muazzam bir sessizlik dolduruyordu. Sondaj sesi yoktu. Dinamit patlaması duyulmuyordu. Yukarıdan gelen tek bir ses yoktu. Yalnızca suyun ve düşen kayaların ürküten gümbürtüsü vardı.

Çöküntü ve umutsuzluk içine sürüklenmeye başlayan adamlar tüneli tıkayan devasa kayalara bakmak için, dikleşen, büklümlü tünelden yukarı yüzlerce metre sık sık yürüyorlardı. Kurtarma ekiplerinin yukarıda aramaya devam ettiklerinden emin olmalarına rağmen sessizliğin sesi dehşet vericiydi ve belli belirsiz bir düşünce filizlenmeye başlamıştı: Acaba buradan hiç mi çıkamayacağız?

Kayalara dönüp, "*Piedra maldita, concha de su madre!*" (Allahın belası kaya, ananın...) diyerek küfür ediyorlardı. Diğer madenciler, coşkularını kısa bir "*Viva Chile*" (Yaşasın Şili) tezahüratıyla dile getiriyor ama sonra ağır adımlarla sığınağa aynı mesajı götürüyordu: Hiç haber yok.

Adamların bir mucizeye ve yiyeceğe ihtiyaçları vardı. Yalnızca iki gün geçmiş olmasına rağmen vücutları buruşmaya, enerjileri azaldıkça yüzleri süzülmeye başlamıştı. Sakallarının gölgesi yüzlerini gizlemeye başlamış ve kirli saç tutamları katı topaklar halinde dikilmişti kafalarında. Birbirleriyle konuşurken nezaketten eser kalmamıştı. Ter ve nemli insan kokusu öylesine yoğunlaşmıştı ki sığınağı terk edip tünelin kayalık zemininde uyumaya başlamışlardı.

Bu arada gruplaşmalar da başlamıştı. Kartonlar yüzünden kavgalar çıkıyordu. Akrabalar ve eski tanışlar hayatta kalma kaygısıyla birbirlerine tutundukça küçük klanlar oluşmuştu. Sepúlveda ve Urzúa dahil liderler, tünelin deniz seviyesinin yüz beş metre üzerindeki bir büklümüne yerleşmişlerdi. Hemen "105 Grubu" yahut sadece "105" adıyla vaftiz edilmişti bu topluluk. Bu adamlar, diğer iki gruba kıyasla en iyi havaya, daha az ıslak bir zemine ve daha geniş bir soluma alanına sahipti. Epey aşağıda, bir başka grup Güvenlik Sığınağı'na yerleşmiş ve kendilerine "*Refugio*" (Sığınak) adını vermişti. Sert seramik zemini içeride uyumayı zorlaştırıyordu ama tavanı cıvatalarla sağlamlaştırılmıştı ve tavanın altına taşların düşmesine engel olan bir tel örgü gerilmişti.

Üçüncü bir grup ise esasen kendi başının çaresine baksınlar diye başıboş bırakılmıştı. Kuzen olan Esteban Rojas ve Pablo Rojas ile aileye evlilik yoluyla katılmış olan Ariel Ticona burada, bu en tehlikeli uyku noktasında bir hizip oluşturmuştu. Hemen sığınağın dışında, ocağın ana yolunun üzerinde bulunan ikinci bir yer, yokuş yahut "*Rampa*" olarak anılmaya başlanmıştı. Uyunan yer daha az klostrofobikti ve hava tünel boyunca hafifçe esiyordu. Fakat sakıncaları gün gibi ortadaydı; burası ıslaktı ve bu da adamların güç bela uyuyabildiği anlamına geliyordu. Üstelik zaman zaman akan suyu uzakta tutmak için kano benzeri korunaklar yapmak zorunda kalıyorlardı.

Kartonlar rutubeti bertaraf etmekte pek az etkili oluyor, nemin arkası kesilmiyor ve adamlar ne uyuyabiliyor ne de kuruyabiliyordu. Bir kısmı kamyonların kasalarında yatmaya başlamıştı. "Hızlı bir kurtarma operasyonuna dair fazla umut beslemiyorduk" diyordu Alex Vega, "ve en zorlu bekleyiş başlamıştı; sessizlik içinde, başımıza neler geleceğini hiç bilemez bir halde."

ÜÇÜNCÜ GÜN: PAZAR, 8 AĞUSTOS

Üçüncü günün sabahı, saat altı buçukta madenciler uyanmış, dua etmeye hazırdılar. Henríquez'in neşesi yerindeydi. Tanrı'nın dualarını karşılıksız bırakmayacağına söz verdi. Henríquez'in vaazları ve duaları, her geçen gün bir

cankurtaran simidi gibi yakalanıp, sımsıkı tutulacak bir tören haline geliyordu. Kurtarma ekibi belki yaklaşıyordu, belki de henüz çok uzaklardaydı ama duydukları inanç madencilerin ayakta durmalarına yardım ediyordu. İsa'ya "otuz dördüncü madenci" demeye başlamışlardı.

Dualardan sonra Mario Sepúlveda bir grup toplantısı yapılmasını istedi. Sepúlveda'nın madenci hiyerarşisini ihlâl etmeyen kendisine özgü coşkusu herkese geçiyordu. Gruba Urzúa'ya saygı göstermelerini telkin etti. Eğer lider öncülük etmek istemiyorsa o zaman Sepúlveda adamları güzellikle ikna etmeye, gerekirse tehdit etmeye ve her koşulda teşvik etmeye muktedirdi ve memnuniyetle liderliği üstlenirdi.

Güçleri azalmasına rağmen bireysel beceriler sivrilmeye başlamıştı. Büyük Şili depreminden sağ kurtulmuş olan Raúl Bustos, genç Bolivyalıyı, Carlos Mamani'yi kampları boyunca akan suları boşaltmalarına yardımcı olacak bir dizi kanal açmak için kendisine yardımcı atamıştı. Edison Peña araçların, özellikle de şasisinde entegre edilmiş 220 voltluk çıkış bulunan "kepçe" dedikleri buldozer benzeri kamyonların akülerini kullanarak bir ışık sistemi kurmuştu. Peña'nın kurduğu sistem, ikide bir kesilen loş fener ışıklarına bağımlı olmaktan kurtarıyor ve sürekli bir ışıklandırma sağlıyordu. Illanes de kasklarda bulunan lambaların pillerini, araçların akülerine bağlayıp şarj etmeyi sağlayan bir sistem tasarlamıştı. Sıcak çay yapmak için kamyonlardan birini çalıştırıyor ve yarım litrelik su şişelerini egzoz borusunun çevresine sıkıştırarak suyu kaynatıyorlardı. Plastik şişeler dokunulamayacak kadar ısınmalarına rağmen erimiyor ve sıcak suya atılan birkaç çay poşeti bir an için de olsa ferahlatıyordu. Ayrıca, ıslak giysilerini ve botlarını motorun üzerine koyuyor, motordan gelen ısıyı kurutucu olarak kullanıyorlardı.

Yakındaki bir çamur çukurunda uydurma banyolar yapılıyordu. Sabun yoktu, tıpkı şampuan ve diş macunu gibi bütün diğer temel hijyenik malzemelerin bulunmadığı gibi. Tuvalet ihtiyacı için boş bir fıçıyı kullanıyorlardı. Fıçı dolmaya yaklaştığında pisliğin üzerine kürekle toprak ve çakıl atıyor atarak hayli aşağılarda bir yere bırakıyorlardı. Buna rağmen kokular mide bulandırıcı dalgalar halinde

yukarıya doğru yükseliyordu. Victor Zamora bu kokuya tahammül edemiyordu. Sığınaktan ayrıldı ve *la rampa*'da yatmaya başladı. Zamora mahsur kalmayı şöyle anlatıyordu: "Bir karabasandı... günün birinde oradan çıkıp çıkamayacağımızı bilmiyorduk." Zamora, gündelik hayatın dehşetinden kaçmak için bir günlük tutmaya, yaşadıklarını yazmaya başladı. Şiirler, kısa iyimserlik ve direniş dörtlükleri yazmaya başladıkça edebiyata ilgisi artıyor; ancak mürekkebi bitince yazmayı bırakıyordu.

Sığınaktaki yiyecekler artık sıkı koruma altındaydı. Yalnızca Luis Urzúa ve Mario Sepúlveda yiyeceklere erişebiliyordu. Sıkı bir tayın programı önermişlerdi. Basit bir demokratik yöntemi uyguluyorlardı; oylama yapıyor ve salt çoğunlukla karar alıyorlardı. "On altı artı bir çoğunluk sayıldı"' diye açıklıyordu Urzúa, "her şeye oylama yaparak karar veriyorduk." Adamlar günde bir kere yemek yemek konusunda uzlaşmaya varmıştı, bir kıymıktan azıcık fazla bir yiyecek. "Bir kaşık ton balığı yiyorduk, bir şişe kapağının yarısı kadar bir şey ve bütün yiyeceğimiz buydu" diyordu Richard Villaroel. "Vücudumuz tükenmeye başlamıştı."

Sığınakta buldukları az miktardaki yiyecek de hızla tükeniyordu. Yarım litrelik süt kutularının son kullanma tarihleri çoktan geçmişti. Sıcak, kutuların içindeki sütün kesilmesine ve muz aromalı topaklara dönüşmesine neden olmuştu. Sütler kokmuştu.

Claudia Acuña süt kutusunu koklamış, kokusunda bir şey olmadığını düşünerek bir litre topaklı sütü mideye indirmişti.

Samuel Ávalos dağın içini didik didik etmiş, yiyecek kırıntıları aramıştı. "Çöp kutularını boşaltıp iyice aradım ama sadece madene ait raporların yazılı olduğu kâğıtlar vardı." Her bir Coca-Cola şişesinin dibinde lezzetli bir içecek damlası bulmuştu. Bu arada portakal kabukları da bulmuş ve afiyetle yemişti.

Kıdemli madenci ve aynı zamanda eski bir tayfa olan Mario Gómez dayanmaları için teşvik ediyordu adamları. Gençken bir Brezilya kargo gemisinde kaçak olarak yaptığı yolculuğu anlatıyordu. On bir gün boyunca bir şişme botun içinde, deniz suyu içip pek az bir şey yiyerek yolculuk etmiş, hayatta kalmayı başarmıştı. Gómez, "Hayatta kala-

cağız" diyerek, güç veriyordu adamlara. Gómez'in kıdemi tartışmasızdı. San José Madeni'nde 1964 yılında çalışmaya başlamıştı; yani bazı çalışma arkadaşları henüz doğmadan önce. Madenin kazmalar ve el arabalarıyla çalışılan bir yerden bugün bulunduğu noktaya dönüşmesine tanıklık etmişti. Kesik parmakları efsanesinin bir parçasıydı ve bundan rahatsız değildi. Eksik parmakları, Gómez açısından, melun madenle yıllarca sürdürdüğü savaştan artakalan gururlu yara izleri gibiydi. Bu yaraları kararlılığının kanıtları olarak değerlendiriyordu. "Madalya gibiler" diyordu.

"Moralimiz bozuktu ve şimdi de adamlar birbirlerine küfretmeye başlamıştı. Sadece oradan çıkıp gitmek istiyorduk" diyordu az konuşması ve çalışkanlığıyla maruf, üçüncü kuşak madenci Pablo Rojas. Adamların hepsinin kendine özgü kişilikleri vardı ve pek çoğunun da çeşitli bağımlılıkları. Tütüne ilaveten, çoğunun ağır alkol bağımlılığı da vardı. Bu adamlar için mahsur kalmak aynı zamanda zorunlu olarak aniden içkiyi bırakmak anlamına geliyordu ve bu duruma eşlik eden değişken ruh halleri ve saldırganlık, yaşadıkları bu çetin sınavı daha da beter hale getiriyordu.

Üç gün olmuştu artık. Adamlar yetmiş iki saattir yerin dibindeydi. Bu, aralarından herhangi birinin yeraltında geçirdiği en uzun süreydi. Yukarıdakilerin dikkatini çekmek için gösterdikleri bütün çabaya rağmen herhangi bir kurtarma ekibiyle hâlâ temas sağlanabilmiş değildi. Yiyecek azdı, su berbattı. Çatırtıları, yer değiştiren kayalardan yankılanan uğursuz sesleri, canavarın midesinin dibinde, uygarlıktan uzakta, yutulmuş ve hapsedilmiş olduklarını hatırlatan bir sessizlik izliyordu.

Madenciler gittikçe umutsuzluğa kapılıyordu. Sormaktan kaçınsalar da hiçbirinin aklından çıkmayan tek bir soru vardı: Buradan çıkabilecek miyiz?

DÖRT

HIZA KARŞILIK KESİNLİK

ÜÇÜNCÜ GÜN: PAZAR, 8 AĞUSTOS

Şili'nin Copiapó kenti gelişmemiş sahiller, uçsuz bucaksız çöller ve milyonlarca, bazı durumlarda milyarlarca dolar değerinde zengin altın ve bakır yataklarıyla dolu çorak dağlarla çevrilidir. Bu gizli hazinelerle dolu bölgede ilk olarak 1707 yılında, Copiapó'nun nüfusu henüz dokuz yüz doksan kişiyken madencilik yapılmaya başlanmıştır. Şehrin nüfusunun çevresiyle birlikte hâlâ yüz yirmi beş bin kişi gibi, makul bir düzeyde olmasına rağmen, havaalanı arı kovanı gibidir. Başkent Santiago'dan Copiapó'ya on dört tarifeli uçak seferi vardır ve yolcuların hemen hemen tamamı Copiapó'ya akan maden mühendisleri, jeologlar ve topograflardan oluşur. Bunlar uçaktan metal bir merdivenle inerler, sonra da kimse eşlik etmeksizin pistte yürüyerek (ve bazen yanlışlıkla bagaj alanına yönelerek) istiridye, yengeç bacağı ve *locos* (deniz kulağı) satılan minik terminale giderler.

Bu kişiler, 2002 yılında başlayan ve 2010 yılının Ağustos ayına gelindiğinde hâlâ hiçbir düşüş belirtisi göstermeyen dünyadaki son bakır talebi patlamasından kâr sağlamaya çalışan bir girişimciler ordusunun ileri keşif kollarıdır. Çin endüstrisinin bakır ve diğer madenlere yönelik doyurulması imkânsız gibi görünen iştahı, Şili'deki maden işletmelerinin hızla büyümeye devam etmesini sağlamaktadır. Şili, her gün, yaklaşık olarak yetmiş milyon dolar değerinde ba-

kır ihraç eder ve birkaç ayda bir de milyonlarca dolar değerinde yeni bir madencilik projesi duyurulur. Şili'nin bu (kuzey) bölgeleri, dünya üzerindeki ileri teknoloji ürünü madencilik aletlerinin ve binlerce metre kalınlıktaki sert kayalarda sondaj yapmaya muktedir makinelerin en bol bulunduğu yerlerden biridir aynı zamanda.

Başkan Piñera, kural tanımaz bir ordu komutanı gibi, göçükten dört gün sonra San José Madeni'ne doğru muazzam bir makine filosunu harekete geçirmişti. Bütün uyarılara kulak tıkayan Piñera madencileri kurtarabileceğine dair bahse girmiş ve operasyonun başarılı olacağına şahsen kefil olmuştu. Başkanın San José Madeni'nde çalışmaya cesaret eden madencilerin kendilerine taktıkları "kamikaze" lakabının ima ettiği türden bir işe kalkıştığını düşünen beyin takımında ise tam bir panik vardı.

Piñera'nın yapması gereken ilk işlerden biri kurtarma operasyonunu yönetecek uygun bir isim, bir yönetici bulmaktı. Piñera işletme ihtisası yapmış, tuttuğunu koparan, birden çok yabancı dil bilen kişileri çalıştırmaya öteden beri meraklıydı ama madencilik tanıdığı bir dünya değildi. 2010 Mart ayında göreve geldiğinde atadığı Madencilik Bakanı Laurence Golborne de madencilik dünyasına yabancıydı. Golborne'nin Şili madenciliğinin en tepe noktasına gelmesinin nedeni Güney Amerika'da faaliyet gösteren ve yıllık cirosu on bir milyara ulaşan Censuod süpermarket ve perakende zincirinin CEO'su olarak sergilediği yönetim becerisiydi. Şili madencilik endüstrisinin liderleri, sürekli olarak iPhone'undan gençlere özgü gümbür gümbür rock müziği dinlemeye meraklı bu bakandan pek etkilenmemişti. Kazaya ilişkin endişeler karşısında gösterdiği tasasız tepki de madencilere pek cesaret vermemişti. Bu yaşananların üstesinden nasıl geleceği sorulduğunda Golborne şakayla karışık "Ben çabuk öğrenirim" diye yanıt vermişti.

Hem Piñera hem de Golborne madenciliğe dair yüzeysel bilgilere sahipti. Yeraltındaki adamları kurtarmak için nasıl bir çalışma yapılması gerektiği konusundaki bilgileri ise daha da kıttı. Çözüm için dünya bakır üretiminin yüzde on birini gerçekleştiren kamu şirketleri topluluğu Codelco'ya yöneldiler. 9 Ağustos günü Codelco'nun en üst düzey yöneticileriyle hükümet arasında gerçekleştirilen

yoğun bir telefon trafiği ve görüşmelerin ardından Piñera kurtarma operasyonunu yönetecek adamı buldu. Fakat bu göreve getirildiğinden habersiz adama haber verme zahmetine kimse girmedi.

9 Ağustos gecesi geç vakit telefonla arandığı sırada André Sougarret yatmış, uyumaya hazırlanıyordu. "Yönetim Kurulu kendine bir ekip kurmana karar verdi... Kurtarma operasyonunu yönetenlere yardım etmek için" diyordu Codelco'daki amiri. Yüzünde daima bir gülümsemenin gölgesi olan, sakin, kırk altı yaşında bir mühendisti Sougarret. Amirini dikkatle dinledi ama aldığı haber kendisini özellikle duygulandırmış değildi. Haberi karısına aktardı ve sonra Rancagua'daki evinde yatıp uyudu.

Sougarret yirmili yaşlarının ortalarından beri madencilik sektöründeydi ve yönetim kademelerinde yükselirken çok sayıda dost edinmişti. Yeraltı madenciliği konusunda uzman olan Sougarret, halen iki bin dört yüz kilometre uzunluğunda tünelleri ve on beş bin çalışanıyla dünyanın en büyük yeraltı maden işletmesi olan El Teniente'nin yöneticisiydi. Yönettiği maden işletmesi 2009 yılında dört yüz bin ton bakır üretmişti. Eğer El Teniente bağımsız bir ülke olsaydı, dünya bakır üretiminde on ikinci sırada olurdu.

Sougarret San José Madeni'nde gerçekleşen göçükten haberdar olmuş ama bu meseleyi asla hükümete ait bakır devinin bir sorunu olarak görmemişti. Kaza özel sektöre ait bir madende, dokuz yüz elli kilometre kuzeyde olmuştu. Büyük bir facia olduğu doğruydu fakat bir başkasının felâketiydi.

DÖRDÜNCÜ GÜN: PAZARTESİ, 9 AĞUSTOS

Sabah saat onda, Sougarret bir telefon daha aldı ve kendisine acil bir talimat verildi: Hemen başkanlık sarayına geliniz. "Bunun bir yanlışlık olduğunu düşündüm" diyordu Sougarret. "Beni ne diye La Moneda'ya, başkanlık sarayına çağırsınlardı ki?" Sougarret küçük bir sırt çantası hazırlamış, madenci kaskını almış ve La Moneda'ya giden doksan dakikalık yola koyulmuştu arabasıyla. Bu binaların yanından yüzlerce defa geçmişti ama içlerine hiç girmemişti. Kendisine başkanın ve en üst düzey strateji uzmanlarının

yeri olan ikinci kata kadar eşlik edilen Sougerrat'a hiçbir şey söylenmemiş, sadece beklemesi istenmişti.

La Moneda'nın yüzeyi tarihin yara izleriyle kaplıydı ve eğer baksaydı duvarlarda bulunan şimdi yamanmış yüzlerce mermi deliğini; 11 Eylül 1973'te yapılan ve Salvador Allende'yi iktidardan indiren askeri darbenin izlerini görebilirdi. Sosyalizme derin bir sadakatle bağlı aristokrat bir doktor olan Allende, ordunun saldırılarına direnmiş ve ikinci kattaki odalardan birinin penceresinden, iddialara göre Fidel Castro'nun hediyesi olan bir makineli tüfekle karşılık vermişti. Çarpışmaların sona ermesinin ardından Allende'nin cesedi başında tek bir kurşun deliğiyle bulunmuştu. Tarihçilerin çoğunluğu intihar ettiği konusunda görüş birliği içindedir. Askeri darbeden sonraki on yedi sene boyunca General Augusto Pinochet İspanyol Engizisyonu işkence tekniklerini liberal bir ekonomik politikayla karıştırarak yönetmişti Şili'yi. Üç bin Şilili ordunun elinde can vermiş, öte yandan düzenli ekonomik büyüme Şili'yi Latin Amerika'nın en istikrarlı ekonomisi haline getirmişti; bu durum, izleyen on yıllar boyunca artık ölmüş bulunan generale karşı ateşli düşmanlıklar ve fanatik hayranlıklar doğurmuştu.

Pinochet yönetimini izleyen dönemde, işkence ve katliamların kanlı anıları, Şilili bir kuşağın sağcı politikacılara asla oy vermemesine yetmişti. 1990'dan 2009'a kadar ülkeyi yoksullukla mücadele eden, altyapıya yatırım yapan, bireysel özgürlükleri artıran ve düzinelerce ülkeyle serbest ticaret anlaşmaları imzalayan ilerici başkanlar yönetmişti. 2010 seçimlerinde Piñera (sağcı Ulusal Yenilenme Partisi mensubu, merkez sağdan bir siyasetçi) Pinochet'nin hayaletini gömmüş ve yeni bir tür hükümet kurmuştu: Projeleri olan teknokratlardan meydana gelen bir hükümetti bu. Piñera'nın beyin takımı, Şili'de sağcı olarak görülmenin sürekli deneme sürecinde olmak anlamına geldiğinin ve başarısız olmaları halinde ikinci bir şansa sahip olabilmeleri için bir kuşak daha beklemek zorunda kalacaklarının farkındaydı.

Sougarret La Moneda'nın içinde kendisini rahatsız hissediyordu. Spor giyinmişti, üzerinde kot giysiler vardı. Madenci kaskı ve sırt çantasıyla çevrede koşuşturan şık giyimli, takım elbiseler içindeki kravatlı erkek kalabalığıyla tam bir tezat oluşturuyordu. Çok önemli bir şeyler oldu-

ğunu gösteren bir alay gazeteci koridorlarda dolanıp duruyordu. Bu arada Sougarret'nin kafası da giderek daha çok karışıyordu. Gelişinin üzerinden iki saat geçmiş olmasına rağmen kendisine doğru düzgün tek söz edilmemişti.

Nihayet "Hadi, gidiyoruz!" dediler ve Sougarret hızla bodrumdaki garaja götürülüp başkanlık konvoyundaki bir araca bindirildi. Sougarret, hepsi de Uzi taşıyan koruma görevlilerinin bulunduğu arabalarla çevrilmiş bir şekilde, Santiago'yu protokol hızıyla geçmişti. Konvoy havaalanına girince ticari kapıları es geçmiş ve doğrudan başkanlık jetinin bulunduğu Hava Kuvvetleri 10. Grup'a yönelmişti. Sougarret'e hâlâ ne bir brifing verilmiş ne de görevine yahut nereye gideceğine dair tek söz edilmişti. Başkan Piñera uçakta Sougarret'i kendi özel kabinine çağırtarak bir bloknota madenin ve güvenlik sığınağının kabaca bir çizimini yapmış ve görevini bildirmişti: "Onları oradan çıkart." Hâlâ durumu kavramaya çalışan mühendise Başkan en iyi kurtarma planını hazırlamasını söylemişti. Operasyonun hükümetin tam desteğine sahip olduğunu ve bütün kaynakları dilediği gibi kullanabileceğini de özellikle vurgulamıştı.

Ancak o zaman Sougarret operasyonu yönetmekle görevlendirilmiş olduğunu idrak etmişti. Otuz üç kişinin hayatı onun ellerindeydi ve hiç kimse bu göreve hazır olup olmadığını veya böyle bir görevi isteyip istemediğini ya da altından kalkıp kalkamayacağını sormamıştı. Daha sonra Sougarret kaçırılıp rehin tutulmuş gibi hissettiğini söyleyecekti.

Gece vakti kampa varan Sougarret'in kafası daha da karışmıştı. San José Madeni'ne daha önce hiç gelmemişti ve önceden hiç uyarılmaksızın nasıl büyük bir sorumluluk altına girdiğini daha iyi anlamıştı. Başkan Piñera ise toplanan gazetecilere kurtarma operasyonunun sorumluluğunu üstlenecek bir "uzman" getirdiğini duyuruyordu.

"Tabii ki durumun gittikçe karmaşıklaşacağını düşünmüştüm" diyordu Sougarret. "Ailelerin bulunduğu kamp yerine doğru yaklaştığımız zaman gördüğüm yüzlerdeki yeis karşısında çok etkilendim... Elli kişi vardı. Yüzlerinde endişe, kimilerinde umutsuzluk gördüm. Ve huzursuzluk. Önce basına gidip sonra kendilerine geldiği gerekçesiyle Başkan'a kötü sözler ettiklerini hatırlıyorum. Bu, bizim dai-

ma uyduğumuz bir kuraldır: İlkin ailelerle konuşmak ve ancak ondan sonra basınla görüşmek. Bu aklımda kaldı." Daha sonra başkan çeşitli yollar kullanarak sorunu çözecek uzmanlarla birlikte geldiğini, mevcut bütün kaynakların kullanılacağını açıklamıştı ailelere. "O benim için kritik öneme sahip, her şeyin başladığı bir andı" diyordu Sougarret bir Şili gazetesi olan *El Mercuiro*'yla yaptığı söyleşide. "Operasyonu yönetmekten sorumlu olduğumu anlamıştım. Başkan çıkıp gitmişti ve ben orada kalmıştım, tek başıma."

Sougarret'in böyle bir madencilik felâketinin olası sonuçlarını idrak edebilmek için endişeli ailelere ihtiyacı yoktu. Şili tarihine *"Tragedia del Humo"* (Duman Trajedisi) olarak geçen, en ölümcül maden kazasının olduğu El Teniente'nin en üst düzey yöneticisiydi. 1945 yılında yaşanan Duman Trajedisi'nde bir yakıt depolama sığınağında yangın çıkmıştı. Yanan variller dolusu petrol bir anda bin kadar madenciyi geçilmesi imkânsız bir duman bulutunun arkasında mahsur bırakmıştı. Duman C tünelinin köşe bucağını, bütün çatlaklarını doldurmuştu. Mahsur kalan madenciler saatler boyunca yüzlerine ıslak giysiler bastırmış ancak dumanın etkisiyle adamlar bayıldıkça bu ilkel çözüm de işe yaramaz hale gelmişti. Madenin güvenlik önlemleri standartların altındaydı, acil çıkışlar açıkça işaretlenmemişti.

Madenden buram buram kara bulutlar çıkarken çok cesur bir kurtarma girişimi başlamıştı. Dışarıdaki madenciler alevlerin içine dalmış, cehennemde güçlükle yol alarak yarı bilinçli arkadaşlarını dışarıya taşımışlardı. Altı yüz işçi kurtarılmış ancak mahsur kalan işçilerden üç yüz elli beşi ölmüştü.

Duman Trajedisi maden güvenliği konusunun ülke çapında tartışılmasına neden olmuş, sonuçta "Maden Güvenliği Dairesi" kurulmuştu. Yönetim ve karar mekanizmalarına risklerin nasıl önleneceği kavratılmış, ardından planlar öylesine başarıyla uygulanmıştı ki El Teniente on dört yıl arka arkaya uluslararası güvenlik ödülü kazanmıştı. San José Madeni'nin sahiplerinin böylesine karmaşık bir kurtarma operasyonuna hazır olmadığını hemen anlayan Başkan Piñera'nın yardımcıları Şili'nin en profesyonel, güvenlik önlemleri konusundaki en bilinçli ekibini hareket geçirmişti. Göreve getirilen ekip Sougerrat yönetimindeki El Teniente ekibiydi.

Sougerrat'ın ilk sorunu sondajın koordinasyonuydu. Göçükten bu yana geçen dört gün boyunca, Şili madencilik camiası harekete geçmiş ve olay yerine konvoylar halinde ekipman göndermişlerdi: Ağır iş buldozerleri, su tankerleri, vinçler ve yüzlerce metre kalınlığındaki kayaları delebilen, sondaj kuyuları açan sondaj makineleri. Olay yerindeki mühendisler madenin ağzından kalkışılacak bir kurtarma operasyonunun son derece tehlikeli olduğuna hemen karar vermişlerdi. Mahsur kalan işçilerle temas kurmak açısından en güvenilir seçenek sondaj kuyuları açmaktı.

Böylece sondaj yapmak için kullanılan makineler bir araya toplanmıştı. Sondaj makinelerinin arasına serpiştirilmiş dalgalanan Şili bayrakları ve buharlar saçarak tıslayan kuleleriyle bir petrol sahasını andırıyordu ortam. Bu taşınabilir sondaj makineleri aslında modern cihazlar değildi. 1950'lerden beri yerkabuğunun en dış bölümlerinde sondajlar yapmak amacıyla gezegenin en ücra köşelerine taşınıp durmuştu.

Şili'nin yarım yüzyıldır devam eden endüstriyel çılgınlığının kamçısı olarak, yeraltı sularından çinko madenlerine kadar bütün ham maddelerin yeri bu makineler kullanılarak belirlenmişti. Sondaj makineleri şimdi zorlu bir arama-kurtarma operasyonu için bir araya toplanmıştı. Doksan milimetre çapındaki bir sondaj matkabı yaklaşık bir kilometre aşağıdaki tünellerden birine ulaşacak tarzda yönlendirilmişti. Matkap yerin yedi yüz metre altındaki tünele ulaşmaya çalışan bir iğne gibiydi.

Sougarret gelir gelmez alelacele altı farklı sondaj denemesi yapılmış olduğunu ve bir kaosun hüküm sürdüğünü görmüştü. "Bir sürü sondaj kuyusu açıyorlardı ama herhangi bir stratejileri yoktu" diye tanımlıyordu devraldığı tabloyu. "Üç ayrı sondaj tekniği kullanmaya karar verdik... Farklı tasarımları olan üç paralel plan uygulayacaktık: Bazıları hızlı olacaktı, bazıları ise çok hassas. Zamanla yarışıyorduk. Eğer çok dikkatli olacaksak daha yavaş ilerlememiz gerekirdi. Hızla ilerlemeye kalkışırsak işler sarpa sarabilirdi." Sougarret sondaj kuyularının günde yüz metre ilerleyebileceğini düşünüyordu. Sondajların aşağıdaki işçilerin yakınına ulaşmasını sağlayacak hassaslıkta çalışması için en azından bir hafta zamana ihtiyaç vardı.

Sondajcıların elinde madenin kabataslak haritaları vardı. Bunları kullanarak hayatta kalmış madencilerin sığındığı tahmin edilen güvenlik sığınağının yerini bulmak zorundaydılar. Acaba adamlar sığınağa ulaşabilmiş miydi? Yoksa araç atölyesinde miydiler? Ya da molozun altında mı kalmışlardı? Tıpkı havalandırma bacalarını kullanarak arama-kurtarma çalışmaları yapan görevliler için olduğu gibi, kesin bilgi ve talimatlara alışık mühendisler için de pek çok işin tahminlere dayalı olarak yapılma zorunluluğu korkutucuydu.

Olağan bir sondaj çalışması yeraltındaki devasa bir petrol yatağına yahut yeraltı suyu haznesine yöneltilmiştir; hedefin boyutları büyüktür. Bu operasyonda ise hedef çok küçüktü; "güvenlik sığınağı" denilen alan bir evin arka bahçesinde bulunacak küçük bir yüzme havuzu büyüklüğündeydi. Mühendislerin sondajı yüzeyde beş santimetre hatalı yönlendirmeleri halinde sondaj kuyusu yedi yüz metre derinlikteki güvenlik sığınağının seviyesine ulaştığında yüzlerce metre uzaktan geçerdi. "Madene ulaştığımızda, sondajı sığınağın tam üzerinden yapmamız söylendi" diyordu sondaj konusunda uzman bir Şili şirketi olan Terraservice'de sondaj ekibi amiri olan Eduardo Hurtado. "Buldozer, sondaj makinesini koyacak düz bir zemin hazırlamak için alanı düzleştirmeye, topograf da ölçümler yapmaya başladı. Daha sonra El Salvador Madeni'nden bir jeolog olan José Toro geldi. Araziyi gayet iyi tanıyordu ve bize makinenin yerini değiştirmemizi söyledi. Hâlâ dağın tamamının göçebileceğinden endişe ediyorlardı."

BEŞİNCİ GÜN: SALI, 10 AĞUSTOS

Yerin altındaki adamları bulmak çok büyük bir sorun olmaya devam ediyordu ama Umut Kampı'ndaki herkes sondaj makinelerinin sesiyle rahatlamış, olumlu bir işaret olarak algılamışlardı. Eğer madencilerden hayatta kalan varsa uzaktan duyacakları gümbürtü, onlara da kurtarma çalışmalarının başladığını haber verecekti. "Kayayı delen ve kendilerine en temel ihtiyaçları olan oksijeni, yiyeceği ve suyu getirecek sondaj makinelerinin her bir darbesini hissede-

ceklerini biliyordum" diyordu başkan Piñera. "Umuyorum ki, yorulmadan çalışan altı sondaj makinesi mutlu bir sona ulaşmamıza imkân sağlayacaktır. Ama bunun kolay olmadığını da kabul ediyorum; durum son derece karmaşık ve maden çökmeye devam ediyor çünkü jeolojik bir fay var. Madencilerin söylediği gibi maden hareket halinde ve bu da kurtarma operasyonunu olağanüstü zorlaştırıyor." Başkan ve ekibi kurtarma planının zorluklarını hesaplarken, yüzlerce yöre sakini de akın akın maden sahasına gelmeye devam ediyordu.

10 Ağustos günü Şili'de *Dia del Minero* (Madenciler Günü) olarak kutlanır. Mahsur kalan işçilerin aileleri, dostları ve çalışma arkadaşları kederli bir tören yapmak üzere San José Madeni'nde toplanmıştı. Olağan koşullar altında, Madenciler Günü toplu halde *asadoların* yapıldığı (mangal yakılan bir tür piknik), dansların edildiği, şükran dualarının okunduğu ve Şili'yi dünya ekonomisi içinde öne çıkaran, ulusun refahını sürdürmesine yardım eden madenciliğin itibarının teslim edildiği şenlikli bir gelenekti.

2010 yılında bütün eğlenceler iptal edilmişti. San José Madeni'nde hüzünlü bir geçit töreni düzenlenmişti. Tahminen iki bin kişi kısa ve acı verici bir hac yolculuğu yaparak madeni ziyaret etmiş, Şili Ulusal Televizyonu (TVN) ülkenin bu ücra köşesinden canlı yayın yapmıştı. Bütün Şili, gözü yaşlı ailelerin yavaş yavaş yürüyüşlerini izlemişti. Bir grup erkek kurtarma operasyonuna adını veren ve madencilerin koruyucusu olan Aziz Lorenzo'nun bir heykelini taşıyordu güçlükle. Bazı adamlar ise La Candelaria Madeni yakınlarındaki bir sunakta tutulan, koruyucu bir sembol olan *Candelaria Bakiresi*'ni taşıyorlardı omuzlarında. San Jose'deki ailelerin talebiyle Bakire'nin La Candelaria'ya dönüş yolculuğu iptal edilmişti, onun gücüne burada ihtiyaç vardı. Piskopos Gaspar Quintana, hemen uyduruk bir mihrapa dönüştürülen bir kamyonun açık kasasından seslenerek ailelere güçlü olmalarını telkin etmiş, yetersiz işyeri güvenliği nedeniyle hükümeti haşlamış ve Tanrı'ya yalvararak işçilerden iyi haber vermesini dilemişti. "Bize bir işaret gönder" diye yalvarmıştı. "Çabuk."

*

Bölge Valisi Ximena Matas ilkin müşterek kedere katıldığını ifade etmiş, hemen ardından yerel hükümetin çabucak bir araya getirdiği bir grup psikologu ailelerle ilgilenmekle görevlendirmişti. Valinin adamları bölgedeki uyuşturucuyla mücadele bürolarının psikoloji birimlerini yağmalamış, Santiago'dan da psikologlar getirtmiş ve ailelere danışmanlık edecek bir ekip oluşturmuştu. "Hiç şüphesiz çok acı günler ve geceler geçirdiniz, bunu anlıyoruz. Bunu yaşamanın ne kadar zor olduğunu hepimiz gördük ama aynı zamanda aranızdaki dayanışmayı ve sevdiklerinizi beklerken gösterdiğiniz direnci de gördük" demişti Matas, sonra da bu duyguları görevlendirdiği psikologlarla paylaşmalarının önemine dikkat çekmişti.

ALTINCI GÜN: ÇARŞAMBA, 11 AĞUSTOS

Sayıları iki yüzü bulan aileler çölün bir başka sürpriziyle uyanmıştı güne: Sağanak yağmur. Atacama'da alışılmamış bir şey olan fırtına çadır kenti kaygan çamurlarla kaplı, fena halde soğuk bir yere dönüştürmüştü. Bazı aileler araçların kaloriferlerini yakarak, pencereleri kapalı tutarak arabalarının içinde geçirmişti günü. "Kardeşimi terk etmeyeceğiz" diyordu, Alex'in kız kardeşi Jeanette Vega. "O dışarı çıkmadığı sürece ne rüzgâr ne soğuk ne de güneş yüzünden biri gidecek buradan." Aileler gün boyunca uyku tulumlarında birbirlerine sokularak termoslardan çay kahve içmiş, çadırlarını yağmurdan korumak için üzerlerine şeffaf muşambalar germişlerdi. Gelen askeri birlikler aileleri bitmek bilmeyen kamyon ve araç trafiğinden biraz olsun koruyabilmek için bir dizi çadırın kurulabileceği yeni bir kamp alanı hazırlamaya başlamıştı. Akşam ısı eksi ikiye düşmüştü ve aileler yakılan ateşlerin etrafında toplanmıştı. Çevredeki bağların sahipleri budanmış dallar getirmişlerdi. Sert, büklümlü dallar yavaş yavaş, sıcaklık yayarak yanıyordu. Ateşler şafak vaktine kadar yanmaya devam etti. Uyku, gündelik hayatın bir parçası değildi artık.

YEDİNCİ GÜN: PERŞEMBE, 12 AĞUSTOS

Madencilerden gelen hiçbir hayat belirtisiyle karşılaşılmaksızın bir hafta geçip gitmişti.

Kurtarma görevlileri seçeneklerinin azaldığını görüyordu çünkü maden hareket etmeye devam ediyor, havalandırma bacalarını yıkıp bozuyor ve yakında bir kurtarma operasyonu başlatılması umutlarını da gömüyordu. Şili'nin dört bir yanından çeşitli kurtarma ekipleri gereken her türlü sondaj makinesini ve ileri teknoloji ürünü arama cihazlarını gönderiyordu fakat yerin altındaki adamlardan hâlâ haber alınamamıştı.

"Zaman moralimizi bozma zamanı değil. Arkadaşlarım muhtemelen sondajın sesini duyacaklar ve bu da onlara direnme gücü verecektir" diyordu, beş hafta önce madenin içinde düşen bir kayanın bacağını koparttığı Gino Cortés. "Onların hepsi sıkı madencilerdir, bizler karşı karşıya bulunduğumuz tehlikelerin farkında olan insanlarız, dolayısıyla tehlikeleri bir düzeyde kabullenmişizdir" diyordu Cortés.

Öğleden sonra saat ikide (bir hafta önce meydana gelen göçüğün tahmini gerçekleşme zamanıydı bu) sirenler, kornalar ve kilise çanları çalındı ama hemen ardından gelen sessizlik daha anlamlıydı. Bir hafta geçmişti ve henüz hiçbir haber yoktu. Aileler, dağın yamaçlarını fotoğraflarla süsleyerek, kayalara sevgili kayıplarının adlarını yazarak yukarıya doğru yayılmaya devam ediyordu. Yamaçlara kurdukları çadırlara iyice yerleşiyor ve kurtarma görevlilerine yerin altında gömülü adamlardan asla umutlarını kesmemeleri için yalvarıyorlardı.

Kampta derhal bir tür "cemaat duygusu" oluşmuştu; madencilerin çoğunun yöre sakini, birbirlerinin komşusu, kuzeni veya Renán ve Florencio Ávalos'un durumunda olduğu gibi kardeşi oldukları dikkate alındığında bunda şaşılacak bir şey de yoktu. Bu madenciler altı, sekiz, on çocuğu olan ve çoğu kez çocukların babalarının da farklı olduğu kenar mahalle çocuklarıydı. Mahsur kalan madencilerden ikisi, Jorge Galleguillos ve Darío Segovia tam on üç çocuklu bir aileden geliyordu. Madencilerin her birinin ortalama sekiz kardeşi vardı; yani ortalama Şili ailesinin

iki, hatta üç katı büyüklüğündeki ailelerden geliyorlardı. Bu durum şimdi kampın katlanarak artan insan sayısına da yansıyordu.

Umut Kampı'nın hızla çoğalan nüfusu karşısında Şili Ordusu seyyar tuvaletler kurmak ve yiyecek getirmek üzere harekete geçmişti. Bir sahra mutfağı kurulmuş, günde dört kere yemek verilmeye başlanmıştı. Dördüncü öğün Şili'de akşam altıda yenilen, İngilizlerin çay saatine benzeyen bir öğün olan *once* idi. Ivan Viveros Aranas, Umut Kampı'nda görevli bir polis memuru, akan yardımlar karşısında yüreklenmişti. "Bütün halk dininden ve sosyal sınıfından bağımsız bir şekilde birlik olmuştu" diyordu, artık devriye gezmeyi bırakan; vaktinin çoğunu ailelerle sohbet ederek ve maden sahasında gittikçe çoğalan çocuk kalabalığıyla futbol oynayarak geçirmeye başlayan Aranas. "Buraya sırf gönüllü olarak çalışmak için gelen insanlar görüyordunuz, mahsur kalan madencilerle hiçbir akrabalık ilişkileri yoktu."

Sougarret'in operasyonu genişledikçe San José Madeni'nin ağzının çevresindeki yamaçlar da doluyordu: Konteynırlar ofislere dönüştürülmüş, mühendisleri yakıcı güneşten korumak için derme çatma tenteler kurulmuş, iki karavan sayıları şimdilik az olan ama gittikçe çoğalacak olan gazetecilere mekân olmuştu. Yansıtıcı tulumlar giymiş, başlarında kasklar bulunan onlarca adam talimat bekliyordu. İtfaiye arabaları, buldozerler ve ambulanslardan oluşan bir araç konvoyu da gelmişti. Hızla bir çözüm tasarlamaya çalışan çeşitli disiplinlerden mühendislerin taleplerini karşılamak üzere her türlü ileri teknoloji cihazlarının en iyilerini taşıyan bir römorklu traktör katarı son virajı yavaşça çıkmıştı. Kötümser öngörülere rağmen, kamp hayatta kalma ruhuyla capcanlıydı ve birkaç saatte bir uzaktan duyulan bir korna sesi, erzak yahut kurtarma malzemesiyle yüklü yeni bir kamyonun gelişini haber veriyordu.

Hafif bir gümbürtü *Campamento Esperenza*'nın fon müziği haline gelmişti. Bir metropolde duyulan trafik sesi misali, motorların mekanik iniltisine alışılmış ve neticede rüzgâr yahut dalga sesi gibi doğal gelmeye başlamıştı kamp sakinlerine. Kampın üstünde binlerce çakım ve yıldızla dolu pırıl pırıl bir gökyüzü vardı. Dünyanın önde gelen astro-

nomlarının milyonlarca dolarlık rasathaneler kurmak için Güney Amerika'nın bu köşesini tercih etmekle doğru bir seçim yaptıkları belliydi. Yıldız araştırmacıları, Atacama bölgesinin başka dünyaları keşfetmek için en iyi mercek olduğu görüşündedir. Umut Kampı'nın sakinlerinin bütün duaları yukarı, gökyüzüne yönelik olmasına rağmen kaygılarının tamamı aşağıya, yeraltına dönüktü.

Bakan Laurence Golborne uykuya hasret kalmıştı. Acemi politikacı, karısını ve altı çocuğunu saplantı haline gelen bu görev için yalnız bırakmış, Başkan Piñera'dan gelen emirler sağanağına karşılık vermeye çalışıyordu. Otuz üç adamın geleceği ellerindeydi. Ancak kurtarma çalışmalarıyla geçen bir haftanın ardından perişan olmuştu Golborne. Hükümetin yaptırdığı araştırmaların sonucunda kötümser tahminler de yapılıyordu. Bir araştırmaya göre adamların hayatta olma ihtimali yüzde iki idi. Umutsuzluk içindeki Golborne gizlice bir medyumu görmeye gitti. Medyum, adamların altısının hayatta olduğunu, birisinin bacağının çok kötü yaralandığını söylemişti. Bu görüşmeden sonra Golborne hangisinin daha inanılmaz olduğuna karar vermekte zorlanmıştı: Adamların hâlâ hayatta olması mı, yoksa hükümetin bir bakanının bir medyumun sözlerine itibar etmesi mi?

Golborne'nin ofisine kurtarma operasyonuna yardımcı olacak fikirler, bağışlar ve teorilerin yanı sıra öneriler de sel gibi akıyordu. Bir şirket bin fareyi madenin oyuklarına salmak için sondaj kuyusunu kullanmayı önermişti. Her farenin üzerinde yerleştirilmiş bir panik düğmesi olacaktı. Bir kere kuyuya salınınca fareler dağın iç kısımlarına dağılıp koşuşturacak ve böylece mahsur kalan madencilerden birinin olsun farelerden birini görerek ilkin yakalamasına, sonra da panik düğmesine basmasına olanak sağlayacaktı. Fareden gelen alarmı duyunca birilerinin hayatta olduğundan emin olacaklardı.

Golborne, 12 Ağustos günü bir açıklama yaparak şüphelerini dile getirdi. "Onları sağ bulma ihtimalimiz düşük" dedi ve ardından bir eleştiri bombardımanına tutuldu. Aileler perişan olmuştu; işçilerin hâlâ hayatta olduğuna inanmaya devam etmek duygusal dengelerinin dayanağıydı. Şüphe etmek ihanetle eşdeğerdi. Ertesi gün, Başkan Piñera, kavgaya müdahale etmek zorunda kaldı. "Hükümetin umut-

ları her zamankinden daha canlıdır" şeklinde bir açıklama yaptı. Piñera'nın iyimserliği aldığı bilgilerden de kaynaklanıyordu. Sondaj beklendiğinden iki kat hızla ilerliyordu. Kuyulardan biri iki günden az bir zaman zarfında üç yüz metre derinliğe erişmişti. Bu hızla, kırk sekiz saat sonra, yani 14 Ağustos'ta mahsur kalan işçilerle temas kurulması mümkündü. Öte yandan sondaj deliği atölyeye, tünele yahut sığınağa ulaşsa ne olacaktı? Bir elmadan daha büyük olmayan bir delikle ne yapılabilirdi ki?

SEKİZİNCİ GÜN: CUMA, 13 AĞUSTOS

Codelco'nun mühendisleri sondajları daha da iyi bir hale getirmek ve eğer madenciler sağ bulunursa onlara yiyecekle ilaç temin edebilmek için dünya çapında sıkı bir teknoloji arayışına girmişti. Çözüm yörede yaşayan bir fizik profesöründen, Copiapó'da bulunan Universidad del Mar'da çalışan Miguel Fortt'tan geldi. Fortt daha önce Şili'de ve başka ülkelerde meydana gelen maden felâketlerinde gerçekleştirilen on iki kurtarma çalışmasının ön saflarında yer almıştı. Eski bir madenci olan Fortt madeni ocağıyla ilgili pratik bilgilerini çeşitli kurtarma operasyonlarında kazandığı teknik deneyimle birleştirmiş biriydi. Fortt, üçer metre uzunluğunda PVC borular kullanarak, şişelenmiş sular ve yiyeceklerin boruların içine doldurulup iplerle madenin derinliklerine sarkıtılacağı bir sistem tasarladı. Bu gözüpek ve iyimser bir plandı. Denemelere hemen başlandı. Bu Şili icadına *'Paloma mensajero'* (posta güvercini) adı verilmiş sonra *La Paloma* (güvercin) diye kısaltılmıştı. Fortt'un projesi çok geçmeden dünya çapındaki izleyicilerin önüne çıkacaktı.

Hükümet bu karmaşık kurtarma operasyonu için gereken ekipman ve uzmanları bir araya getirmek için elinden geleni yaparken, iki kişinin, madenin sahipleri Marcelo Kemeny ve Alejandro Bohn'un hiç sesinin çıkmaması dikkat çekiyordu. İkisi de göçüğün olduğu günden beri yaygın bir şekilde eleştiriliyordu. Ne ailelere felâketi zamanında haber vermiş ne de kurtarma ekiplerine kullanabilecekleri sağlıklı haritalar temin edebilmişlerdi.

Kemeny ve Bohn'un kaza haberini iletmedikleri için kusurlu olduklarını kabul etmemeleri ailelerin bakış açısından büyük bir suçtu. Hapis cezası çok hafif bulunuyordu. Umut Kampı'nda bulunan aile mensuplarına bakılırsa, bu tehlikeli madenin sahiplerini cezalandırmanın en doğru yolu onları "maden hapsine" mahkûm etmekti. Çin'de görevi ihmalden suçlu bulunan bir operatörün, madenin içinde işçilerin ölümüne neden olan güvenlik sorunlarını giderek hapis yatma cezasına çarptırıldığına dair bir hikâye dilden dile dolaşıyordu.

San José Madeni'nin sahipleri henüz kaza olmadan önce bile Şili hükümetine iki milyon dolardan fazla borç takmış durumdaydı. Şirket biriken borç yükünün ve aynı derecede riskli bir güvenlik sicilinin altında zar zor ayakta duruyordu. Maden sahipleri günde tahminen iki buçuk tona yakın (yirmi bin dolar değerinde) bakır üretmelerine ve on dokuz tona yakın altın (2010 fiyatlarıyla yaklaşık bir milyar dolar değerinde) rezervleri bulunmasına rağmen açıkça çaresiz bir durumdaydı. 2009 yılına ait denetleme raporunun sonuçlar sayfasında kalın harflerle şöyle yazıyordu:

DURUM
MADENLE İLGİLİ SORUNLAR DEVAM EDİYOR.
MADENİ KAPATIN.
SATIN.

Şili adaleti genellikle yavaştır ve savunma avukatlarının bürokratik usule ilişkin manevralarıyla da ayrıca kösteklenir. Ancak San José göçüğüne gösterilen olağanüstü medya ilgisi nedeniyle Şili Kongresi, hükümet savcıları ve aileler adına çalışan bir özel avukat ekibi tarafından en azından üç ayrı soruşturma başlatılmıştı. Başkan Piñera sorumlu olanların "hiçbir şekilde bağışlanmayacağı" uyarısı yapıyordu. Başkan daha sonra hükümete bağlı bir maden güvenliği kuruluşu olan Sernageomin'in yönetiminde kafa kopartıp en üst düzey yöneticilerinin üçünü görevden almıştı. San José Madeni'nin sahibi olan San Este-

ban Primera madencilik şirketinin ofislerinde el konan belgeler kadar hükümetin yaptırdığı soruşturmalar sonucunda elde edilen bilgiler de sayısız ölümcül kazaya rağmen bu madenin nasıl olup da yeniden açılabildiğine ilişkin sorular sorulmasına sebep olmuştu. Madencilerin en azından bir kısmının ölmüş olduğunu varsayan hükümet adam öldürme suçunu da içeren bir yargılama stratejisi planlamaya başlamıştı.

DOKUZUNCU GÜN: CUMARTESİ, 14 AĞUSTOS

Cesetleri saymakla sonuçlanacak bir "kurtarma" operasyonundan sorumlu tutulmaktan korkan Sougarret teknolojide değişikliğe gidilmesi talimatı vermişti. En fazla ilerlemiş olan iki sondaj durdurulmuş ve sondaj matkapları kuyudan çekilmişti. Tıpkı Sougarret'in korktuğu gibi hız hassasiyete düşmandı; hızla inen sondaj kuyuları rotalarından sapmıştı. Sougarret Amerika Birleşik Devletleri ve Avustralya'dan getirilen yeni makine parçalarıyla sondajın hedeften sapmadan ilerleyeceğine güveniyordu fakat bu kez de çok yavaş ilerlenebilecekti.

Tepede bulunan dokuz ayrı sondaj ekibi arasında dostane bir rekabet patlamıştı. Adamların tümü aynı ordunun gediklileri, Anglo-Amerikan şirketlerine, Codelco'ya ve diğer milyar dolarlık müesseselere hizmet ederek Kuzey Şili'yi karış karış dolaşan gezici bir sondaj topluluğunun mensuplarıydı. Modern madencilik standartları dikkate alındığında San José Madeni'ndeki koşullar aşağı yukarı endüstri öncesi çağlara karşılık geliyordu. Büyük yemekhane çadırı, kurtarma görevlilerinin yemek yerken bilgi alışverişi yaptıkları bir yer haline gelmişti. Sondajcılar görevlerinin tarihsel ve benzersiz niteliğinin farkındaydı. Petrol, gaz ve su bulmakta işe yarayan yöntemlerin çoğu mahsur kalmış adamları ararken yalnızca kısmen işe yarıyordu. Madencilerin aranması için malzeme ve personel bağışında bulunan bir sondaj şirketi yetkilisi, Eduardo Hurtado, "Maden sondajı yaptığımız zamanlarda sondajın rotasından yüzde yedi kadar sapması beklenen bir şeydir" diyordu.

ON İKİNCİ GÜN: SALI, 17 AĞUSTOS

Yağ kaçağı nedeniyle gücünü yitirmekte olmasına rağmen sondajlardan biri ilk kez altı yüz metre derinliği geçmişti. Bakan Golborne, "Bu sondajın rotasının düzeltilmesine imkân yok, rotası üzerine düşen üç tünelden birini kesmesi hedeflenmiştir' şeklinde bir açıklama yapmıştı medyaya. "Ya bu üç tünelden birine denk gelir yahut tünellerin arasından, onları ıskalayarak geçer. Tünellerden birini kesmek için üç şansımız olmasına rağmen bir tüneli kesebileceği gibi hiçbir tüneli kesmeden de geçebilir." Sondajlar, uzun mesafeli bir golf vuruşu gibi, hafif bir parabol çizerek aşağı iniyordu. Hedef bu sondajın rotası üzerinde bulunan tünellerden birini kesmesiydi. Golborne maden sahiplerinin sorumluluklarıyla ilgili olarak sorulan sorulara ise "Bu sorular bekleyebilir" diyerek karşılık vermişti. "Burada, biz en önemli amaca kilitlenmiş durumdayız: Mahsur kalan işçilerle temas kurmak. Önceliğimiz onları bulmaktır. Gönüllü olarak, var güçleriyle çalışan çok sayıda insanımız var. Öyleyse olumlu olana odaklanalım" diyordu Golborne. "Maliyetleri ve sorumlulukları konuşmak için zamanımız var ama yerin altındaki *compañero*larımızın (yoldaşlarımızın) zamanı yok."

ON ÜÇÜNCÜ GÜN: ÇARŞAMBA, 18 AĞUSTOS

Golborne'nin uyarıları doğrusu ileri görüşlülükle yapılmıştı. Adamların bulunduğu tahmin edilen yere en yakın geçen sondaj kuyusu üç tünelin üçünü de ıskalayarak geçmişti. Perişan durumdaki mühendisler seyrederken sondaj tekdüze bir hızla ilerlemeye devam ediyordu. Bir boşluğa denk gelinseydi bu gayet bariz anlaşılırdı ama matkaplar herhangi bir duraksama olmaksızın kayaları öğüterek ilerliyordu. Yedi yüz otuz bir metre derinlikte operasyon durduruldu. Hasretle beklenen temasa ilişkin planlar altüst olmuştu. Sougarret aileleri durumdan haberdar ettiği zaman herkesin üzerine bir umutsuzluk havası çökecekti. "Bu madende mühendislik çalışmaları için temel alabileceğimiz standartta harita ve bilgiler mevcut değildi" dedi Sougar-

ret; "Madenlerin bütün çalışma alanlarının ayrıntılı planlarını el altında bulundurmak için aylık olarak güncellemeleri gerekir; oysa burada bunlar yapılmamıştı. Bu yüzden de elimizdeki harita ve planlar gerçek durumu yansıtmıyordu, topografik bilgiler kesin değildi."

Madencilerin perişan durumdaki eşleriyle karşı karşıya gelmek Sougarret'in yüreğini paralamıştı. Kendisine bir çözüm bulması için yalvaran bu kadınların, dul kalmanın eşiğinde olduklarını biliyordu. Yedi yüz metre derinden otuz üç adamın kurtarılması, eşi benzeri görülmemiş bir işti. Böyle bir kurtarma operasyonu daha önce hiç yapılmamıştı. Her gün çözümlenmesi gereken sorunlar arasında yeni icatların tasarlanması, bunların yapımı ve karşılaşılan problemlere yaratıcı çözümlerin bulunması vardı. Pek çok madenci sondajın gerekli olmadığını düşünüyor, geleneksel yöntemleri kullanmayı; tıkanmış tüneli kazıp dinamitleyerek madencileri kurtarmayı öneriyordu. Hükümetin PowerPoint sunumları kullanarak madenin ağzını tıkayan kayanın boyutlarına ve kalınlığına ilişkin olarak yaptığı açıklamalar adamları caydırmaya yetmemişti.

Sabrı tükenen ailelerden cesaret alan ve bütün gün kazma sallamaya alışık güçlü kuvvetli adamlardan oluşan bir grup madenci isyan etmişti. "Bırakın deneyelim" diye ısrar ediyorlardı. Aileler de onları destekliyordu. Gecikmelerin, sondajların tünelleri sıyırarak ıskalamasının ve giderek artan umutsuzluğun yarattığı hüsranın etkisiyle en yetersiz veya en acemi fikirler bile denenmeye değer görülüyordu. Fakat Golborne aynı düşüncede değildi. Asi madenciler toplanıp madenin ağzına doğru yürüyüşe geçmişler fakat polis yollarını kesmişti. Bir sorun çıkacağı endişesiyle aceleyle otuz polis daha getirtilmişti. Polisler biber gazı ve basınçlı su püskürtebilen zırhlı bir aracın da içinde bulunduğu çeşitli araç ve silahlarla takviye edilmişti. Tükürmesiyle meşhur, lamaya benzeyen ve çölde yaşayan bir hayvanın adının verilmiş olduğu *El Guanaco* denilen araç Şilililer tarafından gayet iyi biliniyordu. Suyun tazyiki bir yetişkini yere yıkabilir, biber gazı çocukların boğulmasına neden olabilirdi. Araç daha önceki mücadelelerden kalmış çentik ve izlerle doluydu.

Öte yandan bazı hükümet yetkilileri ise bu madenci grubuna izin vermesi için baskı yapıyorlardı Sougarret'e. An-

cak Sougarret sağlam duruyordu: Kurtarma çalışmaları sırasında herhangi birinin mahsur kalması yahut ölmesi kendisini de işinden ederdi. Yaşlıca bir madenci Sougarret'e yaklaşmış, oğlunun madende mahsur kaldığını söylemişti. Oğlunu kurtarmak için kendi hayatını tehlikeye atmaya razıydı, sorunun ne olduğunu anlayamıyordu. "Bana geldi ve eğer mahsur kalan kendi oğlum olsa benim ne yapacağımı sordu" diyordu Sougarret. "Bu beni çok etkiledi. Söylediklerini aklımdan çıkaramıyordum."

BEŞ

17 GÜNLÜK SESSİZLİK

DÖRDÜNCÜ GÜN: PAZARTESİ, 9 AĞUSTOS

Bütün grup liderleri gibi Mario Sepúlveda da grup sadakatinin midede başladığını ve beynin bilinçli köşelerine oradan geçerek gittiğini biliyordu. *Compañeroları* aç, gergin ve bölünmüş bir halde olan Sepúlveda yiyecek aramaya çıkmıştı. Bir yağ filtresinin kapağını açmıştı ve işte oradaydı! Bir tencere! Teneke kutudan aldığı ton balıklarına su ekleyerek, bir balık çorbası hazırladı. Tencéredeki bulamacın yemeğe benzer hali yoktu ama yine de madencilere bir balık lezzeti tattırmış ve yemek yemenin nasıl bir şey olduğunu hatırlatmıştı. Adamlar hep birlikte yemek yemiş, dua etmiş, José Henríquez'in cep telefonuyla fotoğraflar çekmiş (hâlâ çalışan son telefondu) ve dinlenmeye çekilmişti. Delirmeye kısa bir ara vermişlerdi. Madencilerin çoğu daha sonra bu olayın Sepúlveda'nın lider konumuna tırmanmasında çok önemli bir an olduğunu söyleyeceklerdi.

Dört gün sonra toz bulutu yatışmıştı; zihinleri hâlâ allak bullak madenciler madenin en kuytu köşelerini araştırmaya başlamıştı. Madenin her yerinde çıkış için kullanılabilecek bacalar ve depolanmış su arıyorlardı. Tankların doldurulmasının üzerinden aylar geçmişti ve ağır şeker hastası, şişman, dazlak bir adam olan José Ojeda'ya göre kirlenmiş su öylesine mide bulandırıcıydı ki, Ojeda başka bir seçeneğe yönelmiş ve kendi idrarını içmeye başlamıştı. "Kendi idra-

rımı içtim. Arkadaşlarıma bunu söylediğimde bana deli olduğumu söylediler" diyordu. "*Los Uruguayos* (Uruguaylılar) da aynı şeyi yapmışlardı, biliyordum."

"*Los Uruguayos*" derken, en köklü korkularıyla doğrudan yüzleşmemek için şifreli konuşmuş oluyordu madenciler: Bu birbirlerini yemek zorunda kalma korkusuydu. 1972 yılında, bir futbol maçı için uçakla Uruguay'ın Montevideo kentinden Şili'nin Santiago kentine gitmekte olan bir Uruguay takımı, uçakları And Dağları'nın Arjantin-Şili sınırındaki ücra bir köşesine düştükten sonra mucizevî bir şekilde hayatta kalmıştı. Günlerce aç kaldıktan sonra, kazada ve kazayı izleyen çığ düşmesi sonucunda ölen takım arkadaşlarını yemeye başlamışlardı. Başlangıçta donmuş et parçalarını kemirmiş, sonra da uçağın gövdesinden kopan metal levhaların üzerinde cesetleri pişirip çözerek yemişlerdi. Hayatta kalanlardan ikisi, Nando Parrado ve Roberto Canessa nihayet Şilili bir çiftçi tarafından bulununcaya kadar on gün boyunca dağlarda dolaşmışlardı. Haber bütün dünyayı dehşete düşürmüştü. Şilililer için *Los Uruguayos* yalnızca tarihte yaşanmış aykırı bir olay değildi, aynı zamanda kendi ülkelerinin sınırında yaşanmış dehşet verici bir gerçeklikti. Yamyamlık yapmak zorunda kalmak, madenin içinde açlığın baş gösterdiği ilk günden beri adamları pençesine alan bir korkuydu.

Gür saçlı, Bob Marley hayranı ve kolunun iç tarafında bir Hint keneviri yaprağı dövmesi olan Victor Zamora ilk andan itibaren cehenneme düştüğünden emindi. Asla dindar biri olmamıştı fakat bu koşullarda kaderini Tanrı'nın ellerine terk ederek duruma uyum sağlamıştı. Sürekli şakalar yapıyor ve her şey burada sona erecekse, bu sonun huzurlu olmasını diliyordu yalnızca. "Kurtarılmayı beklemekten yahut ölmekten başka seçeneğimiz yoktu" diyordu.

Gündelik işleri düzenlemek için her gün saatlerce uğraşmasına rağmen vardiya amiri Urzúa da aynı şekilde kaderi kabullenmiş, madencilere şöyle diyordu: "Eğer bizi bulurlarsa ne âlâ, yok bulamazlarsa demek ki buraya kadarmış." Urzúa'nın sakin ve ılımlı hali, yumuşak sesi gerçek kişiliğini yansıtmadığı gibi, bir vardiya amirinin tipik özellikleri de değildi. Urzúa'nın tarzı, Sepúlveda'nın fazla-

sıyla coşkulu hiperaktif liderlik tarzıyla çarpıcı bir tezat oluşturuyordu.

Çok geçmeden Sepúlveda ve Urzúa'ya en önemli yetki devredilmiş, hızla tükenen yiyeceklerin denetiminden artık ikisi sorumlu olmuştu. Başlangıçta, akıllıca bir yaklaşımla günlerce mahsur kalacaklarını tahmin ederek, minik porsiyonlarını her on iki saatte bir yemişlerdi. Ancak henüz ilk hafta bitmeden, Sepúlveda ve Urzúa öğün sayısını yirmi dört saate bire indirmişti. Acil durumlar için sığınakta depolanmış yiyecekleri çok küçük porsiyonlara bölmüşlerdi: Bir kaşık ton balığının yanında yarım bardak süt yahut meyve suyu ve bir kraker. Bir araya toplanan adamlar otuz üç kişinin her biri yemeğini alıncaya kadar bekliyor ve daha sonra hep birlikte"yemeklerini" yiyorlardı.

Gómez, hem makul tavsiyeleri hem deneyimi nedeniyle büyük saygı görmesine rağmen kararlar Urzúa, Sepúlveda veya Mario Gómez tarafından dikte ediliyordu. Günler geçerken, madenciler de grup toplantısında öne sürülen bütün fikirleri dinledikten ve olası bütün çözümleri araştırdıktan sonra kararları oybirliği yahut oy çokluğu ile alıyorlardı. Sepúlveda gayrıresmi moderatördü; sürekli olarak müdahalelerde bulunuyor, tek tek bireylerle ve grupla olan ilişkisini güçlendiriyordu. "Başkalarının önünde güçlü, sağlam görünüyordum" diyordu Sepúlveda. "Ama onlar uyurken, ağlıyordum. Keşke sihirli bir çubuğum olsa da bir yatağın veya yiyecek bir şeylerin belirivermesini sağlasam diyordum."

Demokratik sistemin yardımıyla basit bir düzen kurmuş, günlük işleri ve görevleri düzenlemişlerdi. Sepúlveda adamlara teker teker özel görevler vermeye başlamıştı. Aralarında tamirciler, elektrikçiler, mühendisler ve ağır makine operatörleri vardı. Sepúlveda bu zengin bilgi birikiminden nasıl yararlanılacağını biliyordu: "Ariel Ticona ile Pedro Cortés'e dönüp dedim ki: 'Sen ve sen teknolojiden sorumlu olacaksınız.' Orada herkese yapacak bir iş verdim. Bu benim fikrimdi."

Uygulamada Sepúlveda lider olmasına rağmen madenciler Urzúa'ya hâlâ bir amire gösterilen saygıyla davranıyor ve vardiya amirine asla saygısızlık etmiyorlardı. Düzenin korunduğunun bir belirtisiydi bu. "Bir madenci için vardiya amiri aziz ve kutsaldır. Onun yerine başka birini geçir-

meyi asla düşünmezler. Bu tartışmasız bir kuraldır, madencinin hayatındaki kutsal emirlerden biridir" diyordu, Şili deniz kuvvetlerinde subay olan Dr. Andrés Llarena. "Urzúa, kendi alanında uzun zamandan beri liderdir. Ve meslektaşlarından saygı gören biridir."

Adamlar, dua etmeyi ve grup toplantılarını içeren sıkı bir gündelik faaliyet programı izleyerek ve kesinlikle gerekmediği sürece fiziksel hareketleri asgaride tutarak hayatta kalmayı başarmıştı. Mutlaka yapılması gereken işlerden olduğu kabul edilen bir tünel tavanında *acunar* yapmaktı: Bir grup madenci tavandaki gevşek kayaları araştırıp düşmesini sağlıyor, böylece bir arkadaşlarının kazara düşen bir kayanın altında kalıp "ütülenmesi" riskini azaltıyordu. Ekip olarak bir araya gelip çalışmaya başlayınca birbirlerine karşı daha nezaketle davranmaya başlamışlardı. Edison Peña tarafından tasarlanıp gerçekleştirilen basit aydınlatma sistemini ve kasklarındaki lambaları on iki saat arayla açıp kapatarak, geceyi ve gündüzü taklit ediyorlardı. Işık, durumu biraz daha katlanılır hale getiriyor ve başka bir dünyayı andıran ortamı biraz olsun normalleştiriyordu. Işık, ayrıca her gün öğleden sonra saat birde grup kararlarını almak için yaptıkları toplantılar dâhil, bir araya gelmelerine olanak sağlıyordu.

Öğleden sonra saat birde yaptıkları "salon toplantısından" sonra dua ediyorlardı. Katolikler, Evangelistler ve Ateistler hemen "Papaz" lakabı taktıkları José Henríquez önderliğinde aynı umut etrafında birleşmişti. Henríquez'in verdiği Evangelist vaazlar grubun gündelik uğraşlarını ve destansı sorunlarını kaydetmekle görevlendirilmiş "vakanüvis" Victor Segovia tarafından yazılıyordu. "Ben buldozer operatörüydüm ve şoför mahallinde kuru kalmış kâğıt kalemim vardı. Yazıcı olmamın sebebi buydu" diye açıklıyordu. Yıllar önce, düşen bir kaya tarafından ezilmesine ramak kalmış, haftalarca bütün vücudu alçılar içinde yatmıştı. Segovia'nın defteri, tıpkı bir geminin seyir defteri gibi madencilerin günlük faaliyetlerinin kaydedildiği bir günlük olmuştu şimdi.

"Bu adamlar mağara gezmek için yerin altına inmiş turistler değildi, kendi 'ofislerinde' mahsur kalmışlardı. Sondaj yapılacağını, nasıl bir yöntemle kurtarılacaklarını

biliyorlardı" diyordu Dr. Llarena. "Günün on iki saatini sürekli olarak orada, sıcak ve nemin içinde geçiriyorlardı; şu anda da bunu yapmaya devam ediyorlar. Evet, bu çok uzun bir vardiya ama hâlâ bir vardiya."

Miguel Fortt göçükten önce madencilerin ekip olarak organize olduklarını söylüyordu. "Bir madende göçük olması bir geminin batmasına benzer" diyordu. "Madenciler, mümkün olan en fazla sayıda insanın hayatta kalmasını sağlayacak şekilde organize olmak zorundadır, bu bizim genlerimize işlemiş bir şeydir. Hayatta kalma içgüdümüz inanılmaz derecede güçlüdür."

İşçilerin bol bol suları ve sınırlı ama yeterli havaları vardı; öncelikli endişeleri yiyecek sıkıntısıydı. Günlük tayınları kabaca yirmi beş kalori değerinde ton balığı ve yetmiş beş kalori değerinde sütten oluşan çok küçük bir miktardı ve bu, sürdürülebilir bir beslenme rejimi değildi. Yeterince su stokları bulunduğu hesaba katıldığında altı hafta, hatta daha az yaşama şansları vardı; çünkü vücudun zayıf düşmesi halinde enfeksiyonlar ortaya çıkar, açlıktan önce enfeksiyonlar ölüme neden olur. İçinde bulundukları ortamın yüksek sıcaklığı yüzünden vücutları serinlemek için kalori harcamak zorunda kalıyor ve bu arada sürekli olarak terlediklerinden vücutlarında elektrolit kalmıyordu.

Çoğu şişmandı. Bu durum bir avantajdı çünkü vücut zorunlu kaldığında yakacağı her yarım kilo yağı üç bin altı yüz kaloriye dönüştürebilir. Daha şişmanca olanların vücudu, kısır bir avlanma dönemi geçiren fok balıkları gibi davranıyor, depolanmış yağı idareli kullanıyordu. Fakat ilk günler müthiş sıkıntılı geçmiş, açlığa bağlı şiddetli sancılar midelerini harap etmişti. Daha zayıf olan adamlar için durum daha zordu; enerjiye dönüştürülebilecek yağlar çok geçmeden tükenmiş ve vücutları bir sonraki en iyi enerji kaynağı olan kas kütlesini tüketmeye başlamıştı. Kasları pörsüdükçe vücutlarında olağandışı yumrular oluştuğunu; göğüsleriyle ayaklarının derisinde lekelerin belirdiğini fark etmeye başlamışlardı. Aşırı terlemeye neden olan sıcak ve hiç bitmeyen rutubet, dirençli bir küf türü için ideal bir ortam oluşturmuş ve oluşan bu küf adamların vücuduna sirayet etmeye başlamıştı. Ağızlarının içindeki aftlarla açık yaralar da iltihaplanmaya başlamıştı. Bütün bunlar, insan-

lar için bunca katlanılmaz olan ortam ve koşulların enfeksiyonlar için ideal olduğunu gösteriyordu.

Yonni "Chico Yonni" Barrios fiilen grubun doktoru olmuştu. Yıllarını tıbbi metinler okuyarak ve suluboya resimler yaparak geçirmiş, narin görünüşlü, ufak tefek bir adam olan Barrios, esasında göçük olduğu gün madende olmak zorunda değildi. Yedi gün süren vardiyalarını bitirmiş, bir gün tatil yapmaya hak kazanmış olmasına rağmen çalışmaya devam etmesi halinde çift yevmiye önerilince, madene geri dönmüştü. Ancak Barrios kötü şansına lanet etmeye pek zaman bulamamıştı; çünkü sürekli olarak birileri hastalıkları konusunda danışmaya geliyordu.

"Hayatı boyunca doktor olmak istemişti. Çok fazla kitap okur ve tıp hakkında her şeyi hakikaten bilir" diyordu karısı Marta Salinas. "Annesinin iğnelerini o yapıyordu ve sürekli okuyordu." Barrios adamları muayene ediyor, tavsiyelerde bulunuyor ve morallerini güçlü tutmalarını sağlamaya çalışıyordu. Madenciler Barrios'a bir lakap taktılar, adı *Dr. House* olmuştu.

Elbette ki adamların hepsi her an göreve hazır değildi. Mahsur kaldığı ilk günü dehşetli bir akşamdan kalmalıktan kurtulmakla geçiren Pablo Rojas, şimdi beynindeki iblislerle savaşmakla meşguldü. Etrafına huzur veren, kalender tavırlı, yuvarlak yüzlü bir adam olan Rojas on yılı aşkın bir süre boyunca alkolik ve hasta babasına bakmıştı. Göçükten bir hafta önce babasını kaybettiği için yalnızca hâlâ hayatını maden işçiliği yaparak geçirmiş babası için yas tutuyor değildi, ölümden sonra yerine getirilmesi gereken bürokratik işlemler de yarım kalmıştı. Hiçbir şey babasının zihnindeki imgesini silemiyor ve madende mahsur kalmak onun açısından tam bir işkenceye dönüşüyordu.

Rojas mağarayı köşe bucak arayarak yiyecek herhangi bir şey bulmaya çalışmıştı. "Mağarada ne böcek, ne de fare vardı" diyordu. "Aksi halde onları yerdik, hiç şüphe yok." Rojas madende asla kendisini güvende hissetmemişti; her an bir felaket yaşanacağı hissine kapılırdı. 2005 yılında bu kaygıları tavan yapınca San José Madeni'nden ayrılmıştı. Fakat yüksek maaşlar aklını çelmiş ve 2010'da geri dönmüştü. Şimdi öfkeliydi; maden sahiplerine, madene, ken-

disine. Bu, nasıl olmuş da başına gelmişti? Beklediği onca felaket gerçekleşirken nasıl olur da madenin içinde bulunacak kadar ahmak olabilirdi?

BEŞİNCİ GÜN: SALI, 10 AĞUSTOS

Mahsur kalışlarının beşinci günü, hafif bir gümbürtünün kendilerine doğru yolladığı titreşimleri hissetmişlerdi. Uzak yankılarını duydukları bu sesi her madenci şaşmaz bir biçimde tanırdı: Bir sondaj onlara doğru aşağı iniyordu. Daha sonra adamların bir kısmı bu olayın 8 Ağustos günü, mahsur kalışlarının üçüncü gününde olduğunu, sondaj sesini o gün işittiklerini yazacaklar, bir kısmı ise 9 Ağustos günü olduğunda ısrar edecekti. Güneş ve yıldızlar dâhil, zamanın geçişi için dayanak alabilecekleri bütün nirengi noktalarından yoksun bir şekilde, yedi yüz metre kalınlıkta yekpare kayanın altındaki madencilerin zamana ilişkin hatıralarının karışık olması anlaşılır bir durumdu. Duydukları sondaj sesinin ilham ettiği umutla kıyaslandığında pek bir önemi de yoktu zaten.

Alex Vega, içi boş bir bambu parçasını kayalara dayayarak sesi yükseltmiş ve sondajın tam onlara doğru yönelmiş olduğunu tartışmasız bir şekilde kanıtlamıştı. Fakat çok geçmeden yaklaşık iki kilometre uzunluğundaki tünellerin her yerinden sesin bambudan aynı şekilde işitildiğini keşfeden Vega'nın heyecanı azalmıştı. Adamlardan sadece ikisi daha önce sondaj makinelerinde çalışmıştı ve her ikisi de sondaj sürecinin başarısızlıklarla dolu olduğunu biliyordu. "Sondajın ilk elli metresinin hızlı ilerleyeceğini ama daha sonra yavaşlayacağını söyledim onlara" diyordu, José Ojeda'nın yanı sıra, derin sondajlar hakkında birinci elden bilgi sahibi olan Jorge Galleguillos.

Galleguillos'un uyarıcı sözleri sondajın sesiyle aynı şiddette yankılanıyordu. Sondajın sesi hem cesaret veren hem de korkutan bir şey haline gelmişti. Evet, bir kurtarma operasyonu başlamıştı ama ses henüz çok hafif ve uzaktı. Yerin yedi yüz metre dibindeki madenciler büyük bir hassasiyetle yapılacak ve onları bulabilecek bir sondaj kuyusunun delinmesinin haftalar sürebileceğini anlamışlardı. Sondaj ma-

kineleri yumuşak kayalarda bile ender olarak günde yetmiş beş metreden fazla ilerlerdi. Madenciler bu dağın hayatları boyunca karşılaştıkları en sert kayalardan meydana geldiğini biliyorlardı. Dağ, granitten bile iki kat daha sert kayalardan oluşmuştu. Kısa süreliğine heyecanlanmışlardı ama hâlâ başka bir gezegende yapılıyormuş gibi görünen bir sondajın çıkardığı ses ne açlığı ne korkuyu dindiriyor ne de henüz pratik bir yarar sağlıyordu.

Geceleri, birçoğu uykusundan fırlayıp sondaj deliklerine doğru bağırıyordu: "Allahın cezası puştlar, ne zaman delip geçeceksiniz? Lanet olası dallamalar!" Sonra yeniden uykuya dalıyor fakat iki saat sonra yeniden uyanıp duvarlara sövüp saymaya başlıyorlardı.

Tayınlar 9 Ağustos günü yeniden azaltılmıştı. Öğün aralığını yirmi dört saatten otuz altı saate çıkarmışlardı. Midelerine inen çok az miktardaki yiyecek vücutlarını kandırıp hâlâ beslendiği yanılsaması yaratmakta yetersiz kalıyordu. Açlık ve bitkinlik olabildiğince az hareket etmeyi zorunlu kılıyordu. Günlerini kartonların üzerinde uyuyarak, kalan azıcık enerjilerini korumaya çalışarak geçiriyorlardı. Yiyecek öylesine kıttı ki incebağırsakları bile büzülmüştü.

"Tanrı bana yaşadığımız zorlukla ve açlıkla mücadele etme gücü verdi" diye yazacaktı Raúl Bustos karısı Carolina'ya bir mektubunda. "Burada, aşağıda yarı baygın bir haldeyiz. Dua ettim ve eğer öleceksek, hepimizin bunu metanetle karşılamamızı diledim."

On birinci gün Sepúlveda çökmüştü. Kendiliğinden yüklendiği ağır sorumlulukların gerilimi ve baskısı çok fazla gelmişti. Ağlıyordu. Yatakta öylece yatıyordu. Şimdi grubun liderinin kendisi bir çöküntü yaşıyor ve allak bullak bir vaziyette yatıyordu.

Arkadaşları ona yardım etmek için koşmuştu. Sepúlveda'nın kendisini toplamasını sağlamak hayatta kalabilmeleri açısından hayati önem taşıyordu.

"Bizi bırakamazsın, Mario. Sensiz başaramayız bunu" diye yalvarmıştı Victor Zamora.

"Biz bir aile gibiydik" diyordu Samuel Ávalos. "Aileden biri düşünce onu kaldırırsınız. Ama o vazgeçmiş gibiydi. Çökmüştü, basbayağı havlu atmıştı. Grup olarak onun na-

sıl bir baskı altında olduğunun farkındaydık fakat ona gemiyi terk edemeyeceğini anlatmayı başardık. Onu kendimize biz lider seçmiştik."

Grup Sepúlveda'yı hayata döndürmeyi başarmıştı. Zamora ona fıkralar anlatmıştı. Ávalos, Sepúlveda ile uzun yürüyüşler yaptı. Ona, "Bizi yarı yolda bırakma Perry, buradan çıkmamız gerek" diyordu.

Sepúlveda hayata geri dönerken grup da kaynaşmıştı. Sıra dışı liderlerinin değerini hiç bu kadar takdir etmemişlerdi. Alex Vega, "Mario, o delirmiş haliyle bile bizi kurtardı" diyecekti.

Çökmüş bir maden ocağında mahsur kalan otuz üç adam benzersiz zorluktaki bir psikolojik deneyin zoraki özneleri haline gelmişlerdi. Bütün dünyayla bağlantıları kesilmiş bir halde, doğal ışıktan ve (şu şırıltısı bir yana konursa) doğal seslerden yoksun bir şekilde bir tünelde yaşıyorlardı. Doğal seslerin yerine sürekli olarak kayaların çıkardığı bitmek bilmez feryatları, inlemeleri ve çatırtıları dinliyorlardı. Madenin kendisi gibi adamlar da muazzam bir gerilim altındaydı.

"Orada, madenin dibinde olan bitenler üst üste konulduğunda, düpedüz işkence altında oldukları anlamına geliyordu. Yerin altında mahsur kalmışlardı bu bir; karanlıktaydılar bu iki; yiyecekleri yoktu üç; içtikleri su berbattı dört... Say sayabildiğin kadar. Birer birer o kadar önemli olmayan bütün bu şeyleri üst üste koyduğunuzda bir psikolojik çöküntü yaşamak için gereken reçeteyi elde etmiş olursunuz" diyordu zihin kontrolü deneyleri ve sorgulama teknikleri hakkında geniş çaplı bir araştırmanın ürünü olan *Brainwash* adlı kitabın yazarı Dominic Streatfeild. "Belirsizlik, yaklaşan ölüm tehlikesinden duyulan korku, zaman algısını yitirmek, uyarıcı yoksunluk ve rutin olmaması gibi koşullar sorgucuların kullandığı altın yöntemlerdir. Bu gibi koşullar insanların aklını başından alır ve inançlarını ortadan kaldırır. Bu koşulların çoğu madende mevcuttu."

Genç Jimmy Sánchez uyanıkken halusinasyonlar ve uyurken karabasanlar görmeye devam ediyordu. Mağaraların ölmüş madencilerin hayaletlerinin yuvası olduğuna inanıyordu. Halüsinasyon görmek denizciler, yolunu kay-

beden kâşifler ve yalnız balıkçılar arasında çok yaygındır, efsanelere ve mitlere dönüştürülerek yüceltilmiştir. Denizde denizkızlarının cazip görüntüleri, denizcinin tatmin edilemeyen derin arzusuna karşı düşsel bir çözümdür. Ölü madencilerin hayaletleri de aynı kırılgan zihinsel yapının bir parçası olabilirdi pekâlâ. Sıcak, vücutlarındaki suyu ve enerjiyi çekip alırken madenciler de Tanrı'yı aramaya başlamışlardı.

Mario Sepúlveda Şeytan'la bir konuşma yapmıştı. "Dua etmek için gittiğim çok tenha bir yer vardı, Gino Cortés'in bacağını kaybettiği yerdi burası. Böyle dua ettiğim anların birinde çok yüksek sesle dua ediyordum ve tam yanıma kocaman bir kaya düştü. Bunu yapanın Tanrı değil Şeytan olduğunu biliyordum. Şeytan beni almaya geliyordu. Vücudumdaki bütün tüyler diken diken olmuştu." Sepúlveda kayaya dönüp haykırmaya başlamıştı "Bunu anlaman için daha ne kadar zaman geçmesi gerekecek? Sen de Tanrı'nın bir oğlusun, alçakgönüllü ol." Bu meydan okumadan sonra Şeytan Sepúlveda'nın yakasını bırakmıştı.

Adamlar madenin her yerinde bir anda dağılıp kaybolan gölgeler, şekiller ve varlıklar görüyordu. Bunlara *mineros chicos* yahut "küçük madenciler" adını vermişlerdi. "O madenin içinde bir sürü paranormal şey var" diyordu Sepúlveda, gerçek bir inanmışın kendinden eminliğiyle. Kendilerinden otuz üç madenci yerine otuz dört madenci diye bahsetmeye başlamışlardı; otuz dördüncü madenci İsa idi ve onlarla birlikte oradaydı. Dinsel inancı olmayanlar bile dua etmeye başlamışlardı.

Victor Zamora yemeyi sadece hayal edebileceği leziz yemekler tarif etmeye başlamıştı: Domates ve bira eşliğinde biftek. Sadece Alex Vega, az çok rahat bir şekilde, az sayıdaki doğru düzgün yataktan birine yan gelmiş yatıyordu. Bir kamyonun koltuklarını sökmüş, bunları kullanarak üzerinde uyunacak en güzel yatağı yapmıştı. Bir başkası, araçların birinden bulduğu emniyet ikaz üçgenini keserek, bir domino takımı yapmıştı. Madenciler küçük gruplar halinde toplanıp korkularını itiraf ediyor, hayallerini paylaşıyor ve karanlıkta çiftler halinde uzun yürüyüşler yapıyorlardı.

Ariel Ticona kişisel kaygılarla kıvranıyordu. Baba olmak üzereydi. İlk kızı Carolina doğmak üzere miydi, yoksa çoktan doğmuş muydu? Sağlıklı bir doğum mu olmuştu? Peki ya annesi nasıldı? Adamların çoğu kurtarma çalışmasının nihayet kendilerini bu delikten çekip çıkaracağı gün için yaşarken Ariel Ticona başka bir takvime göre yaşıyordu. Ticona'nın hayatı tek bir güne indirgenmişti: 20 Eylül, kızı Carolina'nın doğacağı gün. "On beş gün aç kalmaya razıydım, yeterince su varsa midenizi doldurursunuz" diyordu. "Kızımın doğum gününe kadar yaşamaya kararlıydım, devam edebilirdim."

"Ölüme teslim olmuştum" diyordu Richard Villaroel, onun da ilk kez baba olmasına bir aydan daha az bir zaman kalmıştı. "On üç kilo kaybetmiştim ve bebeğimle hiç karşılaşamayacağımdan korkuyordum. Öyle zayıflamıştık ki... Etrafıma bakıyor ve çok kötü görünen *compañerolarımı* görüyordum, bu durum beni feci korkutuyordu."

Villaroel her şeye rağmen arkadaşlarını kurtarmak için savaşıyordu. "O gücü nereden aldığımı hiç bilmiyorum. Aklım başımdaydı. Ama yattığım yerden kalktığımda başım dönmeye başladı. Çok fena dönüyordu başım. Öne arkaya yalpalıyordum... Buna rağmen 90 seviyesine indim, bazı plastik boru parçaları buldum, yeniden yukarı seviyelere tırmandım ve parçaların üzerine mazot döküp yarakak yukarıya duman sinyalleri göndermeye çalıştım."

Madenin daha yukarı bölümlerinde, portakal rengi boyayla duvarlara acemice yazılmış "*Los 33*" ve "Sığınak" yazılarını ve sığınağı işaret eden oku görebiliyordu Villaroel. Hâlâ kurtarma ekiplerinin yaklaştığını sandıkları o ilk umutsuz günlerde, sığınağın yerini belirtmek için sprey boyalarla yazmışlardı bu yazıları. Yazılar daha eski çağlardan kalmış hiyeroglifler gibi görünüyordu şimdi.

Sepúlveda öylece yatmış ölmekte olan adamların, olur da Tanrı ve sondajcılar işbirliği yaparda onlara hayatta ikinci bir şans verirse nasıl yaşayacaklarına dair ütopik bir dünyanın hayalini kurarak, müşterek bir rüya yaşadıklarını fark etmeye başlamıştı. Sondajın sesi gittikçe yaklaşıyordu ama içinde bulundukları delilik hali bu hayali sürdürmeyi zorlaştırıyordu.

"Çok iyi zamanlarımız da oldu, şakalaştık, çok mutlu olduk" diyordu Sepúlveda. "Bir keresinde 'Buradan çıktığı-

mız zaman bizi bir uçak seyahatine davet edecekler. Uçak düşecek ve hepimiz kazadan sağ kurtulacağız; otuz üç madenci yine hayatta kalacak' diye şakalaşmıştık. Buna hep birlikte çok güldük."

Madenci arkadaşlarıyla birlikte derin bir adaletsizliğin kurbanı olan eski futbolcu Franklin Lobos kâr amacı gütmeyen bir vakıf kurmaktan söz etmeye başlamıştı. Bütün kazançlarını ortak hayallerinin maddi bir ifadesi olacak bu vakıfta toplayabilir; gezegendeki bütün işçilerin doğru dürüst ücret almaları ve insani koşullarda çalışmaları için çaba gösterebilirlerdi. Hiç sona ermeyecek bir anlaşma hayal ediyorlardı: 33 silahşorlar; hepimiz birimiz, birimiz hepimiz için.

Bile isteye oruç tutan din ululları aşırı zorluklarla dolu koşulların insan üzerindeki olumlu etkilerinin farkında ve değişim ilhamı vermesinin de bilincindedir. Mahsur kalan madenciler kolayca barış ve birlik hayalleri kurmuşlardı ama gerçekler çok daha kırılgan dengelere sahipti. Aile bağları onları farklı klikler halinde birleştirmişti; çünkü amcalar, kuzenler, kardeşler kan bağıyla ve ailedeki madencilik geleneğiyle bağlıydı birbirlerine. Adamlardan yirmi beşi madenden iki saat uzaklıktaki bir kasabada yaşıyor, dolayısıyla çölün müşterek dilini paylaşıyordu. Kelime haznesiyle, şivesiyle ve yarattığı değerlerle, kendileriyle dışarlıklılar arasında kültürel bir hendek oluşturan, sert ve zor koşullarda hayatta kalabilenlere özgü kodlar içeren bir dildi bu.

Otuz üç adam karar almak, dua etmek ve yemek yemek için toplu olarak bir araya geliyor ama resmen madenin çalışanı olmayan, taşeronun tuttuğu işçilerden oluşan beş kişilik grup bir kenara itiliyordu. "İkinci sınıf vatandaşlar gibi muamele görmüşler" diyordu hükümet görevlilerinden biri. Kıdemli madenciler hem kültürel anlamda hem de günlük konuşma dili açısından yeni gelenlerle pek az ortak paydaya sahipti.

Sığınak uyumak için güvenli bir yer olmasına karşın bunaltıcı derecede sıcaktı ve haftalarca beklemiş kirli havlularla dolu bir soyunma odası gibi kokuyordu. Koku öylesine katlanılmaz boyutlardaydı ki Omar Reygadas ağır iş makinelerinden birini çalıştırmış ve ana kapıyı yıkmaya başlamıştı. Daha önce onları tozdan ve topraktan korumak için

gerekli olan kapıya artık ihtiyaçları yoktu. Reygadas bütün ön cepheyi yıkmış ve çıkan molozu tünelin aşağı kısımlarına götürmüştü. Sığınak hâlâ sürekli terleyen on kirli adamın kokusuyla doluydu fakat artık arada bir oluşan hava akımı ortamı yaşanabilir kılıyordu. Hatta Franklin Lobos'a bakılırsa hava hoş kokulu bir parfüm gibiydi.

ON DÖRDÜNCÜ GÜN: PERŞEMBE, 19 AĞUSTOS

Her uyuma alanı kendisine ait kurallar belirlerken ortak yaşama alanlarında uygulanacak kurallar da vardı. Ancak her şeyden daha güçlü olan hayatta kalma içgüdüsü kriz anlarında bütün bu kurallara galip geliyordu. On dördüncü gün itibarıyla, madenciler sondajın kendilerine ulaşacağından emin olmuşlardı artık ama yeterince çabuk ulaşıp ulaşamayacağını merak ediyorlardı? Nasıl tepki göstereceklerine dair ayrıntılı bir plan da yaptılar: Sondaj mağaranın tavanını delmek üzereyken tünelin uzak köşelerine dağılacaklar ve herkesin elinde sondaj matkabına iliştirilmek üzere elle yazılmış ve belli talimatların yazılı olduğu bir not bulunacaktı. Madencilerin elinde (genellikle topograflar tarafından kullanılan) ve kurtarma ekibine aşağıda bir yerlerde, hayvanlar gibi kapana kısılmış yaşayan en azından bir kişinin var olduğunu haber vermek için sondaj milini boyamakta kullanabilecekleri turuncu renkli sprey boya vardı. Ağır iş makineleri hazırlanmıştı. Adamlar sondaj kuyusuna ulaşmak için gerekirse tüneli genişletmek üzere *Jumbo* adlı delme makinesini de kullanmaya hazırdılar. Buldozere benzeyen bir araç olan kepçe de molozları temizlemek üzere hazırdı.

Sondaj makinesinin matkabının ucu yavaş yavaş yaklaşırken, madenin içindeki heyecan da giderek artıyordu.

Adamlar sondajın sesini duymayı seviyordu. Son yirmi dört saattir sürekli yazacakları notları ve hayatta olduklarını kurtarma ekibine nasıl haber vereceklerini konuşuyorlardı heyecanla. Darbelerin tam üstlerinde bulunan kayaları dövdüğünü işitiyorlardı. Kurtarma gelmişti. Ardından, aniden kavradıkları bir gerçeğin gerginliği dalga dalga yayıldı grupta.

Sondaj devam ediyordu ama artık altlarındaydı. Sondaj yedi yüz metre boyunca tam onlara doğru gelmiş ve sonra onları ıskalayıp geçmişti. Daha aşağı seviyelere seğirterek beklentilerini ve umutsuzluklarını yatıştırmaya çalıştılar. Bulundukları yerin yirmi beş metre kadar altında sondaj durdu. Yerin üstünde ve altında sağır edici bir sessizlik hâkimdi. Madenciler ise paniğe kapılmıştı. Sessizlik dehşet vericiydi. Edison Peña avazı çıktığı kadar hep birlikte öleceklerini haykırmaya başlamıştı. José Henríquez herkese Tanrı'ya güvenmesini telkin ediyordu.

"Arkadaşlar zaman mefhumunu yitirmeye başlamışlardı, hepimize bir umutsuzluk çökmüştü. Claudio Yañez gibi kimileri, uyumak dışında hiçbir şey yapmıyorlardı. Yüzde yetmişinin bu duygunun pençesine düştüğünü fark ediyordum giderek. Uzun uzun ağlıyordum ama beni ağlarken görmelerine asla izin vermiyordum. Çember kapanmak üzereydi. Ölüm çemberi" diyordu Samuel Ávalos. "Richard Villaroel'i görmek içimi paralıyordu; karısı hamileydi. Osmán Araya'nın küçük çocukları vardı. Benim de küçük bir çocuğum vardı ama en azından diğerleri büyümüşlerdi. Yukarıyı bir daha asla göremeyeceğimi düşünüyordum. Kendimden çok arkadaşlarım için endişeleniyordum. Küçük bebekleri, hamile karıları vardı. Bu içimi parçalıyordu... *Compañeroları*mı sürekli ağlarken görmek. Çok zordu, lanet olsun. Gördüğüm şeyleri gören herkes kafayı yerdi, herkes."

"En karanlık andı o, madenin en aşağı seviyesine indiğimiz ve sondajın bizi ıskaladığını anladığımız an" diyordu Alex Vega. "Arkadaşların çoğu ölmeye karar verdi. Veda mektupları yazmaya başladılar. İlkin Viktor Zamora yazdı, sonra da Victor Segovia ve Mario Sepúlveda."

"Ölümün bekleme odasındaydık; ölümü bekliyordum ve sakindim. Işıkların her an gidebileceğini biliyordum, böylesi onurlu bir ölüm olacaktı" diyordu Mario Sepúlveda. "Kaskımı ve öteberimi hazırladım, kemerimi rulo yapıp botlarımı düzelttim. Bir madenciye yakışır şekilde ölmek istiyordum. Eğer beni bulurlarsa, onurlu, başı dik bir halde bulacaklardı."

Bu kadar yakınlaşmış bir ölüm düşüncesi Claudio Yañez'in sükûnetle karşılayabileceği bir şey değildi. Günlerden beri arkadaşları, sert önlemler almanın, göçük oldu-

ğunda madende yalnızca üç gündür çalışmakta olan sıska acemiyi yemenin zamanının geldiğini ima eden konuşmalar yapıyorlardı. Yañez bazen onların şaka ettiğini düşünüyor ama bu şakanın içinde bir nebze olsun gerçek payı taşıdığı duygusundan da kurtulamıyordu. İlk ölecek olan kişi muhtemelen yavaş yavaş pişirilecek ve kalanlar için yiyecek haline gelecekti.

Daniel Sanderson, San José Madeni'nde çalışan ama o uğursuz vardiyada bulunmayan genç bir işçiydi, daha sonra mahsur kalan madencilerden pek çoğunun dert ortağı olmuştu. Ona yazdıkları mektuplarda açlıktan ölmekten nasıl korktuklarını anlatmışlardı. "Birbirlerini yemek zorunda kalacaklarını düşünmüşler" diyordu Sanderson.

On beşinci gün ellerindeki son yiyecekleri de tükenmek üzereydi. Vaiz José Henríquez herkesi el ele tutuşup iki kutu ton balığının çoğalması için Tanrı'ya dua etmeye çağırmıştı. Onun çağrısına uyarak hep birlikte ellerini yiyecek kutusunun üzerine koymuşlardı. Kaybedecek pek bir şeyleri olmadığı gibi Henríquez'in kurtarıcı ve birleştirici bir güç olduğu konusunda da hepsi hemfikirdi. Ton balığı vermesi için Tanrı'ya yakarırken, adamların bir kısmı gülümsüyor ve şakalar yapıyorlardı.

21 Ağustos'ta, on altıncı gün, Sepúlveda öleceğinden emindi.

İki gündür hiçbir şey yememişti ve içtiği kirli suyu da kusuyordu artık. Son bir mektup yazarak on üç yaşındaki oğlu Francisco'ya nasihatte bulundu: "Cesur Yürek'i, halkını koruyan o kahramanı hatırla. Senin de yapman gereken bu; annene ve kız kardeşine iyi bak ve koru onları... Artık evin erkeği sensin."

ALTI

MADENİN DİBİNDE BEKLENMEDİK BİR ŞANS

ON ALTINCI GÜN: CUMARTESİ, 21 AĞUSTOS

Eduardo Hurtado ve altı adamdan oluşan ekibi San José Madeni'nin ağzının sekiz yüz metre kadar yukarısında aralıksız sondaj yapıyordu. Sondaj yaptıkları yerden madenin terk edilmiş ofislerini görebiliyorlardı; bir hayalet kasaba gibi görünen bir çift basit ahşap barakadaki çekmecelerle dolaplar açıktı, dosyalar masanın üzerine dağılmış, kazadan bu yana geçen günler boyunca barakaların zemini çölden gelen tozla kaplanmıştı. Kavurucu güneş altında zorlukla çalışan Hurtado ve ekibi için yeterince sık esmeyen rüzgâr arada bir çıktıkça, açık pencere kepenkleri tembelce açılıp kapanıyordu. Geceleri, gökyüzü yıldızlarla ışıl ışıl ve sıcaklık sıfırın altına düşmüşken sert rüzgârlar çıkıyordu. Şafakta vadiyi Pasifik Okyanusu'ndan çekilen yoğun bir sis dili yalıyordu. Kimse şikâyet etmiyordu. Yedi yüz metre aşağıdaki hedeflerine doğru giden sondaj matkabına açı verirken kaygılarının en önemsizi hava durumuydu.

Sondaj ekibi yirmi dört saat aralıksız çalışıyor, sadece sabahları ve akşamları saat sekizde yakıt ikmali yapıp hidrolik sıvıları kontrol etmek için çalışmaya ara veriyordu. Açtıkları sondaj kuyusu André Sougarret tarafından eşgüdümü sağlanan dokuz kuyudan biriydi. Her sondaj sekiz kişilik

ekipler tarafından fakat birbirinden farklı makineler kullanılarak yapılıyordu. Sougarret bahislerini değişik sondaj teknolojilerine yatırmıştı. 10B sondaj kuyusu, tek bir günde iki yüz elli metre civarında ilerleyebilen, ancak hedeften sapması halinde yeniden yönlendirilmesi zor olan, "darbeli sondaj" adıyla bilinen bir teknoloji kullanıyordu. Daha yavaş ancak daha hassas bir teknoloji olan elmas sondajı ise ilerlerken rotasında düzeltmeler yapılmasına imkân veriyordu.

Tıpkı bir ışık kaynağından çıkan ışınlar gibi yukarıdan belli bir açıyla, tünellerden birine, atölyeye yahut sığınağın kendisine girmek amacıyla uzun verev sondaj kuyuları açıyorlardı. Madenin mevcut haritaları gerçek durumu yansıtmadığından mühendisleri defalarca yanıltmış, metal takviye çubuklarına denk gelen sondaj matkaplarının kırılmasına ve bir haftalık çabaların heba olmasına neden olmuştu. Hızın önemli olmadığı yedi yüz metrelik sıradan bir sondaj çalışmasında, sondaj matkapları daima hedeften yüzde yedi civarında sapar ve seksen metre kadar yakınına varır ama hedefin boyutları çok büyük olduğundan bu durum bir sorun yaratmaz. Bu işte ise hedefin tamamı on metre uzunluğunda ve elli metrekare genişliğinde bir yerdi.

Yemek yemeye seyrek olarak zaman ayırıyorlardı çünkü aşağıdaki yemekhane çadırına gitmek işe gereksiz yere ara vermek gibi geliyordu. Birkaç günde bir yakındaki bir demir madeni olan Santa Fe'nin sahipleri tarafından yollanan yüz adet sandviç ve şişe sularıyla dolu bir kutu yanlarına bırakılıyordu. "Olağan koşullarda mangal yapar, et veya tavuk pişirirdik" diyordu Hurtado. "Ama mangal yapacak zaman değildi, çok ıstırap çekiyorduk."

Elli üç yaşındaki Hurtado'nun neredeyse yirmi yıllık sondaj deneyimi vardı ve kafayı zamana takmıştı. Hurtado sondajın ilerlemesi için mücadele ederken günler akıp geçiyordu. Son kuyuyu açmaya başladıklarından bu yana beş gün mü olmuştu? Yedi mi? Bir bomba için yapılan geriye sayım gibi her geçen saniye madencileri ölüme daha da yaklaştırıyordu (eğer hâlâ hayatta iseler tabii). Tepenin eteklerinde çalışan kurtarma görevlilerinin çoğu için yedi yüz metre derinlikteki bir sondaj kuyusu teknik olarak ürkütücü ve akıl almaz bir şeydi. Hurtado'nun ekibi, mesele-

yi çok iyi kavramıştı; göçükten kırk sekiz saat sonra oraya varmış ve izleyen haftalar boyunca neredeyse hiç uyumamışlardı. "Hepimizin zamanla saplantılı, neredeyse şiddet dolu bir ilişkimiz vardı" diyordu Hurtado. "Ertesi gün yahut bir sonraki gün varamazsak, onları ölü bulacağımızı düşünmeden edemiyordum."

ON ALTINCI GÜN: MADENİN İÇİNDE

Sadece iki kutu ton balığıyla kalan madenciler bir başka önemli karar almışlardı. İki günde bir yedikleri bir lokmalık tayını üç günde bire çıkarmışlardı. Öylesine bitkindiler ki rampanın otuz metre kadar yukarısında bulunan tuvalete yürümek bile angarya haline gelmişti. Günlerini on ikişer saatlik vardiyalarda ter dökerek, sigara içerek ve kazma sallayarak geçirmeye alışık bu güçlü kuvvetli madenciler artık bitkin düşmüşlerdi; açlık ve terk edilmişlik duygusu hayatta kalma arzusunu yiyip bitirmişti. Enerjiyi korumak temel bedensel işlev haline gelmişti. Islak, kayalık yokuşa uzanıp yatmış Alex Vega etrafına bakıyordu; *compañeroları* yüzükoyun yatmış, konuşuyor ama seyrek olarak ayağa kalkıyorlardı. "Öylece yatıyorduk" diyordu. "Yürümek çok büyük çaba gerektiriyordu."

Sağlıkları hızla bozuluyordu; madencilerin fiziksel koşullarını ve beslenmesini denetlemekle görevlendirilmiş Şilili bir hekim olan Dr. Jean Romagnoli'ye göre bu, "ölüm sarmalı" adı verilen bir tür serbest düşüşün eşiğinde olmak anlamına geliyordu. "Eğer ortada sağlık diye bir şey kalmışsa tabii" diye ekliyordu ve elini yukarıya kaldırarak "İki gün daha geçmesi halinde böyle düşeceklerdi" diyerek elini hızla, bir giyotin gibi indiriyordu. İshale neden olan basit bir enfeksiyon bile bir ölüm fermanı anlamına gelirdi artık. "Fazla zamanım kaldığını sanmıyorum" diyordu Victor Zamora 21 Ağustos günü yazdığı bir veda mektubunda. "Karıma ve çocuklarıma yalnızca çok üzgün olduğumu söylemek istiyorum."

Bir yandan da sürekli olarak kendilerine doğru gelen birden fazla sondajın sesini duyuyorlardı. Fakat madenin yapısından kaynaklanan yankılar ve akustik oyunlar, aşa-

ğı inen sondaj kuyularının tam yerini kestirmelerine izin vermiyordu. Sesine bakılırsa doğrudan kendilerine yönelmiş gibi görünen bir vınlama, rotasından onlarca metre sapmış bir sondajdan çıkıyor olabilirdi. Hedefine ulaşacağı umulan ama başarısızlığa uğrayan sondaj girişimleri yüzünden iyimserliğin sesi kesilmişti. Ama her şeye rağmen tetikteydiler. Eğer bir sondaj kayaları yarıp gelirse ne yapacaklarını biliyorlardı; stratejilerini oluşturmuş ve defalarca tatbikatını yapmışlardı. Şimdi son bir şansa sahip olup olmayacaklarını merak ediyorlardı.

ON ALTINCI GÜN: KURTARMA OPERASYONU

Ağustos ayının 21'inde, öğleden sonra, 10B Kuyusu altı yüz kırk metreye ulaşmıştı ve hedeften uzaklığı artık kırk beş metreden daha azdı. Sondajcılar hedefe son derece yakın olduklarını hissediyorlardı; doğrusu bu durum övgüye değerdi. Çoğu kurtarma operasyonunda kırk beş metre sert kayayı delmek bile başlı başına bir sorun olabilirdi, burada ise yalnızca işin son aşamasıydı. Hurtado ve ekibi on iki saatlik bir sondaj çalışmasıyla, 10B Kuyusu'nun hedeflenen derinliğe erişeceğini biliyorlardı. Aynı zamanda sondajın rotasından hafifçe sapmış olduğunun da farkındaydılar.

Baş operatör Nelson Flores hassas dijital haritaları kullanarak sondajın gidiş yolunu belirleyen ve gerçekten de dünya standartlarında bir yazılım olan *Vulcan* kullanılarak elde edilen GPS koordinatlarına uygun bir şekilde matkabı yönlendirmek için uğraşıyordu. *Vulcan* programı sondaj parabolünün eğrilik derecesini hesaplayarak mühendislerin sondaj kuyularını nihai hedefe doğru yönlendirmelerine olanak sağlıyordu. Flores ayrıca "yukarıdan" da yardım istemişti. Her gün, sondaj yerine gelir gelmez, dikkatle cebini açıyor ve ucunda haç olan bir tespihi çıkarıp yavaşça kumanda paneline asıyordu. Tespih önceki yıl ölmüş olan on altı yaşındaki kızına aitti. Flores sondajı yaparken tespih hafifçe sallanıyordu.

Sougarret'in şimdi karma bir mucizeye ihtiyacı vardı. Hurtado'nun yönetimindeki ekibin sondajı hızla ve rotaya sadık bir şekilde ilerlemeye devam ediyordu. Ama hafif bir

sapma vardı ve kalan mesafeye ilişkin olarak yapılan tahminler kuyunun hedeflenen koordinatları ıskalayacağını gösteriyordu. "Hedefe varacağına fazla bel bağlamamıştık... Hedefe varabilmesi için daha düşey gitmesi ve yön değiştirmesi gerekirdi. Son anda, bunun en zor olduğu safhada sondaj yön değiştirdi" diyordu Sougarret.

ON YEDİNCİ GÜN: YERYÜZÜNDE

Flores altı yüz altmış metrede sondaj matkabını yavaşlattı. Dakikada yirmi tur olan olağan dönüş hızını, dakikada beş tura düşürdü. Amaç tünelin duvarını parçalayıp geçmek yerine hızı azaltarak temiz ve düzgün bir delik açmaktı. Tam hızla çalışmaya devam edildiği takdirde, matkabın dört bir yana mermi gibi fırlatacağı kaya parçaları sağanağı işçilerden birinin yaralanmasına, hatta ölmesine neden olabilirdi.

Sabaha karşı saat dörtte 10B Kuyusu'nun çevresinde küçük bir kalabalık toplanmıştı. Gece sessizdi. Her zaman olan rüzgâr ve sis o gece şans eseri yoktu. Son zamanlarda bir sürü sondaj, tünelleri kıl payı ıskalamıştı fakat buna rağmen beklenti had safhadaydı. Projektör ışıkları sahneyi bir film seti gibi aydınlatıyor, etraftaki kaya yığınları üzerine uzun gölgeler düşürüyordu. Sondaj makinesinin gümbürtüsü sık aralıklarla kesiliyordu.

Tıpkı suya doğru eğilen bir su arama çubuğu gibi, kuyunun açısı da bu son metrelerde çok hafif bir şekilde değişmişti. İki hafta boyunca bütün çabaları doğa tarafından engellenen Sougarret ve Hurtado güzel bir sürprizle ödüllendirilmişlerdi. Sondaj bir şekilde rotasını düzeltmişti. "Sondaj esnasında mühendislik açısından hiçbir mantığı olmayan şeyler oldu" diyordu Sougarret, son dakikada rotada gerçekleşen bu düzelmeyi açıklamaya çalışırken. Bununla bir mucize olduğunu mu kast ettiği sorulduğunda, Sougarret temkinli bir şekilde "Orada şansımız vardı diyelim... Yahut yardım aldık" diyecekti.

Sabah saat beş ellide sondaj 687,9 metreyi geçerken Flores bütün ekipmanın serbest düşüşe geçtiğini hissetti. Artık kayaların delindiğini belirten bir direnç hissedilmiyordu, sondaj dört metre derinliğinde bir boşluğa girmişti.

ON YEDİNCİ GÜN: MADENİN İÇİNDE

İyice bitap düşmüş madenciler, bütün gece uyanık kalıp sondajın kendilerine ulaşmasını beklemekten çoktan vazgeçmişlerdi. Uyumak hiçbir zaman kolay olmamıştı. Nemli hava, ıslak zemin ve gergin ortamın toplam etkisi derin bir uykuya dalmaya asla imkân bırakmıyordu. Bütün gece domino oynayarak uykusuzluğun etkilerini hafifletmeye ve açlıktan ölme korkusuyla mücadele etmeye çalışıyorlardı.

Sabah saat beş buçukta, ıslak ve kaygan tünelin sakin ortamını dönen bir matkabın, kırılan ve öğütülen kayaların sesi doldurmuştu. "Uyanıktım, domino oynuyordum" diyordu, o sırada sığınağın tünele doğru aşağı kısmında bulunan Richard Villaroel. "Matkabın tavanı delerek içeri girdiği an hepimizin yaşadığı en harikulade andı. Matkaba baktık ve kalakaldık. Olanları kavramamız birkaç saniye sürdü. Ancak ondan sonra birbirimize sarılmaya ve sevinmeye başladık. Durumu idrak etmiştik. Bizi kurtaracaklardı." Ardından bir kargaşa baş göstermişti. "Çılgıncaydı, herkes sağa sola koşup duruyordu" diyordu Villaroel, "Ben boruyu itecek bir şey arıyordum."

ON YEDİNCİ GÜN: KURTARMA OPERASYONU

Şafak vakti yerin üstündeki işçiler sondaj kuyusunun etrafında zıplıyor, birbirlerine sarılıyor, bağırıyor ve Hurtado'nun vereceği talimatları bekliyorlardı. Flores sondaj makinesini hemen durdurmuştu.

Sondaj kuyusunun etrafında sessiz bir şekilde toplanmışlardı. Yukarıdaki sondaj uzmanlarından biri olan Gabriel Diaz elinde yedi kiloluk bir çekiçle hazır bekliyordu. Çekiçle üç kez boruya vurdu. Hemen ardından Hurtado kulağını boruya dayadı. Aşağıdan gelen hafif, ritmik vuruşları duydu. "Sanki birisi borulara bir kaşıkla vuruyordu" diyordu Hurtado. Neden sonra aşağıdan bir dizi derin, metalik bir gümbürtü yükselmişti; tartışmasız bir şekilde hayat belirtisi olan seslerdi bunlar.

Aşağıdan gelen yankılar apaçıktı, birinin aşağıdan boruya darbeler indirdiğinden nasıl şüphe edilebilirdi? Fakat

Hurtado ve ekibi çelişik duygular içindeydiler. Bir hafta önce San Jose'de açtıkları başka bir sondaj kuyusunda da aynı senaryoyu izlemişlerdi: Beş yüz metre derinlikte bir tünele ulaştıklarında aşağıdan ritmik vuruşlar işitmişlerdi. Sonra aşağıya bir video kamera indirilince gördüklerine inanamamışlardı: Hiçbir hayat belirtisi yoktu. Madenci falan yoktu. Şimdi de aşağıda canlı birileri olduğunu hayal mi ediyorlardı acaba? Ya da maden onlarla alay mı ediyordu?

Madencilik Bakanı Golborne ve Saugarret sondaj kuyusuna koştular. Sougarret, tıpkı nabız arayan bir doktor gibi, uzaktan gelen vuruşların sesini daha iyi duyabilmek için bir stetoskop kullandı. Evet, birisi boruya vurup duruyordu. Golborne kurtarma görevlilerine sarıldı, sonra büyük bir heyecanla kaskını başından atıp ailelere haberi ilk veren kişi olmak için tepeden aşağı koşmaya başladı. Bakan çadırları tek tek dolaşarak önemli haberi verdi: "*Bugün haber alacağız. Tetikte olun.*" Bütün kamp iyi bir haber beklentisiyle canlanmıştı. Gazetecilerin bilgi almak için Bakan'ın başının etini yemesine rağmen Golborne sadece Başkan'ın yakında geleceğini söylemekle yetindi. Asıl açıklamayı Başkan yapacaktı. Uyuşukluklarından kurtulan aileler Şili bayrakları sallamaya ve bağırmaya başladılar: '*Viva Chile*!" (Yaşasın Şili!).

ON YEDİNCİ GÜN: MADENİN İÇİNDE

Madenciler, ellerinde matkabı boyamak için sprey boya kutularıyla birlikte, her taraftan sondajın tavanda açtığı deliği görmeye koşmuşlardı. "Matkabın çekilip alınacağından korkuyorduk. Hızlı çalışmamız gerekliydi" diyordu Alex Vega defalarca provasını yaptıkları planın bir anda nasıl unutulduğunu anlatırken. "Güya ilkin tavandan düşmesi olası gevşemiş kayaları temizleyecek ve alanı güvenli hale getirecek, sonra da mesajlarımızı matkaba iliştirecektik; ama her şey öylesine hızlı oldu ki her şey tersine işledi; herkes matkapla ilgileniyordu ve tavan hâlâ tehlikeliydi."

Eline beyzbol sopası büyüklüğünde bir anahtar alan Villaroel sondaj borusuna vurmaya başlamıştı. Tünelde gümbür gümbür sesler yankılanmıştı. Ama bu sesler yukarıdan da duyulmuş muydu acaba? Villaroel bu kez de makinele-

rin birinden aldığı bir demir boruyla vurmaya başlamıştı sondaj borularına. Demire çarpan demirin çıkardığı ses çan sesine benziyordu. Madenciler nöbetleşe matkaba vurmaya devam etmişlerdi.

Tepelerinde asılı kayalar hâlâ sallanırken mektuplar ve notlar sarmışlardı matkaba. Mario Gómez ve José Ojeda ilkin eşlerine, sonra da kurtarma görevlilerine yazdıkları mesajları iliştirmişlerdi. Ötekiler de, artık hareketsiz duran sondaj aletine, iyi kötü iliştirmişlerdi mesajlarını. Mario iç çamaşırını çıkartmış ve lastiğini sökerek mesajları sondaj matkabına iyice bağlamıştı.

Bir saat boyunca boruya vurmuş, boyaları bitene kadar sondaj matkabına boya püskürtmüşlerdi. Sonra matkap yavaşça yükselmeye başlamıştı. Yeniden yalnız kalmışlardı. Şimdi tünelin havası mucizevî bir hayata dönüş duygusuyla yüklüydü. Açlıktan ölmenin, yamyamlığın ve en müthiş acıları çekmenin eşiğindeyken birdenbire sanki dualarına göklerden bir cevap gelmişti. Birkaç saat içinde yiyeceğe kavuşacaklardı.

ON YEDİNCİ GÜN: KURTARMA OPERASYONU

Yukarıda, 10B Sondaj Kuyusu'nda, Hurtado ve ekibi uç uca eklenerek neredeyse yedi yüz metre uzunluğunda bir metal sütun oluşturan yüz on dört boruyu geriye çekmek gibi meşakkatli bir işe girişmişti. Her biri yaklaşık yüz seksen kilogram ağırlığında, altı metre uzunluğunda olan boruların çekilip sökülmesi altı saat sürecekti.

Sabahın erken saatlerinden itibaren yardımcıları tarafından sürekli bilgilendirilen Başkan Piñera'nın kafasını meşgul eden bir acil mesele daha vardı; seksen yedi yaşındaki kayınpederi Eduardo Morel Chaigneau ölüm döşeğindeydi. Piñera, karısı Cecilia Morel'le birlikte kayınpederinin yatağının başucundaydı ve madencilerin hayatta olduklarına dair işaretler gönderdiklerini söylüyordu ölüm döşeğindeki adama. Hava Kuvvetleri, Başkan'ın uçağını hazırlamıştı. Öğlen vakti Morel son nefesini verdi. Bir saat sonra Piñera hemen Santiago Havaalanı'na koştu ve İçişleri Bakanı Rodrigo Hinzpeter yanında olduğu halde Copiapó'ya uçtu.

Piñera gelmeden önce sondaj borularının son kısmı da çıkarılmıştı. Eduardo Hurtado çamurlu borulara bakmış ve matkabın üzerinde turuncu bir leke görmüştü. Bu bir mesaj mıydı? Çamuru silen Hurtado, koca bir şişe suyu almış ve Golborne'yi de ıslatarak matkabın üzerine boşaltmıştı. "Özür dilerim Sayın Bakan" demişti Hurtado, matkabı yıkayıp çiğ turuncu renkli boyayla boyanmış kısımları ortaya çıkarırken. "Bu işaret bizim değil" demişti. "Sayın Bakan, bu bir hayat belirtisi."

Öğleden sonra saat ikide Golborne boruyu iyice inceledi. Uzaktan gelen sesler Bakan'a cesaret vermişti fakat artık hayatta olan madencilerin elleriyle boyadıkları kanıtlar vardı. Saniyeler sonra sondaj matkabı tamamen çıkarılırken ucuna bağlanmış sarı bir plastik torba gördü adamlar. Torba, kablolar ve Sepúlveda'nın iç çamaşırından çıkardığı lastikle matkaba sarılmıştı. İşçiler kabloları çözüp ıslak paketin çamurlarını temizlediler. Golborne küçük şeritler halindeki kâğıtları sanki kırılgan birer armağanmış gibi açtı. Bir defter sayfasından yırtılmış notları yüksek sesle okumaya başladı. Derinlerden gelen bir mesajdı bu. "Matkap kırk dört seviyesine girdi... Tavanın köşesinden, sağ taraftan... Biraz su aktı aşağı. Bizler sığınaktayız... Tanrının ışığı üzerinize olsun, selamlar, Mario Gómez."

Kâğıdın öteki yüzünde ise başka yazılar vardı. Golborne, yine yüksek sesle okudu sessiz kalabalığa. "Sevgili Lily, sabırlı ol, buradan tez zamanda çıkmak istiyorum..." Sessizce okumaya devam etti ve sonra "Bu, kişisel" dedi. Golborne mektubun parçalarını dikkatle bir araya getirip Sougarret'le birlikte tepeden aşağı inmek için bir pikaba binmeye hazırlandı. Protokol iki adamın da sırtında ağır bir yüktü; haber sızmadan önce aileleri bilgilendirmeye kararlıydılar.

Sondaj kulesinde çalışan teknisyenlerden Francisco Poyanco çıkan metal boruları istifliyordu. Golborne'nin içinde notu bulduğu son borunun alt ucundan çamur ve toprak dökülüyordu. Poyanco, Gómez'in notunun içinde bulunduğu naylon torbayı matkaba saran kabloları toplamaya başladı. Pisliğin içinde yarı gömülü bir halde, çıkıntı yapan bir bant topağı dikkatini çekti. Poyanco topağı aldı ve sıkıca sarılmış bir başka paket keşfetti içinde. Yerin dibine gömülü adamlardan gelen bir not daha vardı. Poyanco, bunun alıp evine götürebileceği bir anı olduğunu düşünerek he-

yecanlanmıştı. Fakat notu açtığında tüyleri diken diken oldu: '*Estamos Bien En El Refugio los 33.*' (Hepimiz sığınakta iyiyiz, 33'ler). Açık seçik, kırmızı renkli bir kalemle, düzenli aralıklarla ve güzelce yazılmış mesaj adamların kurtulduğunun kanıtıydı: Hepsi hayattaydı.

Poyanco, elinde çamurun içinde bulduğu kâğıtla Bakan Golborne'ye doğru koştu. Bir yandan da adamların hepsinin hayatta olduğunu haykırıyordu. Hurtado teknisyeni duydu. Golborne durdu, sonra Poyanco'nun elinde bir not olduğunu görünce yüksek sesle okumasını istedi. Otuz üç yaşındaki Poyanco kâğıdı açtı ve yedi sözcüğü tane tane, yüksek sesle okudu: '*Estamos Bien En El Refugio los 33.*' Sondaj alanında bir anda bir sevinç patlaması yaşandı. Maçta olağanüstü bir gole sevinen seyirciler misali, kasklı mühendisler kolları havada zıplıyor, birbirlerine sarılıyorlardı.

San José Madeni'nde babası için çalışan yirmi iki yaşındaki maden teknisyeni Cristian Gonzalez tepeden aşağıya, Umut Kampı'na doğru koşmaya başladı: "Yaşıyorlar! Yaşıyorlar! Aşağıdan hepsinin iyi olduğunu söyleyen bir mesaj yollamışlar ama bize söylemiyorlar!" diye bağırıyordu. Daha sonra protokole aykırı bu davranışını şöyle savunacaktı: "Ben bu madencileri tanıyordum. Burada yedi aydır çalışıyordum. Claudio Acuña ve José Ojeda yakın arkadaşlarımdı. Ailelerine bir şey duyar duymaz kendilerine haber vereceğime söz vermiştim."

ON YEDİNCİ GÜN: MADENİN İÇİNDE

Sondaj matkabı gitmişti. Zamora tavanı sağlamlaştırma işinin sorumluluğunu üstlendi. 5 Ağustos günü, göçüğün yakın olduğunu hissettiği ama çalışmaya devam etmesinin emredildiği o sinir bozucu saatlerde de aynı işle meşguldü. Tavandaki molozları tazelenmiş bir tutkuyla temizliyordu; çünkü kurtuluşları bu deliğin sağlamlığına bağlıydı. Bir deprem yeniden yerin altına kapatabilirdi onları. Aşağıdaki madenciler de, yukarıdaki kurtarma görevlileri de kurtuluştan henüz çok uzaktı. Şu anda en acil görev yerin dibine besin maddesi ve ilaç yollamaktı.

ON YEDİNCİ GÜN: KURTARMA OPERASYONU

Başkan Piñera zaten telaşlı olan Umut Kampı'ndaki baskı ve beklentiyi biraz daha artırarak öğleden sonra saat iki buçukta geldi. Ailelerle yaptığı kısa bir görüşmenin ardından gazeteci kalabalığının arasına daldı. Aileler ve sabık Başkan Salvador Allende'nin kızı Senatör Isabel Allende tarafından etrafı sarılan Piñera, José Ojeda'dan gelen mesajın içinde bulunduğu plastik torbayı havaya kaldırdı ve keskin çöl güneşine karşı gözlerini açık tutmakta zorlanarak yüksek sesle okudu: "*Estamos Bien En El Refugio los 33.*" Ve ardından, "Bu mesaj aşağıdan bugün geldi, dağın içinden, madenin en dibinden. Bu, madencilerimizden gelen ve hayatta olduklarını, birlikte olduklarını bildiren bir mesaj; gün ışığını görmek ve ailelerine sarılmak için bekliyorlar" dedi.

On yedi gündür yerin altındaki babasının siyah-beyaz Nike tişörtüyle yatan Carolina Lobos şöyle diyordu: "İyi olduklarını duyduğumda ağladım... Herkes bağırıyordu, 'Yaşıyorlarmış!' 'Hayattalarmış!' diye. Donakalmıştım. Anneme telefon edip dedim ki, 'Anne, yaşıyorlarmış! Hoşça kal.' Mutluluktan ağladım. Cristian Jahn'a (psikologlara nezaret eden bir hükümet görevlisi) sarıldım. Jahn gözyaşlarıma mendil oldu."

Kamp sevinç gözyaşlarına boğulurken herkes birbirine sarılıyor, bayraklar sallanıyor ve çeşitli sevinç gösterileri yapılıyordu. Yüzlerce aile, sadakat ve inançla tuttukları uykusuz nöbetlerin simgesi olan otuz üç bayrağın arasında dikilmek üzere tepeye akın etti. Her bayrağın üzerinde el yazısıyla bir madencinin adı yazılıydı. Bayrak direklerinin çevresini ise bir erimiş mum denizi sarıyordu. Aileler avaz avaz Şili ulusal marşını söylerken Başkan Piñera da kalabalığa karışıp onlara katıldı.

Birkaç dakika içinde haber bütün Şili'ye yayıldı. Metro istasyonlarında, sokaklarda birbirini tanımayan insanlar birbirlerine sarılıyordu. Bütün madenciler hayattalar! Hepsi! Sürücüler kornalarını öttürüyordu. Binlerce insan sel olmuş, normalde futbol kutlamalarının yapıldığı Plaza İtalia'da toplanmak üzere, Santiago sokaklarına akmıştı. Sanki Şili Dünya Kupası'nı kazanmış gibi ulusal bir şenlik havası vardı.

Ülke çapında kutlamalar devam ederken kurtarma ekibi de önceliklerini belirlemeye uğraşıyordu. Hiç kimse madencilere giden tek bir *Paloma* borusu olmasını yeterli bulmuyordu. Üç ayrı sondaj deliğine ihtiyaç vardı, belki de daha fazlasına. Bir deprem yahut göçük şu anda sağladıkları kırılgan bağlantının bir anda çökmesine neden olabilirdi. Bu durumda en başa dönülür ve hemen hemen kesin bir şekilde madencilerin ölümüne yol açan bir felâketle karşılaşılırdı; çünkü adamların hiç yiyeceği kalmamıştı. *Paloma 1* derhal su ve yiyecek taşıyacak kanal olarak belirlendi. İkinci delikten zenginleştirilmiş oksijen, su ve elektrik indirecekti. Oksijen hattı yeraltındaki boşluğa soğuk hava pompalamak için tasarlanmıştı. Böylece tüneldeki boğucu sıcaklık azaltılabilecekti. Adamların sevdikleriyle görüntülü olarak iletişim kurmalarını sağlayacak bir fiberoptik bağlantı da aynı delikten indirilecekti. Üçüncü deliğin ise madencilerin yaşadığı kısımlardan uzak bir yere açılması tasarlanıyordu. Bu, en sonunda onları çıkarmak için kullanılacak olan delikti. Nasıl çıkarılacakları henüz tam olarak belli değildi ama muhtemelen kurtarma ekipleri önce bir sondaj deliği açacak, daha sonra bunu adamların içine sığabileceği ve yukarı çekilebileceği şekilde genişletecekti. Bu seçenek gündelik işlerden özellikle ayrı tutulmuştu. Kurtarma kuyusu için madencilerin yaşam alanlarından üç yüz elli metre kadar yukarıdaki araç tamir atölyesinin tavanının delinmesi düşünülüyordu. Araç atölyesi görece daha büyük bir hedefti ve en sonunda gerçekleştirilecek kurtarma çalışmaları için bir konaklama bölgesi de sağlanacaktı. Bu tür, bir anlamda uzun vadeli planlara rağmen, o harikulade kurtuluş anından henüz çok uzak olunduğunun herkes farkındaydı. Şu anda adamların acilen ilaca, yiyeceğe ve bir hayatta kalma planına ihtiyacı vardı.

Madenciler bir kuşak önce böyle mahsur kalmış olsalardı yukarıyla kuracakları iletişim elde yazılmış mektuplar ve telefonla sınırlı olurdu. Oysa şimdi mühendisler madencilerin durumu hakkında etraflıca bilgi edinmek için kuyunun dibine dikkatle bir video kamera indirmekle meşguldü.

ON YEDİNCİ GÜN: MADENİN İÇİNDE

Madenciler yukarıdan bir işaret bekleyerek, gözlerini kuyunun içine dikmiş bakıyorlardı. Fenerleri ışığı çarçabuk yutuveren ıslak bir tüneli aydınlatıyordu ama on metreden ötesi görünmüyordu. Gözleri yukarı dikili, deliğin çevresine toplanmış, üzerlerine damlayan suya aldırmıyorlardı. Delikten aşağıya daha serin bir hava akımı vardı ki, bu da yukarıdan gelen bir başka hoşluktu. Şimdi hepsi birlik olmuştu. Birbirlerine sarılan, birbirlerinin terlerini silen adamlar önceki günlerde pençesine düştükleri panik ve korkudan kurtulmuşlardı. Henüz yiyecek gelmemiş olmasına rağmen açlık çoktan azalmış, hatta ortadan kalkmıştı. Şimdi keyifli bir beklentiyle doluydular; dualarının karşılık bulmuş, ikinci bir hayat şansı bulacaklarına olan inançları tazelenmişti.

Tahminde bulunmaya başladılar. Acaba önce ne yollanacaktı? Sıcak bir yemek mi? Sabun ve şampuan mı? Yeni birer diş fırçası mı? Hayatta kalmayı nasıl başaracaklarına dair talimatlar içeren bir el kitabı mı? Her biri hayal güçlerinin dizginlerini bırakmıştı. Basit zevklerin, leziz yiyeceklerin ve gönderilerin hayalini kurmak bile havalarını değiştirmiş, morallerini yükseltmişti.

Üç saat sonra küçük bir ışık aşağı doğru inmeye, minik bir alet madencilere yaklaşmaya başladı. Deliğin çevresine toplanmış, yukarı doğru bakarak bu ilk gönderinin ne olduğuna ilişkin tahminlerde bulunuyorlardı yüksek sesle. Pablo Rojas, "Önce bunun bir duş olduğunu düşündüm" diyordu, bir ucunda toparlak bir parça bulunan boruyu tarif ederken. Nesne tavandan aşağı indiğinde, ileri teknoloji ürünü elektronik bir cihaz olduğu anlaşılmıştı ama hiç biri daha önce buna benzer bir şey görmemişti. Mini kamera hemen yere indirilmişti. Robot bir böcek gibi mercek kapağı dönerek açılmış ve kamera hareket etmeye ve yükselmeye başlamıştı. Uzaktan kumanda edilen bir video kamera olduğu anlaşılmıştı ama ya ses? Bu makine acaba kendilerini işitebiliyor muydu?

Pablo Rojas kameraya yaklaşmıştı. "Bu lanet şey de nedir?" diyordu, şimdi dönerek yerden yükselmekte olan kamerayı inceleyebilmek için merakla yüzünü kameraya iyice

yaklaştırırken. Vardiya amiri Luis Urzúa makineye konuşmaya başlamıştı: "Eğer beni duyabiliyorsanız, kamerayı yükseltin."

Bekliyorlardı. Kamera aşağı inmişti. Adamlar adrenalinin ve heyecanın etkisiyle sersemlemiş bir halde gülüşüyordu. Yirmi dakika boyunca kamera dönüp durarak kayıt yapmış ve daha sonra yavaş yavaş yükselmeye başlamıştı. Pablo Rojas kameranın delikten yukarı gözden kaybolmasını izlemişti. "Ucuna asılmayı ve beni de çekip götürmesini istedim ama o deliğe sığmazdım" diyordu.

ON YEDİNCİ GÜN: KURTARMA OPERASYONU

Dünya güne Şilili madencilerin hikâyesiyle uyanırken, maden sahasındaki mühendisler de can havliyle video kameraya bir ses sistemi monte etmeye çalışıyorlardı. Hassas cihaz suyla temas edince hasar görmüş, ses sistemi bozulmuştu.

İletişim ofisinde izlenen kameranın yaptığı kayıtlar tuhaf ve anlaşılmazdı. Geri planda, belli ki kameranın çevresine birikmiş madencilerin kasklarındaki fenerlerden gelen loş ışıklar şavkıyordu. Fakat loş ışık, çözünürlüğü öylesine düşük bir hale getirmişti ki kurtarma görevlileri gördükleri yüzlerin kime ait olduğuna dair yalnızca tahminler yürütebiliyorlardı. Ses olmayışının yarattığı hayal kırıklığına rağmen, adamların ayakta olduğu ve hareket ettiği anlaşılıyordu. Cevabı alınan her soruya karşılık düzinelerce yeni soru beliriyordu: Ne tür yaralanmalar olmuştu? Aralarında kötü bir şekilde ezilmiş kimse var mıydı? On yedi gün boyunca çok az yiyecekle beslendikten sonra hayati tehlike yaratan türden hastalıklara yakalanmışlar mıydı?

İki saat sonra, bir çadırın yan duvarına yansıtılan video Umut Kampı'ndaki ailelere gösterildi. Siyah-beyaz görüntüler zar zor anlaşılıyordu. Tuhaf bir açıdan, yüzün yalnızca küçük bir bölümü görünerek bir çift göz girdi görüntüye. Florencio Ávalos'un meraklı ve akıldan çıkmayan gözleri. Yoksa Luis Urzúa mıydı? Belki de Esteban Rojas idi. Çeşitli aileler o gözlerin kendi kayıp madencilerine ait olduğunu iddia ediyordu. Hakikaten, karanlık ve bulanık görüntüler öylesine belirsizdi ki bir anda bilinçaltı düşünceleri ve gö-

rüntüleri harekete geçiriyordu. Yedi yüz metre derinden yapılan bir Rorschach* testiydi adeta.

Istırabı ve umutsuzluğu şimdilik yatışan Umut Kampı yaşayanlar için bir sunak haline gelmişti.

Vakit gece yarısını çoktan geçtiği halde şenlik ateşlerinin kıvılcımlar saçtığı, gümbür gümbür müziklerin çalındığı Umut Kampı danslarla coşuyordu. Sabaha karşı ikide aileler hâlâ kayalık dans pistinde zıplayarak kutlama yapıyor; gönüllüler haşlanmış yumurta, sosis ve ızgara tavuk dağıtıyordu. Bitişikteki bir çadırda yöreden bir rahip, Juan Barraza bir ayini yönetirken, beride "El Flaco" (Sıska) adıyla tanınan komedyen Paul Vásquez de bir tür orta oyunu gösterisi yapıyordu.

Gördüklerinden cesaret bulan Barraza yaşananları şöyle anlatıyordu: "Hepsinin hayatta olduğunu öğrenmek, herkesin içinde tuttuğu pek çok duyguyu salıvermesine yol açtı. Sanki bir düdüklü tencere açıldı. Şimdi herkes 'Onlarsız eve dönmeyeceğiz' diyordu."

* Rorschach Testi İsveçli Herman Rorschach tarafından geliştirilen, mürekkep damlatılıp katlanmış bir kâğıdın üzerinde oluşan lekeleri nasıl yorumladığına bakarak kişinin karakterini analiz eden bir testtir.

YEDİ

HAYATA YENİDEN TUTUNMAK

ON SEKİZİNCİ GÜN: PAZARTESİ, 23 AĞUSTOS

İlk temasın yarattığı heyecanın ardından madenciler ilk kez doğru düzgün bir yemek yemeye hazırlanıyorlardı. Günlerce kanlı bifteklere dair şakalar yaptıktan, taze pişmiş *empanada* (etli börek) halusinasyonları gördükten ve ziyafet hayalleri kurduktan sonra kendilerini bir şölene hazırlamışlardı. Fakat şölen yerine başlangıçta yücutlarını sağlığa kavuşturmayı amaçlayan ve miktarı özellikle az tutulmuş sıvı besinlerle yetinmek zorunda kalmışlardı. "Bize glikozlu küçük plastik bardaklar yolladılar" diyordu Vega, "doktora idrar örneği verirken kullandığınız miktar civarında bir şeydi."

On yedi gün yiyeceksiz kalmak, Claudio Yañez gibi zayıf olanlarını ince kas katmanlarına sarılı birer iskelete dönüştürmüş, bir deri bir kemik bırakmıştı.

"Biz yiyecek beklemiştik ama sadece sıvı geldi" diyordu Claudio Acuña, ilk kırk sekiz saat katı yiyeceğe izin verilmemesi karşısında yaşadıkları hayal kırıklığını anlatırken. İlaçlarını almış, belli aralıklarla glikozlu sıvılarını ve şişe sularını yavaş yavaş içip, kendilerine verilen talimatlara uymuşlardı.

Sepúlveda tuhaf bir arafta yaşıyordu. Açlığın etkileri ağırlaşmış, vücudu hâlâ çöküyordu. Duygusal olarak da kırılgan bir durumdaydı; ilk temasın gerçekleşmesinin, karısı Katty ile konuşma beklentisinin ve sondajın nihayet

kendilerine ulaşmış olmasından duyduğu derin şaşkınlığın yarattığı bir neşe ve canlılık hissediyordu. Sepúlveda yeraltına öylesine alışmıştı ki "Çamurun ve insan teninin kokusu kabul edilebilir hale gelmiş, hayatımın bir parçası olmuştu" diyordu. Ne var ki yukarıyla temas kurulmasının aşağıdaki bitmek bilmeyen rutubete bir faydası olmamıştı. "Giysilerimiz ıslaktı; ortalıkta iç çamaşırlarımızla dolaşıyorduk" diyordu. O gece yere yan yana uzanıp, hep birlikte uyumuşlardı.

Tünelin zemininde hep birlikte ve birbirlerine sokularak yattıklarını, bunun da cinsel sorunu gündeme getirdiğini zorlanmadan kabul ediyorlardı. Toplu halde uyumaları -ne kadar gergin olduklarından ve ne denli acı çektiklerinden bağımsız bir şekilde- otuz üç adamın haftalarca cinsel ilişki kurmadan yaşayabileceğinden şüphe edenler için uygun bir dedikodu ortamı oluşturuyordu. Sepúlveda, eşcinsel ilişkiler kurulduğuna dair söylentileri reddediyor, enerjilerinin yürümeye ve konuşmaya zor yettiğini söylüyordu. Cinsel ilişki akıllarına bile gelmemişti.

Sepúlveda kepçe operatörü olarak ayaklarıyla çalışmak ve pedallara basmak zorundaydı. Bu nedenle tipik bir madencinin giydiğinden farklı botlar giyiyordu. Daha kalın olan botlar aşırı rutubetli ortamda ayaklarını sıkıca sarmış, bu yüzden ayaklarında ağır bir mantar enfeksiyonu oluşmuştu. Göğsü ve sırtı da küçük kırmızı beneklerle kaplanmıştı. Mantar bütün vücuduna yayılmıştı. Bazen kabarcıklar sıvıyla doluyor ve patladıktan sonra yerlerinde küçük yaralar bırakıyordu. Yüzde doksan beş oranındaki nem ağzında da enfeksiyona neden olmuştu. Madencilerin çoğu gibi nefesi berbat kokuyordu. Yukarıdaki yüzlerce küçük konforu özlüyordu tabii ama şu anda çok basit bir talebi vardı: Bir diş fırçası.

ON SEKİZİNCİ GÜN: YERİN ÜSTÜNDE

Pedro Gallo icadının işe yaraması için dua ediyordu. İki hafta süren denemelerin ardından tek kişilik bir telekomünikasyon şirketi olan Bellcom'un sahibi Gallo, *Paloma* bo-

rusunun doksan milimetrelik sınırlarına sığabilecek minik bir telefon yapmıştı. Bakan Golborne ve diğer kurtarma görevlileri başlangıçta bu ısrarcı girişimciyi ve onun "Gallofon"unu dikkate almamış ama ileri teknoloji içeren bütün girişimler birbiri ardından başarısız olunca Gallo'nun şansı dönmüştü. Golborne'nin madencilerle bir telefon konuşması yapması programlanmıştı ve yardımcıları eğer çalışan bir telefon hattı kurulamazsa bir skandal patlayacağından iyiden iyiye endişe etmeye başlamışlardı.

Başlangıçta görmezlikten gelinip garip icadıyla dalga geçilen Gallo çağrılmış ve telefonu hemen getirip kurması söylenmişti. Gallo kamyonetine koşarak basit icadını alıp getirmişti. "Bana iki saat kadar süre verdiler" diyordu Gallo. Telefon (Gallo-fon), bir Japon firmasının bağışladığı sekiz yüz metrelik bir fiberoptik kabloyla birlikte dikkatle *Paloma*'nın içine yerleştirilmiş ve aşağıda endişe içinde bekleyen adamlara indirilmişti. Gallo yamaçtaki uyduruk bir masanın üzerinde bulunan ucuz, sarı plastikten bir telefon cihazının başında, çevresinde bulunan yetkililer ve mühendislerle birlikte Ariel Ticona ve Carlos Bugueño'nun aşağıda Japon kablosunu telefona bağlamasını bekliyordu. İcadı on dolardan daha ucuza mal olmuştu ve şimdi madencilerle kurulacak iletişimin temel unsuru haline gelmişti. Gallo mutluluktan uçuyordu.

Aradan bir saat geçmeden Bakan Golborne gelip ahizeyi kaldırdı.

"Merhaba" dedi Golborne. "Evet, sizi duyuyorum!" Kurtarma görevlilerinden sevinç nidaları ve alkışlar yükseldi, hemen ardından hoparlörlerden gelen sesi duyabilmek için sustular.

Açık seçik ve sakin bir ses duyuldu: "Vardiya amiri Luis Urzúa konuşuyor... Kurtarma operasyonunun başlamasını bekliyoruz."

"Tünel delmeye başlıyoruz ve..." Golborne'nin sözleri anında bir tezahüratla boğuldu; bu kez sesler mahsur kalan madencilerden geliyordu. Bakanın madencilerle yaptığı konuşma, madencilerin göçük olduğu sırada rampa yukarı araç kullanmakta olan Raúl "Guatón" (Şişko) Villegas'ın akıbetine ilişkin ümitsiz sorularıyla devam etti. '"Hepsi hayatta, hepsi çıkmayı başardı" dedi Golborne. Sı-

ğınağı dolduran ağlama ve coşkulu çığlık sesleri yankılanarak kurtarma ekiplerine kadar ulaştı. Haftalardır bütün dünya madenciler için ağlarken, madenciler de Şişko'nun öldüğünü düşünerek acı çekmişlerdi.

Kurtarma operasyonunun baş psikologu olan Alberto Iturra telefon konuşmasının tamamını, Golborne'nin hemen ardında durarak, dikkatle dinlemişti. Yeşil yansıtıcı bir yelek ve koruyucu kask giymiş, metin yüzünde ince gri bir bıyık bulunan Iturra ne gülüyor ne de sevinç gösterisinde bulunuyordu. Tıp literatürü kapalı yerde kalma korkusuna dair, panik atağa dair ve hatta günlerce kapalı mekânlarda mahsur kalmış insanların tedavisine dair bilgilerle doluydu. Fakat aylarca mahsur kalmak rastlanan bir durum değildi. Iturra tam olarak nereye başvurması gerektiğini biliyordu. Yıllarca bir grup saygın psikologun dâhil olduğu mesleki bir camiayla sıkı ilişki içinde olmuştu. Şimdi onlara başvuracaktı; bir S.O.S çağrısı gönderdi.

Madencileri bulundukları sınırdan döndürecek şekilde beslemek hassas bir görevdi. Açlık kimyasal yapılarını bozmuştu. İnsan vücudu besinden yoksun kaldığı zaman enerji elde etmek için yağ yakmanın ve kasları tüketmenin yanı sıra, o koşullarda işlevleri ikincil hale gelen organları ikinci plana atarak akciğerlere, kalbe ve beyne öncelik veren bir kimyasal hiyerarşi geliştirir.

Çifte gıdılı, heyecanlı bir adam olan Sağlık Bakanı Dr. Mañalich aşağıya bir sayfalık bir anket formu göndermişti. Madenciler ölüyorlar mıydı? Hayır. Açlıktan ve vücut kütlesi kaybından mı mustariptiler? Elbette. Adamların her birinin kaç kilo kaybettiği bir muammaydı. Asgari düzeyde bir konfor sağlamak için gösterilen çılgınca çabanın ortasında, aşağıya bir yaylı baskül indirilebilmesi birkaç günden önce mümkün değildi. Baskül yollandıktan sonra, balık pazarında yapıldığı gibi, adamlar baskülün ucuna asılıp ayaklarını yerden keserek tartılabilirdi. Doldurulmuş anket formları geri geldiğinde verilen yanıtlar madencilerin neler yaşadığına ilişkin kimi bilgi kırıntılarını sağladı. Mario Sepúlveda bacaya tırmanırken bir dişini kaybetmişti. Victor Segovia göçük sırasında oluşan piston etkisi yüzünden kulak ağrıları çekiyordu. Mario "Mocho" Gómez, zaten

kötü durumda olan akciğerlerini tıkayan toz yüzünden nefes almakta zorlandığını bildiriyordu.

José Ojeda'nın şeker hastalığı dâhil, daha önceden olan rahatsızlıkları artık giderek endişe verici bir hal almaya başlamıştı. Morötesi ışınların bulunmadığı ortamda enfeksiyonlar ve bakteriler birkaç gün, hatta birkaç saat içinde bütün gruba yayılabilirdi. Adamları difteri ve zatürreeye karşı korumak için acilen bir aşılama yapılması planlandı. İltihaplanmış bir diş insanı öldürebilirdi. Dr. Mañalich tıp tarihini araştırmaya başladı. "Eski tıp kitaplarına başvurduk" diyordu. "Modern cerrahi öncesi dönemlerde doktorlar apandisit gibi dâhili enfeksiyonları nasıl tedavi etmişlerdi?"

ACHS'nin tıbbi direktörü Dr. Jorge Díaz, "Hayatta olmalarını umuyorduk tabii fakat çok ciddi yaralanmaların yanı sıra bazılarının da ölmüş olacağını düşünüyorduk... Madencilerin direngen olduklarını biliyordum. Bu yüzden en azından bir kısmının hayatta kaldığı kesindi" diyordu. Yüksek rakım yaralanmaları ve işyeri kazaları konusunda uzman olan Díaz, lojistik sorunlarla karşılaşmaya alışıktı. Şimdiyse kariyeri boyunca karşılaşabileceği en büyük sorunla karşı karşıyaydı: Yüksek rakım yerine bu kez yerin dibine gömülmüş insanlar için bir tıbbi tedavi yürütmek zorundaydı. Bereket versin otuz iki yılını madencilere hizmet ederek geçirmişti. Onların argosunu, geleneklerini ve *Los 33*'ün aşağıda ne tür zorlu koşullar içinde bulunduğunu biliyordu.

Madencilerin sağlık durumu hassastı. Neredeyse yiyecek hiçbir şey olmadan ve kirli su içerek hayatta kalmaya çalışırken her biri ortalama dokuz buçuk kilo kaybetmişti. Tıbbi ekip adamlara öyle güzel bir yemek göndermeyi reddetmişti; çünkü böyle bir yemek gerçekten de ölmelerine neden olabilirdi. "Yeniden beslenme sendromu" olarak bilinen olguya göre, uzun süre açlık çekmiş birine karbonhidrat bakımından zengin, bol yiyecek vermek, kalbinden temel mineralleri çeken bir zincirleme kimyasal reaksiyonun başlamasını tetikleyerek, ani kalp durmasına ve ölüme yol açabilirdi.

Bu nedenle adamlara su veriliyordu. Fortt'un *Paloma*'sı şişelenmiş sularla dolduruluyor ve boru aşağı indiriliyordu. İlk teslimatın yapılması bir saat zaman almıştı. Fakat portakal renkli PVC boru geriye çekildiğinde boştu, sistem işe yaramıştı. *La Paloma* artık otuz üç madencinin yaşam

destek sistemiydi. Aşağıya yollanacak her şeyin doksan milimetre çapındaki boruya sığması şarttı. Mañalich elleriyle limon boyutlarında bir şekil yaparak, "Bütün dünya bu boyuta inmişti" diyordu.

Medya mensupları, internet dâhil her türlü yayın aracını bu şaşırtıcı ve güzel haberin ayrıntılarına boğarken dünya Şili'yi ve Şilili madencileri keşfetmişti. *Paloma* ve *'Los 33'* gibi kavramları içeren yeni bir sözcük dağarcığı dolaşıma girmişti.

Çoğu insanın Şili'ye ilişkin izlenimleri ya 1970'lerdeki Pinochet diktatörlüğünün baskılarına aitti ya da daha güncel ama aynı ölçüde yüzeysel bir şekilde lezzetli ve makul fiyatlı şarapların üreticisi olmasıyla ilişkiliydi.

Şimdiyse dünyanın gözleri Şili'nin daha önceleri hiç tanınmayan bu köşesine çevrilmişti. Uçaklar ve oteller doluydu. TV ekiplerinin olay yerinde yaşamak için tercih ettikleri karavanların kiraları yüzde üç yüz fırlamıştı. Bölgede İngilizce konuşan bütün tercümanlar tutulmuştu. Dünyanın merceği, kan ve şiddet içermeyen bir habere odaklanmış, yüzlerce muhabir bu istisnai olayın gerçekleştiği yere akın etmişti.

Şilililerin önce Eyfel Kulesi'nin iki katı kadar derinlikteki adamları bulması gerekmişti. Şimdiyse ikinci bir imkânsız görevle karşı karşıyaydılar: Adamları dört ay daha, yani Noel'e kadar orada hayatta tutmak; çünkü bir sondaj kuyusu açarak otuz üç madenciyi yerin dibinden çıkarmak için bu kadar zaman gerektiğini tahmin ediyorlardı.

Brandon Fisher ABD'nin Pennsylvania eyaletinde bulunan Berlin şehrindeki ofisinde hayretle televizyon seyrediyordu. Otuz sekiz yaşında, sakallı bir adam olan Fisher duyduklarına inanamıyordu: Üç ila dört ay mı? Fisher Center Rock Inc.'nin başkanı olarak fiyatları bir milyon dolara kadar çıkan sondaj sistemlerinin tasarımı, üretimi ve taşınmasından sorumluydu. Kayaları öğütüp delerek ilerleyen sondaj yöntemini kullanmak gerektiğini düşünmüyordu. Şirketi, kayalara saniyede yirmi vuruş yapıp, etkili bir şekilde parçalayarak hızla ilerleyen hava basınçlı matkaplar üretmekte uzmanlaşmıştı.

Fisher 2002 yılında Pennsylvaina'daki Quecreek Madeni'nde gerçekleştirilen bir kurtarma operasyonuna katılmıştı. Quecreek bir kömür madeniydi ve elli milyon galon su içeri akarken, yedi madenci yetmiş sekiz saat boyunca içerde mahsur kalmıştı. Yükselen suların adamları boğma tehlikesi vardı. Fisher tünellerde su seviyesi gittikçe yükselirken yapılan ve madencilerin hayatını kurtaran sondaj operasyonunda görev almıştı. Şimdi bir anda Quecreek operasyonuna geri dönmüştü. Maden çökmesi. Mahsur kalan adamlar. Acil sondaj operasyonu. Derhal Center Rock'a bir görev düştüğüne karar verdi. Operasyonda gönüllü olarak çalışmak için Şili'ye giden uçaklarda yer aramaya başladı.

Aynı öğleden sonra, ilerleyen saatlerde, pırıl pırıl sarı bir Hammer süren bir milyoner Umut Kampı'na girdi. Özel dikim Ermenegildo Zegna takımı, kol düğmeleri ve omuzlarına dökülen boyalı sarı bukleleriyle Leonardo Farkas'ın gözden kaçması mümkün değildi. Kırk üç yaşındaki bu maden sahibi, Şilililerin gözünde örnek bir iş adamıydı. Kendi madenlerinde bu tür bir kazanın olmasına asla izin vermezdi. Farkas'a ait açık demir madeni işletmeleri olan Santa Fe ve Santa Barbara iş güvenliğine, adil ücret politikalarına ve kâr bölüşüm planlarına öncelik tanımasıyla ün kazanmıştı. Farkas'ın şirketlerinde çalışmak en yüksek gelire ve emeklilik koşullarına sahip olmayı garanti etmek anlamına gelirdi. "Onun şirketlerinde işe girebilmek için birinin ölmesini beklemen gerekir" diye dalga geçiyordu Farkas'ın madencilik işletmelerindeki iki bin işçiden biri olmak için başvurmuş ve uzun zamandır boş yere beklemekte olan Copiapó'lu taksi şoförü Mauricio. "Farkas'ın şirketleri büyük bir aile gibidir, herkes orada çalışmak ister."

Farkas Şili'de yaptığı hayır işleri nedeniyle de bir efsanedir. Sakatlar için bağış toplayan Teletón adlı kuruma milyon dolar bağış yapmıştır. Bir öğleden sonra üniversite öğrencileriyle dolu bir havuza uğrayarak en hızlı yüzücüye ödül vermeyi vaat etmiş ve sporun eğitimin önemli bir parçası olduğunu söyleyerek havuzun öte yanına ilk varan öğrenci Eduardo Hales'e şahsına ödenmek üzere bir milyon Şili pesosu (iki bin dolar) değerinde bir çek yazmıştır. Farkas'a hizmet eden garsonların sık sık binlerce dolarlık bahşişler aldığı bilinir.

Hammer'inden inen Farkas ışık saçan bukleleri, bembeyaz parlak dişleriyle, yanlış çöle ışınlanmış bir Las Vegas şarkıcısına benziyordu. Farkas bütün ailelere düz beyaz zarflar uzatmaya başlamıştı. Zarfların her birinin içinde yaklaşık on bin dolara karşılık gelen, beş milyon Şili pesosu değerinde çekler vardı.

Farkas, şirketinin kurtarma ekiplerine düzenli olarak taşıdığı sandviçi ve içeceği ima ederek, "İlk günden itibaren buradaki çalışmalara yardım ettik" diyordu. "Bu soğuk havada kullanılacak parkalar ve şapkalar getirdik. Katkılarımızın tamamı kamu önünde veya basına açıklanarak yapılmış değildir." Daha sonra Farkas her madenci için bir milyon dolar toplamayı hedefleyen bir kampanya başlattığını duyurmuştu; bütün işadamlarına ve yurttaşlara "ellerini ceplerine atmaları" için çağrıda bulunmuştu. Bu adamlar bir daha asla çalışmak zorunda kalmamalılardı. "Bu arkadaşlar oradan çıktıkları zaman... ekonomik kaygıları olsun istemiyorum" diyordu Farkas. "Ben burada onlara iş önermek için bulunmuyorum, onlara işten daha iyi bir şey sunmak için bulunuyorum; her aileye birer milyon dolar." Minnettar aileler aldıkları çekleri bu kampanyaya vermeye söz vermiş ve Farkas'ın çirkin çekişmelere yer bırakmamak amacıyla, gayet akıllıca davranarak, zaten çekleri madencilerin kendi adlarına yazmış olduğunu belirtmişlerdi.

Fisher ve Farkas madencilere yardım etmek için kendilerine özgü planlar üzerinde çalışırlarken San José Madeni'nin sahiplerinden Alejandro Bohn 23 Ağustos günü *Cooperativa* adlı bir Şili radyosuna verdiği röportajda şirketinin kazayla ilgili soruşturmalar konusunda "rahat" olduğunu açıklayınca yeni bir eleştiri fırtınasının başlamasına neden olmuştu.

"Böyle bir felaketi öngören hiçbir uyarı almadık. İşçiler bu tür olaylarla başa çıkmak için gerekli eğitimi görmüşler ve yeterli güvenlik ekipmanına da sahiptiler" demişti Bohn, şirketin mahsur kalan otuz üç madenciye ve diğer üç yüz çalışanına maaş ödemeyi durdurabileceğini de ima ederek. "İşletmenin çalışmaya devam etmesi için yetkililerle konuştuk. Maalesef şu anda, onlar da, bizim gibi işçilerimizi kurtarmaya odaklanmış durumdalar."

Herhangi bir şekilde madencilerden ve ailelerinden özür dilemeyi düşünüp düşünmediği sorulduğunda Bohn açık bir yanıt vermekten kaçınmıştı. "Dikkatli olmak gerekir. Önceden önlem almanın mümkün olup olmadığını anlamak için araştırmaların sonuçlanmasını beklemek gerekir." Bohn ayrıca yakında yapılacak bir oturumda Şili Kongresi tarafından kurulan bir araştırma komitesi önünde ifade vermeyi de reddetmişti.

Bu açıklamaları duyan Madencilik Bakanı Golborne, Bohn'a karşı hızlı bir karşı saldırı başlattı. "Bu açıklamaları inanılmaz buluyorum. Duydum ve hakikaten şaşırdım" diyen Golborne, daha sonra San José Madeni'nin sahiplerini havalandırma bacasına bir güvenlik merdiveni koymayı ihmal ettikleri için suçlamıştı. "Bütün bu trajediden kaçınmamız mümkün olabilirdi" diyordu Golborne, kazanın "madende güvenlik konusunda çok büyük ihmalin bulunduğunu gözler önüne serdiğini" de sözlerine ekleyerek.

Senatör Alberto Espina da Bohn'a ağır eleştiriler yöneltmiş ve San Esteban Primera S.A.'ya "kötü yönetimi, iş yasalarına uygun davranmadığı, dramatik durumlara neden olduğu ve son olarak 'maaşları ödeyecek paramız yok' diyerek olayla aralarına mesafe koyduğu" için suçlamıştı. "Bütün bunlar inanılır gibi değil" diyordu.

"Hiç olmazsa araştırma komitesinin önüne çıkabilir ve olanları açıklayabilirlerdi" diyordu maden sahiplerinin "sorumluluklarını kabul etmeyi sistematik olarak reddettiklerini" söyleyen Kongre temsilcisi Frank Sauerbaum. Sauerbaum ayrıca "Hükümetin profesyonel ve sürekli çabası sayesinde" madencilerin hâlâ hayatta olduklarını belirtiyor ve ekliyordu; "Eğer madene sahip olan şirket kurtarma operasyonunu yönetiyor olsaydı, bu hikâye tamamen başka türlü olurdu."

YİRMİNCİ GÜN: ÇARŞAMBA, 25 AĞUSTOS

Luis Urzúa şimdi haftalardır olmadığı kadar meşguldü. Yukarıda kurtarma operasyonunu yönetenler bütün mesajlarını vardiya amirine iletiyorlardı. Bu, Urzúa'nın epeyce zayıflamış otoritesini güçlendirmeyi amaçlayan ve özellikle uygulanan bir stratejiydi. Başkan Piñera, Urzúa'yı arayarak

adamların hayatta kalmayı nasıl başardıklarına ilişkin ilk elden bilgi almıştı. "Bu cehennemden kaçmak için nasıl uğraştık bilseniz... Çok korkunç bir gündü" diyordu Urzúa Başkan Piñera'ya ilk göçükten sonra kurtulmak için nasıl mücadele ettiklerini anlatırken. "Sanki bütün dağ üstümüze çökmüş gibiydi ve neler olduğunu bilmiyorduk." Urzúa daha sonra Piñera'ya dileklerini iletmişti: "Bir dağ denizinin altında, madenin içinde mahsur olan biz otuz üç madenci bütün Şili'nin hep birlikte bizi bu cehennemden çıkarmasını bekliyoruz."

Urzúa hükümet için bir video çekmeyi de kabul etmişti. Aşağıya bir kamera yollanacaktı ve adamlar kısa bir tur yaparak yaşama koşullarını, olağanüstü dünyalarını kaydedeceklerdi. Konuşma ilerledikçe, madenciler rahatlamış ve diyalog daha teklifsiz bir hal almıştı. Başkandan 18 Eylül günü yapılacak Şili'nin iki yüzüncü kuruluş yıldönümü kutlamaları dolayısıyla özel bir talepte bulundular: "Bir bardak şarap."

YİRMİ BİRİNCİ GÜN: PERŞEMBE, 26 AĞUSTOS

Madenciler uyumaya hazırlanırken hükümet tarafından yayınına izin verilen dokuz dakikalık bir video cuma akşamı, ülkede en çok televizyon izlenen saatlerde gösterime girmişti. Madencilerin yeraltı uygarlığına bir pencere açılıyor, işçiler ilk kez televizyonda görünüyordu. Görüntüler dünyayı boydan boya dolaşırken tepkiler inanılmazdı. Bütün dünya donup kalmıştı.

Sepúlveda güvenlik sığınağı olan küçücük kovuğa girerken Florencio Ávalos kamerayı tutuyordu. Kayaların oluşturduğu kaba ve düzensiz duvarlar görülüyordu. Paslanmış bir oksijen tankı. İçinde bir sürahi bulunan kırık bir leğen. Bir sırt çantasından daha büyük olmayan bir ecza dolabı ve raf ömürleri çoktan geçmiş ilaçlar.

Adamlar korkmuş, ürkmüş hayvanlar gibi birbirine sokulmuş, pek azı kameraya bakıyordu. Sepúlveda onları neşelendirmeye, grup ruhunu canlandırmaya çabalıyordu ama pek azı tepki veriyordu. Pablo Rojas konuşmaya çalışmış ama tıkanıp kalmıştı. Diğer adamlar eğimli zemine

yatmış, kameradan kaçınıyorlardı. Kalabalık sığınakta ağır bir bitkinlik hâkimdi, yorgun gözler boş boş bakıyordu. Savaş travması yaşamış askerlere ait eski siyah beyaz fotoğraflara benziyordu görüntüler.

Toz ve uzamış sakallar madencileri bir acı peleriniyle sarmalayıp gizliyordu. Kaburgaları sayılan Claudio Yañez'in ayakta duracak gücü zor bulduğu belliydi. Adamlar ağır bir travmaya uğramış yorgun bir gerilla müfrezesi gibiydi. Ölüm yahut ölüme ramak kaldığı duygusu görüntülere tedirgin edici bir boyut katıyordu.

Bir kısmının başında turuncu madenci kaskları, sadece birkaçının sırtında gömlek vardı. Ter vücutlarında derecikler oluşturarak akarken on beş metrekarelik güvenlik sığınağına doluşmuş madenciler perişan görünüyordu. Sepúlveda herkesi neşelendirmek için uğraşıyor, aralarından birinin yeni bir karyola ve yatak bulduğuna dair şakalar yapıyor, adamları sevgili ailelerine birkaç söz etmeleri için tatlı sözlerle kandırmaya çalışıyordu. Zamora bütün enerjisini toplayarak ailelere teşekkür ediyordu. "Bizim için nasıl mücadele ettiğinizi biliyoruz" dedikten sonra gözyaşlarını silmek için ara veriyordu. "Hep birlikte sizi alkışlıyoruz." Ardından kısa bir tezahürat geliyordu.

Videonun sonunda, gözle görülür bitkinliklerine rağmen çınlayan seslerle Şili ulusal marşını söylemeye başlıyorlardı. Madencilerin ilk görüntülerinden herkes çeşitli anlamlar çıkarabilirdi ama birlik olduklarından şüpheye düşülemezdi.

Video madencilerin gizli dünyasına yapılmış görsel bir turdu. Madencilerin çoğunluğu yatar durumda görüntülenmiş ve kamera önünde utangaç davranmış fakat Sepúlveda nüktedanlığı, güzel konuşması ve güçlü özgüveniyle hayatının en muhteşem gösterisini sahnelemişti. Teker teker bütün adamları ailelerine umutla seslenmeye teşvik etmişti. Görüntüler, bir yandan adamların hayatta kalmalarının pamuk ipliğine bağlı olduğunu şaşırtıcı bir şekilde özetliyor ama öte yandan da hâlâ hayatta olduklarını gururla ilan ediyordu.

Sepúlveda bu rolü şans eseri oynamış değildi; medyaya yönelik planlanmış bir stratejiydi bu. Piñera hükümeti Sepúlveda sunuculuk yapsın diye madencilerle anlaşma yapmıştı. "Madencilerden televizyona Florencio Ávalos'u de-

ğil, 'sanatçıyı' çıkartsınlar diye rica etmek zorunda kaldık" diyordu Sağlık Bakanı Dr. Mañalich. "Çok zor bir müzakereydi." Madencileri birer kahraman, devlet başkanının ilham verici ve girişimci ruhunu öne çıkaran birer andaç olarak dünya vitrinine çıkarmak istiyordu Piñera. Fakat bu medya stratejisi titiz ve dikkatli düzenlemeler yapılmasını da gerektiriyordu. Video dikkatle sansürlenmiş, adamların mantar enfeksiyonlarını gösteren kısımları güzelce kesilip çıkartılmıştı. Madencilerin hüngür hüngür ağlayan görüntüleri ise asla gösterilmemişti.

YİRMİ İKİNCİ GÜN: CUMA, 27 AĞUSTOS

Aşağıdan adamların yaşadığı benzersiz dünyayı ayrıntılarıyla anlatan, elle yazılmış bir mektup seli gelmeye başlamıştı. Psikologlar ve aileler bu minyatür toplum için yol, yordam ve kurallar belirlemeye başlayabilirlerdi artık. Madenciler on birer kişiden oluşan üç grubun nasıl çalıştığını, her grubun nasıl sekiz saatlik vardiyalar halinde görev yaptığını, yeraltında hayatta kalabilmek için sürüp giden mücadelelerini ayrıntılarıyla anlatmışlardı. "Üç grubumuz var, Refugio (Sığınak), Rampa ve 105 (deniz seviyesinden 105 metre yukarısı)" diye yazmıştı Omar Reygadas ailesine bir mektupta. "Ben *Refugio*'nun lideriyim" Her grubun, doğrudan Urzúa'ya rapor veren bir lideri, bir *capatazı* vardı.

Adamlar güçlerini kazanmaya başlayınca günlük bir program düzenlenmişti. Kurtarma görevlileri artık yiyecek ve su sıkıntısı sona ermişken ve yukarıdan dayatılmış sıkı bir program yokken adamların bütün gün yan gelip yatmasından ve "boş duran şeytana uyar" ilkesinin tipik bir örneği olarak topluluk dayanışmasının çözülmesinden korkuyordu. *Catapaz*'ın liderliğindeki her gruba günlük görevler verilmişti. Sabah vardiyası için gün saat yedi buçukta uyanmakla başlıyor, sekiz buçukta kahvaltı ediliyor ve bir kısmı yukarıdaki mühendisler tarafından istenen, bir kısmı ise sağduyunun gereği olan gündelik işler yapılıyordu.

Şilili ve NASA (ABD Ulusal Havacılık ve Uzay İdaresi) çalışanı profesyoneller madencilerin yaşadıkları on yedi günlük deneyimi gündelik işlerin bir uzantısına dönüştürecek

kurallar ve görevler haline zaten getirmiş olduklarını görerek şaşırmışlardı. Madende çalışırken üstlendikleri görevleri bir yana bırakmak yerine, mekanik ve elektrik konusundaki becerilerini hayatta kalmaları konusunda büyük önemi olan icatlar yapmak üzere seferber etmişlerdi. Gündelik işlere devam etmek, kendilerini çaresiz hissetmelerine engel olmuştu. "Bizim hedefimiz onlara yardım etmek, hasta muamelesi etmek değil" diyordu Dr. Llarena.

Enerjilerini toplamaya başlayan madenciler zayıf duvarları güçlendirmeye, molozları temizlemeye ve uyudukları yere sızan akıntıların yönünü değiştirmeye başlamışlardı. Yeryüzüyle bağlantılarını sağlayan *Paloma* borusu suyla kayganlaştırıldığından dünyalarına sürekli vıcık vıcık bir çamur akıyordu. Yolladıkları mektuplar, madenin içindeki yüzde doksan beş nemin ve otuz dört derece sıcaklığın kalıcı hatıraları olan ter damlaları ve kahverengi çamur kabartılarıyla lekelenmiş oluyordu. Fakat artık şampuan, sabun, diş macunu ve havlular geliyordu; birkaç gün öncesiyle kıyaslandığında beş yıldızlık bir lükstü bu.

Yaşama ve uyuma alanlarının çevresine güvenlik amacıyla devriyeler koymuşlar, adı kötüye çıkmış San José Madeni'nin yeniden göçebileceğine ve onları daha da sınırlı bir alana hapsedebileceğine ilişkin işaretleri aralıksız gözlüyorlardı. Herhangi bir noktadan küçük bir kaya akışının başlayıp sonra bir heyelana dönüşerek büyük çaplı bir göçüğe neden olabileceğinden korkuyorlardı. Her gün *acunando* yapmak, yani uzun saplı çapaları kullanarak madenin tavanında sallanan kayaları temizlemek için saatler harcıyorlardı.

"Kayalar ciddi şekilde hareket eder etmez, fareler gibi kaçışacak ve sığınacak yer arayacaklardır" diyordu AHCS'nin kurtarma operasyonunda çalışan yöneticilerinden Alejandro Pino. "Bunlar deneyimli madenciler. İlk hareketi görür görmez, nereye saklanacaklarını gayet iyi bilirler."

Paloma her kırk dakikada bir geliyordu ve madenciler için onu boşaltmak daimi bir iş haline gelmişti. Altı madenci *palomero* olarak atanmıştı: Bu, Şili dilinde güvercin yakalayıcı anlamına gelen bir sözcüktü. *Palomerolar* üç metre boyundaki metal boruyu almak, kapağını açmak, içindekileri boşaltmak ve sonra mektupları borunun içine yerleşti-

rerek torpidoya benzeyen bu nesnenin gözden yitişini seyretmekle görevliydiler.

"Onlara çok az zaman veriyoruz. *Paloma* operasyonunu doksan saniyede tamamlamak zorundalar" diyordu Dr. Mañalich. "Aslında *Paloma* aşağıda on dakika da kalabilir ama onlara iki dakikadan az zaman veriyoruz ki gündelik işlerini yapabilsinler... Dün bize dediler ki, 'Hayatımız boyunca böyle çok çalışmak zorunda kalmamıştık.' Bu çok iyi bir işaret. Hiç durmamaları lazım. Gün boyunca en azından sekiz saat çalışmaları gerek."

Nöbet sırası kendilerinde olmadığı zaman bile ya sevgi dolu bir mektup almak yahut sırf gelecek alet edevata, malzemeye ve paketlere duydukları merak yüzünden *Paloma* istasyonunda bekliyorlardı. Gittikçe daha yeterli hale gelen taşıma sistemi sayesinde iletişimin üzerinden henüz daha dört gün geçtiği halde madenciler bir projektöre, kasklarına takacak yeni fenerlere ve sığınakta yedeklenecek temiz suya sahip olmuşlardı. Kurtarma görevlileri on dört gün yetecek miktarda yiyecek depolamaya teşvik ediyordu onları. "Koşullara uygun şekilde malzeme yedeklemeye başlıyorlar" diyordu ACHS'dan Pino.

Yiyecek yollanması ve yemek yemek günün bir kısmını kapsıyordu. Öğle yemeğinin yollanmasına öğle vakti başlanıyordu, bütün yiyeceklerin aşağıya ulaşması tam bir buçuk saat sürüyordu. "Öğlen yemeğini yedikten sonra genel bir toplantı yapıyorlar ve toplantıya dua ederek başlıyorlar" diyordu Dr. Díaz.

José Henríquez, her zaman olduğu gibi günlük duaya rehberlik ediyordu. "Don José" İsa ve günlük vaazları için yaşıyordu. Küçük bir dua grubuyla başlayan şey artık dört başı mamur bir Evanjelikleştirme faaliyetine dönüşmüştü. Madencilerin yirmisi, bazen daha fazlası, düzenli olarak ayinlere katılıyordu. Henríquez bundan böyle grubun resmi kameramanı olan Florencio Ávalos'un vaazlarını kaydedeceğine de güvenebilirdi.

Pedro Cortés ve Carlos Bugueño ses teknisyeni olarak atanmış ve öğleden sonraları düzenli yapılan telefon konuşmalarıyla konferans görüşmelerinden sorumlu kılınmıştı.

On dokuz yaşındaki Jimmy Sánchez "çevre asistanı" olmuştu ve Samuel Ávalos ile birlikte bilgisayarlı el cihazları ile mağaraları dolaşarak oksijen ve karbondioksit seviyelerini belirliyor, ortam sıcaklığını ölçüyordu. Sánchez ve Ávalos her gün yaptıkları ölçümleri Dräger X-am 5000 cihazından alarak yazıp yukarıdaki sağlık ekibine yolluyorlardı.

Artık yiyecek konusunu ve uyuyacak yerler dâhil temel ihtiyaçlarını halletmişlerdi; sıra bürokratik ve kültürel mevkileri doldurmaya gelmişti. Şimdi bütün dünyaca tanınan ilk notun yazarı José Ojeda "resmi" sekreter olmuştu. Victor Segovia grubun vakanüvisi olmaya, sürekli olarak kendi durumlarını ve gündelik olayları defterine kaydetmeye devam ediyordu.

Kurtarma operasyonunu yönetenler ilk temasın üzerinden geçen birkaç gün içinde, Yonni Barrios'u on yedi gün boyunca zaten gönüllü olarak üstlenmiş olduğu göreve getirmiş ve grubun doktorluğuna atamıştı. O da derhal "Doktor Yardımcısı" unvanı verdiği Daniel Herrera'yı kendisine yardımcı yapmıştı.

Grubun hayatta kalması için görevlendirilen kişiler arasında Barrios belki de en önemlisiydi. Bütün grubu difteri, tetanos ve zatürreeye karşı aşılamış, madencilerin sağlık sorunlarının ön sıralarında yer alan mantar enfeksiyonlarını ve çürük dişleri tedavi etmeye çalışarak, daha önce benzeri görülmemiş bir "telefon marifetiyle doktorluk yapma" deneyinin ortasında bulmuştu kendisini.

Günlük kontrollerinin dışında, her gün öğleden sonra, tıbbi ekipten talimat aldığı bir saatlik bir telekonferans görüşmesi yapıyordu Barrios.

"Yonni, beni duyabiliyor musun?" diye bağırmıştı Dr. Mañalich, yedi yüz metrelik bir kablonun ucuna bağlı bir telefonla yapılan bir telekonferans görüşmesi sırasında. "Yonni, daha önce hiç diş çektin mi?"

Çok aşağılardan, Barrio'nun sesinin cızırtıları ulaşmıştı en tepeye. "Evet... kendi dişimi çekmiştim."

Doktorlar madencinin yaşam koşulları karşısında dehşete düşerek hayretle birbirlerine bakmışlardı. Dr. Mañalich, "Eğer senden bir diş çekmeni istesek ve sana sterilize malzeme göndersek, yapabilir miydin?" diye sormuştu, iltihap-

lı bir azı dişinin en iyi nasıl çekileceğini gösteren video kayıtları da göndermeye söz vererek. "Unutma, Yonni; dişlerini fırçalamaya devam etmezlerse, yakında bütün dişlerini çekeceğini söyle onlara" diyerek dostça bir uyarıda bulunmuştu Dr. Mañalich.

Barrios'un bir önemli görevi daha vardı. "Adamları ölçmemiz gerekiyordu. Açmakta olduğumuz sondaj kuyusuna sığıp sığmayacaklarını anlamak için adamların gövdelerinin çeper ölçülerine ihtiyacımız vardı" diyordu, beslenme konusunda ileri araştırmalar yapmış bir cerrah olan Dr. Devis Castro.

Barrios yüzeyde devam eden çok daha karmaşık bir sorunla daha karşı karşıyaydı; onun için kamu önünde birbirleriyle kavga ederek medyanın ilgisini üzerine toplayan karısı ve sevgilisiyle arasındaki mesafesini korumaya çalışıyordu. Yerin altında ise arkadaşları Barrios'la bu olay nedeniyle kafa bulmaktan vazgeçmiyorlardı. Yeraltındaki dünyalarında şakalaşmalar ve mizah hiç eksik olmuyordu. Hiçbir şey kutsal değildi. Barrios'un düştüğü bu açmaza saygılı davranmak yerine art niyet taşımaksızın ona takılıp dalga geçiyor, işin suyunu çıkartarak eğleniyorlardı.

YİRMİ DÖRDÜNCÜ GÜN: PAZAR, 29 AĞUSTOS

Pedro Gallo'nun artık madencilerle kurulan iletişimin ana kanalı haline gelen iptidai telefonu marifetiyle kurulan ilk temastan altı gün sonra aşağıdan gelen talepler iyice artmıştı. Madenciler aileleriyle konuşmak istiyor, buna ihtiyaç duyuyor ve bunun için yalvarıyorlardı. Sonunda çok kısa telefon görüşmeleri yapılması için bir program düzenlendi: Psikolog Iturra'nın tavsiyelerine uygun olarak her ailenin konuşmak için altmış saniyesi olacaktı.

Madenciler infial halindeydiler; Başkan Piñera ve Bakan Golborne ile birer saatten fazla konuştuktan sonra şimdiye kadar yaptıkları en önemli görüşme için hepsine birden yalnızca otuz üç dakika mı veriliyordu? Bu nedenle konuşmalar başladığında bir dizi yeni sorun da ortaya çıktı.

"Telefonda konuşuyordum ve Itturra, 'Kes, kes, kes' diyordu. Ben neden bahsettiğini anlamadım. Bir dakika bile

olmamıştı ki. Sonra Iturra dedi ki, 'Kes, yoksa ben bağlantıyı keseceğim.' Ne aşağılık bir herif diye düşündüm, bu yaptığı herifin düşünce tarzına ilişkin bir fikir vermişti bana" diyen Samuel Ávalos, Iturra'yı madencileri aşırı sahiplenmekle ve katı kuralcı olmakla suçluyordu. "Gruba kendi kurallarını dayatmak istedi. Bunu asla kabul etmezdik... Biz bir gruptuk, ne olursa olsun bir aileydik."

Başlangıçta madenciler Iturra ve diğer doktorların kendilerini soru yağmuruna tuttukları ikişer saatlik günlük görüşmeler yapmayı kabul etmişlerdi. Bu, grubun ve grup üyesi bireylerin psikolojik profillerinin çıkarılması amacıyla bulunulan bir yoldu. Ancak madenciler kilo almaya ve güçlerini kazanmaya başladıkça bu günlük seanslara duydukları tepki de artıyordu. "Hasta olmadıklarını, doktorlar ve psikologlarla konuşmak istemediklerini söylüyorlar" diyordu Dr. Díaz.

Yeni iletişim olanakları aynı zamanda adamlar arasında ihtilaf ve çatışma tohumları ekmeye başlamıştı. Yeryüzündeki aileler arasında olan husumetin aşağıdaki madencilere yazılan mektuplara ve yapılan telefon görüşmelerine sirayet etme tehlikesi vardı. Madencilerin zihinsel gerilime daha ne kadar dayanabileceklerini kimse bilemiyordu; bir madencinin aklını kaybetmesi halinde bu, bütün gruba sirayet edebilirdi. Kurtarma görevlileri madencilerin panik atak yaşamasından, şiddete başvurmasından, sağduyu ve düzenin ortadan kalkacağı koşulların doğmasından endişe ediyordu.

Her iki yönde her gün düzinelerce mektup akarken Iturra'nın yönetimindeki psikolojik ekip de sıkı bir politika yürütüyordu. Madencilerden gelen bütün mektuplar ailelere verilmeden önce okunuyordu. Aynı şekilde, madencilere gönderilmiş olan bütün mektuplar da günlerini sıkıca katlanmış el yazısı mektupları okuyarak geçiren bir psikologlar ekibi tarafından okunuyordu.

Uzun süredir NASA'da çalışan bir danışman olan Nick Kanas bu sansürcülüğü ve *Big Brother* mantığını eleştiriyordu. "Ben olsam hiçbir şeyi denetlemezdim... Böyle yaparak güvensizlik oluşmasının temellerini atarsınız. Bunun ardından madenciler, 'Bizden başka neler saklıyorlar acaba?' diye sormaya başlayacaktır. Kendilerine her şeyin anlatılmadığını anlayacak ve nedenini merak edeceklerdir."

Bu koşullarda gerilim hızla yükseliyordu. José Ojeda mektupların hükümet yetkililerinin açıklamaya çalıştığı gibi kaybolduğuna yahut geciktiğine inanmıyordu. "Burası bir hapishane gibi, her şeyi sansürlüyorlar" diye yazıyordu. "Yukarıyla iletişim kurmadan önce durumumuz daha iyiydi." Bu satırları yazdığı mektup ailesine asla gösterilmemiş ve psikologlar tarafından bir kenara ayrılmıştı.

"Mektuplara bazen başka sözcükler ekliyor yahut yeniden yazıyorlardı" diyordu madenci Carlos Barrios. "Ben büyükannemin el yazısını tanırım." Barrios greve gitmekten söz etmeye başlamıştı. Madenciler, yukarıdaki görünmez komutanlara karşı birleşik bir cephe oluşturacaklardı. Psikolog Iturra'nın patronluk taslayan tutumunun bir sansür göstergesi olduğunu belirten Barrios hepsinin şikâyetini yansıtıyordu: "Bizim cahil olduğumuzu sandılar" diyordu,"bizi asla anlamadılar."

San José Madeni Kuzey Şili'deki Atacama Çölü'ndedir. Aşağıda madeni gösteren tabela göçükten sonra konmuş.

Yol kenarında bir sunak

San José Madeni

San José Madeni girişi

Copiapó

Otuz üç madencinin yaşları on dokuzdan altmış dörde kadar değişiyordu. On dokuz yaşındaki Jimmy Sánchez ile altmış dört yaşındaki Mario Gómez madenin dibinde aynı kaderi paylaştılar.

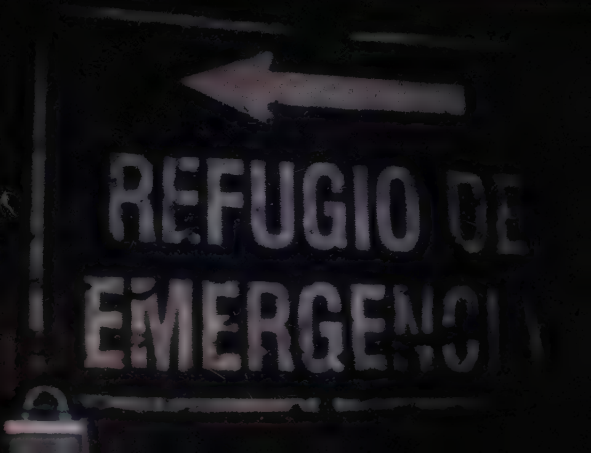

Yandaki tabela madencilerin sığınarak kurtuldukları yeri işaret ediyor.

CARLOS BUGUENO
CARLOS MAMANI
CLAUDIO ACUNA
CLAUDIO YANEZ
ESTEBAN ROJAS
FLORENCIO AVALOS
FRANKLIN LOBOS
JORGE GALLEGUILLOS
JUAN ILLANES
JYMMI SANCHEZ
LUIS URZUA
MARIO GOMEZ
PABLO ROJAS
PEDRO CORTEZ
RAUL BUSTOS
RENAN AVALOS
VICTOR SEGOVIA
VICTOR ZAMORA
YONNI BARRIOS

Sol Üst: Madenin yöneticilerinden Pedro Simonovic ailelere son haberleri veriyor.

Sağ Üst: Madencilik Bakanı Laurence Golborne ailelerle samimi ve sıcak ilişkiler kurdu.

Sağ: Kayalık ve çorak bir arazi olan maden sahasında kamp kuran ailelere yerel otoriteler yiyecek ve barınak sağladı.

Sağ: Kurtarma operasyonunun çok zor olacağı bildirilince aileler acıya boğuldu.

Üst Sol: İlk aşamada madenin ağzından bir giriş yeri arandı. Ancak mümkün değildi. Bir tünel açmak da olanaksızdı. Kurtarma çalışmalarına gelen işçiler çaresiz bir şekilde beklemeye başladılar.

Üst Sağ: Bir süre sonra sondaj makineleri köstebekler gibi maden sahasını delmeye başladılar.

Alt: 10 Ağustos'ta madencilerin yakınlarından oluşan yüzlerce kişi sevdiklerinin kurtuluşu için bir dini ayin düzenlediler.

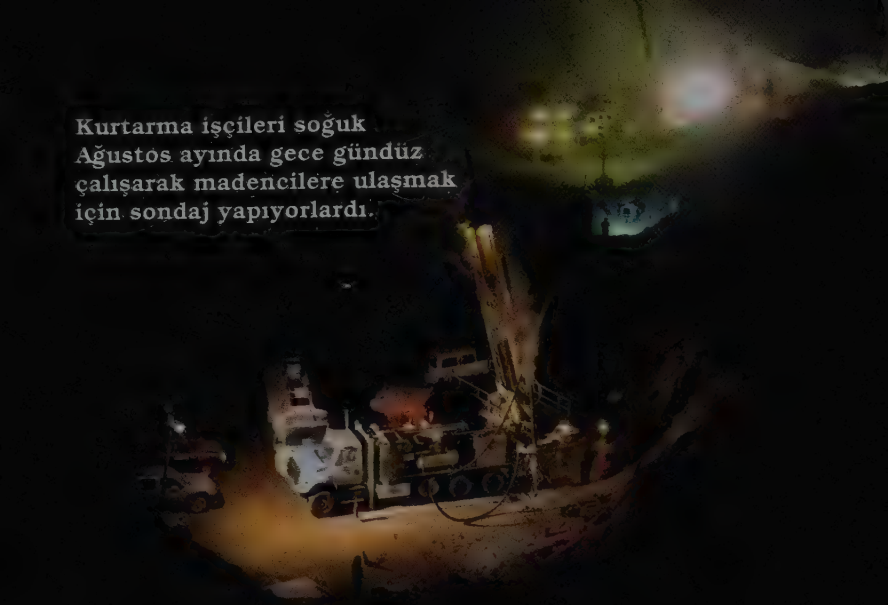

Kurtarma işçileri soğuk Ağustos ayında gece gündüz çalışarak madencilere ulaşmak için sondaj yapıyorlardı.

Gece yaktıkları mumlarla bekleyen aileler sondajlardan umutlarını hiç kesmediklerini gösteriyorlardı.

On yedi gün hiç haber almadıktan sonra aileler sevinçle kucaklaştılar (Yanda). Şili Devlet Başkanı Sebastian Piñera yerin yedi yüz metre altından gelen yazılı mesajı açıkladı: "Hepimiz sığınakta iyiyiz, 33'ler."

Artık mahsur kalan madencilere ulaşılmış ve aşağıya döşenen kablolarla video çekimleri başlamıştır.

Üst: Aileler büyük ekranda aşağıdan gelen videoyu izliyorlar.

Sağ Üst: Kendilerine ulaşılan madenciler sevinçli ve umutlu bir şekilde kurtarılmayı bekliyorlar.

Sağ Alt: Aşağıdaki madencilerle yukarıdaki aileleri arasında video konferans sistemiyle görüşme yapılabiliyordu.

33 madenciden biri olan Mario Gómez'in torunları dedelerini beklerken oynuyorlar.

San José Madeni'nde kapana kısılan işçilerin kurtuluş operasyonunu dünyanın her yerinden iki bin kadar gazeteci izliyordu.

Sol Üst: Yazarımız Jonathan Franklin yeraltındaki madencilere yiyecek ve ilaç gönderilmesini izliyor.

Sağ Üst: Bakan Golborne, küçük tüpler (orta sağ) aracılığıyla mesaj göndererek madencilerin dayanma gücünü arttırmaya çalışıyordu. Yukarıdaki aileler de yerin yedi yüz metre altına mektup yazabiliyorlardı (orta sağ).

Sağ Alt: Umut Kampı'ndaki aileler 33 madenci için otuz üç mum yakarak bekliyorlardı.

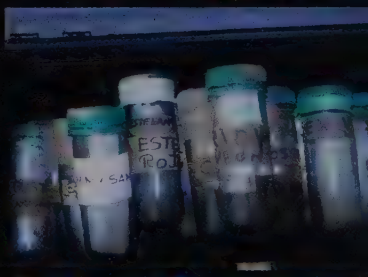

Sol Üst: Psikolog Alberto Iturra 33 madencinin birlik içinde hareket etmesini sağlamak zorundaydı.

Sağ Üst: Kurtarma operasyonunun genel sorumlusu André Sougarret basına her gün bilgi veriyordu.

Sağ: Yazarımız Jonathan Franklin Şili Devlet Başkanı Piñera ile sohbet ediyor.

Alt: Sabah sisi medya kampını bir gölgeler ve sırlar dünyasına çevirmiş.

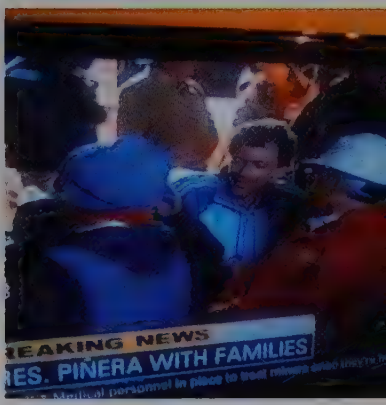

Üst Sol: Strata 950 sondaj makinesi ilk ayın sonunda delmeye başlamıştı. Ama hükümet de bir yandan başka seçenekleri de araştırıyordu.

Üst Sağ: Bir kamyon konvoyu C planı için yeni sondaj makineleri getiriyor.

Orta Sol: Yüzlerce metre kaya bu aletlerle deliniyordu.

Orta Sağ: Sondaj uzmanı Jeff Hart madencileri bulduğu ilk tüneli kazarken yazar Franklin de kendisini izliyor.

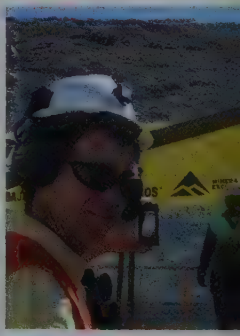

Üst: Sondaj uzmanı Jeff Hart madencileri bulmasını kutluyor.

Sol: Ekim ayı başında Şili Hükümeti üç ayrı sondajla kurtarma operasyonunu sonuçlandırmaya çalışıyordu.

Üst Sol: Kurtarma çalışmaları Şili güvenilk kuvvetlerinin önemleri altında yürütülüyordu.

Üst Sağ: Bakan Golborne Devlet Başkanı Piñera ve André Sougarret'e kurtarma operasyonu ile ilgili bilgi veriyor.

Sağ: Kapsül yukarı çıkarken sondaj deliğinin görünüşü.

Alt Sol: Anka Kuşu ilk madenciyi getiriyor.

Alt Sağ: Dr. Romagnoli acaba Anka Kuşu'na sığar mı?

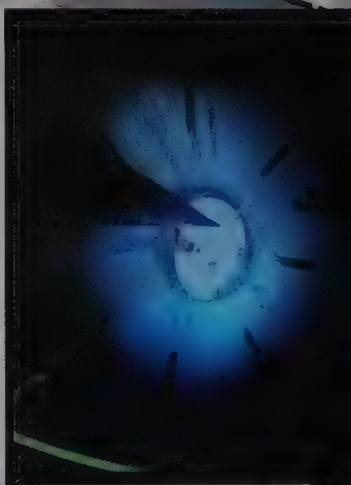

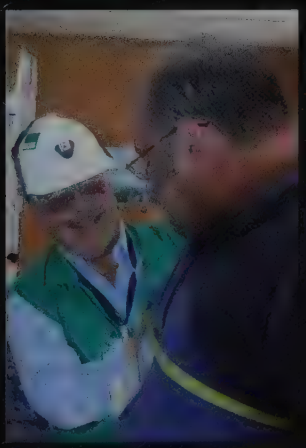

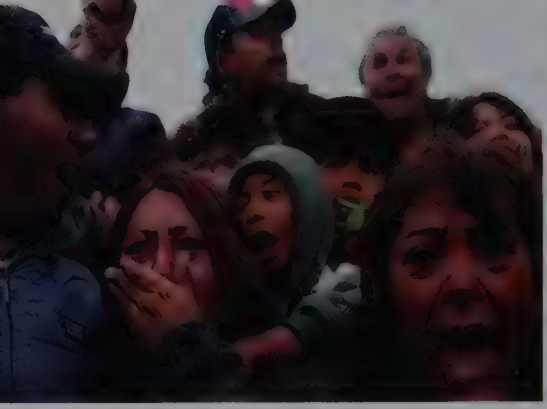

Üst: Maria Gómez ve Darío Segovia'nın yakınları kurtarma operasyonunun bitişini kutluyorlar.

Sol: Haftalardır gerilen aileler artık duygularını serbest bırakıyorlar.

Sol: Umut Kampı'nda aileler hep el eleydi.

Üst Sağ: Kurtulan madenciler coşkuyla karşılanıyor.

Orta Sağ: En yaşlı madenci Maria Gómez elli bir yıldır madenlerde çalışıyordu.

Alt Sağ: Eski bir futbolcu olan Franklin Lobos kızı Carolina ile kucaklaşıyor.

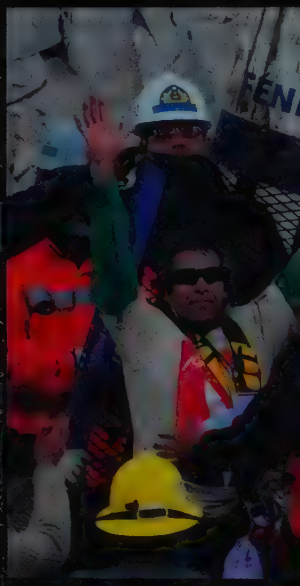

Sol: Mario Speúlveda Anka Kuşu'ndan çıkar çıkmaz dans etmeye başladı.

Alt: Richard Villaroel hastaneye götürülürken gazetecilere gülümsüyor.

Üst: Aşağıda rahiplik yapan José Henriquez yukarıya çıkışını kutluyor.

Sağ: Son çıkan madenci, vardiya amiri Luis Urzúa Başkan Piñera ile birlikte kurtuluşunu kutluyor.

Alt: Madenciler hastanede Başkan Piñera ile şakalaşıyorlar.

Son madenci Luis Urzúa'nı
çıkışıyla başlayan coşkulu
kutlama.

Sol: Mario Sepúlveda
özgürlüğünün ilk gününde
denize giriyor.

SEKİZ

MARATON

YİRMİ ALTINCI GÜN: SALI, 31 AĞUSTOS

Gri bir kamyonet, kameraman ve fotoğrafçı kalabalığını yararak Umut Kampı'na doğru ilerlerken, mahsur madenci aileleri de yolun kenarına dizilmiş tezahürat yapıyorlardı. NASA'dan gelen altı uzman merakla aracın penceresinden dışarıya bakıyordu. Yüzlerce gazeteci fotoğraflarını çekmek için itişip kakışırken onlarca kadının da kendilerine İspanyolca tezahürat yapması, ABD'nin görece steril ve disiplinli uzay programının bürokrasisi içinde eğitim görmüş bu uzmanları için başka bir gezegene inmeye eşdeğer bir deneyimdi.

Madencilerin on yedi gün boyunca yerin altında hayatta kalmış olmaları da, Şili'nin madencilere ulaşmayı sağlayan sondajı yapmakta ve gereken madencilik ekipmanını sevk ve idare etmekte gösterdiği beceri de dünyayı hayretler içinde bırakmıştı. Fakat şimdi yiyecek ve ilaç temin edilmeye başlandıktan sonra yepyeni bir sorun baş göstermişti: Madencilerin psikolojik sağlığını korumak. Her düzeyden çok sayıda kurtarma operasyonu yöneticisi insan psikolojisinin keşfedilmemiş bölgelerinde bata çıka yol alıyordu. Başkan Piñera, yardımcılarını kazanın benzersiz nitelikleriyle başa çıkmak için gerekli tecrübeye sahip uzman danışmanlar bulmakla görevlendirmişti. Başkana iki tavsiye

ile geri döneceklerdi; astronotlar ve denizaltı mürettebatıyla çalışan uzmanlar kendilerine yardımcı olabilirdi.

Şili'nin uzay programı tek bir kişiyle sınırlıydı; Şili Hava Kuvvetleri'nden Klaus von Storch. Von Storch, en sonunda pes edip vazgeçinceye kadar, NASA'nın yedek astronot listesinde on yılı aşkın bir süre beklemiş iflah olmaz bir iyimserdi. Atacama Çölü, Şili'yi dünya astronomisinin ön sıralarına yerleştirmesine rağmen insanlı uzay uçuşları ülkenin mali gerçekliklerinden ışık yılı kadar uzaktı. Şili'de başvurulacak yerel merci bulunmadığından Washington'daki Şili Büyükelçiliği NASA yetkilileriyle temas kurmuş, onlar da on yıllardır kapalı ve stresli ortamlardaki insan davranışlarına ilişkin araştırmaların sonuçlarını paylaşmaktan sevinç duyacaklarını söylemişlerdi. Umut Kampı'na gelen ekipte uzayın derinliklerine yapılan Appollo uçuşlarından Antarktika'nın dondurucu soğuğuna kadar, aşırı koşullarda yaşama konusunda geniş deneyime sahip Psikolog Dr. Al Holland da yer alıyordu.

NASA uzmanları, psikologlar, beslenme uzmanları, maden mühendisleri ve kapalı ortamlarda adamlarını nasıl idare ettiğine ilişkin deneyimlerini paylaşmak üzere getirilen Şili denizaltı filosu komutanlarından Renato Navarro'dan oluşan yeni bir ekip çalışmaya başladı. "Denizaltının dışında su var, madencilerin bulunduğu yerin üzerinde ise yedi yüz metre kalınlığında bir kaya kütlesi" diyordu Navarro. "Her iki ortamdaki hapsolmuşluk duygusu aynı."

Otuz üç madencinin yaşama koşulları gerek akıl sağlığına ilişkin, gerekse de çeşitli alanlarda lojistik olarak öyle çok sorun çıkarıyordu ki destek personelinin sayısı üç yüz profesyonele ulaşmıştı. Aralarında bir fizik profesörü, bir haritacı ve çığdan kurtulmuş birinin yanı sıra madencilere gönderilecek yemekleri hazırlamak üzere getirilmiş olan aşçı Edmundo Ramírez de bulunuyordu. NASA'dan gelen kodamanlar yabancı uzman akışının sonuncularıydı. Mahsur kalan madenci başına on profesyonel düşüyordu ama buna rağmen birçok soruya cevap bulunamıyordu.

San José maden sahasındaki bir çadırda konuşurken, "Bu, eşi benzeri görülmemiş bir durum ve girişim" diyordu NASA'da çalışan psikolog Michael Duncan. "Benim bilgilerime göre, daha önce bu kadar çok sayıda insan, yerin bu

kadar derininde hiçbir zaman gömülü kalmadı. Göçükten bu kadar zaman sonra ve sağ salim bulunmuş olmaları olağanüstü bir şey."

NASA görevlileri Şilililerin yaptıklarına methiyeler düzüyor; ilave D vitamini verilmesi, vücudun gece ve gündüze tepkisini uyarmaya yarayacak daha iyi yapay ışıklandırma sağlanması gibi ufak tefek değişiklikler öneriyorlardı. NASA ekibi ayrıca kâğıt oynamak, kitap okumak ve film seyretmek gibi günlük faaliyetlerin monotonluğundan kaçınmanın büyük önemi olduğunun altını çiziyordu. Kendilerine son olarak verilen beş saatlik brifingin ayrıntılarını açıklamayı reddediyorlardı ama NASA mensuplarıyla birlikte bu toplantıya katılanlar ABD'li yetkililerin madenciler arasında katı -neredeyse kurumsal- bir hiyerarşi örgütlemenin önemi üzerinde durduklarını söylüyordu. Oylama ve grup kararı alma on yedi gün boyunca işe yaramıştı fakat şimdi NASA'ya göre daha farklı aşamaları olan bir yarışa hazırlanmak zorundaydı adamlar, NASA'nın kullandığı terimle bir "maratona."

NASA yetkilileri kurtarma operasyonu yöneticilerini bir isyana hazır olmaları konusunda da uyarmıştı. "Skylab uçuşlarından biri esnasında astronotların komutanlarıyla bir tartışma yaşadıklarını ve bu duruma çok kızarak iletişimi kestiklerini söylediler" diye anlatıyordu Dr. Jorge Diaz. "Astronotlar bir gün boyunca dünyanın çevresinde dönüp durmuş ve kimseyle konuşmamışlar."

Madencilere ve ailelerine verilen ruh sağlığı hizmetlerine ilişkin bir rapor hazırlamak üzere Şili İçişleri Bakanlığı tarafından görevlendirilen psikiyatrist Dr. Figueroa da aynı kanıdaydı: "Bulunmalarının yarattığı taşkın sevincin ardından gösterecekleri olağan psikolojik tepki, yorgunluk ve bitkinliğin etkisiyle çöküntü yaşamak olacaktır. Bu olaydan dolayı uzun vadeli psikolojik hasar görebilecek yüzde on beş dolayında madenci var. Hükümet bunu önlemek için her türlü desteği vermeye son derece kararlı. En önemlisi, madencilerin haber gönderebilecekleri kuralların ve periyodun saptanması ve ayrıca iletişim kanallarının açık tutulmasıdır."

Mektupların hem madencilere hem de ailelere büyük psikolojik destek olduğu zaten kanıtlanmıştı. Nitekim ka-

lem kâğıt adamların ilk talep ettikleri malzemeler arasında yer almıştı. Telefon bağlantısı kurulmuştu, şimdi bunu bir de video konferans sisteminin kurulması izleyecekti. Fakat serbest görüşmeler yapmak aynı zamanda denetimi yitirmek anlamına da geliyordu. Ya eşlerden biri kocasına boşanmak istediğini söyleyecek olursa ne olacaktı? Bu, evin giderlerini tartışmak veya mali durum yüzünden kavga etmek için uygun bir zaman mıydı?

YİRMİ YEDİNCİ GÜN: ÇARŞAMBA, 1 EYLÜL

Uzaktan bakıldığında San José Madeni'ndeki kurtarma sahası çılgın bir inşaat alanına benziyordu. Koca koca vinçler günün yirmi dört saati, bir geminin yelken direği boyundaki metal boruları oradan oraya taşıyarak, çın çın sesler çıkarıyordu. Çimento kamyonları, buldozerler, kazıcı ve yükleyiciler, emekleyen böceklere benzeyen robot madencilik makineleri dağın yamacında kol geziyordu. Park yeri, sondaj matkaplarından kömür dolu yirmi sekiz palete kadar çeşitli ikmal malzemesiyle doluydu. Bir petrol variline doldurulup yakılan odun kömürleri yamaçta nöbet tutan yirmi civarındaki polis memuruna ısı ve ışık sağlıyordu.

Elleri kirli, yüzleri gülümsemekte yavaş, kask takmış adamlardan oluşan ekipler dört haftadan beri yüzlerce kurtarma görevlisini buraya çeken zorlu görevin kanıtıydı. Yemekhane çadırında Brezilya, Güney Afrika, ABD ve Kanada'dan gelerek buradaki gerçekten iyi eğitimli Şilililere katılmış insanlar vardı. Kurtarma operasyonuna katkıda bulunmak amacıyla Atacama Çölü'ne gelmek için çocuklarının doğum günlerini kaçırmayı veya ailelerinden uzak kalmayı göze almışlardı. Hiç tanımadıkları ve belki hiçbir zaman da tanışmayacakları adamların hayatını kurtarmak için gönüllü olarak yirmi dört saatlik vardiyalarda çalışıyorlardı.

Dört çeker kamyonetler yiyeceklerle, makinelerle ve bağışlanmış diğer malzemelerle yüklü olarak geliyordu. "Biz ailelere ve çocuklara destek olmak için buradayız. Dört beş günde bir buradakilere sütle yoğurt getiriyoruz" diyordu

Soprole gıda şirketinin dağıtım amiri Adolfo Duran yoğurt kartonu yığınlarını ve süt kasalarını göstererek. "Kardeşlik duygusu bu yıl çok güçlendi; ilkin depremi yaşadık, şimdi de bu. Şahsen, halkımın bu yıl çok daha güçlü olduğunu hissediyorum."

Dağın aşağı kesimlerinde, polis kontrol noktasının altında patlayan aile kavgaları medya sirkinin bir parçası haline geliyordu. Güvenlik hatlarının gerisine hapsedilmiş yüzlerce muhabirin birbirleriyle röportaj yapmak veya tahmin yürütmek dışında yapacak pek az işleri vardı. Bu nedenle başka şeylerin peşine düşmüşlerdi. Evli madencilerin kaçının sevgilisi vardı? Mahsur kalanlar eşcinsel ilişkide bulunuyor muydu? Operasyon sahiden Piñera hükümetinin söylediği kadar sorunsuz ilerliyor muydu?

Sürekli gelen destek ve yardımlara karşın Umut Kampı bir sevgi yuvası olmaktan uzaktı. Aile kavgaları çıkıyor ve tartışmalarda gözyaşları dökülüyordu. "Yonni madenden çıkmak istemiyor"' diye dalga geçiyordu Umut Kampı'nda görev yapan bir doktor, madenci Yonni Barrios'un kendisini ikinci kez kapana kıstırarak sürüp giden aşk üçgenini çözümlemeye çalışmasını anlatırken. Barrios'un uzun zamandır evli olduğu kadınla uzatmalı sevgilisi arasındaki meydan savaşı devam ediyordu. Birbiri ardından, bütün ailelerde aynı hikâye tekrarlanıyordu: Uzun zamandır kayıp kızlar ve oğullar kendilerine hiç babalık etmemiş babalarını görmek için çıkıp gelmişlerdi; kalbin uzun süredir kopuk olan akrabalık ilişkilerine bile açık olduğunun acı verici ve dokunaklı bir göstergesiydi olanlar.

Yerel hükümet görevlileri Umut Kampı'nın büyümeye devam edeceğini anlamışlardı. Nüfus artık beş yüze ulaşmıştı ve her hafta, artık bütün dünyanın izlediği bu habere dair ilginç ayrıntılarla kalacak bir yer peşindeki yeni gazeteciler geldiğinden yeni "mahalleler" de oluşuyordu. 2000 yılında yüz on sekiz mürettebatı bulunan Rus denizaltısı Kursk okyanusun dibine battığında, dünya medyası yavaş yavaş ölen mürettebatın zor durumuna kilitlenmiş; denizcilerin hikâyesi denizaltının türbin muhafazasından gelen ve gittikçe daha hafif duyulan bir Mors kodu olan

"tık-tık tık" sesiyle izlenmişti. On yıl sonra, nerdeyse aynı gün, muhtemelen dünyanın gelmiş geçmiş en büyük multimedya trajedisi olan Şili maden kazası gerçekleşmişti. Bir fiberoptik kablo bağlantısının kurulmasının ardından aşağıya yollanan dijital video kameralar, video projektörü ve mp3 çalardan oluşan eğlence sistemleri, otuz üç madencinin hızla insanlık tarihinin en donanımlı ve medyayı en iyi kavramış kurbanları haline getirmişti. Göçükten iki ay sonra, Google'da "Şilili" ve "madenci" için yapılan aramaların sayısı yirmi bir milyona ulaşacaktı.

Şilili madencilerin dramı, hızla dünyanın eğlence rejiminin günlük unsurlarından biri haline geliyordu.

Umut Kampı'nda şimdi çocuklar için ayrılmış bölümler, sosyal iletişim tabelaları ve yakındaki şehirlere yapılan programlı otobüs seferlerinin yanı sıra uluslararası basın çadırının sadece üç metre ötesine kurulmuş derme çatma hoparlörlerden Evangelist bir vaizin yayınlanan dualarını ve vaazları da vardı. Muhabirler haber bültenlerini kaydederken hoparlörlerden dualar, kurtuluş vaadleri ve "otuz dördüncü madencinin" yani Hazreti İsa'nın unutulmaması için yapılan uyarılar yankılanıyordu.

Şilili resmi görevliler önlerinde uzanan devasa teknik ve lojistik sorunlar konusunda ihtiyatlı olmaya devam ederken, aileler madencilerin hayatta olduğu bilgisiyle huzurlu, gülüyor ve mangal partileri yapıyorlardı. Yakılan şenlik ateşleri ve pozitif enerji bolluğu, kampı bir mülteci kampından ziyade küçük ölçekli bir müzik festivaline benzetmişti. Canlı performanslar boldu. Şilili meşhur piyanist Roberto Bravo hayatının performansı olarak nitelediği bir konser vermişti çevresini saran ailelere.

"Şimdi daha rahat soluk alabiliyorum. Buna artık şüphe yok" diyordu Pedro Segovia, madenci Darío Segovia'nın otuz sekiz yaşındaki kardeşi. "İlkin makinelerin onları yedi yüz metre derinde hakikaten bulup bulamayacağını bilemiyorduk." Bir yandan düzenli olarak tuz serptiği bir limonu emen Segovia, San José Madeni'ni bir ölüm kapanı olarak niteliyordu. "Ben de bir yıl çalıştım orada. Çalışmak için her zaman tehlikeli bir yer olmuştur. Oraya inenler, hepimiz, 'Acaba dışarı sağ çıkabilecek miyiz?' diye merak ederdik. Bir keresinde tavandan bir parça, yüz kilo-

luk bir kaya tam tepemde düşmüştü. Bereket versin ki koruyucu kafesin üzerinde kaldı da sadece sırtım yaralandı."

Pedro Segovia, aile üyeleri ve arkadaşlarıyla birlikte, İsa ve Meryem Ana resimlerinin arasında tek bir mumun yandığı aile çadırında nöbet tutuyordu. Ailenin nöbet tutma nedeni korku veya hırsızlık ihtimalinden kaynaklanmıyordu, ne de olsa Umut Kampı kaybolan cep telefonlarının bile içtenlikle müteşekkir sahiplerine geri getirildiği bir yerdi. Segovia ailesi Darío'ya olan saygıları yüzünden nöbet tutuyordu. O tam altlarında mahsur durumdaydı. Hepsi birden nasıl uyuyabilirdi?

Segovia çadırının bitişiğinde bir grup çocuk büyükbabaları Mario Gómez'in sunağındaki mumlarla oynuyordu. Kurşunkalemlerle kuru boyalar kullanarak basit araba resimleri çiziyor ve oynamak üzere çıplak yamaçtaki kaya yığınına koşmadan önce yaptıkları resimleri büyükbabalarının fotoğrafının yanına istifliyorlardı ağırbaşlılıkla.

Umut Kampı artık bir cemaat haline geliyordu. Her aile kendisine bir çadır kurmasına ve gündelik alışkanlıklarını oluşturmasına rağmen ortak bir sebep ve amaçlarının oluşu bu kalabalık yaşama ortamına bir nezaket katıyordu. Aileler arasında elbette kimi sırlar da vardı. Bol bol boş zamanın ve müşterek bir tutkunun olduğu bu küçük kampta haberler büyük bir hızla yayılıyordu.

Raúl Bustos'un karısı Carolina Narváez trajediye alışıyordu artık. Altı ay önce 8,8 büyüklüğünde bir depremin merkez üssünde kapana kısılmış ve kocasının çalıştığı tersaneyi yerle bir eden tsunamiyi seyretmişti onunla birlikte. San José Madeni'nde çalışmak, Bustos'un memleketi olan bin iki yüz kilometre güneydeki Tahcahuano yeniden inşa edilinceye kadar, geçici bir çözüm olarak düşünülmüştü. "Hiç kimse yerin altında bu kadar uzun zaman yaşamış değil, ondan daha zayıf olmaya hakkım yok" diyordu Narváez, bir kayanın üstüne oturmuş sigara içerken. Arkasındaki posterde Raúl'un uzaklara bakan, asık suratlı bir fotoğrafı vardı. Narváez bu çetin sınavdan hasar görmeden çıkacaklarına dair bir yanılsamaya kapılmış değildi. "Oraya giren Raúl ile oradan çıkacak olan Raúl'un aynı kişi olmayacağını biliyorum" diyordu.

Yakındaki, yalnızca yüz metre kadar ötedeki bir başka kamp yerinde Nelly Bugueño oğlu Victor Zamora mahsur

kaldığı için neredeyse kutlama yapıyordu. Bugueño sürekli acelesi olan ve gündelik gerilimler yüzünden acı çeken oğlunu daima eleştirmişti; şimdi mahsur kalmanın Victor'u dönüp içine bakmaya mecbur bıraktığını söylüyordu. Oğlunun yazdığı mektupları şaşkınlık içinde tekrar tekrar okuyordu. Hayatı boyunca maden işçiliği yapmış Victor daha önce bu tür cesur ve duygusal şeyler yazmak konusunda bir yetenek göstermiş değildi. Bu mektupları yazan kesinlikle Nelly Bugueño'nun önce büyüttüğü, sonra hayatı boyunca madende çalışan bir işçiye dönüşümünü izlediği Victor'la aynı kişi değildi.

"Orada, aşağıda, ikinci benliğini buldu o. Bir şair olduğunu keşfetti. Bütün bu harikulade duygular nereden geliyor? Öylece filizlendiler mi orada?" Ufak tefek bedeni duyduğu engin gururun gölgesinde gülümsüyordu Bugueño. "Onun dağlarda dolaşmasını istemiyorum artık. Şarkılar, şiirler yazmalı bundan böyle."

Nobel ödülü kazanmış Gabriela Mistral ve Pablo Neruda gibi büyük şairler yetiştirmiş bir ulustan adamların Zamora'yı şair ilan etmelerinde şaşılacak bir yan yoktu. Zamora'nın kafiyeli şiirleri çoğu kez kurtarma görevlilerine yazılmış birer sayfalık methiyelerden ibaretti. Umut, minnettarlık ve mizahı harmanlamaları nedeniyle çabucak aşağıdan gelen mesajların en çok okunanları arasına girmişti. *Paloma* istasyonunda çalışan yardımcı bir sağlık elemanının, Pedro Campusano'nun gözlerini hâlâ yaşartıyordu Zamora'nın şiirleri, hem de defalarca okuduğu halde. "İlk şiir yukarı geldiğinde, okumaya başladım, yarısına kadar geldim ve devam edemedim..." diyen Campusano'nun gözleri yaşlarla doluydu. "Onun şiirlerini okuduğum zaman... İçim duygularla dolup taşıyor."

Madencileri sağ bulmanın başlangıçta yarattığı coşkuya rağmen, onları madenden çıkarmak (Şilili mühendisler 'Son Hücum' adını takmışlardı buna) göz korkutucu ve zorlu bir görevdi. Yedi yüz metre uzunluğunda bir sondaj kuyusu açmak ve onları birer birer çekip yukarı çıkaracak bir sistem tasarlamak üç yahut dört aylık bir çalışma gerektirecekti. Bu çetin görevin emsalsiz doğasını dikkate alan Piñera hükümeti, özellikle farklı teknolojiler kullanan ve birden çok seçenek içeren kurtarma stratejilerini tercih et-

mişti. Bu iki son derece karmaşık sondaj projesinin aldatıcı biçimde basit birer adı vardı: A *Planı* ve *B Planı.*

A planı dünyanın en büyük sondaj matkaplarından birini, Avustralya'da tasarlanıp imal edilmiş "Strata 950" adlı sondaj makinesini kullanacak şekilde tasarlanmıştı. Bu sondaj makinesi 3,2 km derinliğe kadar inebilen, altmış altı santimetre çapında sondaj kuyuları açabiliyordu. Açtığı kuyunun her metresinin maliyeti üç ila beş bin dolar arasında değişiyordu. Bu makinelerden dünyada yalnızca altı tane vardı ve şans eseri biri Şili'de bulunuyordu. Yapılan mühendislik planı, dosdoğru madencilere inen bir sondaj yapmak için bu makinenin getirilmesini gerektiriyordu. Makine ilkin kırk altı santimetre çapında bir kuyu açacak, daha sonra ikinci ve daha geniş bir matkap kullanılarak açılan kuyu genişletilecek ve böylece madenciler bir kurtarma kapsülünün içinde yukarı çekilecekti. Sondaj işlemi yavaş fakat kesindi, dört ay içerisinde -Noel geldiğinde- kuyu açılmış olacaktı. Uzmanların tümü Strata 950'nin bu işi yapabileceğinden emindi. Asıl sorun ise bu kadar zaman sonra madencilerin hâlâ akıllarının başında, hatta hâlâ hayatta olup olmayacaklarıydı.

Şilili yetkililere madencilerin kurtarılması için değerlendirmek üzere yüzlerce öneri yağıyordu. Nitekim Pennsylvania'da, Quecreek Madeni'nde mahsur kalan madencileri kurtarmakta kullanılan yöntemin uygulanması önerisi de heyecanla benimsenmişti. Bu plana göre, halen var olan sondaj kuyuları kullanılacak ve Amerikan yapımı "Schramm T-130" adlı bir sondaj makinesi kullanılarak kuyu genişletilecekti. Bu ikinci plan, yani B planı madencileri iki aydan daha az bir zamanda yeryüzüne çıkarma olasılığı sunuyordu. Ancak yetmiş metre derinde işe yaramış olan tekniklerin, şimdi madencilerin mahsur kaldığı bunun on katı derinliğe kadar etkili olabileceğinin hiçbir garantisi yoktu.

YİRMİ DOKUZUNCU GÜN: CUMA, 3 EYLÜL

Brandon Fisher'ın Umut Kampı'na gelirken tek amacı B planına rehberlik etmekti. Yorulmak bilmeyen mühendis sekiz yıl önce Pennsylvania'da madencileri kurtaran ekiple şimdi yeniden bir araya gelmişti. Acaba mucizeyi tekrarlayabilecekler miydi?

Amerikan-Şili ortak şirketi Geotec Boyles Brothers'ın Şili operasyonları sorumlusu James Stefanic, Quecreek'te kullanılan sondaj makinesiyle aynı model bir sondaj makinesinin, yani bir Schramm T-130'un kuzey Şili'deki Doña Inés de Collahuasi Madeni'nde bulunduğunu tespit etmişti. Kırk beş ton ağırlığındaki sondaj makinesi kolaylıkla taşınabilirdi. Makine beş aks halinde geliyordu; bu da taşınıp kurulmasının kolay olacağı anlamına geliyordu. Schramm T-130'u San José Madeni'ne getirmek için hemen gerekli düzenlemeler yapıldı.

B planı aynı zamanda "Kör" anlamına da geliyordu.* B planı kördü çünkü sondaj bir kez başladıktan sonra makineyi yeniden yönlendirmek mümkün değildi. Fisher bu plandaki kilit kişiydi. Pennsylvania, Berlin'de bulunan fabrikası Center Rock'un da yardımıyla Fisher ve seksen kişilik ekibi bir çözüm bulmayı becerecekti. Fisher bütün gücüyle daha büyük olan sondaj makinesini rotasında tutmaya çalışırken ekibinin de ucunda küçük bir burun olan ve sondaj kuyusuna rahatça sığabilecek bir matkap tasarlayıp üretebileceğinden emindi.

Yine de B planı pek çok açıdan deneyseldi; ilk olarak sondaj makinesi daha önce böylesine derin bir kurtarma operasyonunda hiç kullanılmamıştı. "Sondaj yaptığınız zaman en önemli şeylerden biri, sondaj tertibatının ağırlığının tam olarak ne kadar olacağını hesaplayabilmektir" diyordu B planında görevli mühendislerden Mijail Proestakis. "Aşağıya doğru gitmek işin kolay tarafıdır fakat en sonunda her şeyi yukarıya çekmeniz gerekeceğini aklınızdan çıkarmamalısınız." Mühendisler makinenin bütün sondaj tertibatının ağırlığıyla başa çıkabileceği konusunda ihtiyatlı bir iyimserlik içindeydiler. Tertibatın toplam ağırlığının kırk sekiz ton civarında olacağı tahmin ediliyordu.

Washington'da bulunan Şili Büyükelçiliği, Georgia'daki dev nakliyat şirketi *United Parcel Service*'i bazı malzemeleri acilen nakletmesi için ikna etmişti. On iki ton sondaj ekipmanı Pennsylvania'dan alınıp uçaklarla ıssız Atacama Çölü'ne götürülmüştü. Yıllık cirosu elli milyar dolar olan nakliyat devi UPS'in hayır işleriyle ilgilenen yan kuruluşu UPS Vakfı nakliyat giderlerini üstlenmişti.

---

* İngilizce kör anlamına gelen *blind* sözcüğü de B harfiyle başlar.)

B planının en önemli unsurlarından biri hâlâ ortada yoktu: Sondajcı. Sondaj sistemleri ve GPS teknolojisindeki teknik gelişmelere rağmen, Schram T-130 hâlâ kılavuzluk edecek bir kaptana ihtiyaç duyuyordu. Stefanic, makinenin dümeninde kimin bulunmasını istediğinden emindi.

Colorado'nun Denver şehrinden bir petrol işçisi olan Jeff Hart güneş yanığı tenli, sırık gibi bir adamdı ve gömülü hazineleri bulmakta uzmandı. Sondajlara kılavuzluk etmesi için sürekli olarak gezegenin en tehlikeli köşelerine çağrılırdı.

Hart o sırada Amerikan Ordusu için Afganistan'da sondaj yapmaktaydı. Madenler, petrol ve doğal gazla tıka basa dolu Afganistan'da yeraltı kaynaklarının en değerlisini bulmak üzere işe alınmıştı: Temiz su, yeni Afgan Altını.

Hart'a yollanan ilk mesaj yalındı. Güney Amerika'da bir maden göçmüştü. Otuz üç madenci hayattaydı fakat yerin yedi yüz metre derininde, bir altın ve bakır madeninin dibinde diri diri gömülmüş durumdaydı. Onları güvenliğe çıkarmak için gereken sondajı yapmak üzere gelmeyi ister miydi? Hart kabul etti ve âdeta bir James Bond filmi gibi Afganistan'ın ücra bir yerinden alınıp Dubai'ye, oradan Amsterdam'a, oradan da Şili'ye uçuruldu. Neden Hart'ı seçtiği sorulduğunda Stefanic'in yanıtı kesindi: "Çünkü o en iyisi."

Hart'ın B planının başına geçirilmesiyle iki ekip arasındaki rekabet de kızışmıştı. Şantiyedeki mühendisler hangi kurtarma ekibinin madencilere daha önce ulaşacağına dair bahse girmeye başlamışlardı. A planının baş operatörü olan uzun boylu Kanadalı Glen Fallon rekabeti memnuniyetle karşıladığını söylüyordu. "Bu konuyla ilgili olarak dünya çapında çağrı yapılmıştı. Her gün gönüllü olarak çalışmak, yardım etmek için uçağa atlayıp Şili'ye gelmek isteyen insanlardan e-postalar alıyorum" diyordu. "Rakiplerim bile bana yardım öneriyorlar. Bu yarışta yalnızca bir ekip var."

OTUZ BEŞİNCİ GÜN: PERŞEMBE, 9 EYLÜL

Jeff Hart daha önce binlerce saat çalıştırmış olduğu T-130 Schramm sondaj makinesinin kontrol panelinde gayet rahattı. Vites kollarını ve ayak pedallarını kullana-

rak ayakta çalışıyordu. Gözünde nadiren çıkardığı koyu renk güneş gözlükleri kulaklarında da sarı renkli, bombeli koruyucular vardı. Kaskının arkasından ensesini kavurucu Atacama güneşinden korumaya yarayan bir örtü sarkıyordu. Dünyanın yarısını geçerek yaptığı yolculuktan sonra bugüne değin ulaşmaya çalıştığı en değerli hedefe, bir grup insana ulaşmak üzere doğru rotadaydı Hart. Günler boyunca B planı sondajının bulunduğu yerden ender olarak ayrılmıştı. Günde on saat sondaj yapıyor, zamanın geçişi tulumunu kaplayan yağ ve çamur lekesi katmanlarının çoğalmasından belli oluyordu. Sonra, 9 Eylül günü, operasyonun daha beşinci gününde, B planı durdu.

Aynı sırada A planı yamaçta kayaları yavaş yavaş öğüterek ilerlemeye devam ediyordu. Dev makine kayaların içinde dönerek yüz elli metre yol almıştı. B planı daha hızlı sondaj yapmasına rağmen, ilkin küçük bir deliğin açılması, daha sonra deliği bir insanın sığabileceği kadar genişletmek için yeniden sondaj yapılması gerekiyordu. A planı ise madencileri kurtarmaya rahatlıkla yetecek genişlikte bir kuyu açarak ilerleyen yavaş ama istikrarlı bir kaplumbağa idi.

Hart makinenin hava basıncının düşüşünü ve dönmesine rağmen artık kayayı delmeye devam etmeyen matkabı hayretle izliyordu.

Sondaj iki yüz altmış sekiz metrede durmuştu. Hart aşağıdan gelen işaretleri yorumlamaya çalışıyordu. Mühendislerin sondajı durdurmaktan ve sondaj borularını teker teker çekip sökerek, matkabı incelemekten başka seçenekleri yoktu. Matkap yukarı çıkartıldığında durum belli oldu: Matkap kafası dağılmıştı. Tungsten çelik borulardan futbol topu büyüklüğünde parçalar kopmuştu. Kuyuya indirilen bir video kamera kayıp parçaların madeni takviye amacıyla kullanılan demir çubuklarla karşılaştığını gösteriyordu. Hatalı haritalar, mühendislerin demir çubuklardan geçen bir rota çizmelerine yol açmıştı. Madene destek olan demir çubuklar şimdi kurtarma tünelini sabote etmişti.

OTUZ ALTINCI GÜN: CUMA, 10 EYLÜL

Mühendisler metal parçalarını çıkarmak için sondaj kuyusuna büyük mıknatıslar sarkıtmış ancak bir sonuç alamamışlardı. Sıkışan kırık parçaları vurarak gevşetme girişimleri de başarısızlıkla sonuçlanmıştı. Matkap kafasının parçaları kayaların arasına iyice girmiş, sıkışmıştı. Kayalar, aralarına sıkışan kırık matkap kafası parçalarını bir gölün dibine takılan suni balık yemi gibi sıkıca tutuyordu.

Yirmi dört yaşındaki Şilili mühendis Igor Proestakis kurtarma operasyonunun tamamından sorumlu birkaç mühendisten biri olan amcası Mijail tarafından sahaya getirilmişti. Orada bulunan en genç mühendislerden biri olan Proestakis sıkışan matkap kafasına dair sorunu duymuştu. Hemen bir çözüm tasarlayıp çizmeye koyuldu. Üniversitedeyken aldığı derslerden bir sondaj kuyusunda kaybolan malzemeleri kurtarmak için kullanılan onlarca yıllık tekniği gayet iyi hatırlıyordu: Keskin dişli metal bir çeneyi aşağıya indirip hedefin çevresine yerleştirmek. Bu durumda hedef matkap başı parçalarıydı. Metal çene aşağıya indirildikten sonra, alüminyum bir kutuyu ezen bir devin ayakları gibi, yukarıdan metal çenelere şiddetli bir basınç uygulanırdı. Yukarıdan uygulanan basınç keskin dişlerin bükülerek çenenin yavaş yavaş kapanmasını ve kapanırken "avını" içine alarak hapsetmesini sağlardı. *La Araña* (Örümcek) adıyla bilinen teknik basit fakat zaman içinde etkili olduğu kanıtlanmış bir yöntemdi. Igor defalarca "Örümcek" kullanılmasını önermiş ama dikkate alınmamıştı.

Tam B planı sekteye uğramışken, A planındaki sondajın da durdurulması gerekince sorumlular paniğe kapılmıştı. A planının sondaj ekipmanına ait bir hidrolik boruda oluşan sızıntı acilen onarılmayı gerektiriyordu.

Her iki sondaj makinesinin de durmasıyla madendeki en korkunç ses aşağıdaki adamlara serenat yapmaya başlamıştı: sessizlik. Onlara doğru gelen tek bir makine yoktu artık.

OTUZ YEDİNCİ GÜN: CUMARTESİ, 11 EYLÜL

A planının beklendiğinden daha yavaş ilerlemesi ve B planının da belki de geri dönüşü mümkün olmayan bir şekilde sıkışıp kalmasıyla kampın üzerini bir kasvet ve korku dalgası sarmıştı. Madenciler lanetlenmiş miydi? Bütün bu kurtarma çabaları, bir grup madencinin daha kaçınılmaz ölümünden önce oynanan bir ön oyundan başka bir şey değil miydi? Hükümet çalışmaların devam ettirilmesinde kararlıydı; zaten üçüncü bir kurtarma ekibini daha San José Madeni'ne davet etmiş bulunuyordu; C planı.

Büyük çaplı bir petrol sondajı çalışması olan C planının varışı, Umut Kampı'nda tezahüratlar ve sallanan bayraklarla kısa süren bir heyecana neden olmuştu. Artık kurtarma çalışmalarını birinci elden izlemelerine izin verilen basın mensupları borular, sondaj kuleleri, jeneratörler ve üzerine yerleştirileceği platformun bir futbol sahası, yani yüz metre uzunluğunda olmasını gerektirecek kadar çok makineyle yüklü kırk iki kamyonluk konvoyun çakıl yolda yavaş yavaş ilerlemesini filme çekmek için koşmuştu.

Sondaj makinesi petrol yatakları bulmak için derin sondajlar yapmakta uzmanlaşmış bir Kanada şirketi olan Precision Drilling tarafından bağışlanmıştı. Makine iki yıldan beri Copiapó'nun bin altı yüz kilometre kuzeyindeki Iquique'de bulunan bir depoda beklemekteydi.

Hurda bakır fiyatlarının rekor kırarak kilo başına altı dolara ulaşmasıyla bütün dünyada bakırla ilgili suçlar tavan yapmıştı. ABD'nin kimi yerlerinde, bina sahipleri olası hırsızlıkları engellemek amacıyla sprey boyayla "Bakır aksam yoktur, yalnızca PVC kullanılmıştır" mesajları yazmışlardı evlerine. ABD'deki bazı uyanık müteşebbisler 1984'ten önce basılmış bakır penileri eritiyorlardı. Artık bakırın değeri madeni paraların çok üstündeydi ve *Financial Times*'ın "Kuruşları Eriterek Liralar Kazanmaya Başlayabilirsiniz" başlıklı bir makale yayımlamasına neden olmuştu. İşte bakır böyle değerlenince C planı mühendisleri hırsızların Iquique'deki depolama tesislerine girip donanımların bakır kablolarını sökerek karmaşık devreleri mahvetmiş olduğunu keşfetmiş ve umutsuzluğa kapılmışlardı. Başmühendis Shaun Robstad "Şili'ye geri dönmek sinir bo-

zucu olmuştu biraz... bir kısım elektrik kabloları çalınmıştı" diyordu. "Bütün kablolar gitmişti, bunun üzerine elektrik teknisyenimiz telefonun başına oturdu ve kablo siparişi vermeye başladı. Hepsi Houston'da bir araya getirildi. Çok sayıda insan hafta sonu ve gece gündüz demeden bunu başarmak için çalıştı."

OTUZ SEKİZİNCİ GÜN: PAZAR, 12 EYLÜL

Otuz sekizinci gün şafak sökerken, Golborne ve Codelco ekibi en akla getirilmek istenmeyen seçeneği düşünmeye başlamıştı: B planından vazgeçmek.

Başlangıçtaki kurtarma planı adamlara ulaşacak üç ayrı sondaj kuyusu açılmasını içeriyordu: Bir tanesi yiyecek ve diğer ihtiyaç malzemelerini taşıyacak *Palomalar* için; bir tanesi telekomunikasyon için ve bir üçüncüsü de su ve temiz hava için. B planı başlangıçtaki üç sondaj kuyusundan birini yok ederek, kurtarma görevlilerinin telekomünikasyon hatlarını su ve hava hattıyla birleştirmeye mecbur bırakmıştı. Artık geriye yalnızca iki sondaj deliği kalmıştı. Mühendislerden hiçbiri Pensylvania'dan gelen *gringoların* deneysel planlarını uygulamalarına izin vererek bir kuyuyu daha riske atmak istemiyordu. Eğer tungsten matkap çıkarılamıyorsa en baştan yeni bir kuyu delinmeye başlanmalıydı. Bu durumda yapılacak olan sondaj, aşağıya doğru kendisine rehberlik edecek bir delikten yoksun bir şekilde körlemesine ilerleyen bir çalışma olacaktı.

B planının başındaki Hart çıldırmak üzereydi. Dünyanın yarısını katedip mahsur kalmış madencileri kurtarmaya gelmişti ve şimdi tam üç gündür sondaj durmuştu. Kuyunun dibindeki sıkışan matkap başı parçalarını çekmeye, koparmaya veya çıkarmaya yönelik bütün girişimler başarısızlıkla sonuçlanmıştı. Hart çaresiz durumdaydı. Kafasının içinde geçen zamanın tik taklarını duyuyordu. Geçen her gün otuz üç madencinin bir gün daha ıstırap çekmesi demekti.

Bu sırada André Sougarret C planının kurulmasının koordinasyonu için çalışıyordu. Devasa petrol sondajı makinesi rekor sürede monte ediliyordu. Olağan olarak sekiz

hafta alacak kurulum işlemi C planı için bunun yarısı kadar bir zamanda tamamlandı ama buna rağmen, bu süre San Lorenzo Kurtarma Çalışmaları kapsamında azap verici şekilde yavaş görünüyordu.

Zaman içinde çözümden gittikçe uzaklaşıldığını gören Igor, tatlı dil dökerek bir öğleden sonra Golborne ile kısa bir görüşme ayarlamayı başarmıştı. Bitap durumdaki Bakan genç mühendisin Örümcek önerisini dikkatle dinlemiş ve derhal onaylamıştı. Örümcek aşağı gönderilmiş ve yukarıdan verilen basınçla dişleri kenetlenmişti. Sonra yavaş yavaş yukarı çekilmişti. Yukarıda, bir metal işçisi elinde kaynak üfleciyle, Örümceğin kozasını ayırmış ve dişleri birer birer kesmeye başlamıştı. Kıvılcımlar saçarak son dişi de yerinden çıkardığında Örümceğin avı yuvarlanıp çıkıverdi: Tungsten bir matkap başı. Toplanan mühendisler sevinç içindeydi. B planının hâlâ bir başarı şansı olabilirdi. Korkulduğu gibi kılavuzluk edecek bir sondaj deliği olmaksızın en baştan başlanması gerekmeyecekti. Ama yine de B planı zaman kaybetmişti ve tek düşmanları dağ değildi, artık geçen her saat aleyhlerineydi. Artık kurtarma görevlileri de uykusuz kalmaya ve sakal uzatmaya başlamışlardı.

Yerin dibindeki madenciler ise yukarıdaki kaosu hissediyorlardı. Her sondaj durduğunda hiçbir zaman kurtarılamayacaklarına ilişkin korkularını yenileyen bir boşluk, bir sessizlik dolduruyordu dünyalarını.

DOKUZ

TV GERÇEKLİĞİ

KIRK BİRİNCİ GÜN: ÇARŞAMBA, 15 EYLÜL

Sıcak yemek, temiz giysiler, yerden yukarıda yatmalarına imkân sağlayan portatif yataklar, TV ve film seyretmelerini sağlayan minyatür bir projektörün gelmesiyle birlikte artık hayatta kalıp kalmayacakları belirsizliğini geride bırakan madenciler bir başka belirsizliğin içine girmişlerdi: Sonu belli olmayan monoton bir bekleyişin belirsizliği. Bir boru her gün yüz litre temiz su getiriyor, bir saatte dört bin metreküp soğutulmuş temiz hava pompalanıyordu ama buna rağmen madenin içindeki sıcaklık azalmıyordu. Sıcaklık otuz üç derece, boğucu nem ise yüzde doksan beş oranında saplanıp kalmıştı.

Yiyecek gelmeye başladıktan yirmi gün sonra adamlar yeni bir sorunla karşılaşmıştı: "Yiyecek gelmeden önce çöpümüz yoktu, tam tersine, çöp arıyorduk" diyordu Samuel Ávalos. Madenciler varilleri çöple dolduruyor, sonra ağır iş makinelerini kullanarak çöpleri madenin en aşağı kısımlarına atıyorlardı. Doğru dürüst tuvalet imkânlarının olmayışı gittikçe daha fazla sorun haline geliyordu. Aşağıdan gelen hafif bir esinti yaşadıkları yeri idrar kokusuyla doldurmaya yetiyordu. Koku öylesine tahammül edilmez bir hal almıştı ki boş plastik şişelere işeyip kapaklarını kapatmaya, sonra şişeleri çöp variline

atmaya başlamışlardı. Bunun üzerine havanın durumu epeyce düzelmişti.

Mühendislerle psikologlar onları çeşitli görevler vererek meşgul etmek için fazla mesai yaparken madenciler de her şeye rağmen gevşemeye başlamışlardı. Gündelik işlere bakılmıyor, disiplin giderek zayıflıyordu.

"Bizi asıl yoldan çıkaran TV oldu. TV iletişimimizi mahvetti, büyük bir sorun oldu" diyordu Sepúlveda. "Arkadaşların bir kısmı gözlerini dikip televizyona bakıyordu. Hipnotize olmuş gibi bütün gün televizyon seyrediyorlardı."

Şimdi madenciler akşam haberlerini seyretmeye ve dramlarının dünya çapında yaptığı etkileri keşfetmeye başlamışlardı. Sepúlveda'nın ilk video anlatısı haberlerde çok geniş yer bulmuş, yeryüzünde ona milyonlarca hayran kazandırmıştı ama bu durum, aynı zamanda madenin derinliklerinde sakince demlenen bir kıskançlığı da harekete geçirmişti. Sepúlveda çatışmadan kaçınmak için madenin yaşama alanlarında görünmemeye başlamıştı. Arada bir dua etmek için saatler boyunca tünellerde dolaşıyordu.

"Denetimi yahut tevazuyu kaybettiğimiz anlarda karanlıkta bir başıma yürürdüm" diyordu. "Kendime bir yer bulurdum. Orada yalnız olmanın nasıl bir şey olduğunu bilmenize imkân yok. Huzur bulurdum."

Hangi kanalın seyredileceğine dair bitmek bilmez tartışmalar yüzünden kavga çıkıyordu. Hatta Urzúa yukarıyı aramış, televizyonun "düzeni tahrip ettiğinden" şikâyet etmiş ve TV yayınlarının haberler, bazı futbol maçları ve arada bir film göstermekle sınırlandırılmasını talep etmişti.

O kritik ilk on yedi gün boyunca geliştirdikleri alışkanlıkların çoğu zayıflamaya başlamıştı. Yukarıdan her gün gelen yiyecek ve konfor sağlayan çeşitli malzemeler en korkunç anlarda onları hayatta tutan dayanışma bağlarını zayıflatıyordu. "Madenciler vardiyalar halinde nöbet tutarak etrafta dolanır ve uyuyanları kontrol ederlerdi. Uyuyan her arkadaşlarının nefes aldığından emin olmak için ellerini göğsünün üzerine koyarlardı. Madendeki karbonmonoksit yüzünden herkesin yaşadığından emin olmak isterlerdi" diyordu onlarla her gün konuşan telefon teknisyeni Pedro Gallo. "Onlara 'Koruyucu Melekler' diyorlardı... Uyuyan ar-

kadaşlarını korumak için tetikteydiler ama ne zaman ki TV gitti, nöbet tutmayı bıraktılar... Televizyon seyretmeyi tercih ediyorlardı."

Şimdi madencilere düzenli olarak posta servisi yapılıyordu. Her biri üstünde adı yazılı bir mektup taşıyan *Paloma* teslimatının gelmesini bekliyordu. Fakat çok geçmeden mektupların zamanında teslim edilmediği anlaşıldı. "Karşılıklı yazışarak konuşmaya imkân yoktu, cevaplar daima dört yahut beş mektup geriden geliyordu" diyordu madenci Claudio Yañez.

Aileler kurtarma görevlilerinin "kayıp" diye nitelediği mektupların akıbetini merak etmeye başlamıştı. "Bazı mektupların düpedüz buruşturulup çöpe atıldığına inanıyorum" diyordu, bu önlemi onaylamadığını açıkça ifade eden Dr. Romagnoli.

Söylentilere bakılırsa, daha genç psikologlar Sağlık Bakanlığı'na etik dışı bir sansürleme işlemi olarak gördükleri bu uygulamayı protesto eden mektuplar göndermişlerdi.

Madenciler aileleriyle yaptıkları telefon konuşmalarında hükümeti suçluyordu. Hatta Psikolog Iturra'yı hapse attırma hayalleri kurmaya başlamışlardı. "Bana yukarıda, *la Paloma* istasyonunda Iturra'yı hapse tıkacak bir polis olup olmadığını sordular. Polise ödül olarak altın dolu taşlar göndereceklerini söylediler. Onlara 'Tabii ki, olmuş kabul edin' dedim" diyordu Dr. Romagnoli, madencilerin Iturra'yı hayatlarından çıkarmak için nasıl uğraştıklarını anlatırken. Madenciler planlarının işe yaradığını düşünmüşlerdi. "Taşları yukarı yolladılar" diyordu Dr. Romagnoli.

Geciken ve kaybolan mektuplar nedeniyle yaşanan düş kırıklığı, madenciler arasında görece sessiz ve sıkılgan adamlardan biri olan Alex Vega'nın Iturra ile sansür konusunu konuşurken zıvanadan çıkmasıyla iyice ayyuka çıktı. Bir küfür ve hakaret nöbetine tutulan Vega, Iturra'yı tehdit etmiş, ailesiyle iletişim kurmak için gerekirse tırmanarak madenden çıkacağını söylemişti. Vega dağın içinde bir ağ oluşturarak yukarıya ulaştığından emin oldukları bir seri çatlak ve dar boşluğu kullanarak nasıl tırmanıp yukarıya çıkmayı deneyeceğini anlatıyordu aşağıdaki çalışma arkadaşlarına. Böyle bir girişimin neredeyse kesin bir şekil-

de ölümle sonuçlanacağını hepsi biliyordu. Zaten böyle bir girişimi başarılı kılacak profesyonel tırmanma ekipmanı, yiyecek ve uzun süre yetecek aydınlatma gibi olanaklardan yoksunken, Vega'nın kendisi bile kendi tehdidinin peşinden gitmeye niyetli değildi.

Yerin üstünde de devam eden bütün çatışmalara rağmen, Iturra tartışmalı ödül ve ceza sistemini uygulamayı sürdürdü. "Onlara televizyon verilmemeliydi, televizyon ancak bir şeye karşılık olarak verilmiş olmalıydı" diyordu sakallı psikolog hayal kırıklığı dolu bir sesle. Madenciler uslu durdukları zaman, fazladan TV seyretme ve güzel müzikler dinleme izni veriliyordu. Yukarıdaki dünyayı gösteren fotoğraflar dâhil çeşitli sürprizler yedekte tutuluyordu. Madenciler bir ödülü hak ettikleri yahut ısrarla haklarını savundukları zaman Iturra elinde ya bir havuç ya bir sopayla hazır ve nazırdı. Madenciler baskıcı bir muamele olarak gördükleri bu tutuma karşı isyan ediyorlardı. Güçlerini göstermek için günlük psikoloji seanslarını reddetmeye başladılar.

Aşağıya her biri için özel olarak hazırlanmış deri zar oyunu takımları gönderildiğinde de protesto etmişlerdi çünkü üçünün üzerine sahibinin adı hatalı yazılmıştı. Zarları ve kapları öfkeli bir mektupla birlikte yukarıya geri yolladılar.

Temel ihtiyaçları tatmin olduktan sonra madencilerin taleplerini gittikçe artırdıklarını söyleyen başhekim Dr. Díaz, "Çocuk gibiler" diyordu. "Şimdi yiyecekleri ve suları var; giyecek istiyorlar ve üçüncü bir hedefe doğru yöneldiklerini görüyoruz: Yiyeceklerin lezzetli olmasını talep ediyorlar. Önceki gün tatlıyı geri gönderdiler; tatlı olarak şeftali gönderilmişti ama tadını beğenmemişler."

Adamların tepkilerine Iturra'nın ekibi cezayla karşılık veriyordu. "Böyle olduğu zaman, 'Tamam, psikologlarla görüşmek istemiyorsunuz demek? Mükemmel. O gün televizyonda seyretmiyorsunuz, müzik de yok çünkü burada işleri biz yönetiyoruz' dememiz gerekir. Ve dergi mi istiyorlar? Eh, bizimle konuşmaları gerekecek. Bu her gün devam eden bir bilek güreşiydi" diyor Dr. Díaz. "NASA bize oklara hedef olmamızı söyledi. Böylece o okları birbirlerine atmalarının

önüne geçebilecektik. Bu sebeple biz göğsümüzü siper ediyoruz, şimdilik doktorları ve psikologları hedef alabilirler."

*

Kışkırtıcı bir taktik olarak gördüğü bu durumu açıkça eleştiren psikiyatrist Dr. Figueroa "akıl sağlığı" ekibini madencilere laboratuar faresi gibi davranmakla suçluyordu. "İlkin alışılmamış yollar denediler" diyordu, "şimdi de bu, sanki bir deneymiş gibi sonuçları inceliyorlar. Madencilerin onayı olmadan psikolojik müdahalelerde bulunmak çok tehlikeli. Onların hayatlarına karışıyorlar... Bu, madencilerin onuruna yapılmış bir saldırıdır... Bu koşullarda hayatta kalmış olmaları yenilmez oldukları yahut özellikle direngen oldukları anlamına gelmiyor... Son derece kırılganlar."

Iturra ise artan eleştiriler karşısında yılmıyordu. "Bir gazetenin birinci sayfasını aşağı göndermedik diye madenciler çılgına dönüp bağırdılar" diyordu, sansürü savunarak. Gazetedeki haberde Copiapó bölgesinde meydana gelen bir maden kazası vardı ve patlayıcıların infilak etmesi sonucu dört madenci paramparça olup ölmüştü. Iturra, "Ölen madencilerden birinin soyadı aşağıdaki madencilerden biriyle aynıydı; belki de bir akrabasıydı. Bunu kontrol edecek zaman yoktu, kazayı bu şekilde bir gazete haberinden okuyarak öğrenmelerine izin veremezdik" diyordu.

"Hatalı bilgilendirme ve belirsizlik, insanların maruz kaldığı en kötü psikolojik saldırılardan ikisidir" diye yazıyordu Figueroa, San Jose'deki psikoloji ekibine yönelttiği sert bir eleştiride. "Doğru, zamanında, dürüst ve gerçekçi bilgi verilmesi esastır. Kötü haber vermek kaygısıyla verilen bilginin sınırlanmasının yararlı olduğu deneysel kanıtlarla desteklenmemektedir ve kurtarma görevlilerine duyulan güveni tehlikeye atabilir." Fakat Iturra'nın başarılması neredeyse imkânsız bir görevi olduğunu da teslim ediyordu Figueroa. "Madenciler psikolojik tavsiye almaya en az açık olan gruplar arasında sayılır. Zaaflarını saklamak eğilimindedirler" diyordu, sırf Iturra'ya değil onun temsil ettiği her şeye inatla karşı çıkan bir grubu psikolojik sağlığına kavuşturmanın ne denli zor olduğunun altını özellikle çizerek.

Madencilerin aileleriyle yaptıkları bir video konferans görüşmesi sırasında psikologların "olağan iletişime" benzeyen her şeye müdahale ettiklerine ilişkin bir izlenim iyice güçlendi. Ailesi Victor Zamora'ya on beş mektup yolladığını söylüyordu fakat o yalnızca bir mektup almıştı ve ailesinin kendisinden bir şey sakladığını düşünmeye başlamıştı. "Mektuplarını vermedikleri için Victor çok üzgün" diyordu Zamora'nın yeğeni. "Patlamak üzere. Bütün bunlar mide bulandırıcı. Mektuplarımızın hiçbiri yerine varmıyor."

Bu arada medya da sansürü sorgulamaya başlamıştı. Şilili bir muhabirle yaptığı söyleşi sırasında, Iturra uygulamaları savunuyordu. "Iturra ailelerin ne düşündüğünün önemli olmadığını ve madencilerin 'kendi çocukları' olduğunu söyledi" diyordu Pedro Gallo konuşmayı aktarırken.

O akşamın ilerleyen saatlerinde, on iki kişilik bir madenci grubu toplanmış akşam haberlerini izliyordu. Genellikle olduğu gibi, adamlara video yayını yapılmasını sağlayan iletişim mucidi Pedro Gallo da monitörün önünde oturmuş yerin altındaki dünyayı gözlüyordu. Iturra'nın yorumlarına gösterdikleri tepki karşısında afallamıştı. "Haber ekrana yansıdığı ve Iturra'nın söylediklerini duydukları zaman yüzlerinin aldığı hali gördüm... Hemen ardından telefon çalmaya başladı."

Hiddetle yukarıyı arayan Sepúlveda, Iturra ile konuşmayı talep ediyordu ama Iturra o gün evine gitmişti. Gallo büyük kavganın yakın olduğunu hissetmişti. "Mario bana hiçbir şey söylemedi fakat sesinden çok üzgün olduğu anlaşılıyordu."

Gallo, Iturra'ya kutsal bir madencilik kuralını ihlal ettiğini söyledi: Adamların ailelerine hakaret etmişti.

Madenciler arasındaki birlik bireysel önceliklerdeki farklar, uyuma ve çalışma vardiyaları yüzünden gerilmiş olabilirdi. Günlük toplantılara gittikçe daha az kişi katılıyor olabilirdi. Hayatta kalmaları da kurtarma ekibinin sağladığı konfor sayesinde kolaylaşmıştı artık. Fakat kritik anlarda, tıpkı sansüre itiraz ettikleri zaman olduğu gibi, tek bir ses haline geliyorlardı.

KIRK İKİNCİ GÜN: PERŞEMBE, 16 EYLÜL

Sabahleyin Sepúlveda telefon edip Iturra ile konuşmak istemişti. Talebi acildi. Iturra telefona geldi. Gallo yine ön saflardaydı ve büyük bir kavganın patlamak üzere olduğunu biliyordu. Sepúlveda, Iturra'yı madencilerin haklarını çiğnemekle suçladı. Iturra yarım ağızla kendisini savunduktan sonra sustu. Sepúlveda bir kez daha saldırıya geçti. "Eğer evimizin içine sıçmaya devam edersen, seni yerinden ederiz. Bu son şansın" dedi. Olayı Madencilik Bakanı Golborne'ye bildireceğini de belirtti.

Günün geri kalanı boyunca çeşitli siyasi mercilerle yapılan bir dizi telefon görüşmesiyle saldırıyı sürdürdü madenciler. "Bize küçük çocuklarmışız gibi muamele ediyordu" diyordu madenci Alex Vega. "Tabii ki sansürü protesto edecektik."

Güçlerini henüz zar zor geri kazanmış madenciler şimdi yiyecek ve malzeme kabul etmeyeceklerini söylüyorlardı. "Onlara, sansüre bir son vermedikleri sürece, *la Paloma'yı* kabul etmeyeceğimizi ve yemek yemeyi bırakacağımızı söyledik" diyordu Barrios. "Herkes psikologa karşıydı, adam işini çok kötü yapıyordu. Eğer işten el çektirilmezse yemek yemeyecektik. *Palomaları* yiyecek dolu bir halde, oldukları gibi bırakıyorduk" diyordu Samuel Ávalos. "İyi madencilerin yapacağı gibi greve gittik."

Açlıktan ölmenin eşiğinden dönmüş madenciler şimdi açlık grevi yapma tehdidinde bulunuyorlardı.

Madenciler hükümete şikâyette bulunurken aslında hükümetin yapabilecekleri de sınırlıydı. Iturra işçilerin sağlık sigortasını yapan ACHS adlı özel şirket tarafından işe alınmıştı. "Iturra'yı işten çıkartmaya, görevden almaya çalıştık" diyordu Piñera hükümetinden adının verilmesini istemeyen üst düzey bir bürokrat; "ama psikolojik danışmanlığı kendileri kontrol etmezse o zaman kurtarma operasyonunun tıbbi masraflarını da karşılamayacaklarını söyleyerek bizi tehdit ettiler. Kapana kısılmıştık."

Iturra kendi payına bu kavgayı katarsisle ilişkili görüyordu. "Onlara babalık edeceğimi söyledim, eğer bana kızmak istiyorlarsa kızsınlar fakat babalık etmeye devam

edeceğim, onları terk etmeyeceğim, buradayım ve güvenilir biriyim" diyordu ısrarla.

Iturra ile yaşanan gerginlik altından kalkılamaz bir hale geliyordu. Dr. Díaz, Iturra'yı tatile çıkıp bu yoğun işlerden bir hafta süreyle uzaklaşarak ücretli izin kullanmaya teşvik etti. Olay yerinde bir aydan daha fazla zaman geçirdikten sonra madencilerden gelen baskıların, uykusuzluğun ve gözetimi altındaki otuz üç hayatın akıl sağlığını koruma sorumluluğunun altında iyice zorlanan Iturra öneriyi kabul etti. Madenden otomobille bir saatten daha az mesafede bir balıkçı kasabası olan Caldera'daki evine döndü.

Iturra'nın yardımcılığını yapmakta olan Santiagolu Claudio Ibañez günlük danışmanlık işlemlerini üstlendi. Madencilerin isyankârlığı daha da artmıştı. Daha haftalarca, belki aylarca yerin dibinde kalmaya devam edeceklerinden onları sağlıklı ve sakin tutmanın önemi büyüktü. Kurtarma çalışmaları uzayıp gidiyordu. Sondajlar ilerliyor ancak teknik zorluklar yüzünden gecikmeler oluyordu. "Pozitif psikoloji" konusunda engin bir deneyime sahip, kalender bir adam olan Ibañez kuralları ters yüz etti. Sansür minimum düzeyde olacaktı. *La Paloma* aranmayacak ve mektuplara müdahale edilmeyecekti.

Kısıtlamalar kalkınca, aileler *Palomaya* gizlice hediyeler yerleştirmeye başladı. Madenci Samuel Ávalos için bu değişim beklenmedik nimetler getirmişti. Tam bir kitap kurdu olan Ávalos Yehova Şahitleri'nin yolladığı broşürlerle Iturra'nın yolladığı kişisel gelişim ve psikoloji metinlerinden bıkmıştı. Ávalos dram istiyordu, madenin içinde kendisini dönüştürecek ölçüde sarsıcı bir şey istiyordu. "*El Tila*'yı; La Dehesa'da (Santiago'daki zengin bir semt) cinayetler işleyen psikopat katilin biyografisini okudum. Müthişti. Tam üç kere okudum" diyordu Ávalos.

"Ben bunun bir hata olduğunu düşünüyordum, kontrol olmasından yanaydım" diyordu Mario Sepúlveda ile evli olan Katty Valdivia. "Kadının biri madendeki gizli âşığına, madencilerden birine gizlice bir mektup göndermeyi başarmıştı. Adama hamile olduğunu yazmış" diyordu.

"Sonra karısı durumu öğrendi ve herkes için çok gergin bir ortam oluştu. Bu tür bir mesaj aşağıya gönderilememeliydi."

Kuralların gevşemesiyle birlikte mektuplardan daha fazlası yolunu bulup madene inmeye başlamıştı. Valdivia ailelerin *Palomalara* nasıl sigara, ilaç, hatta uyuşturucu koymaya başladıklarını anlatırken, "Bu kadar rahat olmamalıydı. Bazı madenciler öfkeliydi ve olumsuz duygular gelişiyordu" diyordu.

Söylentilere göre adamlara Amfetamin hapları gönderilmişti. Valdivia'ya göre, Ibañez'in neler olup bittiğini bilmesi gerekirdi. Bu sırada aşağıda da kaos baş göstermişti. "Kapıların açılması, madenin dibinde çatışma çıkmasına neden oldu" diyordu Valdivia. "Sıkı denetim altındayken birdenbire tamamen kontrolsüz bırakıldılar."

Dr. Romagnoli, "Biz farkına bile varmadan aileler aşağıya kaçak şeyler göndermeyi becerdiler" diyordu. "Diş sorunları nedeniyle madencilere şekerleme yeme izni verilmiyordu fakat buna rağmen aileler gizlice aşağıya cipsler, çikolatalar, şekerlemeler yolluyordu."

Zamora'nın iltihaplanmış dişi yahut Ojeda'nın ensülin seviyesinde ani bir yükselme türünden basit bir rahatsızlık bile hızla ilerleyerek büyük sorun haline gelebilirdi. Yukarıdaki doktorlar en zorlayıcı senaryodan uzak durmakta kararlıydılar; yani aşağıda ameliyat yapmak zorunda kalan Yonni Barrios'a yukarıdan rehberlik etmek istemiyorlardı. Her şeye rağmen Barrios'un ameliyat yapmak zorunda kalması mümkündü. Onaylanmayan yiyeceklerin aşağıya gönderilmesi bu ihtimali artırıyordu.

Ávalos bazı arkadaşlarının şimdi kuşkulu davranmaya başladıklarını fark etmişti. Küçük gruplar halinde ayrılıyor ve tuvaletlere doğru gidiyorlardı. Esrar içtiklerinden şüpheleniyordu. "Bana bir kere bile ikram etmediler" diyordu. "Beşinin birden tuvaletlere doğru gittiğini görünce, ne yapmaya gittiklerini anlıyordunuz." Ávalos'un şöyle sağlam bir uyuşmaya, yerin altında geçen bir ayın gerilimini atacak şekilde kafayı bulmaya çok ihtiyacı vardı. "Buldozerlerin oraya doğru gittik, marihuana içtiklerini biliyorduk. Koruyucu plastik bir kabinin içinde çalışıyorlardı. İlkin esrarlı bir sigara sonra da normal bir sigara içebilirler ve kimse de

neler olduğunun farkına varmazdı. Her yerde *colilla* (esrarlı sigara) aradık." Ama hiçbir şey bulamamışlardı.

Grup içi birlik ve uzun dönemde sağlıklı kalmak adamların hayatta kalması açısından kilit bir öneme sahipti. Alkol, kokain, marihuana gibi kısa süreli zevk veren, baştan çıkarıcı şeyler tehlikeli ve aykırıydı. Grubun içinde dönen az miktardaki uyuşturucu kıskançlıklara neden oluyor ve toplu yaşama koşullarının temel kurallarını tehdit ediyor, verdiği rahatlamadan çok daha fazla gerilime sebep oluyordu. Hükümet yetkilileri öylesine endişelenmişti ki *Paloma* istasyonuna koklayarak uyuşturucu bulan bir köpek getirmekten söz etmeye başlamışlardı. "Burayı sınır kapısına dönüştüreceğiz" diyordu görevlilerden biri, yarı şaka yarı ciddi.

Ancak adamların en büyük ihtiyacı borulara sığacak gibi değildi: kadın. Fiziksel sağlıkları hızlı bir şekilde iyileşirken cinsellik hem madenciler arasındaki konuşmalarda hem de kurtarma ekibi içinde sohbet mevzuu haline gelmişti. Madencilerin cinsel dürtüleri hâlâ normalden çok ırak olmasına rağmen gittikçe artıyordu. "Eminim yemeklerimize bir şey koyuyorlardı" diyordu Alex Vega, "bizi cinsellik düşünmekten alıkoyan bir şey." Aslına bakılırsa, sağlık ekibi de cinsel arzularda ortaya çıkması beklenen artışın nasıl tatmin edileceği konusuna kafa yoruyor ve bir yol bulmaya çalışıyordu.

"Şişme kadın vermeyi öneren biri çıktı ama elinde sadece on şişme kadın vardı. Ona ya otuz üç tane olması gerektiğini yahut hiç birini alamayacağımızı söyledim. Aksi halde adamlar şişme kadın için kavga etmeye başlardı. Kimin sırasıydı? Kim kimin kadınıyla yatmıştı. Sen benim şişme kadınımla mı flört ediyorsun, diye kavga çıkardı" diyordu Dr. Romagnoli. "Şişme kadınların bir rahatlama aracı olması gerekiyordu... Madencilerin şişme kadınlarla cinsel ilişkide bulunmak için özel bir yeri vardı ve bizden dört veya beş şişme kadın ve prezervatif göndermemizi istediler. Sırayla yapabilirlerdi. Hepsini planlamışlardı. Eğer otuz üç şişme kadınımız olsaydı sorun yoktu. Her biri kendi şişme kadınıyla ne isterse onu yapabilirdi... Ama onlardan şişme kadınlarını paylaşmalarını isteyemezdim."

Şişme kadınlar asla aşağıya yollanmadı. Onların yerine porno dergiler ve *Bomba 4* gibi poster kızlarıyla meşhur Şi-

li bulvar gazetesi *La Cuarta*'nın verdiği çıplak kadın posterleri gitti. Mahremiyete ihtiyaç duyduklarında posterlerden birini kameranın merceğine yapıştırmak suretiyle hükümet gözetlemesini engelliyorlardı.

KIRK DÖRDÜNCÜ GÜN: CUMARTESİ, 18 EYLÜL

Şili Bağımsızlık Günü kurtarma görevlilerine, madencilere ve ailelere hep birlikte çok ihtiyaç duydukları bir mola sağladı. O yıl 18 Eylül aynı zamanda Şili'nin bağımsızlığa kavuşmasının iki yüzüncü yıldönümüydü ve uzun zamandır hazırlık yapılarak bekleniyordu. Madenciler, sansürlenen mektuplar yahut şişme kadınlar konusunda kavga etmeyi bırakıp hükümetin kararlaştırdığı bu etkinlikte boy göstereceklerdi. Bir kutlama yapacak, özel yemekler yiyecek ve milli marşı söyleyeceklerdi.

Aslında çoktandır beklenen bu kutlamalara *Los 33* yüzünden gölge düşmüştü. Şili Denizaltı Filosu Komutanı Navarro günlük basın toplantıları için tesviye edilmiş alanda bir bayrak töreni düzenleyerek bu tarihi günün burada da kutlanmasına öncülük etti. Bayrağın yanında madencilerin vesikalık fotoğraflarının bulunduğu bir de pankart asılıydı.

Yedi yüz metre aşağıda da basit bir tören yapıldı. Omar Reygadas küçük bir Şili bayrağını göndere çekti. Tünelin içinde mümkün olduğu kadar yükseltmeye çalıştıysa da bayrak başının bir metre kadar üzerine ancak çıktı. Daha sonra Sepúlveda benzersiz *la cueca* yorumuna başladı. Bir elinde kaskı, diğer elinde beyaz bir havlu olduğu halde dans etmeye başladı. Şilili bir *huaso*'nun (kovboyun) şevki ve zarafetiyle dönüyordu. Geleneksel *cueca* dansında, geniş kenarlı bir şapka giymiş maço erkek, süslü gümüş mahmuzlarını yere vururken karşısındaki kadın da saçlarını ve eteğini işveli bir şekilde dalgalandırarak döner. Kadın, arada bir adamın seksi önerilerini savuşturmak için değil tam tersine tahrik etmek için yana doğru kaçar. Sepúlveda'nın yaptığı tek kişilik bir gösteriydi. Madenciler küçük bir sahne yapmış, portakal rengi bir branda duvara gerilmiş ve üzerine acemice bir yazıyla mottoları yazılmıştı: *Estamos Bien En El Refugio los 33*. Brandanın ortasına bir Şili bay-

rağı yapıştırılmış ve tavandan aşağı Şili bayrağının renklerini taşıyan bir dizi flama asılmıştı: mavi, beyaz ve kırmızı. Brandanın kenarına üç grubun adları yazılmıştı: *El Refugio, La Rampa, 105.* Boş mağara şimdi parlak ışıklarla aydınlatılmış eğreti bir tiyatro sahnesiydi. *Compañeroları* sıkıldıklarını belli ederek kendisini izlerken, kauçuk tabanlı ayakkabılar ve uzun beyaz çoraplar giymiş, kıllı bacaklı Sepúlveda, sivri kayaların üzerinde titreyerek zıplıyordu. Son bölümde dizlerinin üstüne çökerek vecd halinde bir hacı gibi kollarını açtı ve enerjisini üzerindeki yedi yüz metre masif kayadan göğe doğru yolladı. "Hepinize teşekkürler; orada bizim için uğraşan bütün yakın çalışma arkadaşlarımız! Yapılan her şey için minnettarız, size teşekkür etmek istiyoruz." Sepúlveda'nın sesi lider olmanın güçlüklerini yansıtırcasına çatallandı. Kamera adamları dolaştı; yüzleri ifadesizdi, pek azı gülüyordu ve olanların pek ilgilerini çekmediği belliydi. O anda kendilerini kaza kurbanı değil de aktörmüş gibi hissediyorlardı.

KIRK ALTINCI GÜN: PAZARTESİ, 20 EYLÜL

Madencilik Bakanı Golborne günlük basın toplantısını yaparken iyimserdi: "Üç plan da beklendiği şekilde ilerliyor" diyordu. A planı, 29 Ağustos'ta başlayan ilk sondaj, üç yüz yirmi beş metre derinliğe ulaşmış, madencilere ulaşacak yolun yaklaşık yarısını kat etmişti. Ayrıca hem B planının hem de C planının şimdi saatte bir metre hızla ilerlediğini bildiriyordu.

Umut Kampı'ndaki sirk mutasyon geçirerek her şeyiyle bir hayvanat bahçesine dönüşürken iletişim uzmanı Alejandro Pino da madencilerin yeni edindikleri şöhret statüsüyle başa çıkmalarına yardımcı olacak taktikler geliştirmeye çalışıyordu. Gazeteci ve basın sözcüsü olarak yarım asırlık deneyime sahip, upuzun bir adam olan altmış yedi yaşındaki Pino onlara beş saat süren bir medya stratejisi dersi vermişti. Söyleşi teknikleri ve pazarlama fırsatları üzerinde durmasının yanı sıra beklenmedik ya da zor sorularla nasıl başa çıkılacağına ve bir sürü paparazzi ile nasıl yaşanacağına ilişkin genel bilgiler de vermişti.

Eski bir gazeteci ve ACHS'nin bölge yöneticisi olan Pino, böyle bir eğitim vermek zorunda olmadığı gibi bunun için ayrıca ücret de almamıştı. Yalnızca kendisini bu konuda sorumlu hissediyordu. Yaklaşan mikrofon ve kamera saldırısına karşı onlara yardım etmek istemişti.

Pino'nun öğleden sonra erken saatlerde verdiği dersler, madenciler açısından kurtarma kuyusunun tasarımına ilişkin teknik konuşmalara veya itibarını ve dolayısıyla etkisini yitirmiş psikolojik danışmanlık çalışmalarına verilmiş hoş bir araydı. Aşağıdaki eğreti sahnede toplanıyorlardı. Pino beyaz bir kanepe, birkaç bitki ve madencileri görmesini sağlayan geniş bir televizyon ekranıyla döşenmiş bir konteynır olan ofisinden elinde mikrofon ders veriyordu. Pino, tahminlerin aksine, madencileri medyanın aşırı ilgisine maruz kalmanın tehlikelerine karşı uyarmak yerine konuyu doğrudan para mevzularına bağlayarak anlatmaya koyuldu. "Kameraya bakmazsanız, eğer sıkıcı bir röportaj verirseniz, asla başka bir röportaj için çağrılmazsınız" dedi onlara. "Bu bir fırsat ve vücut dilinizi nasıl kullanacağınızı, nasıl heyecan duyacağınızı öğrenmeniz gerekir." Kalın, gümbür gümbür sesli, canlı, neşeli Pino neredeyse dindarca bir tutum içinde, utangaç ve kafası karışık adamları birer medya yıldızına dönüştürmeye uğraşıyordu.

Hepsi de Pino'nun günlük derslerinin çekimine kapılmıştı. Çoğu kameraların görüş alanının dışında kalmalarına rağmen Pino'ya duydukları güven arttıkça ve kurdukları bağ güçlendikçe, sürekli sorular sorarak, görüşler ileri sürerek ve yorumlar yaparak söze karışıyorlardı. Iturra'ya duydukları düşmanlık ve güvensizlik nedeniyle, Samuel Ávalos'un da aralarında bulunduğu bazı madenciler başlangıçta Pino'yu kabul etmemişlerdi. "Psikologla yaşadığımız saçmalıklardan sonra bu tür insanlarla konuşmak istemiyorduk" diyordu Ávalos. "Düşüncesi bile hoşumuza gitmiyordu."

Öteki madenciler ise adeta konuşmaya muhtaçtı. Pino'yu *defakto* psikolog olarak kabul etmişlerdi. Medya stratejilerine dair bir konuşmanın ortasında yaşlıca madencilerden biri konudan uzaklaşmış ve Pino'ya günah çıkarmaya başlamıştı: "Eğer burada öğrendiğim bir şey varsa, o da hayatımın son yirmi yılını heba ettiğimdir... Yukarı çıkınca boşanacağım."

Gruplar arasındaki bölünmeler hızlanıyordu. Urzúa, aralarında Victor Zamora'nın da bulunduğu bir grubun bir video kamera edindiğini ve ötekileri filme çektiğini görerek üzülüyordu. Ardından Sepúlveda ile yapılmış bir söyleşiyi içeren *Ya* dergisi çıkagelince ve Sepúlveda'nın "grubun lideri" olduğunu söylediği anlaşılınca yeni dalaşmalar patlak verdi.

Dr. Romagnoli, "Ağız dalaşları ve ufak kavgalar oluyordu. Gittikçe daha kibirli hale gelirlerken sık sık ağız dalaşı yapıyorlar ama yumruk yumruğa kavga etmiyorlardı... Aslında hepsinin aklı başındaydı" diyordu. En büyük ağız dalaşlarını yukarıdaki mühendislerle olan çatışmalar sırasında yapıyorlardı. "Yukarıdaki adamlarla benim de sıkıntım vardı. Sağlık hizmetleriyle ilgili çalışmaların önemini anlamıyorlardı. A, B ve C planları, yok bilmem ne planları olabilirdi ama ya adamlar ölürse? O zaman bütün o sondaj planları anlamsız hale gelirdi."

KIRK YEDİNCİ GÜN: SALI, 21 EYLÜL

Profesör Nick Kanas yıllarca astronotlar konusunda çalışmıştı. Uzun süre kapalı tutulan ve stres altında kalan insanların gösterdiği davranış kalıplarını gayet iyi biliyordu. Profesör Kanas'ın "üçüncü çeyrek sendromu" olarak tanımladığı durumda, kapalı ortamda kalan kişiler görevin sonuna doğru (bu durumda kurtarma gününe doğru) gittikçe daha kaygılı ve asabi bir hale geliyorlardı. "Altı haftadan sonra insanlar egemenlik alanları belirlemeye başlama eğilimindedir. Bu konuda çaba göstermelerine rağmen fazla şakalaşma ve sohbet olmaz genellikle. Küçük gruplar kurmaya başlarlar" diyordu San Fransisco'daki California Üniversitesi'nde çalışan ve uzun süredir NASA'ya danışmanlık yapmakta olan Profesör Kanas. "Altı haftadan sonra durum kısırlaşmaya ve boğucu olmaya başlar. Daha önce ilginç ve eğlenceli olan arkadaşların şakaları türünden şeyler artık sinir bozucu ve bezdirici olmaya başlar."

Madenciler artık kırk yedi gündür yerin altındaydılar. *Palomayı* açıp içinden yiyecekleri boşaltmalarından, bayrağı direğe çekip milli marşlarını söylemelerine kadar esa-

ret altında yaptıkları her şey videoya kaydediliyordu. Televizyon muhabirleri *Palomalar* aracılığıyla aşağıya gizlice kamera sokmak için tekrar tekrar girişimde bulunuyor, madencilerin bir yeraltı belgeseli çekmesini sağlamaya çalışıyorlardı.

Polícia de Investigaciones de Chile'de (Şili Soruşturma Polisi) çalışan detektifler maden sahiplerine karşı açılan ceza davasında ayrıntıları belgelemek için kanıta ihtiyaç duyduklarında madencilere suç mahalli fotoğrafçılığının temel prensiplerini öğretmişlerdi. Madenciler bir hafta boyunca madenin içindeki kusurlu güvenlik önlemlerinin filmini ve fotoğraflarını çektiler. Florencio Ávalos çatlamış duvarların, paslı boruların ve bir zamanlar madene inen ana yol olan tünellere yayılmış koca kayaların filmini çekmek için madenin en uzak köşelerine gitmişti. Sonuçta yaklaşık kırk saatlik suç kanıtı filmi çekilip yukarıya yollanmıştı.

KIRK SEZİNCİ GÜN: ÇARŞAMBA, 22 EYLÜL-SONDAJ MAKİNESİ DÜŞER

22 Eylül günü madenciler sürpriz bir teslimat almışlardı. B planı seksen beşinci metreye ulaştığında delgi boşa düşmüş ve dört matkap kafasından biri kuyu boyunca düşerek madenin zeminine inmişti. Metal matkap başı zemine saplandığında kimse yaralanmamış ama B planı sekteye uğramıştı.

Mario Sepúlveda kurtarma görevlilerini aramıştı. "Hey, sanırım size ait bir şey var aşağıda" demişti dalga geçerek. "Sanıyorum bir matkap başı bu, sondaj matkabının bir parçası. İyi de ne işi var onun burada?"

Juan Illanes, madencilerden biri, matkap başını çamurdan çekip çıkarmıştı. Ağır makineler konusunda son derece deneyimliydiler; yaşadıkları hayatın her günü sürekli kırılan parçalar, son dakikada icat edilen çözümler ve aksiliklerle doluydu. Ama bu durum tahammül edilebilir gibi olmaktan çıkmıştı. Hayal kırıklığı katlanılmaz bir hal almıştı. "Sizi kurtarmaya çalışıyorlar ve sonra bu tür bir aksaklıkla karşılaşıyorsunuz. Çok moral bozucuydu" diyordu Samuel Ávalos. "Bu, iki gün daha demekti, belki dört gün daha. Tamam, *Paloma* aracılığıyla yiyecek alıyorduk ama hapiste gibiydik. Kapana kısılmıştık! Bu, bizi öldürüyordu."

KIRK DOKUZUNCU GÜN: PERŞEMBE, 23 EYLÜL

Aşağıda gerilim artmaya devam ediyordu.

Psikolog Ibañez'in madencilerle candan bir ilişkisi vardı, onlar da onun rahat ve pozitif yaklaşımından memnunlardı. Ancak, Ibañez bile onları denetim altında tutamıyordu artık. Otoritenin çökmesi, sürekli televizyon yayını, içeriye gizlice yollanan uyuşturucular... Bütün bunlar madencilerin bir kısmı tarafından ölümcül hatalar olarak görülüyordu. Yukarıdan verilen talimatlara uymayı bırakmış, kafalarına göre takılmaya başlamışlardı.

Edison Peña sık sık tünelleri keşfe çıkıyordu. Kazadan önce, egzersiz yapmaya meraklı, her gün uzun bir koşunun üstüne bir saat da bisiklet süren biriydi. Şimdi de tünellerde beş kilometrelik bir tur atarak jogging yapmaya başlamıştı. Sert, bileğin üstüne kadar çıkan madenci postallarının bacaklarını acıtması üzerine bir tel makası almış ve botları keserek kısaltmıştı. Keskin kayalarla düzensiz zemin zaten kötü olan dizinin durumunu daha da ağırlaştırıyordu ama Peña sanki tünellerin yarattığı korkudan veya kafasının içindeki kâbuslardan kaçabilirmiş gibi koşmaya devam ediyordu. Pablo Rojas, Mario Sepúlveda, Franklin Lobos ve Carlos Mamani de Peña'ya katılmışlardı. Nefes nefese, kan ter içinde koşuyor, sonra da madenin en derin kısımlarında dinleniyorlardı. Beyaz plastikten koruyucu tulumları, başlıkları ve gözlükleriyle astronotlara benziyorlardı.

La Paloma aracılığıyla oyun malzemeleriyle kitaplar geliyordu. Sığınakta uzun süreli domino ve iskambil seansları düzenleniyordu. Kâğıt oyunları birbirleriyle dalga geçmek, şakalaşmak, sohbet edip söz oyunlarıyla birbirlerine takılmak için iyi bahane oluyordu. Oyun masasında yahut günlük toplantıda sözle bir rakibe baskın çıkmak madenciler arasında saygı görmek için esastı. Tartışmaların kızıştığı oluyordu ama daha ileri gitmiyordu.

"Ariel'in (Ticona) kafasına fenerimle vurmak zorunda kaldım" diye kabul ediyordu Sepúlveda, bunun madenciler arasındaki fiziksel şiddete ilişkin münferit bir örnek olduğunun altını çizerek. Kavgaya tanık olmuş bir madencinin söylediklerine bakılırsa Sepúlveda'nın annesine küfretmiş-

ti Ticona. "Eğer şiddetin o seviyeye gelip yayılmasına izin verecek olsaydık sonuçta birkaçımızın ölmesi mümkündü" diyordu Sepúlveda.

Ibañez Şilili bir televizyon muhabirini madencilerle röportaj yapması için video konferans odasına getirmeye kalkıştığı zaman bir başka şiddetli fırtına kopmuştu. Muhabir tepenin yukarısındaki küçük konteynıra getirilmişti ama burası yalnızca Kurtarma Ekibi Kartı olanların girebildiği yasak bir bölgeydi. Ibañez madencilere gazetecinin birkaç soru sormak istediğini bildirdi. Urzúa, Sepúlveda ve diğerlerinin tepesi atmıştı. Yukarıdaki telefon derhal çalmaya başlamıştı. Madenciler çok öfkelenmişti. Gallo aralarındaki konuşmaya kulak misafiri olmuştu.

Urzúa, Ibañez'i paylaşıyordu: "Hey, bizi boktan işlerle uğraştırma anladın mı? Ne diye buraya gazeteci sokuyorsun? Burada gazeteci mazeteci istemiyoruz! Görülmek istemiyoruz. Burada acı çekiyoruz biz tamam mı, röportaj filan yok ve bunu da yetkililere bildireceğiz. Bunu bildireceğiz."

Madenciler kurtarma ekibinin iki numaralı adamı ve Sougarret'in sağ kolu olan Rene Aguilar'ı çağırmışlardı. Meslekten psikolog ve Codelco'da üst düzey yönetici olan Aguilar haftalardır ön cephedeydi. Şimdi öfkeden küplere binmişti. "Buraya Ibañez'le konuşmak için geldiğinde yüzü kıpkırmızıydı. Çok kızgındı" diyordu olaya tanık olan Gallo. Önceki psikologları Iturra kontrolü yeniden ele alınca madenciler hızla birleştiler. "Iturra artık taktik değiştirmişti, diyet Iturra versiyonu iş başındaydı" diyordu görevleri arasında madencilerin canlı video yayınlarını izlemek de bulunan Gallo. "Iturra tamamen farklı bir yaklaşımla geri gelmişti ve psikolojik danışmanlık için ayrılmış olan iki saatlik zamanı madencilere bırakmayı teklif etti. Bu süreyi aileleriyle konuşarak geçirebileceklerini söylüyordu."

Madencilerin sansüre karşı mücadeleleri sonucunda kaybolan mektuplar birdenbire ortaya çıkmıştı. Gallo, "Bir mektup sağanağı başlamıştı. Hepsini aşağı gönderdiler; belki üç yüz mektup vardı. Bütün mektuplar birden aşağı yollandı" diyordu.

ON

TÜNELİN UCUNDA IŞIK GÖRÜNDÜ

ELLİNCİ GÜN: CUMA, 24 EYLÜL

24 Eylül yeraltında mahsur kalışlarının ellinci günüydü. Madenciliğin yüzyıllara uzanan tarihi boyunca bu kadar uzun süre yeraltında mahsur kalıp da yaşamaya devam eden olmamıştı. Umut Kampı'nda hiç kimse bu korkunç rekoru kutlamaya kalkışmamıştı. Ama umutsuzluğun yerini şimdi bir umut ışığı alıyordu. Aileler kurtarmanın gerçekleşeceğini hayal edebiliyordu. Milyonlarca dolarlık üç ayrı sondaj operasyonu sevdiklerine doğru ağır ağır da olsa ilerliyordu. Birkaç saatte bir yiyecek gönderiliyordu. Posta hizmetleri hâlâ gecikmelerle ve arada bir yapılan sansürle malûldü ama en azından işler durumdaydı. Her şeyin hâlâ daracık *Palomanın* içine sığacak şekilde katlanıp dürülmesi gerekiyordu ama çamaşır yıkama servisi kusursuzdu. Pek çok kadın kocalarının kirli çamaşırlarını bizzat yıkayıp ütülüyordu. Bazen yakında kavuşacaklarını hayal ederek kocalarının gömleklerine en sevdikleri parfümlerini sıkıyorlardı.

Yeniden kavuşma hayalleri 25 Eylül günü Anka Kuşu'nun gelmesiyle daha da canlanacaktı. NASA'nın ve Quecreek'deki başarılı kurtarma operasyonunu gerçekleştiren ekibin belirlediği teknik özelliklere uygun olarak San José

kurtarma operasyonu için Şili Deniz Kuvvetleri tarafından özel olarak üretilen kurtarma kapsülü Şili bayrağının renklerine boyanmıştı. Ağırlığı dört yüz on dokuz kilogram ve iç boşluğu iki metre yüksekliğinde bir füze şeklindeki kurtarma kapsülü başlı başına bir karakter haline gelmişti. Bakanlar ve kurtarma görevlileri yuvarlak tüpün içinde poz veriyorlardı. Aileler yaklaşıp sanki kutsal bir totemmiş gibi hafifçe kapsüle dokunuyorlardı.

Kurtarma planları aksamadan ilerlerken, Iturra ve Ibañez'le çıkan anlaşmazlıkları idare ediş biçimiyle madencilerin güvenini kazanan Dr. Romagnoli şimdi de onları kurtarma işlemlerine hazırlıyordu. Dr. Romagnoli kapsülün arızalanması yahut sıkışması durumunda madencileri çok daha basit ve riskli bir yöntemle, uzun bir halatın ucuna kayışlarla bağlayarak yukarı çekmek zorunda kalabileceklerini biliyordu. Fakat ne olursa olsun mümkün olduğunca formda olmaları şarttı: Merdivenlerden tırmanmaları, iple aşağı inmeleri yahut eğer kapsül sıkışacak olursa, çok dar bir alanda bir saat boyunca ayakta dikilmeleri gerekebilirdi.

Hem Şili Silahlı Kuvvetleri'ne hem de profesyonel sporculara danışmanlık eden Romagnoli, daha ağır fiziksel eğitim derslerine hazırlık olmak üzere hafif egzersizler öğretmeye başlamıştı. Grup halinde tünelin iki kilometrelik bir bölümünde joging yapmalarını önermişti. ABD ordusundaki beden eğitimi çalışmalarını model alarak, koşarken şarkı söylüyorlardı. Romagnoli şarkı söylemenin kalp atışlarını denetim altında tutmaya yarayan bir güvenlik önlemi olduğunu belirtiyordu: "Eğer kalp atışları yüz kırkın üzerine çıkarsa, hem koşup hem de şarkı söyleyemezler."

Romagnoli'ye göre, madenciler yeni günlük uğraşılar konusunda hevesliydiler; "Avantajlarımızdan biri güçlü olmaları; kollarını ve vücutlarının üst bölümlerini kullanarak çalışmaya alışkınlar. Uğraştığımız adamlar günlerini oturarak geçiren tipler değil. Çabucak uyum sağlayacaklardır."

Romagnoli göğse takılan "biyolojik kemer" adlı modern bir cihaz kullanarak madenciler hakkında çok zengin veri toplamıştı. Şimdi madenciler NASA uzmanlarına böylesi ağır ve aşırı koşullarla bağlantılı olarak gerçek zamanlı ve-

ri sağlıyorlardı. "Şilililer bu kadar çok kişinin, bu kadar derinde, bu kadar uzun süre mahsur kaldıktan sonra nasıl kurtarılacaklarının kitabını yazıyorlar" diyordu Şili'yi ziyaret eden NASA uzmanlarından Michael Duncan. Romagnoli, psikologları ustalıkla idare etmesinin yanı sıra daha önce sigara taleplerine destek olduğu için de madencilerin kalbini kazanmıştı. Kendisi de sigara içiyordu ve madencilerin hayatındaki en gerilimli zamanların nikotin alışkanlığını terk etmelerini istemek için uygun bir zaman olmadığına karar vermişti. Alışılmamış yöntemler kullanan bir hekim olarak, kitaplarda yazanlara aykırı bile olsa sağduyulu çözümlere inanırdı.

İlaç göndermek, hayati belirtileri kaydetmek ve madencilerle çene çalmak gibi günlük işler Romagnoli'nin on iki saatlik vardiyasının yalnızca küçük bir bölümünü alıyordu. Artık görece konfor içinde olan adamlar acil sağlık sorunlarıyla ilgili talepler yerine hayatlarını kolaylaştıracak ufak tefek başka şeyler için Romagnoli'nin başının etini yemeye başlamışlardı. Aşağıdan gelen mektupların birinde yapay tatlandırıcılarının kalmadığından şikâyet ediliyordu. Bir başka madenci mp3 çalarını Romagnoli'ye göndermiş ve çok fazla *reggaeton* müziği olduğundan ama yeterince *cumbia* müziği bulunmadığından yakınmıştı. Romagnoli internetten müzik indirmiş, mp3 çalardaki müzikleri silip yeni bir şarkı listesi yüklemişti. Gülerek "Bu herifler artık hasta değil" diyordu, "çünkü artık buranın oda servisi ve benim de lanet olası bir DJ olduğumu düşünüyorlar."

ELLİ İKİNCİ GÜN: PAZAR, 26 EYLÜL

Madenciler aşağıdan yukarıya videolar gönderdikçe, Sepúlveda ve Urzúa başta olmak üzere, öne çıkan karakterler dünya çapında tanınmaya başlamıştı; ilki karizmatik bir amigo, ikincisi ise taş gibi sağlam vardiya amiri olarak. Diğer madencileri pek kimse tanımıyordu. Yalnızca videolarda görünmedikleri için değil, çalışma vakti geldiğinde de ortalarda görünmedikleri için. Gönüllü olarak çalışmak ve kurtarma faaliyetlerine katkıda bulunmak isteyenlerle, etrafta tembel tembel dolaşıp kurtarılmayı bekleyenler arasında ayrı-

lık çıkmaya başlamıştı. Onları meşgul etmek için harcanan onca çabaya rağmen bazılarının hayatı yalnızca vakit öldürmekten ibaretti. Bu, tam da NASA'nın önlem alınması için uyarıda bulunduğu durumdu; gerilimli ve yaşamaya hiç uygun olmayan bir ortamda boş zaman sorun üreten bir kuluçka makinesi demekti.

Çalışan ve üreten adamlarla yan gelip yatarak tembellik edenler arasında tartışmalar çıkıyordu. Altı, yedi kişi yataklarına uzanmış, kaya tavana bakarak mp3 çalarlardan müzik dinliyor yahut televizyon odasında lak lak ediyorlardı. "Tembeldiler, hiçbir iş yapmıyorlardı" diyordu Franklin Lobos, madencilerden bazılarının tutumunu anlatırken.

Madencilerin dikkatini dağıtan ilk şey televizyonun gelmesi olmuştu. Şimdiyse can sıkıntısı ve görece güvenlikte olma duygusu grubun uyumunu tehdit ediyordu. Resmi görevi her gün madenin içindeki ısıyı, nemi ve olası ölümcül gazların seviyesini ölçmek olan Samuel Ávalos işinin monotonluk içinde gündelik bir egzersiz olduğunu söylüyordu. "Isı hiçbir zaman değişmedi; daima otuz iki derece civarındaydı ve nem oranı da hep yüzde doksan beşte kaldı" diyordu sıcağın kendilerini nasıl delirttiğini anlatırken. Yılmaz vakanüvis Victor Segovia bir fırının içinde mahsur kaldığına dair karabasanlar görmeye başlamıştı.

ELLİ DÖRDÜNCÜ GÜN: SALI, 28 EYLÜL

Haftalar süren teknik aksaklıklardan sonra her üç sondaj da artık kayaları yavaş yavaş öğüterek madencilere doğru ilerliyordu. C planı nihayet yeniden çalışmaya başlamıştı. Elli metre yükseklikteki devasa platform "rakiplerinden" yukarıda duruyordu. Vitesli dinozor pençelerine benzeyen devasa sondaj matkapları kullanıp C planı mühendisler arasında sohbet konusuydu. Mühendisler, petrol sondajı ekibinin yirmi gün içinde madencilere ulaşacağını tahmin ediyorlardı. Sondajın kayaları yarıp aşağıdaki adamlara ne zaman, hangi gün ulaşabileceği konusunda bahislere giriliyordu. San José Madeni'ndeki kayaların son derece sert olduğunu (granitten iki kat daha sert) ve bu nedenle güçlü petrol son-

dajı makinelerinin bile mühendislerin umduğundan ve madencilerin hayal ettiğinden çok daha yavaş ilerleyebileceğini hepsinin anlamaları için bir hafta geçmesi gerekecekti.

Sougarret şimdi çok önemli bir karar vermek durumundaydı. Açılan sondaj kuyularının hepsinin çelik muhafaza ile güçlendirilmesi gerekli miydi? Muhafaza yapmanın nedeni Anka Kuşu kapsülünün geri çekilebilen ve ayarlanabilen tekerlekleri için düzgün bir yüzey temin etmekti. Anka Kuşu'nun borunun içinde sıkışıp kalmasını ve bizzat kurtarma görevlilerini kurtarmak için bir operasyona mecbur kalınmasını yahut daha da kötüsü, kurtulmak üzere olan bir madenciyi sıkıştığı yerden kurtarmaya çalışmanın gerektireceği özel bir operasyonu kimse düşünmek bile istemiyordu. Son aşamanın sorunsuz bir şekilde tamamlanabilmesi için gereken her şey enine boyuna araştırılıyordu. Bununla birlikte, kuyunun içine çelik boruların döşenmesinin operasyonu iki ilâ yedi gün uzatacağının da farkındaydı Sougarret. Muhafaza borularının ağırlığı yaklaşık dört yüz ton olarak tahmin ediliyordu ve yerlerine takılabilmeleri için Santiago'dan özel bir vincin getirilmesi gerekecekti. Kuyuların açılan bölümleri tekrar tekrar incelenmişti. Kuyu yüzeylerinin mükemmele yakın, çoğu bölümlerin de camsı ve mermerimsi olduğu görülmüştü. Ancak ilk yüz metrelik kısım pek düzgün görünmüyordu, ufalanmaya veya dağılmaya eğilimli gibiydi. Son bir değerlendirmeyle birlikte kesin kararını vermeyi sürekli erteleyen Sougarret artık madencilere ulaşmaya odaklanmıştı. Onları fiziksel ve zihinsel olarak sağlıklı tutabilmenin zorlukları, üzerinde büyük bir baskı oluşturuyordu.

ELLİ BEŞİNCİ GÜN: ÇARŞAMBA, 29 EYLÜL

Umut Kampı'nda kahredici ölçüde az olay çıkıyordu, dolayısıyla binlerce gazeteci delirmek üzereydi. Kurtarma operasyonunu en ileri noktalarına kadar izleme iznine yalnızca hükümetin kameraları ve aralarında *Discovery Channel*, Şilili bir belgesel ekibi ve bu kitabın yazarının da bulunduğu birkaç şanslı gazeteci sahipti.

Medyanın çekim yapmak için duyduğu açlığa karşı Başkan Piñera'nın basın ekibi San José Madeni'nin ağzında bir komuta merkezi kurmuştu. Piñera'nın yardımcıları "İletişim Sekreterliği" adı verilen bu birimde kamuya açıklanmaya uygun olup olmadığını belirlemek amacıyla aşağıdan gelen kasetleri izliyordu. Basına kısa çekimler dağıtılıyor ancak yüzlerce saatlik çekim asla kimseye gösterilmiyordu; çünkü avukatlar daha fazla çekimin yayınlanmasının yaratacağı yasal sorunları tartışmaya başlamışlardı. Eğer fiiliyatta maden ocağı madencilerin evi idiyse video kayıtlarının yapılması durumunda ne gibi hakları doğardı? Kurtarma faaliyetleri kamusal bir şey miydi? Veya tünellerdeki yaşam özel alana giren mahrem bir durum muydu? Videoların yayınlanması mahremiyetlerinin ihlâl edildiği gerekçesiyle hükümete dava açmalarına neden olabilir miydi?

Piñera yönetimi özel hayatın dokunulmazlığına dair sorunlarla uğraşırken dünya medyası da Şili'de daha önce görülmemiş boyutlarda akın akın Umut Kampı'na geliyordu. Kayıtlı gazetecilerin sayısı iki bini aşmıştı. Kayalık yamacın birkaç dönümü karavanlar, çadırlar, anten kuleleri, geçici yayın platformları ve gittikçe artan bir şekilde dünya basınının önde gelenleri tarafından işgal edilmişti. Fotoğrafçılar sondaj makinelerinin en iyi fotoğraflarını çekmelerine imkân verecek kilit noktalara dizi dizi yerleşmişlerdi. Televizyon ekipleri uydu yayını için uygun yerler olan falanca yüksek kayayı ilk kim sahiplendi diye birbiriyle kavgaya tutuşuyordu. Her gün üçayaklar taşıyan, yeni telefon kodlarıyla cebelleşen ve aval aval bu gerçeküstü sahneye bakan birçok yeni yüz beliriyordu San José'de.

Çöl, madenin etrafındaki bu kalabalık alanın hemen ötesinde dört bir yana doğru bomboş uzanıyordu. Ufukta tek bir ağaç yoktu, yalnızca efsanevi Dakar-Paris maratonundan yarışçıların bıraktığı izlerle kesilen altın renkli kumullar görünüyordu. Siyasi istikrarsızlık, güvenlik kaygıları, bir yayanın hızla giden yabancı motosikletçi ve bisikletçi kalabalığı tarafından ezilmesi gibi nedenlerle Afrika kıtasından kovulan maraton yarışı 2009 yılında Şili'nin bu ücra köşesine taşınmıştı. Yüzlerce gazeteci yarışı izlemiş ve civardaki tepelerde kamp kurmuştu. Şimdiyse bir başka yarış izliyorlardı: zamana karşı yarış.

Fotoğrafçılar ağız dalaşı yapıyor, itişip kakışıyordu. O kadar çok kamera ve mikrofon vardı ki, temiz bir kayıt almak yahut iyi bir çekim yapmak imkânsız gibiydi. Çölün tozu kameraların pahalı merceklerini mahvediyordu. Daha da kötüsü, iyi çekimlerin hepsinin daha önce binlerce kez yapılmış olmasıydı. Yerel bir gazete bu manzarayı, onlarca müzik grubunun ve yüz binlerce dinleyicinin katıldığı ünlü Woodstock müzik festivaline atfen "Medya Woodstock Festivali" olarak adlandırmıştı. Şili ulusal televizyonu TVN, CNN Şili'nin kullandığı yayın platformunun tam önüne kendi platformunu inşa edince CNN Şili ekibini platformunu bir kat yükseltmeye mecbur bırakmış, bunun üzerine bir inşaat kavgası patlak vermişti. Yöre sakinlerinden marangoz Ramon Vergara yayıncıların rekabeti sayesinde asla işsiz kalmıyor ve iyi para kazanıyordu. Vergara bazı günler üç kadar platform inşa ediyordu. "Her platform için yüz yirmi bin peso (iki yüz elli dolar) alıyorum" diyordu Vergara *The Clinic*'le yaptığı söyleşide. "Günde bir platform yapmaya gayret ediyorum."

Madencilerin sağlık durumlarının gayet iyi olduğu bildirilmesine rağmen kurtarma operasyonu kapsamında tepede bulundurulan ACHS ambulansının acı acı siren çalarak yaralanan gazetecilerle tepeden aşağı indiği görülüyordu. Gazetecilerin ve otomobillerin karıştığı on ayrı trafik kazası bildirilmişti.

Bir palyaço kumpanyasının ve cübbeleriyle ortalıkta dolanan Fransiskan keşişlerinin de katılmasıyla ortam tam bir sirk halini almıştı. "Bir aslanlar eksik" diyordu mahsur madencilerden Ariel Ticona'nın akrabası Vinca Ticona. Süper kahraman kostümleri içindeki çocuklara öyle alışılmıştı ki "Örümcek Adam" kılığında bir sürü ufaklığın maymunlar gibi kayalara tırmanması kimseye tuhaf gelmiyordu.

Geceleri yakılan şenlik ateşleri gazeteciler, polisler, politikacılar ve aileler arasında kurulan eklektik dostlukların odağı haline gelmişti artık. Şili'nin müteveffa lideri Salvador Allende'nin kızı Isabel Allende bir an CNN'e röportaj verirken, bir an sonra ise babasının uzak bir kuzeni olan Şilili romancı Isabel Allende ile balıklı bir sandviçi paylaşırken görülüyordu. Mısır unundan yufkaların içine yerleştirilen

ücretsiz dağıtılan balık *tacoları* tezgâhının önünde yılan gibi kıvrılarak uzayan kuyruklar vardı. Yine bedava dağıtılan ızgara deniz ürünleri, ev yapımı çorbalar ve kamyon dolusu kurabiye herkesin karnının doymasını sağlıyordu. Resmi olarak, maden sahası alkolsüz bir bölgeydi. Fakat her sabah erken saatlerde görülen boş bira, şarap ve *pisco* şişesi yığınları sahanın alkolsüz olmasının yegâne nedeninin bütün alkolün tüketilmiş olması olduğunu kanıtlıyordu.

Dünya çapında milyonlarca izleyici hikâyenin can alıcı noktasına kilitlenmişti: Madenciler sağ çıkartılabilecek miydi? İlk kim çıkacaktı? Olay artık Piñera'nın iletişim ekibinin görünmeyen ama becerikli düzenlemelerinden geçerek hazırlanan bir reality programı ile bir felâket canlı yayınının karışımı haline gelmişti. Madenciler, kaos çıkması yahut *Sineklerin Tanrısı** romanında anlatılan türden bir çözülme olması beklentilerini boşa çıkarıyor; neşe, umut ve dayanışmaya odaklanmış bir birlik-beraberlik görüntüsü veriyorlardı. Geleneksel televizyonların "kan ve şiddet varsa reyting de var" diyen yaklaşımları mazlumların rol aldığı ve şiddet içermeyen bir dram tarafından ters yüz edilmişti.

Umut Kampı'nda, yetenek avcılarından ve televizyon yapımcılarından oluşan erken bir dalga, madencilerin hikâyesinin haklarını alabilmek için çarpışmaya başlamıştı bile. Özellikle Victor Segovia tarafından tutulan ve yiyeceksiz geçen ilk on yedi günün en karanlık anları dâhil adamların bütün gündelik faaliyetlerinin yazılı olduğu günlüğün peşine düşülmüş, Segovia'nın ailesi ajanslarla pazarlığa başlamıştı. Bu benzersiz anı defteri için verilen açılış fiyatı yirmi beş bin dolardı. Bulvar gazetelerinin muhabirleri bir madenciyle özel röportaj yapabilmek için ellerinden geleni yapıyor, ailelere yaltaklanıyor, Los Angeles ve Madrid'e bedava gezi sözleri veriyorlardı.

Madenciler hâlâ mahsurdu ama yaşadıklarına dair bir film çekilmeye başlanmıştı bile. Şilili ve Meksikalı aktörler

* William Golding tarafından yazılan ve gelecekteki atom savaşı sırasında, güvenilir bir yere götürülmek üzere bindikleri uçağın bir mercan adasına düşmesiyle müthiş şiddet ve hiyerarşi içeren bir düzen kuran çocukları anlatan alegorik roman -ç.n.

yakındaki terk edilmiş bir madeni film seti haline çevirmişlerdi. Madencilerin gündelik yaşamları hâlâ bir muamma olduğundan gerçekte olanlara edebi birkaç dokunuştan çok daha fazlasını ilave ederek dramı yeniden canlandırıyorlardı. Şilili yönetmen Leonardo Barrera madencilerin hikâyesinden yola çıkılarak bir porno film çekilmesinin planlandığını da duyurmuştu. Barrera filminin "büyük çaplı bir orji" olmayacağını, madencilerin *minalarla* (Şili argosunda seksi kadın) cinsel ilişkide bulunmasının sempatik ve kurgusal bir hikâyesi olacağını öne sürüyordu. Adamlar, madenciliğin karanlık ve nemli dünyasından çekilip çıkarılmak ve Hollywood'un sahne ışıklarının altına atılmak üzereydi. Geçiş dönemi için hiç zamanları olmayacaktı galiba.

ELLİ YEDİNCİ GÜN: CUMA, 1 EKİM

Madencilerin avukatı Edgardo Reinoso 30 Eylül günü, San José Madeni'nin yeniden işletilmeye açılmasında ve devam eden çalışmalarda ihmali olduğunu öne sürerek, hükümete karşı yirmi yedi milyon dolarlık bir tazminat davası açmıştı. Reinoso, üçü dışında bütün aileleri temsil ediyordu. Bir ay önce, San Esteban madencilik şirketine ödenecek çeyrek milyon dolarlık bir meblağa tedbir koydurmayı başarmıştı. Başlangıçta, madene yakın bir kıyı kasabası olan Caldera'nın belediye başkanı tarafından işe alınan Reinoso, bu paranın madencilere aktarılacağını düşünüyordu çünkü daha milyonlarca dolar tazminat kazanılacağına kesin gözüyle bakıyordu.

Aşırı şişman ve gösterişi seven biri olan avukat, 2007 yılında bir kıyı şehri olan Valparaíso'daki yılbaşı kutlamaları esnasında bir yaya üstgeçidi çöküp de iki izleyici ölünce şehrin belediyesine karşı açtığı davayı kazanarak ünlenmişti. Piñera'ya ve Şili sağına açıkça karşı biriydi ve şimdi de hükümetten para almaya kararlıydı. "Biz aileler uğradığımız bütün zararları tazmin etmelerini istiyoruz ve adalet istiyoruz" diyordu Katty Valdivia, Mario Sepúlveda'nın dava açılmasını destekleyen karısı.

Reinoso'nun hükümete karşı saldırısı Piñera tarafından ucuz bir numara olarak nitelendiriliyordu. Piñera'nın

adamları San José Madeni'ndeki tehlikelerin on yıldan beri bilindiğini ama bu süre zarfında Şili'yi yöneten merkez sol koalisyon *El Concertación*'un işçileri korumak için çok az şey yaptığını, üstelik tehlikeli madenin kapatılmaktan kurtulmasına da tekrar tekrar izin verdiğini dile getirmekten geri kalmıyordu.

Kamuoyu yoklamaları (günümüz politik arenasındaki başarıyı ölçen ucuz ve güvenilmez barometre) yeni başkanı onaylayanların oranının felaket öncesinde yüzde kırk altı iken, kurtarma operasyonunun devam ettiği günlerde yüzde elli altıya çıktığını gösteriyordu. Başkan Piñera ağustos ayında madencilerin kurtarılması için kendi itibarını ortaya koymuştu. Şimdiyse kazandığı bu büyük sermayeyi Reinoso'nun açtığı dava yüzünden kaybetme riskiyle karşı karşıyaydı.

Madende de eleştirilen Piñera'nın yaptıkları karşısında bazı kurtarma görevlileri dehşete düşüyor, kurtarma operasyonunu politik çıkarları için kullanmakla suçluyorlardı. ACHS'nin sorumlu hekimi Dr. Díaz, Piñera ve Golborne'yi bütün dikkatleri üzerlerine çekmek için tıbbi ve teknik protokolleri değiştirdikleri gerekçesiyle eleştiriyordu. Başkan kendi yararına tasarlanmış şeyler olarak gördüğü halkla ilişkiler çekimleri yüzünden kurtarma operasyonuna gölge düştüğü için öfkeleniyor ve "Bu adamlar büyük kurtarıcı rolünde, sürekli kameraların önünde olmak istiyorlar. "Bir an gelecek artık dilimi tutamayacağım" diye konuşuyordu.

CNN'in Latin Amerika sayfasında yer alan "Madenci Aileleri Şili Devlet Başkanını Kendilerini Kullanmakla Suçluyor" başlıkla bir makalede Victor Zamora'nın annesi Nelly Bugueño Piñera'yı alenen suçluyordu. "Bütün bunlar politika. Pis işler. Hepsi aldatmaca ve propaganda" diyordu. "Hepimizin duygularıyla oynuyorlar."

Başka bazı aileler ise Piñera ve politikalarına karşı bir sempati beslemediklerini ama Piñera hükümetinin madencileri kurtarmak için mümkün olan her şeyi yaptığını kabul ediyordu. "Şahsen adama tahammül edemiyorum, düşüncelerimiz arasında da dünya kadar fark var. Ama müthiş kararlar verdi" diyordu Cristian Herrera, mahsur madencilerden Daniel Herrera'nın yeğeni. "Ona teşekkür etmem gerekip gerekmediğini soracak olursanız? Cevabım evet. Eğer önceki hükümet olsaydı, yakınlarımız kesinlikle ölmüştü."

Bakan Golborne, 1 Ekim günü, o güne kadar artık herkesçe bilinen bir sır haline gelmiş gerçeği açıklayarak dedikodu ve spekülasyonlara bir son vermişti: Kurtarma operasyonu öngörülenden çok daha hızlı ilerliyordu. "İyi haber şu ki, teknik ekiple birlikte yaptığımız analizlere göre, madencilerimizin kurtarılması ekim ayının ikinci yarısında gerçekleşecek" diyen Golborne, sondajların kayaların gevşek olan üst bölümlerini geçtiğini, artık dağın jeolojik olarak daha sert kısımlarında bulunduklarını da belirtiyordu. Golborne madencilere bu iyi haberi zaten iletmiş olduğunu belirterek, "Bu, biraz daha iyimser olmamıza imkân veriyor" diyordu.

Madencilerin kurtarılacağı gün hızla yaklaşırken kamuoyunda daha temel sorular sorulmaya başlanmış ve geniş bir tartışma patlak vermişti. Madenciler daha en başında niçin mahsur kalmışlardı? Tehlikeli olduğu bu kadar dillere düşmüş bir maden niçin hâlâ işletiliyordu? Şili Kongresi tarafından ağustos sonunda yapılan bir araştırma San Esteban şirketine ait madenlerde meydana gelen ölümcül kazaların dehşet verici tarihini ortaya çıkarmıştı.

ACHS tarafından Şili Kongresi'ne verilen rakamlar San José Madeni'ndeki kaza oranının sektördeki ortalamaya göre yüzde üç yüz yedi daha yüksek olduğunu gösteriyordu. "Ortalama olarak bir işçinin maaşının yüzde 1,65'i kadar sağlık sigortası primi ödenirken, onlar yüzde 5,37'si kadar ödüyordu" diye tanıklık etmişti ACHS'den Martín Fruns, San José Madeni'nin sahiplerinin işçilerin sağlık sigortası primlerini beş aydır ödemediklerinin de altını çizerek.

Çalışma Bakanlığı'nın eski bürokratlarından María Ester Feres Kongre Komitesi önünde verdiği ifadede yaklaşık on yıl önce, 2001 yılında, San José Madeni'ni kapatmaya çalıştığını ama "madencilik sektöründen gelen baskılar" olarak nitelendirdiği tepkiler ve istihdam kaybı olacağına ilişkin kaygılar nedeniyle önerisinin geri çevrildiğini söylüyordu. "Madende bazı ufak işler yapılmıştı ama Çalışma Bakanlığı bu madenin bir saatli bomba olduğunu düşünüyordu... ve madende acil kaçış yolları yoktu" diyordu.

Kongre soruşturması madenin tavanlarından yağmur gibi düşen kayaların işçileri ezip durduğunu da ortaya ser-

mişti. Bazı ufak kazalar hastaneye bile gitmeden atlatılıyordu. Kimileri ise cenaze törenleriyle sona eriyordu.

Maden sahibi Alejandro Bohn ifadesinde güvenlik önlemlerinin iyileştirilmesi "şirketimizin kutsal prensibidir" diye konuşuyordu ama Gino Cortés'in bacağını koparan kazayla ilişkili sorgulandığı zaman tavandan düşen kayaları tutmak üzere tasarlanmış güvenlik ağını yenilemedikleri gerekçesiyle işçileri suçlamıştı. Daha sonra da şöyle devam etmişti: "Maalesef bu işi yapmayı ihmal eden vardiya şu anda mahsur kalan adamların çalıştığı vardiya idi."

Bohn'un bu duyarsız sözleri karşısında dehşete düşmemek mümkün değildi. Adam yıldırım çarpmış bir kurbanı kauçuk tabanlı ayakkabı giyerek dolaşmadığı gerekçesiyle suçlar gibiydi. "Tavanın tamamında güvenlik ağı yoktu; ağ gerilmiş kısım olsa olsa yüzde yirmisiydi" diyordu Bohn'un sözlerini dinlediği zaman çok üzülüp sinirlenen Samuel Ávalos haklı olarak "Nerede yürüyecektik? Nerede?" diye soruyordu.

Piñera'nın taze atanmış Çalışma Bakanı Camila Merino, hükümetinin tehlikeli çalışma koşullarından haberdar olduğunu kabul etmişti. "Güvenlik sorunlarına dair belirtiler görmüştük ve bunları öngörerek hareket etmiş olmamız gerekirdi. Bu nedenle şimdi önerdiğimiz bütün önlemlerin dikkate alınması çok önemli; ancak bu şekilde başka kazaların önüne geçebiliriz" diyordu.

Ancak Merino'nun yorumları da Şili'de büyük öfke yaratmıştı. Muhalif Kongre üyeleri daha fazla ayrıntı talep ediyordu. Hükümet San José'deki bariz güvenlik sorunlarını örtbas mı etmişti? Eğer öyleyse, bari skandalın kapağını biraz kaldırabilirler miydi? Merino kesin bilgisi olmadığında ısrar ederek çark etmişti.

Maden sahipleriyle ve "Sernageomin" adı verilen ulusal maden denetleme dairesiyle on yılı aşkın zamandır mücadele eden Copiapó'lu sendika lideri Javier Castillo, işçi güvenliğine karşı yeni patlayan bu ilgi dalgası karşısında çılgına dönmüştü. Castillo mahkemelere, yerel politikacılara ve maden sahiplerine defalarca sunduğu yüzlerce belgeyle San José ve San Antonio madenlerinin çok büyük tehlike arz ettiğini, her an çökecek durumda olduklarını bildirmişti.

Bütün dünya San José Madeni'nin neden çöktüğünü merak ederken Castillo asıl devlet denetiminin çökmüş olduğunu göstermeye kararlıydı; 2002 yılında madenciler sendikası tarafından hazırlanmış bir video, güvenlik önlemlerinin bulunmadığı çalışmaları ve her iki madende de göçük olasılığını açıkça gösteriyordu. Castillo Kongre soruşturmacılarına sunduğu belgelerle, San José Madeni'nin çökmesinin an meselesi olduğu konusunda sahiplerinin de uyarılmış olduklarını kanıtlamıştı. 2003 yılında San Antonio Madeni'nde (San José Madeni ile aynı dağda bulunan bir başka maden) büyük bir göçük olmuştu. Daha sonra 2007 yılında San Antonio yeniden göçmüş, bunun üzerine kapatılmıştı. Can kaybı olmamasının yegâne nedeni göçüğün işçilerin madende bulunmadığı bir anda, gecenin birinde gerçekleşmiş olmasıydı.

Castillo'nun bir dizi ölümcül kazaya ilişkin olarak sunduğu ayrıntılı kanıtlar güvenlik yetkililerinin San José Madeni'ni bütün 2007 yılı boyunca ve 2008 yılının bir bölümünde kapatmalarına neden olmuştu. Kongre araştırması şimdi çok önemli bir nokta üzerinde yoğunlaşmıştı: Madenin yeniden açılmasına izin verilmiş olması nasıl açıklanacaktı?

Şili yasalarına göre San José Madeni'nin iki ayrı çıkışının olması gerekirdi; gündelik olarak kullanılan olağan yol ve acil durumlarda kullanılacak yedek çıkış yolu. Şili Kongresi gerekli araştırmaları yaptıktan sonra San José Madeni'nde hiçbir zaman yedek bir acil çıkış yolunun bulunmadığını ve havalandırma bacalarının içine merdiven konulması gibi eğreti gerekliliklerin bile asla yerine getirilmemiş olduğu sonucuna varmıştı.

Son göçüğün olmasından önceki haftalar ve aylar boyunca, San José Madeni sağlam durumda olmadığının işaretlerini vermişti. 2010 Haziran'ında bir kaya bloğu düşüp Jorge Galleguillos'un sırtını ezmişti. ACHS tarafından yapılan araştırmadan sonra yeniden göçük olması ihtimali konusunda uyarıda bulunulmuştu. ACHS'den Alejandro Pino maden sahiplerinin yakın tehlikelere ilişkin uyarıldığını söylüyor, "Şirketten madeni sağlamlaştırmalarını istedik" diyordu.

ELLİ DOKUZUNCU GÜN: PAZAR, 3 EKİM

Kongre araştırması devam ederken kurtarma zamanı da yaklaşıyordu. San José Madeni'nin çevresindeki yamaçta helikopter pisti, geçici hastane ve gazeteciler için tribünler yapan bir inşaat ekibi harıl harıl çalışıyordu. Hükümet, aileler için zarif tasarımlı çiçekli kumaşla kaplı koltukların olduğu, mavi neon ışıklarla aydınlatılan ve şık koridorları bulunan bir salon tasarlıyordu. Bütün bunlar madenciler kurtarıldıktan sonra aileleriyle yapacakları kısa süreli ilk görüşme içindi.

Artık medya eğitiminden geçmiş madenciler yeni kazandıkları ünün etkisiyle ışıldarken uzun zamandır kayıp akrabalar da Umut Kampı'na gelmeye başlamıştı. Öyle çok sayıda bilinmeyen "aile mensubu" ortaya çıkmıştı ki, Şili gazetesi *The Clinic* tarafından yayımlanan Umut Kampı'nın haritasında bir ok "Aileler" diye bir bölümü gösterirken, ikinci bir ok da "Sözde Aile Mensupları" denilen başka bir bölüme işaret ediyordu.

Umut Kampı'ndaki psikologlar aileleri travmanın madencilerde yaratmış olabileceği öngörülemeyen sorunlara karşı hazırlamak için çabalıyordu. Adamlar neşeli mi olacaktı yoksa çökmüş mü? Karılarına bitmeyen aşklarını mı ilan edeceklerdi, yoksa hemen boşanmak mı isteyeceklerdi? Ve Yonni Barrios ne yapacaktı; uzatmalı sevgilisine mi gidecekti, karısıyla mı kalacaktı? Madencilerin çoğunun depresyon içinde olması bekleniyordu. Peki, bu benzersiz travmanın uzun vadeli etkileri neler olacaktı acaba?

Iturra adamlarla bir ay boyunca sürdürdüğü mücadelenin ardından, şimdi daha ziyade kapıcı ve amigo rolündeydi. Madencileri dışarı çıkarabilecekleri kadar uzun bir süre bir arada tutmaya çalışırken, onlarla çatışmaktan kaçınıyor, bunu yerine diplomatça davranarak aile sorunlarını yatıştırıyor, aşağıya haberler iletiyor ve "kurtulmaya bir gün daha yakın" olduklarına ilişkin mantrasını tekrarlıyordu.

Iturra madencilerin kırılgan ruh halleri yüzünden endişe ederken Sougarret ve ekibi de yeni bazı engellerle karşılaşıyordu.

Yeni bir teknik aksaklıklar tufanı A planını kesintiye uğratmıştı. Teknisyenler matkap başlarını ve şahmerdanları değiştirmek için bütün güçleriyle uğraşırken üç gün daha kaybedilmişti. A planı artık madencilerden yüz metreden daha az uzakta olmasına rağmen şimdi çok az mühendis bu çok abartılan ilk planın yarışı kazanacağına bahse giriyordu. Yavaş fakat istikrarlı ilk sondaj çalışması şimdi üçüncü sıraya düşmüştü. San José Madeni'nin benzersiz koşullarında diğer iki sondajın daha hızlı olduğu kanıtlanmıştı.

Hatalı bir matkap kuyuyu rotasından çıkarınca C planı da bir aksilikle karşılaşmıştı. Mühendisler daha küçük bir matkap başı kullanmak suretiyle bir kavis yaparak tüneli rotasına geri döndürecek bir plan tasarlamıştı. Daha sonra Anka Kuşu'nun geçeceği genişlikte bir tünel açacak olan büyük matkap başı kullanılarak sondaja devam edilecekti. Toplam olarak bir hafta kadar zaman kaybedilecekti. Fakat C planının hızı, şimdi de devasa sondaj makinesini rotada tutmakta yetersiz kalınması yüzünden tehlikeye düşmüştü.

Şimdi bütün bahisler elli dokuzuncu gün itibarıyla dört yüz yirmi yedi metre derinliğe ulaşmış ve bu destansı operasyonun en güvenilir teknolojisi gibi görünen B planına konuyordu. A ve B planlarının önemli sorunlarla karşılaşmış olması Başkan Piñera'nın en başında üç ayrı teknoloji kullanma kararının ne kadar ileri görüşlü ve basiretli olduğunu kanıtlıyordu.

ON BİR

SON GÜNLER

ALTMIŞ İKİNCİ GÜN: ÇARŞAMBA, 6 EKİM

B planı artık elli metreden daha az uzaktaydı. Madenciler öğütme ve vurma seslerini öylesine yakından duyuyorlardı ki, sanki sondaj tavanı her an yarıp gelecekmiş gibi hissediliyordu. Yoksa bu da başka bir aldatmaca mıydı? Aşağıda çeşitli söylentiler dolaşıyordu: Sondaj bir gün içinde gelecekti. Yahut sekiz.

Birdenbire madenciler için yiyecek, aldıkları günlük bilgiden daha önemsiz hale gelmişti. "Saat dokuza çeyrek kala birinin bir teneke kutuya vurduğunu duyardınız. Çıkan ses çan sesine benzerdi ve şöyle bağırırdı; 'On dakika içinde haberler başlıyor! On dakika sonra haberler!' Hepimiz seyretmek için gelirdik" diyordu Samuel Ávalos.

Şimdi günün en önemli anı akşam saat dokuzda verilen gece haberleriydi. Yeraltındaki stüdyolarında üzerlerinde beyaz şortları ve lastik tabanlı ayakkabıları dışında bir şey kalmayacak şekilde soyunmuş halde toplanır ve durmadan terleyerek en son gelişmeleri dinlerlerdi. Madendeki kurtarma çalışmaları yayının önemli bir kısmını kaplardı. Haberlerin ilk yirmi dakikası San Lorenzo Operasyonu'na, madendeki kurtarma çalışmalarına ayrılmış olurdu.

"Neler olup bittiğini dakika dakika biliyorduk" diyordu madenci Samuel Ávalos. "Kurtarma çalışmalarını izliyorduk ve sondajın ne zaman biteceğini hesaplamaya başla-

mıştık. Gereğinden fazla bilgiye sahiptik; bu durum hepimizde 'Bitirelim artık şunu. Beni çekip çıkarın buradan' şeklinde bir sabırsızlık ve endişeye yol açmıştı. O kadar bilgi sahibi olmasaydık, ne zaman çıkacağımızı da bilmezdik."

Sougarret dâhil bütün kurtarma görevlileri madencilere belli bir gün vermeyi reddediyordu. Golborne dikkatli olunması talimatı vermişti, Sougarret de onunla aynı fikirdeydi. Hâlâ pek çok şey şiddetle ters gidebilirdi. Bir tünel açılırken, olağan olarak sondaj makineleri arada bir rotasından şaşar, sonra rota yeniden düzeltilirdi, bu nedenle tünelde hafif kavisler ve meyiller olurdu. Peki, bu durum kapsülün sıkışmasına neden olabilir miydi? Kuyunun dibine yakın kesimlerde bulunan bir kavis mühendisleri iyiden iyiye endişelendiriyordu. Kumanda merkezinde, Anka Kuşu'nun kavisli bölüme zar zor sığdığı yönünde şayialar dolaşıyordu. Ayrıca, Anka Kuşu'nun madenin tavanından içeri gireceği noktayı genişletmek için dikkatle hesaplanmış küçük bir miktar dinamit patlatılması gerekecekti. Bu da kimi kurtarma görevlilerinin uykusuz geceler geçirmesine neden oluyordu. Eğer çok fazla patlayıcı kullanılacak olursa, kuyunun göçürtülmesi tehlikesi vardı. Hiç kimse, tünelin duvarlarının Anka Kuşu'nun defalarca yapacağı seferler esnasında oluşacak kazımalar ve sürtünmelere ne kadar dayanacağını kestiremiyordu. Kamera görüntülerinde kuyu çeperleri mermer gibi sert ve sağlam görünüyordu ama kapsül inip çıkmaya başlamadan durumu tam olarak anlamanın imkânı yoktu. Bir deprem olması dehşet verici bir başka olasılıktı. Şili, dünyanın en önemli deprem ülkelerinden biriydi ve 2010 Şubat'ında gerçekleşen çok büyük bir depremin anıları hâlâ tazeydi.

Altınla bakırın rastgele ve madeni, taşıyıcı bir omurgadan yoksun bırakacak şekilde işletilmiş olmasının San José Madeni'ni çevreleyen bütün yamacı, dağın kalan kesiminin zar zor ayakta tuttuğu içi boş bir iskelete çevirmiş olduğunu bütün dünya gayet iyi biliyordu. Jeologların öngörüsü açıktı: dağda her an yeni göçükler olabilirdi.

Codelco, kurtarma operasyonunun bir parçası olarak, yamacı en küçük jeolojik hareketleri ölçebilen sensörlerle donatmıştı. Mühendisler, bir göçük daha olması durumunda hiç olmazsa bir ön uyarı almayı umuyorlardı.

Mahsur kalmış adamlar için gelen haberler çelişkilerle doluydu. Kurtarma yakın ama kesin değildi. "Hiç kimse uyuyamıyordu. Hepimiz çok gergindik" diyordu Ávalos, artan gerilimi tarif ederken. "Çok gürültü vardı, makineler bir o yöne, bir bu yöne gidiyor gibiydi. Herkes diken üstündeydi. Fiziksel olarak çaresiz durumdaydık. İlk günlerdekinden bile daha kötüydü."

Artan gerginliğin bir ölçüsü de yukarıdan istenen sigara miktarındaki artıştı. Dokuz sigara tiryakisi yerine şimdi sigara içen on sekiz kişi vardı. Artık günde iki ilâ dört sigara değil istedikleri kadar veriliyordu. Tütünün azaldığı ve şahsi zulaların da dibini bulduğu zamanlarda gerilim iyice yükseliyordu. Kavgalar çıkmasına ramak kalıyordu.

Aşağıya reçeteli sakinleştiriciler de yollanıyordu. Bir kısmı için bu ilaçlar uyumalarına yardım eden şeylerdi. Kimileri de ilaçları adrenalin saldırısını yavaşlatmak için kullanıyordu. Belli birkaç kişiye ise orta düzeyde psikoz başlangıcı gibi görünen bir durumu engellemek için ilaç kullandırılıyordu. Kamu önünde asla kabul edilmemesine rağmen, doktorlar ve sağlık personelinin katıldığı özel toplantılarda, madencilerin bireysel ruh sağlığı bipolar, manik depressif ve intihara eğilimli gibi terimlerle tarif ediliyordu.

Gittikçe artan kaygılarından uzaklaşmak için zekice bir eğlence icat etmişlerdi. Sondaj yapılırken matkapların kayganlığı sondaj deliğine sürekli su verilmek suretiyle temin edilir. Kaba bir kanal sistemi inşa etmiş ve gelen suyun yaşama alanlarının uzağına, madenin en aşağı kısımlarına akmasını sağlamışlardı. Başlangıçta biriken su banyo yapmak için işe yaramayan, çamurlu bir birikinti halindeydi. İnsanın vücuduna temizlediğinden daha fazla çamur bulaştırıyordu. Fakat kurtarma operasyonu ileryeyip kanalların durumu iyileştirildikçe madenin dibi suyla dolmaya başlamıştı. En sonunda yedi metreye üç metre ebadında ve bir metre derinliğinde bir havuz oluşmuştu. Ekim başlarında, bu büyüyen su birikintisini *La Playa* (Plaj) olarak adlandırıp, içinde yüzüp eğlenmeye başlamışlardı. "Yüzüp duruyordum" diyordu Sepúlveda. "Çok eğleniyorduk."

Madenciler saatlerce havuzda kalıyor, suyun üstüne yatıp kahkahalar atıyorlardı.

Ayarlanabilir hidrolik platformlu bir kamyon olan Manitou'yu sürmekte usta olan madenci Pedro Cortés aracı havuza kadar sürüp farlarını yakmış ve gerçeküstü bir sahneye dönen ortamı aydınlatmıştı: Altı yedi çıplak adam, yerin yedi yüz metre derininde bir havuzda âlem yapıyordu.

Yaşadıkları trajediyi kısa sürelerle unuttukları oluyordu. Fıkralar anlatıyor, yukarıda sürecekleri özgür hayatın hayalini kuruyor ve birbirlerine emsalsiz kardeşliklerinden asla vazgeçmeme sözü veriyorlardı. Hiçbiri, bir başkası için hayatını tehlikeye atabileceğinden şüphe etmiyordu. İlişkisi en gergin olanların arasında bile özünde kardeşçe bir bağ vardı. "Gözlerinin içine bakıp tam olarak ne düşündüğünü anlayabilirdim; bazen konuşmamıza bile gerek yoktu" diyordu Samuel Ávalos, Mario Sepúlveda ile olan arkadaşlığını tarif ederken.

Birbirlerine karşı açlığın ve ölümün keskin eşiğinde tavlanmış bir sadakatleri vardı. Hep birlikte, öyle bir anlığına filan değil, dehşet verici günler boyunca ölümle pençeleşmişlerdi. "O zamanlar grup halinde yamyamlık ihtimalinden hiç bahsetmedik" diyerek durumu kabul ediyordu Richard Villaroel. "Ama daha sonraları şaka yollu çok lafı geçti."

Birbirlerini yemek konusunda yaptıkları şakalarla, vahşi ve barbarca bir sona ne denli yaklaşmış olduklarını, az buçuk kılıf giydirerek kabul ediliyorlardı. Aralarında şairlerin ve iflah olmaz koşucuların belirmiş olması, birbirlerine verdikleri sadakat sözleri insanlıklarını geri kazanmak, barbarlığın ve ölümün kasvetli gölgesini gittikçe daha uzağa itmek için gösterdikleri azimli çabalar olarak nitelendirilebilirdi.

ALTMIŞ ÜÇÜNCÜ GÜN: PERŞEMBE, 7 OCAK

Madenciler iki aylık tutsaklıkları süresince, çıplak kadın fotoğrafları, minyatür İnciller, yüzlerce mektup, temiz giysiler ve arada bir gizlice yollanan çikolatalar da dâhil olmak üzere, çok sayıda hediye biriktirmişlerdi.

Her birinin kabaca dekore edilmiş bir uyuma yeri vardı. Duvarlara tel örgüler iliştirip üzerine Şili bayrakları, aile fotoğrafları, mektuplar ve resimler asmışlardı. "Benim hem Tanrı, hem de Şeytan'la buluştuğum özel bir yerim vardı" diyordu Ávalos. "O güzelim poposuyla Lulu (iri göğüslü, sarışın bir Şilili poster kızı) ve Kalkütalı Rahibe Teresa da vardı duvarımda. Onlar benim idollerimdi. Bana ilham veriyorlardı." Eğreti "odasında" etrafına bakınınca çöp biriktiren biri gibi yaşadığını fark etmişti Samuel Ávalos. Hiç mobilya ve raf olmayınca öteberisini tünelin nemli kayalık zeminine yığmıştı.

Şöhretin tuzakları madenin derinliklerinde bile ayan beyan ortaya çıkmıştı. Şimdi iki *Palomadan* biri otuz üç adam imzalasın ve mümkün olduğu kadar hızla geri göndersin diye yollanmış bayraklarla geliyordu; *Universidad Católica* ve *Cobresal* futbol kulüplerinin yanı sıra, sondaj şirketi Geotec gibi şirketler ve tek tek kişilerden her gün onlarca Şili bayrağı geliyordu. Mecburen imzalıyorlardı. Attıkları bütün bu imzalar ve bu nedenle kollarına kramplarının girmesi, yukarıda bekleyen yoğun medya ilgisinin ve şöhretin yerin yedi yüz metre altına gelen habercileriydi. Fakat çoğu, kendi masumiyetleri içinde, yeraltındaki hayatlarının bütün dünyayı nasıl etkisi altına alıp büyülediğini hâlâ tam olarak kavrayabilmiş değildi.

Sondaj artık rotasında ilerlerken yukarıya nasıl çıkacaklarını düşünmeye başlamışlardı. Yanlarında ne götüreceklerdi? Neleri geride bırakacaklardı? Bir zamanlar ezeli düşmanları olan zaman hızla geçiyordu. Artık toplanma zamanı gelmişti.

Günler geçerken madenciler de taşıma sistemini tersine döndürmüşlerdi. Şimdi *Palomalar* yukarı doğru bir nesne seli taşıyordu; kaya koleksiyonları, günlükler, bayraklar. Babası ve büyükbabası madenci olan dünya kupasının İspanyol kahramanı David Villa tarafından imzalanmış bir forma dâhil, Avrupalı starlar tarafından imzalanmış formaları da içeren bitmek bilmez bir öteberi akışı vardı.

Luis Urzúa günde en azından iki kere, bazen daha sık, gelişmeler hakkında bilgilendiriliyordu. Operasyon, aşağıdan çok geniş çaplı bilgilendirmeyi gerekli kılıyordu. Adamlardan istenen bazen yukarıdaki görevlilere canlı görüntü

yollamak için bir kameranın yerini değiştirmek kadar basit bir şey oluyordu. Bazı durumlarda ise zayıf bir tavanı desteklemek amacıyla ağır iş makinelerini belli bir yere götürmeleri, gevşek kayaları çıkarıp almaları yahut hasar gören iletişim hatlarını onarmaları isteniyordu.

Madenciler yüzlerce boş su şişesini, yiyeceklerin paketlenmesinde kullanılmış plastikleri ve bozuk ekipmanı madenin en dibinde oluşturdukları çöp alanına taşımaya başlamışlardı. Çamurlu zeminler, makinelerden anaforlar yaparak çıkan toz toprak yüzünden ortamı temiz tutmak imkânsızdı, buna rağmen yaşama yerlerini derli toplu tutmaya çalışıyorlardı. "Sanki seyahate çıkacak gibiyiz" diye takılıyordu kurtarma görevlilerine Sepúlveda, "gitmeden önce bütün evi temizlemek istiyorsunuz."

Hazırlıklarının bir kısmı da yeni kazandıkları ünle başa çıkmayı öğrenmekle ilgiliydi. Sepúlveda yerin altındaki video çekimlerine mükemmel ev sahipliği yapmıştı yapmasına ve grubun moralini yükseltmekte de başarılı olmuştu ama madenciler yukarıya çıkar çıkmaz daha farklı becerilere sahip, daha ciddi, hukuk diline biraz aşina birine ihtiyaç duyacaklarını düşünmeye başlamışlardı. Ávalos, "Grup, Mario'nun gösteriyi tamamen kendisine mal etmeye çalıştığına dair duygulara kapılmıştı" diyordu. "Bunu ona söyledim. Böyle şeyleri onunla konuşabiliyordum. Ona 'Haklılar. Biraz geri çekilmen gerek. Her şeye egemen olmaya çalışıyorsun. Belki fark etmiyorsundur ama daima, daima kameranın önündesin' dedim. Onu eşek sudan gelinceye kadar dövmek istedikleri herkes tarafından bilinen bir sırdı."

Yeraltındaki son cuma günü bu tartışmalar doruğa ulaşmış ve yeni bir sözcü seçmek için oylama yapılması önerilmişti. Mario bu medya çılgınlığının yeni evresi için doğru kişi miydi sahiden? Bazıları sözcünün daha sakin, daha olgun ve resmi bir ses olmasını öneriyordu. Bu öneri benimsenince oylamaya geçilmişti. Sepúlveda oylamayı kaybetmiş, resmi sözcülük görevi özgüveni güçlü, güzel konuşan, telif hakları ve hukuk konusunda az da olsa fikir sahibi, bilgili bir adam olan Juan Illanes'e geçmişti. Sepúlveda bu kararı suratına yediği bir şamar gibi algılamış olmalı çünkü aynı zamanda liderliğine de itiraz edildiği anlamına geliyordu. Bunun üzerine derhal geri çekilmiş ve bütün

enerjisini medyadaki yalnız yolculuğuna hazırlanmak için harcamaya başlamıştı.

ALTMIŞ BEŞİNCİ GÜN: CUMARTESİ, 9 EKİM

Kurtarma görevlileri, sondajın tünele mesafesinin on metrenin altına indiği konusunda madencilere bilgi vermiş ve Sepúlveda da yukarıya, kurtarma ekibine bir mesaj yollamıştı: "Hepimiz yukarıya, tüneli izlemeye gidiyoruz. Matkap aşağıya ulaştığı zaman dans edip parti yapacağız bütün gece. Söyleyin başka *Paloma* göndermesinler. Burada onları boşaltacak kimse olmayacak."

Yiyecek getiren *Palomalar* asla boşaltılmadan bırakılmazdı. En gerilimli anlarda bile yaşam destek hattının sıkı kontrol altında olmasını sağlamışlardı. Şimdiyse, tünellerde birkaç yüz metre yukarıya, sondajın ulaşmak üzere olduğu araç bakım atölyesinin bulunduğu yere göçmeye karar vermişlerdi.

Endişeli bir bekleyişle toplanmışlardı. Öyle çok şey ters gitmişti ki: Kırılan matkap başları, hatalı yönde açılan kuyular, göçük... İnanamıyorlardı. Kurtuluş gerçekten de sanıldığı kadar yakın mıydı? Tünelde, matkabın kesmesi için dua ettikleri yerin elli metre uzağında, birbirlerine sokulmuş bekliyorlardı. Sonra birden rampaya bir çamur ve su karışımı boşalmaya başladı.

Alex Vega hemen yazmaya koyuldu. Defterini damlayan sulardan koruyarak, bu tarihi anın kaydını dakika dakika, karısına anlatırmış gibi tutuyordu. Bir toz anaforu, kayaları döven matkapların keskin sesi ve uçuşan kaya parçaları doldurmuştu havayı. Bütün madenciler, bacadan Noel Baba'nın inmesini bekleyen çocuklar gibi gözlerini dikmiş tavana bakıyorlardı. Son bir göreve hazırlanan madenciler, terden sırılsıklam, kaskları sıkıca bağlanmış, ellerinde kalın iş eldivenleri gözlerini yukarıya dikmişlerdi.

Seyretmek dışında yapabilecekleri pek az şey vardı. Pedro Cortés telefonla yukarıdaki mühendislerle konuşuyor, dakika dakika gelişmeleri bildiriyordu. Bu bilgiler hemen değerlendiriliyor, sondaj makinesinin hızını ve basıncını ayarlayan operatör Jeff Hart'a aktarılıyordu. Fırlayan kaya

parçalarıyla şiddetli gürültü kuyunun daha yakınına sokulmalarına engel oluyordu.

Madenciler, kendilerine yaklaştıkça daha yavaş dönen sondaj makinesinin sesini dinliyorlardı. Sonra ses değişti ve metalle çarpışan metalin çığlıklarına, hepsinin tüylerini diken diken eden düzensiz cırtlak seslere dönüştü. Jeff Hart'ın bu karmaşayı delip geçmeye çalışmaktan başka çaresi yoktu. Herkes daha evvel matkap başının dağılarak dört günlük gecikmeye neden olan olayı hatırlıyordu. Sondaj durmuş, matkap yine sıkışmıştı. Yine aynı kesme sesi duyulmuştu. Tavanı güçlendirmek için saplanmış metal cıvatalarla matkap başı birbirine girmişti. Pedro Cortés yukarıdaki mühendislerle telefon iletişimini sürdürüyordu. Cortés'e sondajın kendilerine yarım metreden daha az mesafede olduğu söylenmişti.

Yerin üstünde Jeff Hart sondajı yavaşlattı. Eğer çok hızlı ilerlerse sondaj tavanı geçip sıkışabilir ve sıkışan matkap başını çıkarmaya uğraşırken tünelin kırılgan kısımlarındaki dengenin bozulmasına neden olabilirdi. Son birkaç on santim neredeyse acı verici derecede yavaş yapıldı. Sougarret, Golborne, kurtarma görevlileri ve hükümet yetkililerinin oluşturduğu gittikçe büyüyen bir kalabalık birikmişti. Hart aşağıdan gelen video çekimlerini tekrar tekrar kontrol etmeyi bıraktı. Madenciler, tıpkı güçlükle inen bir uçağa kılavuzluk eden hava trafik kontrolörleri gibi sondajın salimen aşağı ulaşması için çalışıp dua ediyorlardı.

Yerin altında, sağır edici bir gürültü vardı. Adamlar kulak tıkaçlarıyla ikinci bir koruyucu katman oluşturan kulaklıklar takmalarına rağmen, kayaları öğütüp döven matkabın çıkardığı gürültü son derecede yüksekti. Matkap bu kez vidaların hakkından geldi ve akşam saat sekizde tavanı delip çıktı.

Yuvarlak bir matkap başı tamir atölyesinin tavanında belirmiş ortalığı yoğun bir toz bulutu kaplamıştı. Toz bulutu bir şey görmelerini imkânsız hale getirdiğinde madencilerin çoğu ilk göçüğü hatırladı. Bu toz fırtınası ise özgürlüğün harikulade bir işaretiydi. Birbirlerine sarılıyor, ıslıklar çalıyorlardı.

Haber yukarıya ulaştı: Sondaj tamamdı! B planında çalışanlar görevin tamamlandığını yavaş yavaş idrak etmişlerdi. Hart, "Kalbim patlıyor sandım" diyerek şakalaşıyordu. Golborne ve Sougarret birbirlerine sarılmıştı. Sonra bir şampanya mantarı patladı. Bir kamyon korna çaldı. Ve en sonunda B planı platformu birbirlerine sarılıp zıplayan kasklı işçilerle doldu. Halkalar oluşturmuş dans ediyorlardı. Vadi boyunca korna, çan ve insan seslerinden oluşan bir kakafoni doldurmuştu havayı. İki ay sonra kurtarma tüneli nihayet madencilere ulaşmıştı.

Hart hemen toplanmaya başladı. Onun işi bitmişti. Şilililerin işi devralma zamanı gelmişti artık. Yağ lekeleri içindeki tulumuyla Umut Kampı'nda yürürken, hayretle kendi yaptığı ve mahsur kalan madencilerin ücra sığınağına giden sondaj kuyusuna bakıyordu. Bir anda kazandığı şöhret karşısında afallamış görünüyordu. Kadınlar sarılıyor; muhabirler söylediği her sözcüğü kaydedebilmek için itişip kakışıyor, birbiriyle boğuşuyordu. Hart başarısını açıklayamıyordu. Muhabirlere "bunu asla anlayamazsınız" diyen gözlerle bakarak şöyle diyordu: "Ben bir sondajcıyım. Siz de sondajcı olmadığınız sürece beni anlayamazsınız. Yerden bir titreşim gelir. O titreşimi ayaklarımda hisseder ve matkabın yerini bilirim." Hart'ın matkabı rotasından sadece elli santimetre sapmış olsaydı, tüneli ıskalayacaktı. Hedefi on ikiden vurmuştu. Tıpkı uzak mesafeden atış yapan bir keskin nişancı gibi mükemmeldi.

Hart sondajın son aşamasının nasıl ortak çabayla yürütüldüğünü, madencilerin aşağıdan video çekimleriyle kendisine veri yolladığını ayrıntılarıyla anlatıyordu. Madencilere ne söylemek istediği sorulduğunda, Hart gülerek "İki gün önce onlara haber yollamış ve 'oraya geleceğiz' demiştik. Şimdiyse onlara 'Bizi takip edin!' derdim" demişti.

Umut Kampı sevinçle coşmuştu. Kasklı kurtarma görevlileri çadır çadır dolaşıp ailelerle kucaklaşıyordu. Mahsur işçilerin aileleri artık umutlarının ipini salıvermişlerdi. "Ona sükûnet ve huzur yolluyorum. En kötü kısmı geride kaldı" diyordu Alonso Gallardo, mahsur madencilerden Mario Gómez'in otuz dört yaşındaki yeğeni.

"Mahallede büyük bir parti vereceğiz" diyordu, mahsur kalan en yakın iki arkadaşının akıbetini beklediği o gece yalnızca bir saat uyumuş olan Daniel Sanderson. Kendisi de San José Madeni'nde çalışan Sanderson bütün tehlikelerine ve haftalarca yeraltında mahsur kalmanın yarattığı bütün travmaya rağmen, arkadaşlarının madenci olarak çalışmaya devam edeceğini söylüyordu. "Bana yeni madencilik işleri arayacaklarını yazdılar bile" diyordu. "Biz hepimiz madenciyiz."

"Bunlar herkes için" diyordu otuz dokuz yaşındaki Juan Gonzalez, getirdiği otuz sandık avokadoyu Umut Kampı'ndaki ailesinin çadırına boşaltırken. "Sadece onlara sarılmak istiyorum" diyordu Renán ve Florencio Ávalos'dan, mahsur kalmış iki kardeşinden söz ederken; "Onlara sakin olmalarını söylerdim, hepimiz burada onları bekliyoruz."

"Salı mı olur, çarşamba yahut perşembe mi fark etmez" diyordu Başkan Piñera. "Önemli olan onların oradan sağ salim çıkarılmaları. Bunun için gereken hiçbir şeyden kaçınmayacağız." Piñera'nın hâlâ açıklığa kavuşturmadığı şey ise kuyunun tamamı mı, yoksa yalnızca kimi kısımları mı metal borularla kaplanacaktı? Kurtarma kuyusunun çeperinin çelik borularla kaplanması, başından beri kurtarma operasyonunun asıl bileşenlerinden biri olarak kabul edilmişti. Bu şekilde Anka Kuşu'nun tekerleklerinin üzerinde rahatça hareket edebileceği kadar pürüzsüz bir yüzey elde edilmesi hedefleniyordu. Şimdiyse borularla kaplama işlemi yeniden değerlendiriliyordu. Mühendisler kuyudaki hafif eğim ve büklümlerin boru yerleştirme işini zorlaştıracağı kanısındaydı. Ya küçük bir parça bükülür de sıkışırsa ne olacaktı? Kuyuyu metal borularla kaplamak mı daha riskliydi, kaplamamak mı? Artık asıl soru buydu.

Bakan Golborne de dikkatli olunmasını telkin ediyor, "Bu çok önemli bir başarı fakat henüz kimseyi kurtarmış değiliz. Bu kurtarma operasyonu son adam da madeni terk edinceye kadar bitmiş olmayacak" diyordu.

Bakan konuşmaya devam ederken, aileler kamp ateşleri çevresinde toplanmış gülümseyerek kahvaltı ediyor, kahvelerini paylaşıyor ve yabancılarla kucaklaşıyordu. Yüzler-

ce yabancı gazeteci *Los 33*'ün özgürlüğe bir adım daha yaklaştığı haberini geçmek için koşuşturuyordu.

Yerin altında, madenin dibinde ise Claudio Yañez karanlık bütün ayrıntıları yutmadan önce, ancak birkaç metrelik kısmı görülebilen kurtarma kuyusunun fotoğrafını çekiyordu. Samuel Ávalos'la ikisi, sanki biraz uğraşarak ve hayal gücünün de desteğiyle anında yukarıdaki kayıp dünyaya gidebileceklermiş gibi, kamerayı kuyunun içine uzatarak, amatör bir video çekmişlerdi. Kurtarma kuyusunun çapı yetmiş iki santimetreydi ve tünele çok hoş bir serin hava esintisi getirecek genişlikteydi. Adamlar bu yarı temiz, serin havanın keyfini çıkarıyordu şaşarak. Basit bir klima sistemi gibi de çalışan ve onları kurtuluşa bu kadar yaklaştıran kuyunun aynı zamanda bir ölüm tuzağı olduğunu bilemezlerdi.

İçeriye süzülen temiz hava hassas bir dengeyle ayakta duran madenin içindeki ısıyı değiştirmişti. Soğuk hava, tünellerin duvarlarının büzülmesine neden olmuştu. Madenciler için onca keyif verici olan ısı değişimi, madenin tamamında dengeyi bozucu bir etki yapmıştı.

ALTMIŞ ALTINCI GÜN: PAZAR, 10 EKİM

Madenciler kendilerini her zamankinden daha fazla kapana kısılmış hissediyorlardı. Zaman durmuş gibiydi. Gün ışığı yoktu, gündoğumu yoktu, zamanı belirleyecek bir yol yoktu ve bu yüzden sürekli birbirlerine "Sabah oldu mu?" diye soruyorlardı.

Sonra, sabah saat altıda, sabahın o erken saatlerinin huzuru dalga dalga yayılan güçlü bir kükremeyle, ardından bir başkası ve daha sonra bir başkasıyla bozulmuştu. "Richard (Villaroel) ayağımı tekmeleyip uyandırdı beni. Dağın bizi almaya geldiğini söyledi" diyordu Samuel Ávalos. "Sonumuzun geldiğini düşündüm. Dağ sanki yerle bir oluyordu. Eğer öyleyse, ayvayı yemiştik. Dağın her yeri öylesine dengesizdi ki her şey olabilirdi. Durmuyordu. Güm! Güm! Güm! Güm! Güm! Güm! Patlamaya devam ediyordu."

Luis Urzúa, Sougarret'i aramıştı. Toz ve tuhaf bir rüzgâr tünelleri doldururken ötekilerle birlikte paniğe kapılan Urzúa, "Dağ çatırdıyor, acayip sesler çıkarıyor" diyordu.

Sougarret yeni göçüğün onlardan çok yukarılardaki seviyelerde meydana geldiğine, doğrudan bir tehlike içinde bulunmadıklarına inandırmaya çalıştı Urzúa'yı.

Samuel Ávalos dağın göçtüğünü duyduğu zaman artık oyunun sonunun geldiğini, mahsur kalmalarının ölüme giden kaçınılmaz bir yol olduğunu düşünmüştü. Ávalos, madenin üzerlerine yıkılacağından, dağın hepsini içine hapsetmeye kararlı ve intikam hissiyle dolu yaşayan bir varlık olduğundan emindi.

Omar Reygadas için kayaların çıkardığı çatırdama ve patlama sesleri göklerden gelen bir mesajdı. Kayaların düşerken çıkardıkları gümbürtüyle yoğun çatırtıların kakafonisi Reygadas'ın kulaklarına Tanrı'nın sözlerinden başka bir şey değilmiş gibi geliyordu. "Ben Hıristiyan'ım. Bu seslerin bir uyarı olduğunu, Tanrı'nın bizim için bir mucize gösterdiğini ve ona inanmaya devam etmemiz gerektiğini düşünüyordum. Bize hayat bağışladığı ve buradan kurtulmamıza izin verdiği için Tanrı'ya şükretmemiz gerektiğine inanıyordum. Dağ yıkılıyordu. Tutulacak sözler vermiştik, daha iyi insanlar olmaya yemin etmiştik ve bana göre dağ bize verdiğimiz sözleri tutmamız gerektiğini hatırlatıyordu. Kimi arkadaşlar, 'Maden gitmemizi istemiyor. Maden her madenciyi burada tutmak istiyor' diyordu."

Richard Villaroel sükûnetini koruyordu. Yatağında uzanmış, artık onları hiçbir şeyin durduramayacağından emin, yukarıya yapacağı yolculuk için güç topluyordu. Karısının küçük Richard'ı doğurduğunu görmeye kararlıydı. Doğum zamanına iki haftadan az kalmıştı. Villaroel ilk büyük göçükten, sonrasında da açlıktan, sıcaktan ve nemden sağ çıktıktan sonra artık kendisini yenilmez hissediyordu. Dağın çıkardığı hiçbir çatırtı ya da inilti hayatta kalmaya yazgılı olduğuna olan inancını; kaderin bu yüzden onu bu noktaya kadar getirdiği duygusunu sarsmaya yetmiyordu. Öğlen vakti çatırtılar yavaşladı ve neredeyse tamamen durdu. Fakat sessizlik bile, dağın iki hareket arasında durakladığını hatırlatan korkutucu bir uyarıdan başka bir şey değildi.

O gece adamlardan pek azı uyuyabilecekti.

ON İKİ

SON HAZIRLIKLAR

ALTMIŞ YEDİNCİ GÜN: PAZARTESİ, 11 EKİM

Madenciler kurtarma kapsülünün gelişini bekliyorlardı. Alanı çevreleyen projektör ışıkları atölyenin bu kısmını minyatür bir sahneye çevirmişti. Kurtarma kuyusu hem sıradandı hem de mucizevî görünüyordu. Hatta ilk bakışta neredeyse görünmezdi; tavanı kesen düzensiz geometrik şekillerle kıvrımların arasında bir başka koyu renk leke gibiydi. Fakat madenciler o deliğe sanki kutsal bir yer, bir mabetmiş gibi her gün, bazen her saat başı hac ziyaretleri yapıyorlardı. Tünelin bu kısmı yaşadıkları yerden epey yukarıda kalan ve genellikle de boş olan bir yerdi. Sondajın tamamlanmasıyla birlikte yeraltındaki dünya yeniden sessizliğe gömülmüştü. Duyulan yegâne ses zemine düşen su damlalarının sürekli şıpırtısıydı.

Madenciler gergin bir şekilde laflıyor, sigara içip zamanın daha hızla geçmesini sağlamaya çalışıyorlardı. Kendi aralarındaki anlaşmalarını gözden geçiriyorlardı, bir sessizlik yemini etmişlerdi. Her biri yukarıda yapacakları konuşmalarda aşağıdaki hayatın bazı ayrıntılarından bahsetmemeye söz vermişti. Bir başka madenciyi asla eleştirmeyeceğine hepsi yemin etmişti. Kendi kişisel deneyimlerinden söz edecekler ama zaman zaman çıkan geçimsizlikler, sürtüşmeler medya ile paylaşılmayacaktı. Bütün bunları hikâyelerini anlatacak filme saklayacaklardı.

Franklin Lobos bu kararların alınmasında önemli rol oynamıştı. Birlik olmanın önemini hep vurguluyordu. Kâr amacı gütmeyen bir kuruluş, bir tür vakıf kurulmasını düşünüyordu. Bu organizasyon başardıkları şeylere dikkat çekecek, nasıl hayatta kaldıklarını öne çıkaracak ve yaşanan drama ev sahipliği yapan bir müze kuracaktı. Hayalini kurdukları filmden elde edilecek bütün kazanç otuz üçe bölünecek ve hepsinin medyadan eşit bir şekilde yararlanması sağlanacaktı. Daha sonra "sessizlik andı" olarak tanınacak olan anlaşma, mahremiyetlerini korumayı ve utanç verici olayları da gizli tutmayı amaçlıyordu. Eşcinsel âlemler yaptıkları, uyuşturucu kullandıkları ve zaman zaman yumruk yumruğa kavgalara tutuştuklarına ilişkin şayialar ortalıkta dolaşıyordu. Söz konusu anlaşmanın özü aynı zamanda ekonomikti. Yaşadıkları deneyimi ortaklaşa katlanılmış bir eziyet olarak görüyor ve getirilerinin de eşit olarak paylaşılması gerektiğini düşünüyorlardı. Ancak anlaşmanın ömrü ilk yirmi dört saatin sonunu göremeyecekti.

Kritik son saatler yavaş yavaş geçerken madenciler gittikçe daha çok sigara gönderilmesi için yalvarıyorlardı. "Bu bir sigara bıraktırma programı değil" diyordu Dr. Romagnoli, *Palomanın* içine sigara paketlerini tıkarken. Sorumlu olduğu hastalara sigara yollamasının mesleğiyle çelişip çelişmediği sorulduğunda Romagnoli tutumunda ısrar ederek, "Bu bir kurtarma operasyonu... Ellerinden sigaralarını alacak yürek bende yok" diye yanıtlıyordu. Madenciler gergin ama moralleri yerindeydi; öyle ki Romagnoli'den aşağıya *pisco*, rom ve mikser yollamasını da istiyorlardı.

Aşağıya su geçirmez giysiler de yollanmıştı. Japonya'dan ithal edilen kumaştan her biri için özel olarak dikilmiş yeşil tulumlar, rulo yapılmış temiz çoraplar, vitaminler ve birer *Oakley Radar* güneş gözlüğüyle birlikte *Paloma*'yla aşağı yollanmıştı.

Bir özen ve titizlik işaret olarak ayakkabı cilası istemişlerdi. Bu adamlar haftalarca hayvanlar gibi yaşamıştı. Bakteri ve mantarlar işgal etmişti hayatlarını, derilerine yayılmıştı. Şimdiyse, bütün dünya onları seyrederken insan onurunun en temel gereklerini yerine getirmek,

temiz bir yüz, temiz saçlar ve boyanmış ayakkabılarla insanların önüne çıkmak peşindeydiler.

Madencilerin gece çıkarılması bekleniyordu ama güneş gözlükleri kurtarma sahasını çevreleyen parlak projektör ışıklarından gözlerini korumak için gerekliydi. Aileler bir başka spot ışığından duydukları kaygıyı dile getiriyorlardı: Basının saldırısı. Şili gazetesi *La Tercera*'nın aileler arasında yaptığı araştırma, madencilerin medyada "aşırı" boy göstermelerinden doğabilecek sorunlara ilişkin kaygıların büyüklüğünü gösteriyordu. Aileler adamların psikolojik ve fiziksel sağlıklarından bile daha çok bu durumu düşünüyorlardı.

Yamaçta, San José Madeni'nin yukarısında bulunan *Paloma* istasyonunda Dr. Liliana Devia sahra hastanesindeki bir masanın üzerine yaydığı tahliye protokolü taslağını gözden geçiriyordu. Daha sonra tıbbi planı anlatırken, birliklerini muharebeye hazırlayan bir general gibi renkli lego parçalarını oynattı.

"Madenciler haftalardan beri ilk kez kapsülün içinde tek başına kalacak" diyordu, adamların çok gergin olduklarından ve bu nedenle çıkış sırasında panik atak yaşayabileceklerinden endişe eden Dr. Mañalich.

Bir grup kurtarma görevlisi, Anka Kuşu'nun içinde günlerce prova yaptıktan sonra, kapsülün güvenli, sağlam ve birazcık dar olmakla beraber pek de rahatsız olmadığı sonucuna varmıştı. On beş dakika boyunca tekdüze bir kaya duvarının geçişini izlemek zorunda kalmak en tecrübeli denizcilerde bile deniz tutmasına neden olurdu. Madencilere gerekirse gözlerini kapatmaları önerilecekti. Dr. Romagnoli ve hayati belirtileri ona aktaran karmaşık bir kablosuz aktarma düzeneği sayesinde, madencilerden biri panik atak geçirecek olursa, belirtiler hemen yukarıdaki bilgisayarda görülecek ve Pedro Gallo yahut bir doktor kapsüldeki adamla konuşarak onu sakinleştirmeye çalışacaktı.

Madencilerden gelen en sevdikleri film müzikleri ve şarkılara dair sayısız talep, adamların on beş dakikalık yalnız yoluculuğun üstesinden gelemeyeceklerine dair endişeleri yatıştırmaya destek oluyordu. Victor Zamora yüzeye çıkarken kapsülde bangır bangır Bob Marley'in "Buffalo Soldier" adlı şarkısının çalınmasını istemişti.

Her şey planlara göre yürürse, her doksan dakikada bir madenci tahliye olacak şekilde operasyon yürüyecekti. Bu da yaklaşık iki gün sürecek, bütün ekibin zaten zayıflamış direncinin test edileceği bir maraton olacaktı.

Madencilerin helikopterle götürüleceği Copiapó Hastanesi'nde de medya kuşatmasına karşı önlemler alınıyordu. Hastanenin çevresine güvenlik bariyerleri dikiliyor; çevrede oturanlar ot bürümüş arka bahçelerini dünyanın dört bucağından gelmiş uydu yayını ekiplerine ve yayıncılara kiraya vererek para kesiyorlardı. İki koğuşun pencereleri bantlanmış, madencilerin hassas gözlerini güneş ışığından ve uzun mesafeden çekim yapmaya yarayan kameraların saldırganlığından korumak amacıyla kalın perdeler asılmıştı.

Medya mensuplarından, madencilere sevdikleriyle birlikte vakit geçirmeleri için izin vermeleri rica edilmişti ama haber yapma iştahı ve ilk söyleşileri yapma konusundaki rekabet nedeniyle çok az muhabir bu çağrıya uymaya niyetliydi. Madencilerin, ocakta geçen haftalar sırasında eşcinsel ilişkiler yaşandığına ve uyuşturucu kullanıldığına dair söylentilere ilaveten, yeryüzündeki çoğu kez karmaşık özel yaşamları yüzünden de acımasızca sorgulanması bekleniyordu. Karılarından, metreslerinden ve yeni ortaya çıkan gayrımeşru çocuklarından oluşan karmaşa, yukarı çıkışlarını rahatlatıcı olmaktan hayli uzak kılıyordu. "Bize, kimlerin çıkmak istediğini sormalarını bekliyordum" diyordu Sepúlveda. "Sanırım aramızdan on kadarı, yerin altında kalmayı seçerdi."

Copiapó'nun merkezinde ise, hastaneden bir buçuk kilometre kadar uzakta bir grup madenci trafiği arapsaçına çevirerek yürüyor ve protesto gösterisi yapıyordu. Bu göstericiler San José Madeni'nin yanı sıra çok sayıda başka madenin ve tesisin sahibi olan San Esteban Primera şirketinin işçileriydi. Basın ve açılan davalar mahsur kalan otuz üç madenciye odaklanmıştı ama diğer iki yüz elli çalışan da işsiz ve gözden ırak kalmıştı. Onlar da maaşlarının ödenmesini ve yeni iş arayabilmeleri için bürokratik işlemlerin tamamlanmasını talep ediyorlardı.

Düdükler öttüren ve "*33'ler iyi, ötekiler ayvayı yedi*" yazan pankartlar taşıyan işçiler San José göçüğünün daha

geniş çaplı etkilerine dikkat çekmeye çalışıyordu; "Onlar yurtdışına seyahatlere çıkmayacak, armağanlar almayacak, TV programlarına davet edilmeyecek, özel röportajlar yapmayacak ve özel muamele görmeyecek" diye yazıyordu yerel *El Atacameño* gazetesi. "Bu işçilerle aileleri sadece olağan hayatlarına geri dönmek, hayatlarını idame ettirmek için onurlarıyla çalışacak işler istiyor."

İşsiz madencilerin sokaklarda gösteri yaptıkları sırada mahsur madencilerin karıları da spot ışıklarının altına çıkmak için süslenip püsleniyordu. Copiapó Belediye Başkanı Maglio Cicardini madenci eşleri için bedava kaplıca seansları ayarlamıştı. "Bir güzellik seansına ihtiyaçları olduğuna karar verdim" diyordu başkan. Kadınlar salondan çıkarken Cicardini de, "Hepsi öyle güzel ve çekici oldu ki, kocalarının bile onları tanıyacağından şüpheliyim" diyordu.

Yukarda, maden sahasında herkes tam bir teyakkuz halindeydi. Yüzlerce kurtarma görevlisi irili ufaklı işler için hazırlanıyordu. Şili Hava Kuvvetleri helikopter pilotlarını hazırlamıştı. Sahra hastanesinde yirmi dört doktor nöbetteydi. Bir hemşire ve yardımcı sağlık personeli grubu adamları tam bir fiziksel muayeneden geçirmek, tansiyonlarını ve kan şekerlerini ölçmek için gerekli ayarlama ve hazırlıkları yapıyordu.

Altı ayrı komuta merkezi hava trafik kontrolörlerinden cerrahlara kadar gerekli bütün elemanlarla donatılmıştı. Şili polis örgütü de madenciler kurtarılır kurtarılmaz parmak izlerinin alınması ve fotoğraflarının çekilmesi için bir ekip hazırlamıştı. "Bu işlemlerin nedeni, madenin içindeki insanların hakikaten bizim orada olduğunu varsaydığımız kişiler olduğunu kanıtlamak" diyordu polis müfettişi Óscar Miranda.

Atlı, motosikletli ve yaya polisler sahaya sızmaya çalışan gazetecilere karşı devriye gezerek yamaçları aşındırıyordu. Hükümet yetkilileri kablosuz hatları yalnızca bazı önemli bilgileri aktarmak amacıyla kullanıyordu; çünkü son haftalarda gazetecilerin kablosuz iletişime sızacağı endişesi artmıştı.

Dr. Romagnoli adamların sağlığıyla ilgili tıbbi göstergelerin aktığı bilgisayar ekranını izliyordu. Kalp atışlarının hızlandığını, tansiyonlarının yükseldiğini görebiliyordu. Ke-

limenin gerçek anlamıyla operasyonun nabzını tutuyordu. Mario Gómez nefes darlığından mustaripti; silikosis hastalığı yaklaşan kurtarma operasyonu yüzünden azmıştı. Sepúlveda yatıştırıcı ilacını almamış, her zamanki gibi hiperaktif bir şekilde ortalarda dolaşıyordu. Osmán Araya iltihaplı dişi yüzünden inliyordu. Bütün madencilerden kurtarma operasyonu başlamadan sekiz saat önce yemek yemeyi bırakmaları istenmişti; tıpkı ameliyat olmadan önce hastaların yaptığı gibi tıbbi talimatlara sıkı sıkıya uymaları bekleniyordu.

Yonni Barrios doktorluk görevini bırakmıştı. Mahsur kalmanın gerilimi, sonunda başkalarını tedavi etme becerisini mahvetmişti. Karısıyla metresi arasındaki basının iyice diline düşen ve basın karşısında nöbetleşe birbirlerine çamur atmaya dönüşen kavga yüzünden yeryüzündeki hayatı çok karışıktı. Yonni'nin dayanacak gücü kalmamıştı. Artık madencilerin sağlığını gözlemleyip ilaç dağıtacak mecali yoktu.

Kurtarma operasyonunun ilerleyebilmesi için madencilerin gece saat üçte yerine getirmeleri gereken son bir görev vardı: son kez dinamit patlatmaları gerekiyordu.

Kurtarma kapsülü madencilerin içine girebileceği kadar aşağıya inememişti. Aşağıya indirilirken kuyunun uç kısmına yakın bir yerde sıkışmıştı. Madencilerden sert kayaların bu kısmını dinamitle patlatmaları istenmişti. Deneyimli bir *cargador de tiro* (patlayıcı ustası) için bu talimat sıradan bir işti; bir postacı için dağ gibi yığılmış mektupları dağıtmak neyse onun için de dinamit patlatmak oydu.

Patlayıcıların kullanımı ve taşınması konusunda eğitilmiş madenciler patlatma fünyeleri ve kurtarma kapsülünün aşağıdaki mağaraya inmesine engel olan tonlarca kayayı ortadan kaldırmaya yetecek kadar patlayıcıyı dikkatle *Palomaya* yerleştirdiler. Aşağıda bulunan patlayıcıları hem o ilk kaotik saatlerde S.O.S mesajı verebilmek için hem de ertesi haftalar boyunca yaptıkları daha ayrıntılı mühendislik operasyonları esnasında kullanıp bitirmişlerdi. Piñera hükümeti, bu tekrarlanan patlamaları hem kurtarma senaryosunun sorgulanmasını engellemek hem de zaten vahim durumdaki ailelerin yeterince zor-

lanmış sabırlarını daha da zorlamamak için kamu önünde inkâr etmişti.

Madenciler aşağıda patlayıcıları çıkarıp güvenli bir yere koydular. Şimdi dinamitleri yerleştirmek için kaya duvarlara sondaj delikleri açmaları gerekiyordu. Pablo Rojas *Paloma* aracılığıyla aşağı yollanan, basınçlı hava getiren bir tüpü aldı, Victor Segovia da bunu hava basıncıyla çalışan matkaba bağladı. Bu eğreti sondaj matkabının sert kayaları kolayca kesebildiğini görünce şaşıran Segovia delikleri açmış, Rojas da altı deliği dinamit lokumlarıyla doldurmuştu. Patlayıcılara tek bir patlatma fünyesi bağlanmıştı.

Geri kalan bütün madenciler, Urzúa ve Florencio Ávalos'un gözetiminde güvenlik sığınağında toplanmıştı. Bu, her "dinamit yakıldığında" uygulanan standart işlemdi. Rojas fünyeyi ateşledi, sonra ikisi birlikte derhal güvenlik sığınağına doğru koşmaya başladılar. On beş dakika sonra duyulan kısa bir çatırtı patlamanın sona erdiğine işaret etti. Hep birlikte sonucu görmeye koşan madenciler toz bulutu dağılınca gülümsediler. Patlayıcılar kuyu duvarının bir bölümünü gerçekten uçurmuştu. Artık kapsül geldiği zaman o kısımda sıkışmayacaktı.

Madenciler molozları ve döküntüleri toplayıp bir metre yüksekliğinde olması gereken iniş rampasını hazırlamaya koyuldular. Kapsülün altının yere oturması ama en üst kısmının da kuyudan tamamen çıkmaması gerekiyordu. Sadece kapıyı açacak, kapsülün içine girip güvenlik kayışlarını takacak ve kapsülün bağlı olduğu halatın ucunda dönmesinden endişe etmeksizin derhal yukarıya çekilebileceklerdi. Ağır iş makinelerini de kullanan madenciler molozları yığmış ve iniş rampasını hazır etmişlerdi.

Heyecanla rampayı hazırlarken dağ bir kez daha harekete geçti. Dinamit yalnızca kuyu duvarının o kısmını havaya uçurmakla kalmamış, tünele kısa ve keskin bir titreşim de yollamıştı. İşte bu titreşim kayaları yerlerinden oynatmış, ilkin tek tük kaya düşmesine sonra da gürültülü bir kaya sağanağının tünele inmesine neden olmuştu. En aşağı seviye, yani havuzun bulunduğu kısım çöktü. Sığınakla atölye arasındaki kısımda da kaya kütleleri kopup ana yola koca kaya parçalarının saçılmasına neden oldu. Dağ feryat etmeye başlamıştı.

Adamlar kasklarını taktılar. Kısa bir hıçkırık mı olacaktı yoksa bütün dağ çığlık çığlığa bağırmaya başlayıp, ölümcül gözyaşlarıyla bombardımana mı başlayacaktı? Bunu kimse bilmiyordu.

Luis Urzúa aşağıda son günü planlıyordu. Vardiya amiri olarak gündelik kararların alınması esnasında gölgede bırakılmıştı. İş karizmaya gelince Sepúlveda'nın eline su dökemezdi. Yine de madencilik kültürünün içerdiği hiyerarşik ilişkileri de değerlendirerek belli bir gücü ve saygınlığı korumuştu. Tıpkı ilkin mürettebatının güvenliğini sağlayan ancak ondan sonra kendisini kurtaran kaptan gibi Urzúa'nın da madeni en son terk edecek kişi olacağını herkes kabul etmişti.

O Pazartesi *Guardian* gazetesi ile kısa bir konuşma yapan Urzúa bu çetin dönemin başından beri ilk röportajını vermişti. "Hayatta başımıza geleceğini hiç ummadığımız ve bir daha asla yaşamamayı dilediğimiz bir dönem oldu bu... Fakat bir madencinin hayatı böyledir" diyordu. San José Madeni'nin tehlikelerine ilişkin ne düşündüğü sorulduğunda ise şöyle cevap vermişti: "Biz hep şunu söyleriz: Bir madene girdiğinizde onu selamlar, girmek için izin ister ve ona saygı gösterirsiniz. Böylece sağ salim dışarı çıkmanıza izin vermesini umarsınız."

ALTMIŞ SEKİZİNCİ GÜN: SALI, 12 EKİM

Sabah saat yedide sığınağın içi bir mülteci kampını andırıyordu. Giysiler ortalığa dağılmış, madenciler yan yana dizilmiş yataklarında gergin bir şekilde dönüp duruyorlardı. Üstlerinde yalnızca şortları bulunan çıplak vücutlar geriniyor, gözlerini sığınağın içini sürekli aydınlatan ışıktan korumaya çalışıyorlardı. Portatif yataklar o kadar birbirine yakındı ki biri kollarını iki yana açacak olsa her iki yanındaki arkadaşına dokunurdu.

Saatlerce gergin bir şekilde volta atıp kâğıt oynadıktan sonra çoğu nihayet uykuya dalmıştı. Claudio Bugueño ve Pedro Cortés lambalarının ışığında gazete okuyarak zaman öldürüyor, bu gergin bekleyişi atlatmaya çalışıyorlardı. Victor Zamora şakalar yaparken rutubetli mağarayı arşınlıyordu.

Alışılmış müzik sesi yoktu; geçen haftalar boyunca sürekli duydukları sondaj sesi tümüyle kesilmişti. Bütün bu zorlu günler boyunca sessizlik ilk kez mutluluk veren bir can yoldaşı haline gelmişti.

Kurtarma operasyonunun yirmi dört saat içinde başlamasının planlandığını bilen dünya diken üstündeydi. Umut Kampı'ndaki yegâne sokak, gazetecilerin girmesini engellemek için bariyerler konularak koruma altına alınmıştı.

Her yerde hazır ve nazır her zamanki gazetecilere, bir grup güzel TV sunucusunun da eklenmesiyle basın ordusu büyümüştü. Kayalıkların üzerinde tavus kuşları gibi poz veriyor, haberi dünya çapında milyonlarca izleyiciye aktarıyorlardı. Nereden geldikleri sır gibiydi. Bir gecede paraşütle mi inmişlerdi? Umut Kampı'ndaki basın tayfası aylar boyunca pasaklı, çoğunluğu erkeklerden oluşan kapalı bir gruptan ibaret olmuştu. Tozun çok, duşun az olduğu bu yerde uzun süredir nöbetteki gazetecilerin kıyafetleri de muharebe üniformasıyla özel dağcı elbiseleri arasında değişiyordu. Şimdiyse, ışıl ışıl dişleri ve mükemmel saçıyla çalım satarak etrafta gezen, NBC'den Natalie Morales'in tipik bir örnek oluşturduğu manken gibi kadınlardan kurulu, tamamen ayrı bir soy sökün etmişti.

Umut Kampı'nda bir açık artırma başlamıştı; bir bulvar gazetesine hikâyesini ilk satacak madenci kim olacaktı? Bir Alman bulvar gazetesinin mahsur madencilerden biriyle anlaşma yaptığı ve kırk bin dolar önerdiği söylentisi dolaşıyordu. Aileler ise özel fotoğraflar ve aşağıda yapılmış çekimlerle bazı gazetecileri baştan çıkartmaya başlamıştı.

Luis Urzúa haftalardan beri aşağıda dolaşıp duran fotoğraf makinelerinin çokluğundan yakınmıştı. "Kocam bana *Palomalara* konulan her şeyin aramadan geçtiğini ve dikkatli olmam gerektiğini yazmıştı. Bu yüzden fotoğraf makinesini bir çift çorabın içine saklamak geldi aklıma" diyordu madencilerden birinin karısı Şili gazetesi *The Clinic*'e. "Mahsur kalmalarıyla ilgili olarak herhangi bir hukuki anlaşma veya anlaşmazlık durumunda fotoğraflar işe yarayacaktır. Şimdi ne zaman mektuplaşsak ve fotoğraf makinesinden söz edecek olsak, şifreli konuşuyoruz. Fotoğraf makinesinden 'oyuncak' diye söz ediyoruz."

Carolina Lobos için medya kuşatması artık katlanılır gibi değildi. Bu dramın başından itibaren medyanın ağına ilk düşenlerden biri olmuş, çok sayıda röportaj vermiş ve hatta *Kim Milyoner Olmak İster?* yarışmasında bile boy göstermişti. Yarışmada yirmi beş bin dolar kazanmıştı. Şimdiyse medyadan kaçıyordu.

"Babam eskiden ünlü bir futbolcuydu ama şimdi bir madenci. Haber konusu olmanın nasıl iki yanı keskin bir bıçak olduğunu iyi bilir. O bir kahraman olabilir ama ben medyada yer almak istemiyorum. Sadece gözden kaybolmak istiyorum" diyordu, babası ve ailesiyle birlikte dikkat çekmeden çıkıp gitmeyi planlayan Lobos. "Babam bu işin gösteriye dönmesinden üzgün. Yaşadığı travmatik deneyim ve bütün bunlar asıl yapılması gereken şeyi, kurtarma operasyonunu ikinci plana itiyor... Babam asla pusulasını şaşırmadı. O başından beri bunun bir gösteri değil, bir kaza olduğunun bilincindeydi."

Kurtarma operasyonunun on iki saatten az bir zaman içinde başlaması planlanmış olmasına rağmen Anka Kuşu kapsülü yamacın yukarısındaki bir atölyede yan yatırılmış duruyordu. Teknisyenler, içindeki elektronik aksam çıkarmış, tavanına bir kamera yerleştirmeye çalışıyorlardı; çünkü son anda, kapsülün içinde kuyudan yukarı çıkarken çekim yapma imkânının bulunmadığı fark edilmişti. Kuyunun çökmesi yahut kaya düşmelerinin olması halinde durumu gözlemleme olanağının bulunması şarttı.

Pedro Gallo yönetimindeki beş teknisyen, kapsülün geri çekilebilen tekerleklerinin, dâhili telefon sisteminin ve yeni kamerasının üzerine titriyordu. Kapsül her zamankinden daha çok bir prototipe benziyordu. Acaba gece saat on birde başlayacak kurtarma operasyonuna hazır olacak mıydı? Kimse bu soruyu sormaya cesaret edemiyordu.

Öğleden sonra ilk saatlerde madenciler kurtarma planlarının tekerine çomak sokuverdiler. Aşağıdan isyan sinyalleri yankılanıyordu. *Los 33*, Copiapó'ya helikopterle yapılacak seyahati boykot etmeye karar vermişti. Başka bir senaryo üzerinde tartışıyorlardı: Otuz üçü birden sahra hastanesinde toplanacaktı. Hepsi kurtarma sahasında yeniden bir araya gelinceye kadar kimse helikoptere binip güvenli bir

yere gitmeyecekti. Madenciler yamaçtan aşağı zafer alayı ile inmek istiyordu; madene hep birlikte girmişlerdi ve yine hep birlikte terk edeceklerdi.

Tıbbi ve psikolojik ekip madencileri ikna edip kararlarından caydırmak için seferber oldu. Madencilerin hiçbirinin endişelenecek bir sağlık sorunu olmamasına rağmen on haftadan sonra öylece dışarı salınıp ufka doğru yürüyüp gitmelerine izin vermeyi mümkün kılmayan çok belirsizlik vardı. Ya aşağıda hatalı teşhis konmuş yahut hiç teşhis edilememiş hastalıkları var idiyse? Bu anlaşılır ama havai arzularını kabul etmek sorumluluk duygusuyla bağdaşır mıydı? Sahra hastanesi on altı adam alacak şekilde inşa edilmişti. Otuz üç kişi sığmazdı.

ACHS telaş içinde avukatlara danışmaya başladı. Madenciler sağlık ve iş tazminatı sigortalarının askıya alınmasıyla tehdit edilebilir miydi? Cevap olumsuzdu. ACHS'nin lojistik koordinatörü Alejandro Pino bir ambulans filosu toplamaya başladı. Madenciler helikopter yolculuğunu boykot etmekte kararlı olursa bir B planının hazır olmasını istiyordu.

Psikolog Iturra madencilerle sakin sakin konuştu. Vardiya liderlerine onları meşgul etmeleri için telkinde bulundu. Biraz uyumalarını önerdi. Iturra'nın kulak asmadıkları son tavsiyesi de bu olacaktı.

Anka Kuşu'nun son ayarlamaları da tamamlandıktan sonra kapsüle seksen kilogram kum yüklenmiş ve kuyudan aşağıya indirilmişti. On dakikada aşağı inmiş, on dakikada da yukarı çekilmişti. Anka Kuşu'nun iniş çıkışı öylesine sorunsuz olmuştu ki şimdi bütün kurtarma operasyonunun kırk sekiz saatte değil, bunun yarısı kadar sürede tamamlanması mümkün gibi görünüyordu.

Akşam saat yedide André Sougarret madencilerin "yeraltındaki son gecelerini geçirdiklerini" bildiren bir Twitter mesajı gönderdi. Başkan Piñera mahsur kalmış otuz üç madencinin kurtarılmak üzere olduğunu duyururken heyecanını zor bastırıyordu. Yaklaşık iki ay önce bir madenci Piñera'ya eğreti bir telefon hattından yalvarmış, "Bizi bu cehennemden çıkarın" demişti. Başkan şimdi yaşanan dramın dünya çapında ün kazanmasını ve en yüksek izlenme oranlarına ulaşmasını sağlamıştı.

Daha önce emsali görülmemiş bu kurtarma girişimi için dünya hep birlikte geri sayıma başlamıştı; Anka Kuşu yerin yedi yüz metre derinine indirilecek, adamlar birer birer kayışlarla kapsüle bağlanacak ve sonra ileri teknoloji ürünü bir Avusturya vinci kullanılarak, en kaliteli Alman kablolarıyla yukarı çekilerek özgürlüğe kavuşturulacaktı.

Çöken bir bakır ve altın madeninin dibinde yaklaşık on hafta geçirdikten sonra şimdi tek ve son bir zorlu göreve hazırdılar: mermi şeklindeki kapsüle girip bu yeraltı hapishanesinden kaçmak için bir dizi kavisi ve eğimli yüzeyi geçerek yeryüzüne çıkmak.

"İlk olarak Mario Sepúlveda'nın çıkmasını isteyenler var" demişti psikolog Iturra günler önce basına. "Sepúlveda'nın arkadaşlarının teker teker çıkışını anlatmasını öneriyorlar yahut en azından bazılarının. Fakat ben Mario'ya buraya çok yorgun bir durumda varacağını; basınla fazla içli dışlı olursa, bir ünlü olarak onlardan talep edebileceği fiyatın düşeceğini aklından çıkarmamasını söyledim."

Şili hükümeti Mario'nun gelecek ikinci kişi olmasına karar vermişti. Sepúlveda'nın en ünlüleri olduğuna şüphe yoktu ama kolayca heyecanlanan yapısı nedeniyle birinci sırada çıkmak için en uygun aday değildi; çünkü çıkış esnasında herhangi bir sorun yaşanabilirdi. Onun yerine pratik zekâ, fiziksel direnç ve madencilik deneyiminin ender bulunan bir bileşimini kişiliğinde toplayan vardiya amiri yardımcısı Florencio Ávalos'un otuz üç madenci arasından yukarı çıkacak ilk kişi olmasına karar verilmişti.

Artık yerinde duramayan Başkan Piñera liderliğindeki kurtarma görevlileri Ávalos'u seçmişlerdi çünkü herhangi bir şeyin ters gitmesi halinde metanetini koruyabileceği ve bu karmaşık kurtarma operasyonunu düzenleyen yüzlerce kadınla ve erkeğin bulunduğu kontrol merkezine bilgi aktarabileceği umuluyordu.

Şilililer politik kaygılar nedeniyle Bolivyalı madenci Carlos Mamani'yi de ilk gruba koymuşlardı. "İlk olarak onu çıkaramazdık çünkü o zaman da bizi 'Bolivalıyı' kobay gibi kullanmakla suçlarlardı. Eğer çok geç çıkarsa o zaman da 'ırkçı' derlerdi; bu yüzden hükümet ilk beşin içinde olmasına karar verdi" diyordu kurtarma ekibinde bulunan ve adının verilmesini istemeyen bir doktor.

Bolivya Devlet Başkanı Evo Morales de Mamani'yi almak üzere hazır bulunmayı talep etmiş, bu talebi Şilililer tarafından memnuniyetle kabul edilmişti. Tam da Bolivya'nın Pasifik Okyanusu'na erişimiyle ilgili olarak Şili ile arasında var olan yüz yıllık anlaşmazlıkları kritik bir müzakere evresindeyken karşılıklı anlayışı güçlendirecek her fırsata büyük değer veriliyordu. Piñera siyasi tabloya rağmen, özellikle de Morales'den nefret eden Mamani'yi gücendirmek pahasına, Başkan Morales'i sıcak bir şekilde karşılamıştı.

Dr. Mañalich madencilerle konuştuğu zaman, doktorun nitelemesiyle "çok hayranlık uyandıran bir dayanışma gösterisi" sergileyerek, birçoğu son çıkan kişi olmak istediğini belirtmişti. Ancak sorular derinleştirilince asıl gerekçeleri belli olmuştu: Yeraltında en uzun süre mahsur kalan madenci rekorunu ele geçirip Guinnes Rekorlar Kitabı'nda yerini garanti altına almak. Gerçekten de bir daha asla kırılamayacağı düşünülen bir rekordu bu. Guinnes, rekorun tek bir madenci adına değil grup adına kaydedileceğini açıklayınca, bu sorun da çözümlenmiş oldu.

*

Akşam saat sekizde, beş kişilik bir kurtarma grubu tepenin üzerindeki küçük beyaz bir konteynırın içine doluştu. Yakında başlayacak yolculuğa ilişkin dedikodu edip deneme seferi yapan bir kurtarma görevlisinin nasıl başının döndüğünden ve kapsüle kustuğundan söz ediyorlardı. "Sandığınızdan çok, çok daha nemli" diyordu üniformalı bir adam, kuyunun yarısına kadar indiği bir deneme seferini anlatırken. "Giysilerim sırılsıklam oldu."

Dr. Liliana Devia, madencilerin sağlık ve selâmetine ilişkin son brifinge başlarken, "Adamları iki gruba ayırdık: GOLF (sağlıklı madenciler) ve FOXTROT (sorunu olabilecek madenciler)" diye açıklıyordu. Dr. Devia bir kısmının, basının ve hatta ailelerin bildiğinden çok daha kötü durumda oldukları konusunda uyarıyordu kurtarma görevlilerini. Biri "bipolar kişilikli" olarak tarif ediliyordu. Bir başkasının yıllar önce intihara teşebbüs ettiği söyleniyordu. Üçüncü biri, psikolog ve hemşirelere yukarıda kendisini yedi sevgilisinin beklediğini söylemişti.

FOXTROT grubu içinde bulunan, yani sağlık sorunu olan dokuz madenciden söz ederken, bunlardan ikisinin diş ameliyatı olmak üzere acilen hastaneye gönderileceklerini belirtti. Diğerlerinin birçoğu da öylesine gergin ve kırılgan bir durumdaydılar ki saldırgan tavırlar göstermelerinden endişe ediliyordu. Sakinleştirici ilaçlar hazırlanmıştı. "İğne hazır" diyordu Dr. Devia, kurtarma görevlilerine "onları iki seksen yere yatıracak" ilaçları nasıl vereceklerini anlatırken.

Kurtarma görevlilerini, madencilerin her birinin en son beden ve ruh sağlığı durumuna ilişkin bilgilendirmekle yükümlü olan Dr. Devia kurtarma planının ana hatlarını anlatıyordu. İlk kurtarma görevlisi hem doktorluk hem polislik yapacaktı. Madencilerin sağlık durumunu yakından gözleyip denetim altında tutacaktı. Madenin dibinde bulunan çok sayıda kamera canlı yayın yapacak ve psikologların, doktorların, maden mühendislerinin operasyonu gerçek zamanlı olarak izlemelerine olanak sağlayacaktı.

Eğer gerilim yükselir yahut işleyişi aksatacak, bozacak bir kaza olursa kurtarma görevlileri düzeni sağlamakla yükümlü, hatta madencilere sakinleştirici verme yetkisine sahiptiler. Kurtarma görevlileri madencileri kapsül Anka Kuşu hakkında bilgilendirecek, karınlarına bir kuşak bağlamalarını ve baldırlarına kadar çıkan esnek çoraplar giymelerini söyleyeceklerdi. Uzun süre ayakta durmak adamlar açısından sorun değildi ama külotlu çoraba benzeyen sıkı esnek çoraplar kan dolaşımına yardımcı olacaktı. Kuşağın amacı ise madencilerin çapını küçülterek Anka Kuşu'nun dar hacmine sığmalarını sağlamaktı. Bir madenci Anka Kuşu'nun içine girip bağlandıktan sonra kapı kapatılıp sürgülenecek, işaret verilecek ve adam özgürlüğe giden yolculuğuna koyulacaktı. Kapsül göğe doğru yükselirken, on beş dakika boyunca kavislerde sağa sola doğru yatarak hızla yukarıya çekileceklerdi.

Tepeye, yeryüzüne ulaşan her madenci derhal kapsülden çıkarılacak ve bizzat Başkan Piñera tarafından karşılandıktan sonra, kısaca öpüşüp kucaklaşmak üzere ailesine götürülecekti. Ardından bir sedyenin üzerine konularak, önce kurtarma kuyusunun yirmi metre ötesinde hazırlanan ve yeterince tıbbi elemanı olan sahra hastanesine gö-

türülecekti; burada ilk değerlendirmeleri yapılacak, kısa bir muayeneden geçirilecek ve ardından basit ama büyük bir keyif yaşayacaktı: On haftadan beri ilk kez doğru dürüst duş alacaktı.

Tıbbi ekip, daha ciddi fiziksel yahut ruhsal hastalık ihtimaline karşı, adamları birkaç saat boyunca gözlem altında tutacaktı. Daha sonra, bir haftadan az bir zamanda inşa edilen, aileleriyle daha uzunca görüşebilecekleri bölmelerden oluşan ikinci bir yapıya alınacaklardı. Son aşama, kurtarma operasyonunun en tepe noktasına, bir helikopter pistinin inşa edilmiş olduğu yere gitmek üzere arabayla yapılacak kısa bir yolculuk olacaktı. Dört saat sürecek ve paparazzilerle dolu olması kaçınılmaz uzun bir kara yolculuğu yerine, Şili Hava Kuvvetleri'ne ait helikopterlere bindirilecek ve Copiapó'daki devlet hastanesinin yakınlarındaki bir askeri kışlaya indirileceklerdi. Burada yeniden gözetim altına alınacaklar; bu kez daha kapsamlı kan tahlilleriyle laboratuar incelemeleri yapılacak ve psikologlarla daha uzun görüşmeler olacaktı.

Aslında sağlık görevlilerinin madencileri tıbbi yardım kabul etmeye zorlayacak hukuki bir dayanakları yoktu ve kurtarma operasyonunu yönetenler de bunu biliyordu. Eğer bir madenci tıbbi yardım istemese ve Anka Kuşu'ndan çıktığı gibi yürüyüp evine gitmek isteşe kimse engel olamazdı. Ancak yalnızca minnet ve şükran duyguları içinde olmaları beklenmiyor, söylenenlere körü körüne itaat etmeleri de isteniyordu. Kendilerini kesin bir ölümden kurtaranlara ne denli minnet ve şükran duyduklarını aşağıdan hep ifade etmişlerdi. Bu nedenle, kurtarma görevlilerinin madencileri iyice prova edilmiş plana uygun şekilde yönlendirmekte sorun yaşamayacakları düşünülüyordu.

Yerin altında herkes parti havasındaydı artık. Kurtarma noktasının çevresine kurulmuş mini hoparlörlerden gümbür gümbür bir müzik yayılıyor, aşağıdaki video kameralar ayrıntıları bile kaydediyordu. Otuz üç madenci son resimler için poz veriyor ve nemli havayı gergin bir bekleyiş dolduruyordu.

Kurtuluş planının son tekrarlarını dinlemek için toplanmışlardı. Kapsül, altı açılacak böylece içindekinin çıkmasına olanak verecek biçimde tasarlanmıştı. En kötü durum senaryosuna göre, eğer Anka Kuşu sıkışacak olursa, mü-

hendisler kapsülü yeniden çalışır hale getirirken, kapsülde bulunan madenci de kapsülün altından çıkarak ocağa geri inecekti.

Başkan Piñera akşam saat sekizde tepeye giden yolun orta kesimlerindeki bir çadıra yerleşti. Yamaç, dar bütçeli bir düğün yeri gibi portatif masalar, uzun mavi sofra örtüleri, alkolsüz içkiler, meyve suları, atıştırmalık yiyecekler ve bir çift televizyon ekranıyla donatılmıştı. Aileler burada bekleyerek ve olanları televizyondan izleyerek son endişeli saatlerini geçirecekti. Piñera ile yardımcıları ve karısı Cecilia Morel de, aileleri selamlamak; gerekirse yeraltında çekim yapan video kameralardan gelen canlı görüntülerden gelişmeleri izlemek üzere burada hazır bulunuyorlardı.

Umut Kampı'nda, aileler, dramatik bir tepki gösterecek birinin fotoğrafını çekmek yahut altmış dokuz gün boyunca yerin yedi yüz metre altında olan sevdiğini beklemenin nasıl bir his olduğuna ilişkin bir yorum almak için yaygara eden bir gazeteci ordusu tarafından kuşatılmışlardı. Ávalos ailesinin çadırında belki yüzden fazla gazeteci bir seyyar merdivenin üzerine tehlikeli şekilde üşüşmüş oturuyordu. Gazeteciler kolay ulaşılır görünen ailenin çadırını devirmiş, yumurtalarını kırmış, yiyeceklerin bulunduğu eğreti raflarını altüst etmişlerdi ve bu arada Ávalos ailesini ezmelerine ramak kalmıştı.

Hiç kimse üzgün değildi. Ailelerle medya mensupları, dil ve kültür engellerine rağmen, birlikte yaşamayı da birbirlerini anlamayı da öğrenmişlerdi. Fakat bu, Umut Kampı'nda bütün misafirlerin hoş karşılandığı anlamına gelmiyordu. Örneğin Başkan Piñera'nın kardeşi, "*El Negro*" (Kara) adıyla maruf Miguel Piñera kampa geldiği zaman bazı aileler tarafından şiddetle protesto edilmişti. Başkanın kardeşi, "kara" lakabını bir iddiaya göre kapkara saçlarından, başka bir iddiaya göre de ailenin "kara koyunu" olduğu için almıştı (artık hangi hikâyeye inanmayı seçerseniz). Gece kulübü sahibi, şarkıcı ve gece boyu süren partilere düşkün biri olarak nam salmış *El Negro* hakaretlere uğramış ve kamptan adeta kovalanarak çıkarılmıştı. "Defol git buradan!" diye bağırmıştı bir madenci yakını, "Burada daha fazla gösteri istemiyoruz."

Şili Hava Kuvvetleri'ne ait iki helikopter piste inip kalkarak, Copiapó'daki hastaneye yapacağı seferlerin son provalarını yapıyordu. Karayoluyla altmış dakika süren virajlı ve tehlikeli bir yolculuktu bu. Helikopterle ise adamlar beş dakika içinde acil servise ulaşmış olacaklardı.

Derken, dağ bir kez daha baş kaldırdı. Aşağıdan bir heyelan daha olduğu haberi geldi. Madenin tavanı yine çatırdıyor, dağ yine feryat ediyordu. Heyelanın gümbürtüsü, yıkılıp dökülen kayaların çatırtısı ve bütün dağın feryadı gibi görünen sesler kurtuluşun hâlâ garanti olmadığını hatırlatıyordu.

Şili hükümeti son dakikada madenin çöktüğüne ilişkin haberleri engellemeye çalıştı. Şimdi olmazdı. Bu kadar yaklaşmışken olmamalıydı. Fakat gizleme, engelleme çabaları boşunaydı, artık onlarca ailenin kurtarma operasyonunda görevli haber kaynakları vardı. Söylentiler virüs gibi büyük bir hızla yayılıyordu. Şimdi bilgi hem madenin hem madencilerin ağzından akıyor ve Piñera'nın deneyimsiz hükümeti tıpayı kapalı tutmayı artık başaramıyordu.

Dağın tepesinde, *Paloma* istasyonunda toplanmış kurtarma görevlileri olanlara inanamıyordu. Tam madenciler birkaç saat içinde kurtarılmaya hazır beklerken tanrılar öfkeye mi kapılmıştı? Batıl inançlar herkesi pençesine almıştı; onlara bu eziyeti çektirenin öfkeye kapılmış dişi bir tanrıça, bu madende ve Şili'deki bütün diğer madenlerde saltanat süren "şeytani bir kaltak" olduğundan hiç şüpheleri yoktu.

Daha yaşlıca, daha deneyimli madenciler için bu son raunt madenci mitolojisinin klasik bir devresiydi. Madenin bir tür vergi kestiği düşünülürdü çoğu zaman, içine girmeye cüret edenlerden bir giriş ücreti aldığı kabul edilirdi. Şimdi verginin bir insan hayatı olarak ödeneceği, madenin otuz üç adamın kılına bile zarar gelmeden oradan çıkmasına izin vermeyeceği korkusunu hepsi paylaşıyor ama hiçbiri dile getirmiyordu.

Dağ durmadan çatırdarken kurtarma görevlileri de, hem bir kalp ameliyatının hassasiyetini hem de ilk kez yapılacak bir operasyonun tahmini işlerini içeren, körlemesine ve hızlı bir kurtarma planı tasarlamaya çalışıyordu. Madenciler

özgürlüğe kavuşmanın eşiğindeydi ama madenin içinde sürekli olarak duyulan inilti ve çatırtılar çok az zamanın kaldığını tüylerini ürperterek hatırlatıyordu herkese.

Aşağıda ise madenciler son çatırtılardan pek etkilenmemişlerdi. Artık yağmur gibi yağan kayalara alışmışlardı. Hareketlenme onların bulunduğu alanda değildi, kendilerini güvende hissediyorlardı; çakan şimşekler korkutucuydu, evet ama birini yıldırım çarpıncaya kadar ölümü atlattıklarına inanıyorlardı. Psikologlar, savaşta birçok kez muharebeye girmiş askerlerin çevrelerinde mermiler vızıldarken sakin bir şekilde yürüyebildiklerine sıkça tanık olmuştur.

Şili ulusal televizyonu, *Televisión Nacional de Chile* (TVN), bütün kurtarma operasyonunu canlı yayınlamak üzere hazırdı. TVN, her biri sahaya benzersiz bir açıdan bakan yedi ayrı canlı yayın kamerası yerleştirmişti. Canlı çekimler bir araya getirilecek, böylece ailelerle birlikte bütün dünyanın kurtarma operasyonunu ayrıntılarıyla izlemesi sağlanacaktı. Tıpkı Dünya Kupası maçlarında olduğu gibi hiçbir açı gözden kaçırılmayacaktı.

Madencilerin yukarıya baygın yahut kusmuk içinde varmasından korkan Şili hükümeti, bütün dünyanın izleyeceği görüntüleri kesinlikle denetleyecekti. Sağlık durumları anlaşılmadan dünya önüne çıkarılmamaları gerektiği konusunda görevliler çok sıkı uyarılıp eğitilmişti. Devasa bir Şili bayrağı, akredite olmayan medya mensuplarının görüşünü kapatmak amacıyla asılmış, bu hareket gazetecilerin protesto ıslıklarına ve aleyhte tezahürata neden olmuştu.

Gece saat on birde, medya tek bir görüntü bile kaydedemediği için ıslıklar çalarak şikâyet ederken, TVN ilk inişini yapmaya hazırlanan Anka Kuşu'nun bir vinç tarafından kaldırılmasını yayınladı. Geçen hafta boyunca medyada fazlasıyla yer almasına rağmen kapsülü saran gizemli bir hava vardı. On altı yaşında zeki bir çocuğun tasarladığı bir rokete benziyordu. Kuyruğundaki kanatçıkları ve yanlarındaki geri çekilebilen tekerlekleriyle bu silindir şeklindeki araç altı yüz on metrelik tüneli çevreleyen kavislerden rahatça geçip kıvrılarak yol alabilmesi için tasarlanmıştı. Kuyudan yukarıya çıkış bir tür lunapark eğlencesine benzeyecekti.

Başkan Piñera dikkatle kurtarma kapsülüne baktı. Sougarret'e gerçekten yüzde yüz güvenli olup olmadığını sordu. Sougarret, kaygılanmaya gerek olmadığı, pek az risk bulunduğu konusunda tekrar güvence verdi. Piñera ısrarla sorgulamaya devam etti. "Kendim aşağı gitmek istedim" diyordu Piñera, Anka Kuşu'nun güvenliğini bizzat test etme düşüncesiyle büyülendiğini kabul ederek. Başkanın koruma görevlilerine adeta felç inmişti. Kendi helikopterini kullanmak ve tüple denize dalmakta ısrar eden başkanı korumaya çalışmanın ıstırabını zaten yaşamış görevliler, başkanın ciddi olduğunu biliyorlardı. Başkanın eşi Cecilia Morel de farkındaydı durumun. Kocasının bir çılgınlığa niyetlendiğinin kokusunu derhal almıştı. Gözleriyle ona niyetinden vazgeçmesini söylemiş, "Bunu aklından bile geçirme" diye emretmişti. İçgüdülerine ters olmasına rağmen Piñera buna boyun eğecekti.

Piñera kurtarma görevlisi Manuel González'in kapsülün içine girişini hafif bir kıskançlık duyarak izlemişti. González kayalık dağ yamacından yüzlerce metre aşağıya giden bütün yolu katederek, otuz üç adamın gerçek dünyadan yalıtılmış halde altmış dokuz gündür yaşamakta oldukları bilinmeyen dünyaya varmaya kalkışan ilk kişiydi. Kapsülün üzerindeki kocaman sarı çark dönmeye ve üzerine sarılı kabloyu yavaş yavaş çözerek salmaya başladı. Kapsülün altındaki kanatçıklar kuyuya girdi ve Anka Kuşu, bütün dünyanın gözleri önünde, kuyuda kayboldu.

ON ÜÇ

KURTULUŞ

ALTMIŞ SEKİZİNCİ GÜN: SALI, 12 EKİM

Anka Kuşu yerin dibine doğru inerken yerin üzerindeki üç ayrı video monitörü dikkatle izleniyordu. Başkan Piñera ile karısı Cecilia'nın çevresi madenin dibinden gelen canlı görüntüleri izleyen yardımcıları ve yetkililer tarafından sarılmıştı. Kapsül aşağıya vardığında olup biten her şey dünyaya yayınlanacaktı. Başkan canlı yayının hiçbir duygu yahut dram etkisi yaratmayan uzaktan yapılmış geniş açılı çekimlerle sınırlı tutulmasını isteyen yardımcılarının önerilerini kabul etmemişti. Olayın dünya çapında çektiği ilgiyi ve yarattığı dramatik etkiyi hemen kavramış, Şili'nin sahip olduğu uzmanlığı sergilemesinin tam sırası olduğunu öne sürerek görüşlerini kabul ettirmişti. Başkanlık kampanyası sırasında "erdemleri" olarak bilgisini ve uzmanlığını pazarlamış olması elbette bir tesadüf değildi. Halkıyla duygusal ve sıcak bir ilişkisi olan bir politikacı değildi Piñera. Gücünün ve politik sermayesinin kaynağı olan girişimci ruh, "Hadi, bitirelim şu işi" sloganıyla özetlenmişti.

İkinci kamerayı Otto denetliyordu. Anka Kuşu'nu yedi yüz metrelik bir kablonun ucunda indirip çıkartmaktan sorumlu olan ciddi ve iyi huylu bir Avusturyalıydı Otto. Ancak bir kamyon kasası boyutlarındaki kontrol merkezinde bulunan dizüstü bilgisayardan aşağıdan gelen canlı yayını izliyordu. Yalnızca aşağıdan canlı yayınlanan sesleri duy-

makla kalmıyor Anka Kuşu yere inerken de aracı izleyebiliyordu. Anka Kuşu'nun karlı, siyah-beyaz imajı Otto'ya sanki bir başka gezegende yol alan uzaktan kumandalı bir araçmış gibi görünüyordu.

Sonuncu video yayını, bahtsız bir telekomcuyken kurtarma operasyonunun üst seviyelerinde ve madencilerin kalbinde kendine yer bulan Pedro Gallo tarafından denetleniyordu. Kurtarma görevlilerinden pek azı madencilerle Gallo kadar uzun saatler boyunca konuşmuştu. Gallo, işçi sınıfından bir girişimci olarak, onların sıkıntılarını anlama, kaygılarını ilgili yerlere aktarma ve gizli arzularını yatıştırma becerisine sahipti. Daha sonra bunu inkâr etmesine rağmen, madenciler *Palomayı* çikolata ve şekerle dolduranın Gallo olduğuna yemin ediyordu. Gallo'nun bu asi davranışlarının yanı sıra kurtarma operasyonu hiyerarşisine değil, tartışmasız bir şekilde madencilere bağlı olması, madencilerin gözünde onu bir aziz mertebesine yükseltmişti.

Beş kurtarma görevlisi şimdi toplanmış, aşağı inmeye hazırlanıyordu: Donanmadan geniş tıbbi deneyime sahip iki denizci, Codelco'dan iki kurtarma görevlisi ve göçükten hemen sonraki o çok tehlikeli kırk sekiz saat boyunca madene girme cesareti gösteren Şili özel polisi GOPE'nin bir mensubu.

Anka Kuşu aşağıya araç tamir atölyesinin tavanından inerek varacaktı. Maden çalışırken bu atölye araçların tamiri yahut muhafazası amacıyla kullanılırdı. Madencilerin mahsur kaldığı süre boyunca atölyenin, içinde uyunamayacak kadar tehlikeli olduğu düşünülmüş, bu yüzden madenciler yaşadıkları alandan üç yüz seksen metre yukarıda olan atölyeye ender olarak gelmişlerdi. Bu tehlikeli saha, şimdi on haftalık karabasanın en son ve en önemli gününe ev sahipliği yapacaktı. Madenciler portatif yataklarını ve giysilerini atölyenin yanındaki alana taşımışlardı.

Beklentinin yarattığı yüksek adrenaline rağmen düzenli vardiyalar devam ediyordu. Birinin *Palomayla* ilgilenip özel giysileri, güneş gözlüklerini ve temiz çorapları içeren son dakika teslimatlarını alması gerekmişti. Yiyecek tedariki son ana kadar askıya alınacaktı ama kurtarma görevlilerinin aşağıda koca bir gün geçirmesi bekleniyordu; *Paloma* onları aşağıda tok ve tetikte tutacak sıcak yemek-

ler göndermek için kullanılacaktı. *Paloma* seferleri haftalar önce, tam kurtarma günü henüz belli olmadan önce kesin biçimde programlanmıştı. Bu son *Paloma* seferinde boşaltma görevini Franklin Lobos yerine getirmişti. Ama bu, neredeyse Lobos'un hayatına mal olacaktı.

Gece saat 11.37'de gelen çınlama ve tıngırdama sesleri, bir araya toplanmış adamlara Anka Kuşu'nun yaklaştığını haber veriyordu. Kapsülün kırmızı kanatçıkları yavaş çekimdeymiş gibi tavandan inmişti. Kapsül yavaş yavaş delikten çıkarken sanki başka gezegenden gelen bir ziyaretçi gibi görünüyordu. Mahsur madenciler şaşkındı. Bir hayal gerçek olmuştu. Yonni Barrios yaklaşıp içerdeki kurtarma uzmanı Manuel González'e dikmişti gözlerini. İki aydan uzun zamandır ilk kez bir başka insan görüyorlardı.

Otuz üçler González'in kapsülün kapısının mandallarını açışını, dışarı çıkışını ve Barrios'a sarılışını huşu içinde, saygıyla izlediler. Ardından neredeyse yarı çıplak bir madenci kalabalığı sarılıp selamlamak için González'e doğru koştu.

Madencilerden birinin, Florencio Ávalos'un, özgürlüğe kavuşmasına sadece dakikalar kalmıştı.

Ávalos hazırdı. Kendisi için özel olarak dikilmiş, göğsüne adı işlenmiş yeşil tulumunu üzerine geçirmişti. Oakley marka güneş gözlüğü gözlerini koruyordu. Sağ bileğindeki monitör nabzını ölçüyor ve kablosuz olarak yüzeydeki kurtarma ekibine veri aktarıyordu. Sol işaret parmağını kanındaki oksijen seviyesini ölçen bir cihazın içine sokmuştu. Göğsüne sıkıca sarılmış, karmaşık bir elektronik monitör, yarım düzine başka yaşamsal işareti yerin üstündeki teknisyen ve doktorlara aktarıyordu.

Diğer madenciler sahneyi izlemek, fotoğraf çekmek ve videoya kaydetmek üzere toplanmışlardı. Bütün gerginliklerine rağmen ortamı tuhaf bir sükûnet kaplamıştı. Önemli bir maç öncesi soyunma odasında toplanmış profesyonel sporcular gibi şakalaşıyor, volta atıyorlardı ama kendilerinden emin oldukları da belliydi. Göçüğün yarattığı dehşeti ve ölümün peşlerinde olduğuna dair geçmek bilmeyen duyguyu bazen bir anlığına unutuyorlardı. Sahne şimdi madenin daha aşağı seviyelerinden gelen bangır bangır

cumbia müziğinin sesiyle daha ziyade bir parti ortamını andırıyordu. Altlarına giydikleri temiz beyaz iç çamaşırları dışında neredeyse çıplak, gergin bir şekilde yavaş yavaş dolaşırlarken, zemindeki beyaz balonlar inip kalkıyordu.

Kurtuluş beklentisi hepsini adrenalinle doldurmuştu. Dağla yaptıkları on haftalık savaşı artık hakikaten kazanacaklarmış gibi hissediyorlardı. Karanlık tüneller boyunca son dakika incelemeleri yaparken kasklarındaki fenerlerin parlak ışığı uzaklarda dans ediyordu. Ortalığa yayılan uyarı sesleri Codelco, GOPE ve Şili Deniz Kuvvetleri'nden kurtarma görevlilerinin geldiğini bildiriyordu.

González, Ávalos'un boynuna rock konserlerinde sahne arkasındakilerin taktığı türden, beyaz plastik bir kimlik belgesi astı. Kurtarma operasyonu formaliteler, emirler ve çeşitli işlemlerle doluydu. Her şeye rağmen dağ hâlâ kurtarma operasyonunun tekerine çomak sokabilirdi. Yedi yüz metre aşağıdaki en derin sükûnet bile bu klostrofobik ortamdan yarım yamalak bir kaçış sağlayabiliyordu ancak.

Gece saat 11.53'te Ávalos kapsülün içine girdi ve kurtarma görevlileri kapının mandallarını kapattılar. Madencilerin tümü sabırsızlıkla Avusturyalı vinç operatörü Otto ile aşağıda bulunan Pedro Cortés arasındaki konuşmayı dinliyordu. Bu sırada Ávalos da gergin bir şekilde çok yakında gerçekleşecek aile kavuşmasını düşünüyordu: Babalarını iki aydır görmemiş iki oğul, iki aydır sürekli mektuplar yazıp videolar seyreden ama kocasına ne dokunabilmiş ne de gözlerinin içine bakabilmiş bir eş. Ávalos işe gitmek için bir kış günü çıkmıştı evinden, şimdiyse bahar gelmişti.

Kapsül yukarıya doğru kayarken Ávalos'un *compañeroları* çığlık atıyor, tezahürat yapıyor, ıslık çalıyorlardı. Sonra, birdenbire yapayalnız kaldı. On beş dakika boyunca, dışarıdaki dünyayı baklava biçimi görme deliklerine bölen metal bir kafesten dışarı bakıp durdu. Kapsülün içindeki bir ışık kaynağı düzgün ve ıslak kaya duvarlarını aydınlatıyordu. Yaylı metal tekerlekler kayaların üzerinde dönerken şıngırdıyordu. Kapsül düzensiz tünel boyunca ilerlerken sağa sola yatıyor ve yavaşça Ávalos'u özgürlüğe taşıyordu.

Yüzeyden yalnızca yirmi metre uzaktaki Ávalos gün ışığının ilk belirtilerini ve dışarıdaki hayata dair ilk sesleri

duymaya başlamıştı. Kurtarma görevlileri aşağıya bağırarak iyi olup olmadığını soruyorlardı şimdi. Sonra birden aydınlığa çıktı: Bekleyen dünyanın karşısında bir kahraman, ağlayan oğullarına kavuşan bir baba ve en ön sırada yerini almış Başkan Piñera'nın kamuoyu desteğinde müthiş bir artış...

Florencio kapsülden çıkartılırken dokuz yaşındaki oğlu Byron gözyaşlarına boğulmuştu. Kurtarma görevlileri hoplayıp zıplayarak kutlama yaparken kameralar yürek burkan bir görüntüye odaklandı bir an için; dokuz yaşındaki oğlan çocuğu kendi duygularının denizinde yapayalnızdı. Başkanın eşi Cecilia Morel, Sağlık Bakanı Mañalich ve kurtarma operasyonunun iki numaralı ismi Rene Aguilar çocuğu sakinleştirmek için seferber oldular. Ardından asıl teselli geldi; babası sımsıkı sarıldı oğluna.

Bakanlar, kasklı kurtarma görevlileri, doktorlar ve gazeteciler bu sahnenin güzelliği karşısında alenen ağlıyorlardı. Yazdıkları ilk notta kendilerine *33'ler* adını veren ve bütün dünyanın aziz bir topluluk olarak bağrına bastığı bu adamlar artık bir ekip olarak kolektif davranma becerileriyle ün kazanmışlardı. *33'ler*, çoğu zaman kanlı eylemlerin ve bencilce olayların egemen olduğu bir dünyada, yerin altına gömülüyken bile birlik olmayı başarmış ve işçi sınıfı kardeşliğini sürdürmüşlerdi. Ekip çalışması hayatta kalmalarını sağlamıştı ve şimdi hep birlikte kurtarılacaklardı.

Florencio ilkin ailesine, sonra Başkan Piñera'ya ve son olarak da kurtarma görevlilerine sarıldı. Hemen ardından bir sedyeye yatırılıp sahra hastanesine doğru yola çıkarıldı. Bütün hastane personeli alkışlarla karşıladı onu. Ávalos'un sağlıklı olduğunu tahmin ediyorlardı; zihinsel ve fiziksel direnci nedeniyle ilk çıkacak kişi olarak seçilmişti ama yine de kendisine glikoz verildi ve bir hemşire tansiyonunu ölçtü. Florencio yatakta yatarken hâlâ aşağıda mahsur olan küçük kardeşi Renán'ı düşünüyordu.

PERŞEMBE, 14 EKİM, SAAT GECE 1.00

33'lerin anlatıcısı, palyaçosu ve tartışmasız lideri Mario Sepúlveda altmış dokuz gündür, omuzlarında ağır bir yük taşıyıp durmuştu. Mizahın gruba rehberlik etmekteki gücü-

nün daima farkında olmuş, yukarıdan emir gönderen görünmez kralların ve prenslerin soytarısını oynamıştı. Ancak Sepúlveda'nın grup dinamiklerini anlayıp acımasız tehditler savurmak için uygun zamanı kestirmek konusunda da içgüdüsel bir yeteneği vardı. Artık liderliğin sorumlulukları omuzlarından kalkmıştı. Biraz sonra sahne ışıklarının altına çıkacak ve bütün dikkatleri üzerine toplayacaktı.

Aşağıda, kapsülün içine girmeden önce birkaç espri daha patlattı Sepúlveda. Saat gece yarısından sonra biri dokuz geçe, Anka Kuşu yüzeye yaklaşırken de kendi kurtarılışının canlı yayınını yapmaya başladı.

"Hey, kocakarı!" diye seslendi otuz üç yaşındaki karısı Katty'ye. Kafesin içinde Sepúlveda'nın güldüğü işitilebiliyordu. Çılgın tezahüratlar iyice yükselirken Sepúlveda kapsülden fırlayıp kurtarma görevlilerinin üzerindeki kemerleri ve güvenlik ceketini çıkarmasına fırsat vermek için durakladamadan Başkan Piñera'nın önüne atlayıp bir dizinin üstüne çöktü ve ev yapımı sarı çantasından hediyeler çıkarmaya başladı: İçindeki pirit kristallerinin altına benzeyen parıltısıyla ışıldayan bir avuç kaya. Bir kaya Başkan için. Bir kaya Bakan için. Başkan ve Bakan kahkahalara boğularak kendilerine hediye edilen taşları aldılar. Sepúlveda şaşkın durumdaki Piñera'ya üç kez sarıldı ve sonra, "Öyle uzun sevişeceğiz ki, ne sende ne bende yürüyecek mecal kalacak" diyerek karısıyla flört etmeye başladı. "Tekerlekli sandalyeyi hazır et" diye takılıyordu.

Dans ederek Pedro Gallo'ya yaklaştı ve madencileri kurtarmak için şahsen yaptığı her şeye karşı duyduğu derin minnetle kollarını dolayıp sımsıkı sarıldı. Gallo ağlıyordu. Sepúlveda daha sonra bir amigo gibi kalabalığın coşkulu tezahüratlarına önderlik etti. *The Guardian* gazetesi bu durumu "dünya çapında duyulan sevincin bir patlaması" olarak nitelendirecekti.

Umut Kampı'nda yaşanan çılgınlık kısa sürdü. Aileler ilk iki madencinin kurtuluşunu kutluyordu ama adamların hepsi yukarı çıkıncaya kadar hiçbir şeyin tam anlamıyla keyfine varılamazdı. Ölümle hayatı birbirinden ayıran tehlikeli kablo gözlerinin önündeydi.

Anka Kuşu kapsülü madenin içine geri dalarken, Ávalos ve Sepúlveda sahra hastanesinin ilk değerlendirme biriminden alınmış ve tepenin yukarısında, helikopter pistinin yakınında bulunan konforlu dinlenme salonuna götürülmüştü. Modern, beyaz koltuklarla döşenmiş, çiçek demetleriyle süslenmiş ve çok şık mavi ışıklarla aydınlatılmış salonun havası iş çıkışı gidilen şık kulüpleri andırıyordu. Şilili ruh sağlığı uzmanları ferah bir kabul salonu ve kişisel bölümlere açılan geniş bir koridor tasarlamışlardı; ilaç kokusu, hastalığı yahut travma hissini çağrıştıran hiçbir şey yoktu.

Ávalos salonda iki oğlu, karısı ve Başkan Piñera'yla yan yana oturuyordu. Salonun öte yanında Sepúlveda da benzer bir durumdaydı: Gülüyor, sevdiklerine sarılıyor ve onları öpüyordu. Daha sonra Piñera, Sepúlveda'yı bir kenara çekip ek binada beklemekte olan televizyon ekibiyle kısa bir söyleşi yapmasını istedi. Başkana itaat etmek dışında pek seçeneği olmayan Sepúlveda kameraların karşısına geçip yaşadığı deneyimi olumlu olarak nitelendiren açıklamalar yaptı. "Bunun başıma gelmiş olmasından memnunum çünkü hayatımı değiştirmem gereken bir sırada oldu. Tanrı ve Şeytan'la birlikteydim; benim için mücadele ettiler. Tanrı kazandı. Ben doğru eli tuttum, Tanrı'nın elini ve Tanrı'nın beni madenden sağ salim çıkaracağından hiç şüphe etmedim. Böyle olacağını hep biliyordum."

Sonra Sepúlveda dışarıya koşup Ávalos'a sarıldı. İki adam, yüzleri gülümsemelerle aydınlanmış, birbirine sarıldı. Hepsi yeryüzüne çıkıncaya kadar otuz üç adamın yukarıda birlikte bekleyeceklerine dair tehditler unutulmuş görünüyordu. Kurtarma görevlileri tarafından yapılan bütün hazırlıklara, avukatlara danışılmasına, sağlık sigortasının askıya alınacağı tehditlerine, otuz üç adamı karayoluyla götürecek ambulans filosuna vs. hiç gerek olmadığı anlaşılmıştı. Sepúlveda ile Ávalos gururlu bir edayla helikoptere doğru yürüyorlardı. O andaki psikolojileri ve şükran duyguları madencilerin isyan edebileceğine ilişkin bütün kaygıları boşa çıkarmıştı.

Juan Illanes
Carlos Mamani
Jimmy Sánchez
Osmán Araya
José Ojeda
Claudio Yañez
Mario Gómez
Alex Vega
Jorge Galleguillos
Edison Peña
Carlos Barrios
Victor Zamora
Victor Segovia
Daniel Herrera

Birer birer, hepsi, askeri bir kesinlik ve dikkatle kurtarılmıştı. Her birinin kendi hikâyesi ve ailesi vardı. Her biri yukarıda ilk duygusal kucaklaşmasını yapmış, yakınlarıyla ilk kez öpüşmüştü. Bazıları dizlerinin üzerine çöküp dua etmiş, bazıları ağlamıştı. Bunlar öylesine sahici, öylesine içe işleyen görüntülerdi ki bütün dünya dikkat kesilmiş seyrediyordu. Bütün o saatler boyunca bütün dünya aynı şefkat ve merhamet duygusunun esiri olmuştu.

Üzerindeki Şili bayrağı resmi gittikçe daha fazla hırpalanıp çizilen Anka Kuşu, bir modern zaman beygiriydi: sağlam, güvenilir ve sadık.

Madenciler birbiri ardına kapsüle tırmanıp özgürlüğe doğru yola çıkıyordu. Gizlice aşağıya yollanmış olan ucuz bir kolonya sürünmüşlerdi. Hoş kokmaya çalışırken tutumlu davranmamışlardı. "Tanrım, kapsül nasıl kolonya kokuyordu" diyordu kurtarma görevlilerinden biri. "Her ne idiyse, hepsi aynı markayı kullanmıştı anlaşılan. Dayanılır bir koku değildi."

Richard Villaroel son bir dizi fotoğraf çekmişti. Sığınağın, yatağının, birbirlerine sarılan, gülümseyen ve poz veren arkadaşlarının son fotoğraflarını çekmek istemişti. Sığınağı bir müze gibi süslemiş, duvarlara tuttukları futbol takımlarının flamalarının yanı sıra kurtarma ekibine yazılmış teşekkür notları asmışlardı.

Villaroel kapsüle girdiği zaman, duygusal şarkılarıyla meşhur Guatemalalı Ricardo Arjona'nın kulaklıklarına gelen sesi kafasının içinde çınlarken, hüzünlendiğini söylüyordu. "Oradan ayrılırken arkadaşlarımı aşağıda bıraktığımı bilmek acı vericiydi." Ama kapsül yüzeye yaklaşırken Villaroel neşeyle haykırmaya ve madene bildiği bütün küfürleri saymaya başlamıştı. "Sonra havada bir değişim hissettim. Temiz havayı içime çektiğim an müthiş güzeldi... Ne kadar inanılmaz bir değişiklikti" diyordu.

Bütün dünyada sayılarının bir milyara ulaştığı sanılan izleyiciler için Şilili madencilerin kurtarılışı kusursuz güzellikte bir olaydı. Yeraltından gelen karlı görüntüler sanki bir başka gezegenden geliyordu. Dram ve paylaşılan heyecan, 1969 yılında Apollo'nun ilk Ay'a inişini ve Neil Armstong'un Ay'a ilk adım atışını hatırlatıyordu pek çok izleyiciye.

Öte yandan, madenin dibinde ise senaryo devam ediyordu.

Kapsül, gece saat bir buçukta on yedinci madenci Omar Reygadas'ı almak üzere aşağı inerken tünelde keskin bir çatırtı duyuldu. Hemen ardından düşen kaya bloklarının sesi ve heyelanın gümbürtüsü geldi. Kurtarma çalışmalarını kaydeden kamera kararda. San Lorenzo Operasyonu kör olmuştu.

İleşitim merkezinin başında bulunan Pedro Gallo, dâhili telefon hattından derhal aşağıdaki madencileri aradı. Aşağıda iletişim kablolarının bağlantılarını yaparak kendisine yardımcı olan Pedro Cortés'ten durumu araştırmasını istedi. Cortés tereddüt ediyordu; fiberoptik kablolar biraz önce gerçekleşen heyelanın yakınından geçiyordu. Heyelanın yarattığı toz bulutu henüz dağılmamıştı bile ve şimdi ondan tünelin ölümcül olabilecek bir kısmına gitmesini istiyorlardı.

"Beni oraya mı gönderiyorsun? Tünelin o kısmının güvenli olmadığını biliyorsun değil mi? İki heyelan oldu" diyordu Cortés kekeleyerek. O yılın başlarında madende bir parmağını yitirmişti, şimdi kendisinden daha fazlasını riske atması isteniyordu.

Gallo canlı yayının hayati önemini hatırlattı. Vinç operatörleri işlemleri canlı olarak izleyebilmeliydi ki yeryüzüne yaptığı seferde kapsüle doğru dürüst kılavuzluk

edebilsinler. Sert bir iniş Anka Kuşu'nun hasar görmesine yahut sıkışmasına neden olabilirdi. Başkan Piñera ve gezegenimizdeki yetişkinlerin yaklaşık dörtte biri olanları izliyordu.

Cortés, gönülsüzce de olsa, engellerle dolu parkurda koşarak kabloları kontrol etmeye razı oldu. Yeni çökmüş tavandan düşen kayaların, çatlamış ve hâlâ çatlamaya devam eden duvarların olduğu kısımları, sonra da yüz seksen metre uzunluğundaki çamurlu bir bölgeyi geçmek zorunda kalacaktı. Nitekim fiberoptik kabloyu takip ederken sorunu buldu; düşen kayalar kabloyu koparmıştı.

Hasarı onarmaya imkân yoktu. Yüzlerce kilo ağırlığındaki kayaların altına gömülen hat mahvolmuştu. Gallo bir an düşündü ve hemen bir çözüm buldu: üç yüz beş metre kadar aşağıdaki güvenlik sığınağında bulunan kameraya bağlı kabloyu söküp alabilir, madencilerden bu fiberoptik kabloyu kurtarma işlemlerini kaydeden ana kameraya bağlamalarını isteyebilirdi.

Gallo sığınaktaki telefonu aradı ve Franklin Lobos tarafından açılınca çok şaşırdı. Lobos hali hazırda iki heyelanın olduğu tünelin en uzak ucunda bir başınaydı. "Franklin! Orada ne yapıyorsun?'"

"Nöbet sırası bende; kurtarma görevlileri için gelen yiyecekleri alıyorum" diyordu Lobos, sakin ve vakur. "Görev görevdir. Şimdi benim sıram. İşimi yapmam lazım."

"İhtiyar, sen kafayı yemişsin! İki heyelan oldu! Oradan çabuk çık. Hemen!" diye haykırdı telefonda Gallo.

"Peki, ama ya yemekler? Kurtarma görevlileri ne yiyecek?" dedi yaklaşan tehlikeden habersiz olduğu için kaygılanmayan ve sadakatle talimatlara uymaya devam eden Lobos.

"Yiyecekleri boş ver!" diye bağırdı Gallo. "Yiyecekleri kapsülle yollarım aşağıya. Sen çabuk çık oradan."

Gallo yeni bir fiberoptik sistem kurmak için uğraşırken, Başkan, Televisión Nacional de Chile, herkes ısrarla aynı soruyu soruyordu: Görüntüye ne olmuştu?

Gallo, Piñera ve Otto'ya gerçeği söyledi; bağlantıları kopmuştu ve aşağıdaki madencilerle canlı bağlantı kurmak için uğraşıyorlardı. TVN'ye ise kurtarmanın daha önceki aşamalarında kaydedilmiş bir çekimi yolladı sadece. "Gö-

rüntü olmadığı için çılgına dönmüşlerdi, bunun üzerine daha evvel yapılmış bazı kayıtları aldım ve yayına verdim. Sonra görüntü alıp alamadıklarını sordum. 'Evet, teşekkür ederiz' dediler." Dünyanın her yerinden bir milyar izleyici de kandırılmıştı. İzledikleri kusursuz görüntülerin, Şili hükümetinin herkesin öğrenmesine izin veremeyeceği kadar tehlikeli bir olayı gizlemek için yaptığı bir tekrar yayını olduğunu kimse anlayamamıştı. Televizyonlardaki bütün realite programları gibi madencilerin dramı da biraz el çabukluğu, biraz düzenleme ve bir senaryo gerektiriyordu.

Fakat gerçek kurtarma operasyonunu beklemeye almaya imkân yoktu. Aşağıdan gelen canlı yayın desteği olmaksızın, Omar Reygadas'la başlayarak üç madenci daha yukarı çıkarılıp güvenliğe ulaştırılmıştı.

"Çıkışım epey korkutucuydu" diyordu Reygadas. Tam o Anka Kuşu'na girmeye hazırlanırken kapsülün kapısı sıkışmıştı. Kurtarma görevlileri kapıyı açamamıştı. Demir bir levye kullanarak metal kafes kapıyı zorla açmışlardı. Reygadas, "Maden dışarı çıkmamı istemiyor diye düşündüm" diyordu. "Kapıyı zorla açtılar ama sonra da kapatamadılar, bu yüzden plastik bantlarla tutturdular. Yukarı doğru çıkarken kapıyı tutuyordum ki açılmasın."

Kapsül yükselirken Reygadas aşağıdaki arkadaşlarına takılıp şakalar yapmaya başlamıştı. "Aşağıdaki arkadaşlarıma 'Lanet olsun, buradan çıkıyorum. Başardım. Başardım!' gibi şeyler söylüyordum." Hissettiği olağanüstü mutluluğa rağmen, aynı zamanda yerin altındaki dünyalarına bir özlem de duyduğunu söylüyordu. "Bir şeyleri arkamızda bırakıyorduk. Orada uzun süre yaşamıştık. Sanki bir parçamı aşağıda bırakıyormuşum gibi bir duygu vardı içimde. Altmış dokuz gün, dile kolay. Bir parçam orada kaldı. Kötü yanlarımın orada kaldığını, yeryüzüne sadece iyi yanlarımla varacağımı söyledim kendi kendime."

Dul bir adam olan Reygadas, "küçük maymunlar" dediği torunlarına kavuşmayı, onları kucaklamayı hasretle bekliyordu. Yüzeye yaklaşırken yukarıdaki kurtarma görevlilerine bağırmaya başladı. Aşağıdan 'Şi... Şi... Şi...' diye bağırıyordu, yukarıdan gelen 'Li... Li... Li...' cevabı, güvene ulaşmasına az kaldığını teyit ediyordu. "Yukarıdan birinin iyi olup

olmadığımı sorduğunu duydum, galiz bir küfür sallayıp 'İyiyim tabii' dedim, sonra birden başkanın orda olduğu geldi aklıma" diyordu.

Reygadas "küçük maymunlarıyla" kutlama yaparken, Pedro Gallo, Cortés'ten intihara denk gelecek başka bir görev talep etmek zorunda kaldı. Bu kez tünelin yarısına kadar gidip ölümün eteklerinde dolaşmasını değil, güvenlik sığınağına kadar olan üç yüz altmış beş metrelik yolu koşmasını, oradaki kameradan kabloyu çıkarıp kurtarma operasyonunu gösteren kameraya bağlamasını istiyordu.

"Beni bir daha gönderme" diye yalvarıyordu Cortés. Sonra tehlikeyi göze almaya karar verdi. Fakat önce "Elveda" demek istiyordu. Yüzünü yeraltındaki hâlâ çalışan kameraya yaklaştırıp "Bana bir şey olursa, işte son kez buradayım" dedi.

Gallo korkuyla ürperdi. Cortés'i kendisi yolluyordu ve şimdi onun kaderinin ağırlığını omuzlarında hissediyordu. Cortés ezilecek, sakat kalacak yahut ölecek olursa hayatı boyunca vicdan azabı çekecekti.

Heyelan tüneli kapatmamıştı; yorgunluktan perişan durumdaki Franklin Lobos sığınaktan döndüğünde bu gerçek anlaşılmıştı. Lobos, Cortés'e iki heyelan bölgesinde de geçecek kadar boşluk bulunduğunu söylemiş, şans dileyip kendi kurtuluşuna hazırlanmaya koyulmuştu. Cortés verilen talimatı sorgulamamış, bunun yerine hayatta kalmak için dua ederek son kez sığınağa gitmeye hazırlanmıştı.

Kamikaze madencileri kendine çekmesiyle nam salmış bir madende tanrılara ikinci kez kafa tutuyordu Cortés. Olağan koşullar altında bile bu maden, işçileri öldürüp sakat bırakabilirdi. Şimdi bu son sahnede ise çok daha dengesiz ve tehlikeli bir haldeydi artık, her an çökebilirdi. Her şeye rağmen Cortés bir saate yakın süren yolculuğu sağ salim tamamlamayı başardı ve döndüğünde bir kahraman gibi karşılandı.

"Hayatı benim ellerimdeydi" diye kabul ediyordu, o sırada artık kırk sekiz saatten fazla zamandır ayakta olan Gallo. "Ama bir görevdi ve ancak o yapabilirdi."

Kablo gelince, Cortés ile Ticona kamerayı bağladı. Ardından Gallo adamlara TVN'nin bir süredir ne bir insanın ne de kapsülün göründüğü ekranda "canlı yayın" yaptığı-

nı hatırlattı. Gerçekte ise bir sürü madenciyle kurtarma görevlisi bekliyor ve hareket edip duruyordu. Eğer Gallo birdenbire canlı yayına geçecek olursa birkaç yüz milyon televizyon ekranında derhal bu görüntüler belirecek ve bütün oyun bozulacaktı.

Sahne boşaltıldı, canlı yayına yeniden geçildi ve madencilerle kurtarma görevlilerinin yeniden görüş alanına girmesine izin verildi. "Kimse farkına bile varmadı" diyordu Gallo gururla.

Dağın dengesizliğine ilişkin gittikçe artan endişeler nedeniyle kurtarma çalışmalarına hız verilmişti. Sakin sakin devam etmek yerine San Lorenzo Operasyonu artık yeni bir hız kazanmıştı. Şili'nin yeterliliğini ve uluslararası işbirliğini gösteren örnek bir çalışmayla ilk on altı adam yeryüzüne çıkartılmıştı. Şimdi intikam peşindeki dağ dünyanın her yerinden yüz milyonlarca izleyiciyi Titanik boyutlarında bir trajediye sürüklemekle tehdit ediyordu. Eğer son anda heyelanlar kalan madencileri yerin altına gömerek öldürecek olursa, aynı zamanda dünyanın hep birlikte çok ender kapıldığı bir iyimserliği de toprağa gömmüş olacaktı. Madenin içindeki hava hâlâ neşe doluydu; müzik çalınıyor, balonlar duvarlardan sekiyordu ama intikam peşindeki dağın madencilere son bir sürpriz hazırladığı duygusu da her yere nüfuz etmişti.

Esteban Rojas
Pablo Rojas
Darío Segovia
Yonni Barrios
Samuel Ávalos
Carlos Bugueño
José Henríquez
Renán Ávalos
Claudio Acuña

Kurtarma planı tasarlanırken görevliler tırmanma teknikleri ve savaşta ilk yardım tıbbı konusunda da eğitilmişlerdi. Şili Deniz Kuvvetleri zengin sıhhi deneyime sahip iki komandosunu göndermişti; her türlü acil müdahaleyi yapabilecek yetenekteki komandolar, ayrıca morfin kutusundan sakinleştirici dolu şırıngalara kadar akla gelebilecek

her türlü malzemeyle de donanmıştı. Ancak yöre sakinlerinin psikolojisini dikkate alan Bakan Golborne, son dakikada plandan sapmış ve yöreden bir kurtarma görevlisi olan Pedro Rivero'nun yardım etmek için madene inmesine izin vermişti. Hiç kimse Rivero'nun cesaretini yahut kurtarma konusundaki teknik becerilerini sorgulamıyordu. Ancak bu kararın zamanlaması daha kötü olamazdı. Bütün kurtarma planı askeri bir disiplin içinde çok önceden kararlaştırılmışken birdenbire ortaya çıkan Rivero ince ince düşünülmüş bir sürü işi altüst etmişti.

Rivero kapsülden çıkmış ve anında olay yaratmıştı. Bir kamera çıkarıp havada savurarak, hemen kayıt yapmaya koyulmuştu. Ardından madenin derinliklerine doğru, iki göçüğün olduğu tünele yönelmişti. Pedro Gallo'ya bakılırsa Rivero'nun görevi olan biteni izlemek ve sığınaktaki son durumu kaydetmekti. Ama madencilerin ve kurtarma görevlilerinin hiçbiri bunun yerinde bir karar olduğunu düşünmüyordu. "Asla bir kurtarma görevlisini kurtarma" bütün ekibin mottosuydu. Heyelanlar operasyonun tamamlanmasını tehdit ederken Rivero'nun gönderilmesiyle riskin artırılması çılgınlıktı.

Rivero döndüğü zaman telefonu isteyip Golborne'nin kendisini özel bir görevle gönderdiğini söylemişti; son ana kadar aşağıda kalmakla görevliydi. Rivero'ya kalırsa madenden son çıkacak adam kendisiydi. Denizciler söyleyecek söz bulamıyordu. Askeri bakış açısından Rivero'nun yaptıkları vatan hainliğine eşdeğerdi.

Öfkeli bir tartışma patladı. Denizciler Rivero'yu zor kullanarak kapsüle sokmakla tehdit ediyordu.

Pedro Gallo ile yapılan telefon konuşmalarını düzenleyen Cortés, yakınındaki öfkeli tartışma seslerini duymuş ve nereden geldiğini kavrayınca şaşkın dönmüştü.

"Neler oluyor?" diye sordu Gallo'ya Cortés. "Kurtarma görevlileri kavga ediyor, onlar buraya bizi kurtarmaya gelmedi mi?" Madenciler bu tuhaf manzarayı seyretmek için toplanmışlardı.

Golborne aşağıya telefon edip, Rivero'nun yukarıdaki yetkilileri neden dinlemediğini sordu. Rivero direnip telefona gelmeyi reddetti. Gallo komandoların Rivero'yu Anka

Kuşu'na zorla tıkmak zorunda kalıp kalmayacaklarını merak ediyordu. Fakat sonunda sözler yeterli olmuştu.

Rivero gönülsüzce Anka Kuşu'na yaklaşırken komandolar hediye çantasını elinden aldılar; madenin derinlerinden topladığı kayalar ve minerallerle doluydu çanta. Taşları döküp boş çantayı eline tutuşturdukları Rivero'ya orayı hemen terk etmesini bildirdiler. Kendi rızasıyla Anka Kuşu'na giren Rivero son bir isyankâr davranışla metal kafes kapıyı çarparak kapattı. Kapsül, içindeki Rivero'yla yavaş yavaş kayarak gözden yiterken, madenciler dehşet içinde izliyordu. Canlı yayın yapan yedi kameranın sağladığı geniş olanaklar ve Pedro Gallo'nun basiretli müdahaleleri sayesinde dünya dramın göbeğinde meydana gelen bu rezaletin bir saniyesini bile görmemişti.

Rivero'dan ve taşkınlıklarından kurtulduktan sonra operasyonun son evresi başladı. Franklin Lobos yukarı çıkarılacak yirmi yedinci madenciydi. Kapsül yükselirken derin bir gümbürtünün ardından bir kayanın yere çarpışını işitmişti. Kuyu tehlikeli miydi? Bu düşen ne kadar yakındaydı? Madenlerin ocaklarındaki akustik yanıltıcı olabilirdi. Bazen bir konuşma tünellerde sürüklenir ve fısıltı halinde uzaklara ulaşırdı. Kimi zaman ise dibinizde bir arkadaşınız konuşurken adeta bir vakum meydana gelir ve sözlerini alır götürür, duymanıza engel olurdu. Lobos bu çarpmanın yakında olduğundan emindi. "Çıkan sese bakılırsa, bir seviye olduğu gibi göçmüş olmalıydı" diyordu.

Akşam üzeri yediyi yirmi geçe sağ salim yüzeye vardığı zaman kızı Carolina karşıladı Lobos'u. Kızına sımsıkı sarıldı. Kız, babasının yüzünü ellerinin arasına aldı; bir an için birbirlerinin gözlerine baktılar. Sonra babasına yeni bir futbol topu verdi. İşareti alan Lobos topu sektirerek nefis bir gösteri yaptı. Lobos'un yeni hayatı başlamıştı. Bir daha asla on hafta önce madene giren adam olmayacaktı. Gündelik hayatın sıradan ayrıntıları bile gözüne çok güzel görünüyordu artık.

Sahra hastanesinin içindeki bir duvar tamamen madencilerle kurtarma görevlilerinin isimleriyle kaplıydı. Anka Kuşu yüzeye her geldiğinde, isimlerden birinin yanına bir işaret konuyor, ardından kutlamalar başlıyordu.

Aileler yatakların çevresine birikmiş, hâlâ şaşkın durumdaki madencilerin ellerini tutuyorlardı. Çalan cep telefonlarının, birbirlerinin sırtına vurulan şaplakların yankılarının ve eğreti bir kliniğin içine doluşmuş yüze yakın insanın yarattığı keşmekeşin kakofonisini, her yarım saatte bir yeni bir madencinin yüzeye ulaşmasıyla patlayan tezahürat bastırıyordu. Doktorlar F16 pilotlarına sarılıyor, hemşireler denizaltı komandolarıyla poz veriyordu. Yardımcı sağlık personeli, jeologlar ve haritacılar muhtemelen son kez birbirlerine sarılıyordu. Aylarca süren ekip çalışması ve sürekli işbirliğinden sonra savaş sona ermek üzereydi.

Richard Villarroel
Juan Aguilar
Raúl Bustos
Pedro Cortés
Ariel Ticona

Kurtarılanların listesi uzuyordu. Gece dokuz buçuk olduğunda son madenci de çıkartılmıştı.

Anka Kuşu bir kez daha madenin derinliklerine, otuz üç adamın iki ayı aşkın süre mahsur kaldıkları hapishaneye iniyordu. Madenin dibinde Urzúa dikkatle kapsüle girdi. Etrafına şöyle bir bakınıp yukarıya doğru yola koyuldu. Görevini neredeyse tamamlamıştı.

Başkan Piñera ve bir düzineye yakın yardımcısı kurtarma kuyusunun çevresinde toplanmıştı. Daha önce çok sıkı olan polis kontrolü buhar olup uçmuş, alan seyircilerle dolmuştu. Aşağıda, Umut Kampı'nda gittikçe yükselen gerilim patlamak üzereydi. Dünyanın her yerinden bir milyar insan, inanmakta güçlük çekerek olanları izliyordu. Ölü madencilerin trajik hikâyesi gibi görünen bir haber belki de tarihin en olağanüstü kurtarma operasyonu olarak yeniden yazılıyordu. Otuz üç adam. Yedi yüz metre. Altmış dokuz gün. Bu soğuk gerçekler kesin ölüm anlamına gelirdi. Şimdi Urzúa'nın tezahürat yapan bir kalabalığın içine çıkışını gösteren canlı yayın bir peri masalı gibiydi.

Umut Kampı'nda şampanyalar, balonlar ve tezahüratlar doldurmuştu soğuk ve yıldızlı geceyi. Bu insanlar inançları ve kararlılıklarıyla olmayacak işleri olur kılmışlardı.

Urzúa, Başkan Piñera ile el sıkışmak için öne çıktı. Madenciliğin tarihi kadar eski bir geleneğe uyarak, üstlenmiş olduğu sorumluluğu sembolik olarak devretti. "Sayın Başkan" dedi, "vardiyam bitmiştir."

Ön kontroller için sedye ile sahra hastanesine götürülürken, suskun ve ciddi görünümlü Urzúa kollarını göğsünün üzerinde çaprazladı. Yüzü sakalla kaplıydı ve dünya kahramanı olacak birine hiç mi hiç benzemiyordu. On hafta önce San José'ye, adı sanı duyulmadık bir altın ve bakır madenine vardiya amiri olarak girmişti. Şimdiyse dünya çapında bir saflık ve iyimserlik sembolüydü. Ölümü kıl payı atlatmıştı; Urzúa'ya çoğu insanın yalnızca hayalini kurabileceği ikinci bir şans, beyaz bir sayfa ve yeniden doğma olanağı verilmişti. Urzúa gururla şöhretin tadını çıkarırken Anka Kuşu da kurtarma görevlilerini birer birer yukarı taşıyarak çalışmaya devam ediyordu.

Dünyanın her yerinden akan büyük bir cömertliğin mümkün kıldığı bir kurtarma operasyonuydu bu. Yüzlerce insan, adları hiç duyulmadan, madencileri kurtarmak için hayatlarını altüst ederek çalışmıştı. Kimileri sondaj yapmıştı. Kimileri dört yüz elli kiloluk sondaj parçalarını yüklemişti. Kimileriyse, Hart gibi, sondaj makinelerini kullanmıştı. Başkan Piñera'nın hiç gecikmeden bütün dünyadan yardım istemesi çözüm olanaklarını genişletmişti. Piñera daha sonra, Rus hükümetinin *Kursk* denizaltısının okyanus tabanına batması sırasında inatla yardım kabul etmemesinin kendisine yol gösterdiğini söyleyecekti. "Ruslar İngiltere'den teknolojik destek talep edebilirlerdi ama etmediler" diyordu. "Ben tanıdığım bütün devlet başkanlarına şahsen telefon ettim ve teknik destek aradım."

Aşağıda kalan son kurtarma görevlisi olan González, cesaretini küçümseyerek, sadece zincirin bir halkası olduğunu söylüyordu. Anka Kuşu'yla yukarı çıkmak için sırasını beklerken madencilerden birinin bıraktığı bir kitabı okumuştu. Ayrılmadan önce son bir şey yapmayı istemişti. "Işıkları kapatmak istedim" diyordu. "Ama bunu yapmama izin vermediler."

Pek çok madenci de aynı şeyi hissediyor; bir düğmeyi çevirmek ve yaşadıkları bu hâlâ acı verici ve hâlâ bütünüyle anlaşılamayacak kadar taze deneyimi unutmak istiyorlardı.

González de San José Madeni'nden çıkartıldığı zaman vinç durdu. Gürültülü motorlar kapatıldı ve on hafta süren acı ve mücadelenin ardından Umut Kampı elbette geçici ama hiç kuşkusuz mükemmel bir anın mutluluğuyla dolup taştı.

Son helikopter Copiapó Hastanesi'ne doğru uçarken Pedro Gallo başını kaldırıp çölün göz kamaştırıcı göğüne baktı. Binlerce yıldız göz kırpıyordu. Gökyüzü, bir an için yakınlaşmış gibiydi.

"Buraya, hiç silinmemek üzere, çok güzel bir şeyin izini bıraktılar" diyordu Gallo.

ON DÖRT

ÖZGÜRLÜĞÜN İLK GÜNLERİ

ÇARŞAMBA, 13 EKİM; YENİ BİR HAYAT

Helikopterin içinde, Samuel Ávalos inanamayan gözlerle aşağıya bakıyordu: Kule gibi yükselen makineler, çadırlar, binalar, yollar ve park yerleri! O ve helikopterde birlikte bulunduğu yedi madenci kurtarma operasyonunu yerin altından yoğun bir şekilde izlemiş olmalarına rağmen, bomboş yamaçların böylesine canlı bir hareket merkezi haline gelmiş olmasına hâlâ inanamıyorlardı. Pilottan kurtarma sahasının üzerinde bir tur daha atmasını rica ettiler. Kapıları açık helikopter keskin bir şekilde yan yatarak döndü. Manzarayı gözden geçiren madenciler San Lorenzo Operasyonunun boyutlarını daha iyi kavramışlardı.

Kampı terk eden helikopter, adamların on hafta önce San José Madeni'ndeki sabah vardiyasına gitmek üzere geçtikleri yolu izleyerek çölün içerilerine doğru yoluna devam etti. Helikopterin içinde madencilere eşlik eden Şili Hava Kuvvetleri'nden subaylar, fotoğraf ve imza isteyerek onlara şöhret muamelesi yapıyorlardı. Askeri üsse, koyu renk gözlükleriyle helikopterden sinema yıldızları gibi indiler. Kalabalık çitlerden sarkıyordu. Çocuklar onları görebilmek için ağaçlara tırmanmıştı. Bir alkış tufanıyla karşılandılar.

Askeri üsten hastaneye doğru arabayla giderken bayraklar sallayan, çiçekler atan ve elde yazılmış pankartlar

taşıyan bir kalabalık geçtikleri yolların iki yanını tutmuştu. Madenciler şaşkınlık içindeydi. Parasız pulsuz, görünmezlik derecesinde kimsenin dikkatini çekmeyen insanlar olarak yaşamışlardı daha önce burada. "Benim açımdan çok tuhaftı. Nereye gidersek gidelim, alkışlarla karşılanıyorduk" diyordu Samuel Ávalos. "Olanları tam olarak idrak edebildiğimi söyleyemem. Zihnim bütün olanları çözümlemeye, düzenlemeye çalışıyordu. Bütün bunları kavrayacak, olan bitene anlam verecek durumda değildim."

Madencileri taşıyan minibüsü, Copiapó'daki hastanenin kapısında, bir grup polisin geri çekilmesi için zor kullandığı, dalgalanan büyük bir kalabalık karşıladı. Hastanede adamları başhekim Dr. Maria Cristina Menafra karşılayarak "Hoş geldiniz" dedi ve tıbbi bakımlarını sağlamanın kendileri için "bir onur" olduğunu belirtti.

Copiapó Hastanesi'nde üçüncü kata götürüldüler. Silahlı polisler girişi kapatmış, hastane personeli dâhil olmak üzere, ziyarette bulunacak kişiler sıkı bir şekilde kısıtlanmıştı. Ailelerin ziyaretine izin verilmişti ancak ziyaret belli saatlerle sınırlanmıştı. Madencilere şimdi bir sürü kan tahlili yapılıyor, psikolojik testler uygulanıyor, filmleri çekiliyordu.

Madenciler duş ve yatak gibi basit zevkleri keşfedip keyfini çıkarırken etrafı kuşatan medya kalabalığının boyutlarını da kavramaya başlamışlardı. Alex Vega ile aynı odayı paylaşan Samuel Ávalos, ara sıra penceredeki perdeyi çekerek kafasını uzatıp mikrofonlar, fotoğraf makineleri, bloknotlar taşıyan muhabirlere bakıyordu aval aval. "Pencereden bakıyordum, her yer insan kaynıyordu. İnsanlar bizi görebilmek için sokaklarda yatıyordu" diyordu.

Madenciler koruyucu bir balonun içinde yaşıyor gibiydiler. Kendilerini televizyonda seyrediyor; kurtarma operasyonunun ne anlama geldiğine, yakında nasıl serbest kalacaklarına, Hoolywood ve televizyon yapımcılarının yollarına nasıl milyonlar sereceğine dair söylentileri dinliyorlardı.

Öte yandan, Umut Kampı'nın altyapısı birbiriyle rekabet halindeki iki ekip tarafından sökülüyordu: Makine ve ikmal malzemelerini toplayan şirket elemanları ile *Paloma* mesajları yollamaya yarayan minik tüplerden yüz kilo ağırlığındaki sondaj matkaplarına kadar, envai çeşit malzemeyi hatıra olsun diye toplayan kurtarma görevlileri ve devlet

memurları. Berlin Duvarı gibi, Umut Kampı da her geçen saat parçalara ayrılarak alınıp götürülüyordu.

Kurtarma sahasında, kurtarma kuyusunun üzeri rögar kapağına benzeyen yuvarlak metal bir kapakla kapatılmıştı. Heyecan peşindeki tiplerin, turistlerin yahut adrenalin bağımlılarının gizlice kuyuya inmeye kalkışabileceğinden korkan yetkililer, mecburen kuyunun çevresine ve tepenin üst kısımlarındaki ana giriş noktalarına polis koymuştu. Madenin ağzı olduğu gibi bırakılmış, herhangi bir sunak ya da kalıcı bir bariyer yapılmamıştı.

Hastanedeki madenciler temiz hava solumanın, bir portakal yiyebilmenin, öpüşmenin ve uyurken çökme tehlikesi olmayan bir çatının başlarının üzerinde bulunmasının keyfini çıkarıyorlardı. Süzülen suların çıkardığı ses öyle bir boşluk yaratmıştı ki, duymaya alıştıkları bu sesi özlediklerini söylüyorlardı. Günlük hayatın alelade alışkanlıkları şimdi büyük bir keyif haline gelmişti. Ávalos çimenleri, ağaçları ve gökyüzünü görmenin nasıl muhteşem bir şey olduğunu anlatıyordu. "Ufka baktığım zaman, sanki beynim bir anda bütün bu bilgileri bir düşünce anaforu halinde alıp yönlendiriyor ve düzenliyor gibi hissettim" diyordu. Anlattığına göre, hayatı iki boyutlu olmaktan çıkmış da üç boyutlu bir hal almış gibiydi. "Hayatın değerini, başkalarının anlamakta zorlanacağı çok farklı bir şekilde biliyoruz artık" diye ekliyordu.

Alman bulvar gazetelerinin muhabirleri haber çıkarmak için dedikodunun ucuz kanallarını zorluyordu. Kimin karısı kocasını aldatmıştı? Madenciler arasında tünellerde eşcinsel ilişkiye giren olmuş muydu? Otuz üçlerden kim kimi yumruklamıştı. Bulvar gazetelerinin muhabirleri cinsellik, uyuşturucu ve skandala olan içgüdüsel saplantılarıyla mektuplar satın alarak; en son skandalları öğrenmek için ailelerle uzun konuşmalar yaparak eşiniyorlardı. *BBC*, *El País*, *New York Times* gibi dünyanın ciddi medya kurumlarından gelen gazeteciler bile madencilerle özel röportajlar yapabilmek amacıyla hastaneye girmeye çalışıyordu.

"Umarım üzerinize gelen ışık ve fotoğraf makinesi flaşı heyelanı fazla ağır değildir" diye yazıyordu Hernán Rivera Letelier, Şilili bir yazar, madencileri maruz kalacakları med-

ya saldırısına karşı uyarmaya çalışırken. "Uzun bir dönemi cehennemde geçirdiğiniz tartışmasız bir gerçek ama nihayetinde o tanıdığınız bir cehennemdi. Şimdi yolunuza çıkacak olan ise dostlarım, daha önce hiç yaşamamış olduğunuz türden bir cehennem: Gösteri dünyasının cehennemi, televizyon stüdyolarının insanı kendine yabancılaştıran cehennemi. Size tek bir şey söylemek isterim: Ailenize sıkıca sarılın. Gitmelerine izin vermeyin, gözünüzün önünden ayırmayın onları. Onlara, sizi yeryüzüne çıkaran kapsüle tutunduğunuz gibi tutunun. Bu medya tufanından sağ çıkmanızın yegâne yolu budur."

Magazin basını açısından, olanlar rahatsız edici ölçüde insaniydi. Ceset yoktu. Kötülük yoktu. Süslenip köpürtülüp dünya çapındaki okuyucu kitlesine sunulacak kanlı bir dönüm noktası yoktu. "Halk bilmek istiyor" şeklindeki ucuz örtünün altında, en aşağılık ortak paydalardan oluşan bir gündemi kabul ettirmek peşindeydi magazin medyası. Aşırı stres altındaki insanların kaçınılmaz olarak barbarca davranışlara teslim olacağına ilişkin yaygın inanışı kötüye kullanmaya çalışıyordu. Kendi önyargılarının peşine düşen sansasyon peşindeki medya sonuçta en temel görevini yapmakta başarısız olmuştu: Eğitmek ve bilgi vermek.

Hastanedeki madencilerin ise kafası karışmıştı. Kendilerini ne fiziksel olarak hasta ne de zihinsel olarak zayıf hissediyorlardı. Birkaç özel diş sorunu, hasar görmüş kulak zarı ve burkulmuş adale haricinde, madenciler hastaneden çıkmaya hazırdı. Ancak doktorlar bu talebi reddettiler. Davranışlarına hâlâ bir koruma ve sahiplenme duygusunun egemen olduğu anlaşılıyordu. Gerçekten bu kadar sağlıklı olduklarına doktorlar bile inanmakta zorlanıyordu.

PERŞEMBE, 14 EKİM

Başkan Piñera sabah saat sekizde otuz üç madenciyi hastanede ziyaret ederek, yalnızca madencilik endüstrisindeki değil, nakliyat ve balıkçılık endüstrilerindeki çalışma koşullarında da köklü değişiklikler yapmaya söz verdi. "Ül-

kemizde böylesine güvensiz ve gayrı insanî koşullarda çalışmanıza bir daha asla izin vermeyeceğimi garanti ediyorum" diyordu Piñera. "Önümüzdeki günlerde, ulusumuza işçilerle yapacağımız yeni bir anlaşmayı duyuracağız."

Gözlerinde güneş gözlükleri ve hastane gömlekleri içinde poz veren madenciler Başkan'dan bir de teklif almıştı: Başkanlık personeli ile madenciler arasında futbol maçı. "Kazanan takım Başkanlık Sarayı La Moneda'da kalacaktı. Kaybeden ise madene geri gider" diyerek şaka ediyordu Başkan.

Madenciler gülüşüyor, medyayı kullanmakta mahir Başkan'la sohbet ediyorlardı. Yaşadıkları onca meşakkate ve acıya rağmen çoğu madencilik mesleğine geri dönmekten bahsetmeye başlamıştı bile. "Tabii ki çalışmaya devam edeceğiz; çalışmak hayatımızın bir parçası" diyordu Osmán Araya. Alex Vega ona katılıyordu. "İşe geri dönmek istiyorum. Benim özüm madenci. Bu, insanın kanında olan bir şeydir."

CUMA, 15 EKİM

Madenciler endişeli uyanmışlardı. Uyurken sürekli madenle ilgili karabasanlar görüyorlardı. Aralarından biri gecenin bir vakti uyanmış, koridor koridor dolaşarak *Paloma* aramıştı. Nöbet sırası ondaydı ve kalkıp görev başına gitmişti. "Madeni rüyalarında görüyorlar" diyordu Dr. Mañalich. "Kimileriyse madende tamamlamaları gereken görevleri olduğunu düşünüyor hâlâ."

Bir yandan aileler sevdiklerini evlerine götürmek istiyor, öte yandan madenciler özgür olmak için bastırıyor ve baskı ağırlaşıyordu. "Belli bir tedirginlik duyuyoruz çünkü çok hassas durumdaki insanları ailelerine geri veriyoruz" diyordu, taburcu olmaya hazırlanan madencileri muayene eden Dr. Mañalich. "Bu adamların normal bir hayata geri dönmeleri kolay değil."

En azından bir kısmının, travma sonrası stres bozukluğu yaşayacağı kesindi. Mario Sepúlveda bu krizi gizli kalmış liderlik yeteneğini geliştirmek için bir sıçrama tahtası olarak kullanmıştı ama Edison Peña kapalı kalmanın ya-

rattığı baskı ve travmadan kaçacak kadar uzağa koşamamıştı. Hafiften bile olsa olağandışı bir ses, örneğin yerde yuvarlanan metal bir bardağın sesi, oldukları yerde sıçramalarına neden oluyordu. Birçoğu ışıklar açık uyuyordu. Bir kısmı zihinlerini huzura kavuşturmak için uyku ilacına ihtiyaç duyuyordu. Psikiyatrist Figueroa madencilerin yüzde on beş kadarının ciddi psikolojik sorunlarla karşı karşıya kalacağını düşünüyordu; yine bir yüzde on beş kadarı daha güçlü ve dayanıklı hale gelecek, geri kalanlar da ikisinin arasında bir yerlerde olacaklardı. Tıp tarihinde bu durumla kıyaslamak üzere kullanılabilecek bir örnek yoktu. Psikologların elinin altında travma yaşamış askerlerin yahut uçak kazalarından kurtulan kazazedelerin tedavisinde kullanılabilecek zengin bir literatür mevcuttu. Fakat bu madencilerin yaşadığı öylesine benzersiz bir hayatta kalma hikâyesiydi ki, bilinen psikolojik ve psikiyatrik yöntemlerin pek azı işe yarayabilirdi.

Akıl sağlıklarının ne derece yerinde olduğuna dair belirsizliklere rağmen, 15 Ekim günü, öğleden sonra saat dörtte, yirmi dört madenci Copiapó Devlet Hastanesi'nden taburcu edildi. Dünya medyasının gözleri önünde, madencileri gizlice dışarıya çıkartmak için özenle hazırlanmış bir tezgâh kurulmuştu. Herkesin dikkatini çeken ambulanslar, güya içlerinde madencilerle ön kapıdan çıkarken asıl madenciler arka kapıdan gizlice çıkarılmıştı. "Eskiden gizli istihbaratta çalışırdım" diye cevapladı. Dr. Jorge Díaz gülümseyerek, bu gizli kapaklı operasyonu nasıl becerdiği sorulduğunda.

Omar Reygadas o kadar başarılı bir şekilde "polis dedektifi" kılığına girmişti ki, medya kalabalığının arasına dalıp gazetecilerin fotoğraflarını çekmeye başlamıştı. Öteki madenciler ise giysilerini ve güneş gözlüklerini çıkarmış, hastaneyi kadın kılığında, madencilerin karılarıymış gibi poz keserek kol kola terk etmişlerdi. Gayet rahat, aralarında sohbet ederek, kimsenin dikkatini çekmeden hastaneden ayrılmış ve evlerine yahut otellerine bırakılmışlardı.

Samuel Ávalos karısının hasretle onu beklediği bir otele gitmişti. "Karıma resmen saldırdım; öyle uzun zaman olmuştu ki. Tavşanlar gibiydim" diyordu. "Ama uyuyamıyordum. Başım dönüyordu. Kesinlikle uyuyamıyordum. Sol kolum seğiriyordu. Bedenim bir türlü gevşemiyordu. Çok gergin-

dim. Kendim gibi değildim. Vücuduma dokunduğum zaman kendimi tuhaf hissediyordum. Aynaya baktığımı zaman neye inanacağımı bilemiyordum. Baktığım o gözler benim gözlerim değildi."

Madenciler taburcu edildikten sonra gördükleri ilgi karşısında şaşkına dönmüşlerdi. "Geri döneceğimi hiç sanmıyordum, o nedenle bütün bu ilgi hakikaten aklımı başımdan alıyor" diyordu Edison Peña. Gözyaşlarını zor tutarak, "Hakikaten çok kötü günler geçirdik."

Medya madencilerin mütevazı evlerinin kapısına dizilince yeni bir "bilgi ekonomisi" gelişmişti. Bolivya doğumlu madenci Carlos Mamani, soru başına sabit bir ücret talep ediyordu. Kimi madenciler de gazetecilerden binlerce dolar alıyor fakat sonra mahsur kaldıkları döneme ilişkin ayrıntıları tartışmayı reddediyorlardı. Muhabirler soyulup soğana çevrildiklerini düşünüyor, madenciler ise bu durumdan kazanç sağlamanın hakları olduğuna inanıyorlardı. Karşılıklı suçlamalar gittikçe şiddetleniyordu.

Yonni Barrios evine zar zor ulaşmıştı. Yoğun bir medya kalabalığı Barrios'un hikâyesini haber yapma hakkını elde etmek için savaşıyordu. Mahsur kaldıkları süre boyunca otuz iki arkadaşına sağlık hizmeti vermek Barrios için gündelik bir görev olmuştu. Ama yaptığı bu güç görevle değil, aşk hayatıyla çıkmıştı manşetlere daha çok; çünkü karısı ile sevgilisi Susana Valenzuela, Yonni'nin kalbinin kendisine ait olduğunu iddia ederek medya önünde alenen kavgaya tutuşmuşlardı.

Barrios, Valenzuela'yı hayat arkadaşı olarak seçmişti. Basına kısa bir açıklama yaparken, aşağıda yaptıklarından söz etmiş ve gözyaşlarına boğulmuştu: "Aşağıdayken sadece işimi yaptım. Artık hepsi de dostum olan mesai arkadaşlarıma yardım edebilmek için elimden gelen bütün çabayı gösterdim."

İlk on yedi günün ayrıntılarına dair sorular sorulduğunda "sessizlik yeminine" bağlı kalarak, cevap vermeyi reddetmişti Barrios. Öte yandan, en genç madenci Jimmy Sánchez verdiği bir röportajda Urzúa'yı zavallı bir lider olarak niteleyip eleştirmişti. "Bize Sepúlveda liderlik etti" demişti Sánchez bir dizi başka itirafa ve açıklamaya yol açarak.

Peki, Sepúlveda neredeydi? Basın bu soruya yanıt arıyordu. Hastaneden yapılan açıklamalara göre Sepúlveda yorgundu ve dinlenmesi gerekiyordu. Öte yandan, doktorlar medyadan gelecek baskıya dayanamayacağı gerekçesiyle Sepúlveda'nın kendi rızası olmadan hastanede tutulduğunu özel sohbetler esnasında kabul ediyorlardı.

Bir kez daha, bu kez kurtarıcıları tarafından kurulan bir kapana kısılan Sepúlveda öfkeliydi. Hastaneden ayrılmak istiyordu.

Dr. Romagnoli ziyaretine gelmiş, Sepúlveda'yı ilaçların etkisinde ve kafası karışık bir halde bulmuştu. Romagnoli'ye yalvararak yardım istemiş, "Beni buradan çıkar. Beni uyuşturuyorlar burada. Burası çılgın bir tımarhane. Bana iğne yapıyorlar" demişti.

İlaçların etkisindeki Sepúlveda uyuşuk ve gergindi. "Ona Haldol veriyorlarmış" diyordu Dr. Romagnoli, bunun akut psikoz ve şizofreni durumlarında kullanıldığını ve hastaları "nakavt" edecek kadar güçlü bir ilaç olduğunu hatırlatarak...

"Onu kontrol altında tutabilmek için sakinleştirici diazepam yüklemişlerdi. Çaresiz durumdaydı" diyen Dr. Romagnoli, biraz olay çıkarmak pahasına da olsa, Sepúlveda'yı oradan çıkarmanın zamanı geldiğine karar vermişti. "Iturra ile konuştum ve dedim ki, 'Onu buradan çıkar yoksa çok büyük bir rezalet çıkarırım; çünkü bunu yapmazsan birkaç polis dövüp kendimi hapse attıracağım.' İnsanlara çok mutlu oldukları için hasta muamelesi edilmemeli."

Sepúlveda gizlice bir ambulansa bindirilmiş ve hastaneyi ablukaya almış medya mensupları bir kere daha atlatılarak, yakındaki bir kliniğe götürülmüştü. Nihayet özgürlüğün eşiğindeydi Sepúlveda. Karısı Katty Valdivia kocasının öteden beri hiperaktif ve çok enerjik biri olduğunu söylüyor ve ekliyordu: "Mario'yu anlamıyorlar; o böyle biridir."

CUMARTESİ, 16 EKİM

Adamlardan otuz biri cumartesi günü Copiapo hastanesinden salıverilmişti ama Sepúlveda ve Zamora hâlâ mahsur durumdaydılar. Zamora'nın bir dişi feci iltihaplanmıştı. Sabah saat onda Sepúlveda serbest bırakılmış ve ailesiyle bir-

likte çok gecikmiş bir doğum günü kutlaması yapmak üzere önceden kiralanmış bir apartman dairesine gitmişti. Kırkıncı yaşını, 3 Ekim günü yerin altında geçirmişti. Şimdi Katty ve çocuklarıyla kutlama yapmaya hazırdı.

Hiperaktif Sepúlveda doğum günü yemeği esnasında çok az oturdu. Bir arka odaya kapandı ve kayıp oyuncaklarını yeniden bulan bir çocuk gibi, madenin dibinden yukarı yolladığı paketleri açmaya başladı. Bir sandık dolusu, kabaca paketlenmiş beyzbol topu çapındaki tüpü oturma odasına taşıyıp çakısını paketlerden birini saran kalın plastiğe daldırdı. Sabırsızlıkla tüpü açmaya ve içindekileri çıkarmaya başladı: Madenin içinden toplanmış mineral ve kristallerle dolu plastik tüpler. "Bunlar, patlamadan arta kalanlar, ilk mahsur kaldığımız ve kimsenin bizi duymadığı zaman topladıklarım" diye açıklıyordu Sepúlveda. "Bunlar, umutlarımızın ve oradan çıkma girişimlerimizin sembolleri. Bunları yalnızca benim için önemli insanlara armağan edeceğim."

Sonra aşağıdayken aldığı mektupları çıkarmaya başladı. Mektupları okurken yüzü değişiyordu. Gülümsemesi kayboldu. Yukarıdan aşağı gözyaşları süzülmeye başladı. Zihninden geçen anıları ve bazı anları nasıl yeniden yaşadığını açıklamaya çalışırken sesi düğümleniyordu. Ardından gezmeye gitmek istediğini söyledi. Hemen gitmek istiyordu. Mahsur kaldığı dönem boyunca en çok hayalini kurduğu yere, deniz kenarına.

Denize doğru arabayla giderken Sepúlveda hapisten yeni çıkmış gibi konuşuyordu. Trafik seslerinden kolaylıkla yiyecek bulabilmesine ve canının çektiği meşrubatı içebilmesine kadar her şey ilgisini çekiyordu. "Artık her şeyin değerini biliyorum" diyordu. Arabanın zemininde duran iki boş plastik şişeyi eline alıp, "Şunlara bir bakın; bu ikisiyle duş alabilirsiniz. Biriyle sabunlanır, ötekiyle durulanırsınız."

Caldera civarındaki plajda in cin top oynuyordu. Güneş gri bulut kümelerinin ardına saklanmıştı. Okyanustan ılık bir esinti geliyor ve bir martı sürüsü suyun kıyısında yiyecek bir şeyler arıyordu. Sepúlveda oğluyla futbol oynamaya başladı. Sonra durup o anın tadını çıkardı. "Aşağıda kısılıp kalmışken hep neyin hayalini kuruyordum biliyor musun? Plaja gidip yüzmek en büyük hayalimdi!"

O konuşurken güneş bulutların arasından çıktı ve altın ışıklarının aydınlığı okyanusun bir parçasında yansıdı. "Bu ilâhi bir ışık, umudun ışığı" diyordu Sepúlveda. "İlk *Paloma* aşağıya ulaştığı zaman geldiği deliği işaret ettim ve arkadaşlarıma dedim ki, 'Bu, umudun ışığı ve kapısı. Yukarıda ise dostlarım, cennet var.'

"Bütün dünyanın yaşadıklarımızı öğrenmesini istiyorum; nasıl yaşadığımızı bilmesini. Hepimizin iyi ve kötü yanlarımız var ama iyi yanlarımızı nasıl geliştireceğimizi öğrenmemiz gerekir" diyordu hayatın nasıl pamuk ipliğine bağlı olduğunu ilk elden tecrübe etmiş biri olarak. "İki dakika içinde hayatınız sona erebilir. Yaşamadığınız sürece çok paranız olmuş, ne anlamı var? Hiçbir faydası olmaz, hayır, bana bir bakın, ben mutluyum. İki ay boyunca bir kuruşum bile yoktu ama mutluyum." Dalgaları ve gökyüzünü işaret ederek, haykırıyordu: "İşte, hayat bu!"

Bir futbol topunu havada çevirdi, oğluyla plajda koştu, martıları kovaladı; sonra gömleğini çıkarttı, ayakkabılarını bir yana fırlattı, şortunu indirdi ve çırılçıplak, kollarını açarak kıyıya çarpan dalgalara doğru koştu. Dalgalar ayak bileklerini yalarken ailesi alkışlıyordu.

Mario Sepúlveda, *33'lerin* lideri, bir çocuk gibi eğlenerek yüzdü, yıkandı.

PAZAR, 17 EKİM

Travmanın döngüsünü kapatmak ve yaşadıklarıyla barışmak için kurtarıldıktan dört gün sonra on iki madenci San José Madeni'ne geri döndü. Umut Kampı'nın kalıntılarının bulunduğu yerde bir Şükran Günü ayini yapılması planlanmış, dini ve siyasi liderlerle kurtarma operasyonunda görev almış yetkililer bu çetin deneyime artık bir son vermek üzere toplanmıştı.

Polisler tarafından korunan tentenin altı bir anda San José Madeni'nde çalışan ancak ayine katılmalarına izin verilmeyen bir grup işçi ile polis arasında çıkan bir kavgaya sahne olmuştu. Hükümetin yaptığı programa göre yalnızca *Los 33* ayine davet edilmişti. San José Madeni'nin diğer işçileri haklı olarak öfkeliydi. Onlar da acı çekmiş, pek ço-

ğu madenci arkadaşlarını kurtarmak için haftalarca gönüllü olarak çalışmışlardı. Burası onların işyeriydi; onların döktüğü ter ve çektiği acılar da bu yamacın bir parçasıydı ama buna rağmen buraya izinsiz girmiş yabancılar gibi muamele görüyorlardı. Polisler ve işçiler öfkeyle, birbirlerini göğüslerinden iterek tartışıyorlardı. Protestocu işçiler maden sahiplerinin maaşları hâlâ ödemediğini haykırıyor, durumu kınıyorlardı.

Güvenlik görevlileri, hem başarılı kurtarma operasyonunu kutlamak hem de işçilere hâlâ maaşlarının ödenmemesini protesto etmek amacıyla gelen madenciler sendikasının temsilcilerinin de tören alanına girmesine izin vermemişti. Maden sahipleri aleyhine açılması beklenen davalar vardı. Belki de yıllarca kendilerini savunmak zorunda kalacakları için çeşitli dolaplar çevirmekle meşgul olduklarından hiçbiri ortalarda görünmüyordu. Hapis cezası mı alacaklardı? Büyük para cezaları ödemeye mi mahkûm edileceklerdi? Şili adaletinin sonucu ilan etmesi zaman alacaktı.

"Bize ödemeyi on bir ayda, taksitler halinde yapmayı öneriyorlar" diyordu sendika sözcüsü Evelyn Olmos, San José Madeni'nin sahiplerini eleştirirken. "Paraya hemen şimdi ihtiyacımız var." Bu baskı üzerine maden sahipleri nihayet maaşları ödemeye razı olmuştu.

"Arkadaşlarımızın hayatta olduğuna bile kimse inanmazken hepimiz buraya geldik. Bütün işçiler. Onların hayatta olduğunu biliyorduk ve dayanışmak için inançla gelmiştik" diye yakınıyordu sendikanın yerel lideri Javier Castillo. "Şimdi arkadaşlarımız hayatta ve işler aynen eski haline döndü; ayine yalnızca birkaçımızı kabul edip kalanları dışarıda bıraktılar; bu, çok üzücü."

Castillo madenin kapatılması için uzun yıllar mücadele etmişti. Neredeyse on yıl boyunca, hiç sonu gelmeyecekmiş gibi görünen bir seri kazanın madencileri sakat bıraktığını ve öldürdüğünü izlemişti. Görünüşe göre, kamyonlar dağın derinliklerinden dışarıya durmadan değerli altın ve bakır çekerken verilen zaiyat madencilik işinin doğal bir parçası olarak kabul ediliyordu.

Manuel González, kapsülle aşağıya ilk inen kurtarma görevlisi, San José Madeni'nin içini görünce dehşete düşmüştü.

"En temel ihtiyaçlar bile yoktu" demişti Şili devlet televizyonu TVN'ye konuşurken. "Orada, kırk derece sıcaklıkta yirmi beş saat kaldım... Nem oranı neredeyse yüzde yüzdü. Hiçbir şeyden haberdar olmadıkları o ilk on yedi günü hayal ediyorum da... Korkunç bir şey olmalı."

Ayine katıldıktan ve medyanın biraz dağılmasını bekledikten sonra Samuel Ávalos kılık değiştirerek Umut Kampı'nı keşfe çıkmıştı. Yabancı bir dünyada gibiydi. Göçükten önceki aylarda, bu alanda her gün araç kullanmış, pürüzsüz kaya yığınlarını geçmişti. Şimdi her taraf kablo yığınlarıyla, karavanlarla doluydu. Ávalos'a kurtarıldığı kuyuyu ziyaret etmesi için izin verilmişti. "Kuyuyu çok küçük buldum" diyordu. "O küçücük kuyudan nasıl olup da dışarı çıkabildiğimi hâlâ açıklayamıyorum. Anlayamıyorum. Bizimki hiç şüphesiz bir yeniden doğuştu."

Sonra dağa sövüp saymaya başlamıştı. "Bu maden kötüydü. Ona küfredecek olsanız, size taş fırlatırdı; canlı bir varlıktı... Onun için bu siktirici madene ağzıma geleni söylerken, bir yandan da üstüne işedim." Fakat Ávalos bir yandan madenden intikam almak isterken, bir yandan da ona karşı derin bir saygı beslemeye devam ediyordu. "Eğer maden beni öldürmek isterse, öldürecektir, dışarıda bile olsam. Böyle bir gücü var" diyordu.

Kurtarılan madencilerden bir grup ayinden ayrılarak madenin ağzına doğru ilerledi. Dışarıda durup madenin esneyen açık ağzına baktılar. Sonra ellerine taşlar aldılar ve bağırıp küfrederek taşları deliğe doğru fırlatmaya başladılar. Bir anlığına da olsa, kazanmışlardı; maden cevap vermedi.

SONSÖZ

UMUDUN ZAFERİ

5 Ağustos 2010 günü, otuz üç madenci son dakika kararları ve kaderlerinin cilvesi sonucunda San José Madeni'ne girmişlerdi.

Mario Sepúlveda servisi kaçırmıştı. O meşum sabah, ıssız bir yolda otostop yapmış, işe hayli geç gelmişti. Samuel Ávalos madenci bile değildi. Küçük bir Şili şehrinin sokaklarında korsan CD satıyordu; bir yakını "yeni bir fırsat" diye onu San José Madeni'ne getirmişti. Carlos Mamani'nin madenin içinde çalışmak için sözleşmesi bile yoktu. Küçük kızı Emili'ye bakmak için fazladan birkaç kuruş daha kazanmaya çalışıyor, ek iş yapıyordu.

İşçiler her vardiyada intikamcılığıyla bilinen, gazabını çalışan adamların üzerine kaya yağdırarak gösteren, işçilerden haraç diye can alan bir madene giriyorlardı. *33'ler* sıradan insanlar değildi. Onlar henüz göçük olmadan önce de kurbandı. San José Madeni'nde çalışmayı düşünmek için bile kötü şansın, hayatın zorluklarının ve müthiş bir cesaretin bir araya gelmesi gerekirdi.

Kazalar *33'ler* için günlük hayat kumarının ayrılmaz parçasıydı. Eğer biri on iki saatlik vardiyasını ezilmeden tamamlamayı başarırsa yetmiş beş dolar kazanırdı. Eğer bir hafta hayatta kalmayı başarırsa, cebine beş yüz yirmi beş dolar girerdi. Fazla mesai yaparak ve çalışması gerekmeyen günlerde de çalışarak, aralarından bazıları ayda iki bin

dolar kazanmayı başarabilirdi. San José Madeni yöredeki benzer madenlere kıyasla yüzde otuz kadar daha yüksek ücret öderdi; bu, güvenlik görevlilerine veya diplomatlara savaş bölgelerinde daha yüksek ücret ödenmesinden pek de farklı değildi.

5 Ağustos günü maden göçtüğünde ölmüş olmalıydılar. Günün yahut gecenin başka bir saatinde gerçekleşecek bir göçük, madenin labirente benzeyen tünellerinde dağılmış halde çalışan işçilerden en azından birkaçını sakatlar yahut sonsuza kadar toprağa gömerdi. Ama öğlen yemeği sırasında; tam yemek sığınağa yönelmişken, aletlerini toplar yahut temiz hava ve yiyecek için servis aracıyla yakıcı güneşin altına çıkmaya hazırlanırken olmuştu göçük. Gökdelen büyüklüğünde bir kaya bloğunun ardında kapana kısıldıklarında yiyecekten ve kaçmak için kullanabilecekleri yollardan yoksun kalmışlardı. Tünelin açılmasının, kayanın kazılıp çıkarılmasının tam bir yıl süreceği tahmin ediliyordu.

Aşağıda, on yedi gün boyunca yavaş yavaş açlıktan ölürken, "Keşke..." "Sadece..." '"Neden..." diye başlayan cümlelerle şanslarına lanet okumuşlardı.

Yavaş yavaş öldüklerini düşünürken hepsi de hayatlarını iyice gözden geçirmek, başarı ve başarısızlıklarının yanı sıra ailevi durumlarının da bilançosunu çıkarmak için gerekenden fazla zaman bulmuşlardı. Sonuç pek iç açıcı değildi. Çoğu, ucuz zevkler peşinde kazandıklarını çarçur ediyor, eşlerini ve çocuklarını yahut sevgililerini kendi başlarının çaresine bakmak zorunda bırakıyorlardı. Kimileri alkol ve uyuşturucu bağımlılığına yenik düşmüştü. Cömertlik ve değer bilmek dikkat çeken karakter özellikleri değildi.

San José Madeni'ndeki çalışma koşulları insanların kendileriyle yüzleşmelerine veya kendilerini geliştirmelerine izin verecek gibi değildi. Gündelik tehlikeler öylesine yaygındı ki, yedi gün boyunca çeşitli tehlikeler atlatan adamların kazandıklarını ucuz içkilere, gizli sevgililere ve çeşitli geçici tesellilere yatırmaları pek de şaşırtıcı değildi.

Sonra bir mucize olmuştu. Hayvani içgüdülerine ve *Sineklerin Tanrısı*'nda çok iyi anlatılan davranışsal çözülmelere teslim olmak yerine insan ruhunun özünü yakalayan madenciler bir daha da bu özü bırakmamışlardı.

Bir kutu ton balığı için kavga etmek yerine yüksük kadar porsiyonlara bölerek paylaşmışlardı. Bir kutu şeftali konservesi herkese bayram yaşatmıştı. Kaba gücün hâkim olmasına izin vermek yerine bütün kararların birlikte alındığı, tartışıldığı ve oylandığı günlük toplantılar başlatmışlardı. "Mizah ve demokrasi" demişti Luis Urzúa, yerin altında on hafta boyunca liderlik ederken işleri nasıl yürüttüğü sorulduğunda. "Otuz üç kişiydik; bu nedenle on altı artı bir çoğunluk demekti."

Kazanın ilk saatlerinde işçilerin aileleri olay yerine akın etmiş, sunaklar yapmış, mantığa ve büyük olasılıklara hep birlikte sırtlarını dönmüşlerdi. Bir yandan da asla vazgeçmesinler diye politikacılara yalvarmışlardı. İçten içe bir inanca sıkı sıkıya sarılmışlardı: Madenciler tabii ki hayattaydı. Şüpheli olan tek şey sevdiklerinin hayatla olan kırılgan bağlarının ne kadar dayanabileceğiydi.

On hafta boyunca otuz üç adam birlik olmuş ve gerçekten birlikte savaşmıştı. Bir dağın derinliklerinde, yerin yedi yüz metre altında gömülü haldeyken bile hayatta kalmak için kolektif bir direniş ruhu yaratmışlardı. Henüz aileleri toplanırken ve kurtarma ekipleri çok seçenekli planlar yaparken, Şili hükümeti cenaze törenini planlamış ve madencilerin anısına yamaca dikilmesi için beyaz bir haç hazırlamıştı. İstatistik bilgilere dayanarak Başkan Piñera'ya verilen rapora göre, madencilerden *herhangi birinin* yaşıyor olma ihtimali yüzde iki idi.

Teknoloji ve inanç, kelimenin gerçek anlamıyla, bir dağı yerinden oynatmak için birleşmişti. Aileler, madenciler, kurtarma görevlileri ve dünya medyası gittikçe artan bir şekilde ortak çıkarlar için birlikte çalışma becerisi gösterebilmişti.

Yapılan hesaplamalara göre, kurtarma operasyonu için tahminen yirmi milyon dolar, yani madenci başına yaklaşık altı yüz bin dolar harcanmıştı. Operasyon için harcanan paralar asla tartışılmadığı gibi, çoğu durumda zaten faturalar da gelmemişti. Precision Drilling, Minera Santa Fe, Center Rock, Anglo American, Geotec, Codelco, Collahuasi ve daha onlarca şirket harcamaları kendileri karşılamıştı.

Kurtarma çalışmaları devam ederken Japonya, Kanada, Brezilya, Almanya, Güney Amerika ülkeleri ve Amerika Birleşik Devletleri'nden bağışlar yağmıştı. United Parcel Servi-

ce on bir bin sekiz yüz kilogram sondaj ekipmanının nakliyatını ücretsiz yapmıştı. Oakley içinde otuz beş güneş gözlüğü bulunan bir paket göndermişti. Center Rock Inc.'nin Pennsylvania'daki fabrikasında çalışan makine kalıp ustaları yeni bir matkap ucu tasarlamak için karşılıksız fazla mesai yapmışlardı. Mahsur her bir madenci için kurtarma operasyonunda tahminen otuz ilâ elli kurtarma görevlisi aralıksız çalışmıştı. Yemek saatlerinde Umut Kampı'ndaki yemekhane çadırı Birleşmiş Milletler'e dönüyordu: Koreli gazeteciler, Brezilyalı petrol işçileri, NASA'da çalışan doktorlar, Şilili itfaiyeciler, Kanadalı bıçkın petrol işçileri ve sırık gibi boyuyla dünyanın en iyi sondajcısı, Amerikalı Jeff Hart.

Mahsur kalmaktan ne gibi dersler çıkardığı sorulduğunda Samuel Ávalos şöyle demişti: "Hayatımız pamuk ipliğine bağlı. En beklemediğiniz bir anda her şey sona erebilir. Şu anı yaşayın ve tadını çıkartın. Anın. Şimdinin. Çok fazla plan yapmayın. Unutmayın ki dertleriniz ne olursa olsun, bizim yaşadıklarımızın yanında çok küçük kalır... Her zaman güçlükleri yenmeye ve başkalarına yardım etmeye hazır olun."

Ayaktakımından böyle bir grup madenciyle aileleri nasıl olmuştu da sevecenlik ve duygusal zekâ örnekleri haline gelmişlerdi? Bu adamların pek azı eğitim görmüş, işlerinde başarı kazanmış yahut aileleriyle "kaliteli zaman" geçirmiş insanlardı. Çoğu insanın bir vardiya boyunca bile dayanamayacağı koşullarda, karanlık bir mağaranın ücra köşelerinde çalışarak hayatta kalan sertleşmiş adamlardı.

Arkadaşları ölmüştü kazalarda. Arkadaşları sakat kalmıştı. Yeni işe alınanlar gidenlerin yerini doldurmaya koşmuştu. Bu işçiler için (ki onlar dünyanın her köşesinde var) adil bir dünya yahut herkesin hak ettiğini alabildiği bir düzen, bir uçağa binmek yahut pasaport başvurusu yapmak kadar uzak ve yabancı şeylerdi. Ama buna rağmen bütün dünyaya örnek oldular, hayatta kalma mücadelesinin sembolü haline geldiler. Kötülük kadar iyiliğin de olduğunu herkese hatırlattılar. Ve gittikçe daha çok bütünleşen bir dünyada tek bir olayın hepimizi birleştirmeye gücünün yeteceğini gösterdiler.

11 Eylül 2001'de bir grup bağnaz New York'taki Dünya Ticaret Merkezi'ne saldırıda bulunduğunda dünya dehşete düştü. En olmayacak gerekçelerle, karşılıklı anlayışın yerini ayrılıklar alıverdi. Irkçılık. Cemaatçilik. "Biz"e karşı "onlar" ve "dehşet ve şaşkınlık" yeni doğmakta olan küresel bilinci yok etmişti. Sonra Fransız gazetesi *Le Monde* o ünlü manşetini attı: "*Hepimiz Amerikalıyız.*" Bir şenlik ve kutlama anı değildi o manşet. Yenilginin ilanıydı. Bu, son derece gaddar taktiklere karşı çok daha acımasız bir güçle karşı çıkılacağının kabul edilmesiydi. Bir terör ve işkence dönemi başladı. Guantánamo yeni *Karanlık Çağ*'ın sembolü oldu.

Şili'deki madencilerin kurtuluşu işte bu 11 Eylül'ün antiteziydi. İnsanın iyilikseverliği, kardeşliği ve değerbilirliği üzerine kurulmuş "Küresel Köyü" öne çıkaran bir olaydı. Dünya medyasının Şili'deki bu kazaya gösterdiği aşırı ilgi savaşlara, katliamlara ve doğal felaketlere dair haber akışından geçici bir sapmaydı. Bir an parlayıp sönen bir şey miydi? Yoksa dünyanın herhangi bir sorununu çözmek için harekete geçirilebilecek engin bir iyi niyet hazinesinden gözümüzü kamaştıran bir parıltı mı?

Şilili madencilerin küresel ölçekte gördükleri sevgide onların kaderi kadar gezegenin içinde bulunduğu koşulların da hiç kuşkusuz etkisi vardı. Dünyada her yıl binlerce madenci yeraltında mahsur kalıp ölüyor ancak küçük bir kısmı kurtarılıyor. Aslında küresel ölçekte dünya basını iyi haber sıkıntısı içinde değil. Muhabirler ve editörler biraz zaman ayırıp araştırsalar kahramandan bol şey yok. Gözlemcilerin "*Terör Çağı*" dedikleri yaklaşık on yıllık bir dönemden sonra Ağustos 2010'a gelindiğinde dünya umuda açtı ve otuz üç adamın cesaretiyle bir grup yüce gönüllü ve azimli kurtarma görevlisinin inatçı çabası dünyayı gerçekten birleştirdi. Böylece bir an için bile olsa şunu söyleyebilirdik: "Hepimiz Şililiyiz."

YAZARIN NOTU

BAŞKA DİLLERE ÇEVİRİYLE İLGİLİ BİRKAÇ SÖZ

Şili İspanyolcasının argoca zenginlik bakımından kötü bir şöhreti vardır. Madenci jargonu ise müstehcenliği ifrata vardırır. Bu iki olgu, kelimesi kelimesine çeviriyi imkânsız hale getirir. Çoğu yerde, madencilerin, ailelerin ve politikacıların söyledikleri, asıl anlamını ve özünü koruyacak şekilde başka dillere tercüme edilecektir. Birçok müstehcen söz, özellikle hakaret içerdiği için değil, yalnızca başka dillere çevrildiğinde hiçbir anlamı kalmadığı için çıkarılmak zorunda kalacaktır. Çevirmenlerle editörler sözlerin anlamını korumaya özen gösterirken o dilde uygun ve mantıklı karşılıklar bulacaklardır. Dolayısıyla bu kitap çeşitli dillere çevrilirken Şili İspanyolcasının zengin dokusunun bu ülkelerin okurlarına en iyi nasıl sunulabileceği konusunda ufak tefek görüş ayrılıklarının çıkması mümkündür. Öncelikle bunu belirtmek istedim.

TARİHLER VE SAATLER HAKKINDA BİRKAÇ SÖZ

Bu kitap, kurtarma operasyonunda yer alan yaklaşık yüz yirmi kişiyle yapılan söyleşilere dayanılarak yazılmıştır. Mahsur kalan madencilerin çoğunluğuyla birlikte Şili Devlet Başkanı Piñera ve önde gelen yönetici ve mühendisler-

le uzun görüşmeler yaptım. Yeraltında mahsur kalmanın olağandışı doğası ve monotonluğu nedeniyle madencilerin belli olayların tam tarihini ve saatini teyit etmeleri her zaman mümkün olmamıştır. Zamanın geçtiğini belli eden gün ışığının yokluğunda bu tür belirsizlikler olağandır.

Yazar bu belirsizliklerden bir anlam çıkarmaya çalışmıştır; çünkü kendisi de bir keresinde üstünü değiştirmeksizin, duş almaksızın, hatta botlarını bile çıkarmaksızın sekiz gün geçirmiş olduğundan, kişisel olarak bu durumu gayet iyi anlamaktadır. Yorgunluk ve bitkinlik, kurtarma operasyonunun son yirmi günü katlanılmaz boyutlara ulaşmıştı. Yazar belli olay akışlarını açıklığa kavuşturmak için hayli uğraşmış olmasına rağmen, tarafların kendi aralarında da bazı uyuşmazlıkların olduğunun altını çizmek ister. Dramatik olayların doğası böyledir.

ÖZEL ERİŞİM

Bu kitapta anlatılan olayların ve yapılan söyleşilerin pek çoğu Umut Kampı'ndaki yüzlerce gazeteci için ulaşılabilir değildi. Kurtarma çalışmalarının ilk günlerinde ben de bütün diğer muhabirler gibi polis hatlarının gerisinden haber yazdım. Operasyonun boyutlarını ve dramı kavrayınca ACHS'den, yani kurtarma operasyonundan sorumlu sigorta şirketinden, yaptıkları bu olağanüstü çalışmayı belgelemek için izin istedim. Dramı, aralarında *Washington Post* ve *Guardian* gazetelerinin de bulunduğu, çok sayıda medya kuruluşunu temsilen izliyordum. ACHS talebimi derhal kabul edip bana kurtarma sahasında yarım günlük bir tur yaptırdı. Sonra bana turun bittiğini söylediler.

Orada kalıp haber yapmaya devam etmek talebinde bulundum. Bu durumda, bir kurtarma ekibi kimliğine ihtiyacım olacağı söylendi. Formları doldurdum, bir yazar olduğumu söyledim ve 204 numaralı pasoyu aldım. Ardından gelen altı hafta boyunca haber yaparken, kayıt alırken, film çekerken kurtarma faaliyetlerinin ön saflarında dolaşabiliyordum. Tam gün çalışan bir muhabir olduğumu söyledim ve bunun dışında bir görevim olduğunu hiçbir zaman ima etmedim.

OAKLEY GÜNEŞ GÖZLÜKLERİ

Madencilerin Oakley güneş gözlüklerini almasından sorumlu olduğumu söylemekten gurur duyuyorum. Eylül başlarında Codelco ve Şili Deniz Kuvvetleri arasında yapılan bir toplantı esnasında madencilerin ocağı terk ederken çok kaliteli gözlüklere ihtiyaçları olacağı anlaşıldı. Operasyonun yoğun baskı ve gerilim yaratan işleriyle meşgul resmi görevlilerinin işleri başından aşkındı ve güneş gözlükleri konusunda ne yapacaklarını bilemez haldeydiler. Yedi yıl önce bir Oakley temsilcisi olan Erik Poston'la tanışmıştım. Kartviziti hâlâ duruyordu. Oakley'e bir e-posta yazarak kurtarma operasyonu için otuz beş tane (iki yedek) güneş gözlüğü göndermelerini önerdim. Önerimi dikkate aldılar ve sonrası tarihe geçti.

KATKI BELİRTME VE TEŞEKKÜR

Bu kitabı yazarken pek çok sorunla karşılaştığımı, aynı zamanda pek çok kişinin de özverisinden yararlandığımı belirtmem gerekir. İlk olarak karım Toty Garfe'ye aylarca ortadan kaybolmamı anlayışla karşıladığı için teşekkür ederim. Kızlarım Kimberly ve Amy; doğum günlerinizi kaçırdığım için sizden özür dilerim. Zoe, vaftiz fotoğrafların harika ama o fotoğraflar çekilirken orada olsaydım daha iyi olurdu. Susan, kazandığın bütün o yüksek atlama madalyaları için tebrik ederim; videoyu seyrettim. Maciel, iki ayda nasıl oldu da on beş santim büyüdün? Francisca, ilk kızım, dünyayı dolaşan babana bağlılığın takdir ediliyor, bilesin.

Temsilcim Annabel Merullo, Caroline Michel, Juliet Mushens, Alexandra Cliff ve PFD'deki ekibe, bu kitabın potansiyelini ilk gören ve Frankfurt Kitap Fuarı aracılığıyla daha da üst noktalara taşıyan siz oldunuz. Sonsuza kadar minnettarım. Inkwell'den George Lucas, ABD yayıncılık endüstrisinin balta girmemiş ormanlarında bana yol gösteren ve beni Putnam'a götürüp orada Marysue Rucci ile Marilyn Ducksworth'un bu kitabı çok güzel tasarlanmış, çok iyi düzenlenmiş ve ABD düzeyinde tanınmış bir kitap haline getirmesini sağlayan sen oldun. Hem Diana Lulek

hem de Michelle Malonzo kitabının yayınına ilişkin sorularımı cevaplamak için işlerini bir yana bıraktılar. Putnam'da ayrıca, JFK Havaalanı hava trafik kontrol merkezinden bile yoğun olan Meredith Dros ve Lisa D'Agostino'nun editör ekibine bu projenin bütün parçalarını uyum içinde bir arada tuttukları için teşekkür etmek isterim. Putnam'ın başkanı Ivan Held'in tereddütsüz desteği benim için çok değerliydi. Son olarak, sabırla haritaları ve fotoğrafları hazırlayan sanat yönetmeni Claire Vaccaro'ya ve tatillerde bile çalışan Linda Rosenberg'e teşekkür ederim.

Londra'daki Transworld Publisher'dan Bill Scott-Kerr ve Simon Thorogood bu projenin başlangıcındaki destekleriniz sayesinde var oldu bu kitap. Bob Bookman ve CAA'daki ekibe; Hollywood film endüstrisi denen delice ortamdaki hiç bitmeyen iyimserlikleri için. Oakley'den Colin Baden, Diane Thibert ve Rachel Mooers'a; madencilere yaptıkları cömert katkı için. Martin Fruns, Alejandro Pino ve ACHS'deki bütün tıbbi ve psikolojik ekibe; bu proje süresince yaptıkları profesyonel tedavi ve sürekli yardımlar için teşekkürler. Belki de işlerin en zorunu, madencileri yeraltında birlik içinde tutma görevini üstlenmiş psikolog Alberto Iturra'yı özel olarak anmak isterim. Alberto, madenciler senin işinin ne kadar zor olduğunu anlamamış olabilir ama biz geri kalanlar anladık!

Babam, Tom Franklin, üçüncü sınıftayken ödevlerimi kontrol eder ve hatalarımı düzeltirdi; görüyor musun baba, sonunda semeresini verdi! Muazzam bir yazar ve benim için her zaman büyük bir ilham kaynağı olan ablam Sarah yolumu açtı. Sessizce parklar ve dinlenme alanları yaratan küçük kardeşim Christopher, senin mirasın zaten burada. Yukarıdan seyreden annem, Susan; yalnızca beni dünyaya getirmekle kalmadın, bana hayatta kalma ve direnme ruhu da aşıladın.

Meslektaşlarıma. Özgüvenime başından beri inanan *L.A. Times*'dan Dean Kuipers'e. SouthernPulse'dan ileriyi gören gazeteci Sam Logan'a. Brown Üniversitesi'nden değerli bir hoca olan Denise Witzig'e. *New York Times*'dan eski ustam John Kifner'e. Hunter S. Thompson'a, açıklama gerekmez! Bloomberg'den tanıdığım en iyi araştırmacı gazeteci olan Michael Smith'e. *El Mostrador*'dan Şili'nin en iyi habercisi

Jorge Molina'ya. Tigabytes'dan yakın arkadaşlarım ve hayallerimi paylaştığım Pablo Iturbe ve Tim Delhaes'e. *Guardian*'dan Rory Carroll, Martin Hodgson, David Munk, Mark Rice-Oxley ve bütün dış haberler masasına; rastgele kaprislerime katlandıkları için. *Washington Post*'ta büyük editörlerin hâlâ var olduğunu kanıtlayan Tiffany Harness, Doug Jehl, Griff Witte ve Juan Forero'ya. *Discovery Channel*'dan Guillermo Galdos'a; San José Madeni'nde beni konuk ettiği ve her zaman ilham verdiği için. *CNN*'den Lonzo Cook ve Karl Penhaul'a güçlü mizah anlayışı ve harika akşam yemekleri için. *Televisión Nacional de Chile*'den Amaro Gómez-Pablos Benavides'e, sadakati ve birlikte onca güldüğümüz için. *El País*'den Francisco Peregil'e büyük gazeteciliğin aynı zamanda işbirliği yapmaya açık olduğunu gösterdiği için. Bert Rudman, John Quinones, Joe Goldman ve *ABC News* ekibinin bütün üyelerine; Umut Kampı'nda beni kanatlarının altına aldıkları için. *Esquire Mexico*'dan Carlos Pedroza ve Manuel Martinez'e uzun vadeli destekleri ve gerçek haberi tanıyan gözleri için. Miguel Soffia'ya; yeni kuşağın biz eskilere kendimizi yavaş ve tembel hissettireceğini kanıtladığı için! Ve son olarak ebedi gizli çalışma ortağım, bir şeyi olduğundan az gösterme ustası, dünyanın dört bucağını gezen ve yirmi yıl önce Şili'ye gitmemin nedeni olan James Bandler'a.

Ve otuz üç madenciye; her biri benimle konuşmak ve bu kitap için bilgi vermek üzere zaman ayırdı. Mario Sepúlveda, Raúl Bustos, Alex Vega, Juan Illanes ve Samuel Ávalos'a teşekkür etmek isterim.

Son olarak iş ortağım Morten Andersen'e, beklenmedik bir şekilde kullanmak durumunda kaldığım bu uzun izin nedeniyle gösterdiği sabır için. Söyleşilerde ve araştırmalarda yardım eden ve bu kitabın yazımı süresince gösterdiği sabır nedeniyle çok değerli Gemma Dunn'a.

FOTOĞRAFLARA İLİŞKİN KATKI BELİRTME

İki sayfaya yayılan fotoğraflar sol üstten başlayarak saat yönünde gidecek şekilde listelenmiştir:

1 Yol levhası, Copiapó: Getty Images; Copiapó yakınlarında, yol kıyısında bulunan sunak: AFP/Getty Images; uydu fotoğrafı, 16 Eylül 2010: NASA; San José Madeni girişi, 28 Haziran 2010: AFP/Getty Images

2-3 Madencilerin toplu fotoğrafları: AFP/Getty Images; sığınak işareti: Reuters/Şili Madencilik Bakanlığı/Landov

4-5 Pedro Simonovich madende akrabalarla konuşuyor, 6 Ağustos 2010: AFP/Getty Images; Laurence Golborne akrabalarla konuşuyor, 7 Ağustos 2010: Martin Bernetti/AFP/Getty Images; ana girişte kurtarma görevlileri, 7 Ağustos 2010: Martin Bernetti/AFP/Getty Images; ekskavatör, 8 Ağustos 2010: Martin Bernetti/AFP/Getty Images; madende ayin, 10 Ağustos 2010: Reuters/Landov; haber beklerken ağlayan aileler, 7 Ağustos 2010; aileler madende haber beklerken, 6 Ağustos 2010: AFP/Getty Images

6-7 Madende sondaj, 17 Ağustos 2010: Ariel Mankovic/AFP/Getty Images; Sebastián Piñera madencilerin mesajını gösteriyor, 22 Ağustos 2010; birbirine sarılan akrabalar, 22 Ağustos 2010: AFP/Getty Images; gece nöbeti, 17 Ağustos 2010: Ariel Marinkovic/AFP/Getty Images

8 Akrabalar büyük ekranda izlerken, 26 Ağustos 2010: Reuters/Landov; madencilerin ekran görüntüsü, 17 Eylül 2010: Reuters /Landov; video iletişimi, 5 Eylül 2010: © handout/Madencilik Bakanlığı/dpa/Corbis

9 Gazeteci kampı, arka planda Umut Kampı görülüyor, 11 Ekim 2010: Associated Press; Umut Kampı'nın yanında oynayan çocuklar, 21 Eylül 2010: AFP/Getty Images

10-11 Jonathan Franklin *Paloma* istasyonunda: Jonathan Franklin/Addict Village; Laurence Golborne bir "posta güvercini"ni açıyor, 29 Ağustos 2010: AFP/Getty Images; Alberto Iturra: Jonathan Franklin/Addict Village; André Sougarret basına açıklama yapıyor, 29 Eylül 2010: AFP/Getty Images; Jonathan Franklin CNN'de: Marcelo Iturbe; gazeteciler, 9 Ekim 2010: AFP/Getty Images; madenciler için yapılmış sunaklar: AFP/Getty Images; Verónica Quispe: © Claudio Reyes/EPA/Corbis; mektup yazan kadın; Umut Kampı: © Ronald Patrick; mesaj taşıma tüpleri: Jonathan Franklin/Addict Village

12-13 Strata 950 sondaj makinesi, 8 Eylül 2010: AFP/Getty Images; kamyon konvoyu, 10 Eylül 2010: AFP/Getty Images; polis kontrol noktası: © Ronald Patrick; Laurence Golborne, Başkan Piñera and Andre Sougarret, 12 Ekim 2010: Hugo Infante/Şili Hükümeti/Rex/Rex USA; kurtarma kapsülünden görüntü: Reuters/Şili Hükümeti Video/Pool/Landov; Dr Jorge Díaz: Jonathan Franklin/Addict village; Anka Kuşu kapsülünün gelişi: © Ronald Patrick; Jeff Hart: © Ronald Patrick; T-130 matkabı, 7 Ekim 2010: AFP Getty Images; Jonathan Franklin B Planı sahasında; B Planı sondaj matkapları: Jonathan Franklin/Addict Village

14-15 Aile mensupları, 13 Ekim 2010: AP Photo/Natacha Pisarenko; Mario Sepúlveda kuyudan çıkıyor, 13 Ekim 2010: EPA/Hugo Infante/Landov; Richard Villarroel, 14 Ekim 2010: © Claudia Vega/EPA/Corbis; José Henríquez, 13 Ekim 2010: AP Photo/Roberto Candia; Luis Urzúa Başkan Piñera ile, 13 Ekim 2010: AFP/Şili Hükümeti/Hugo

Infante/Getty Images/ Newscom; Madenciler Başkan Piñera ile, 14 Ekim 2010: Şili Hükümeti/Rex/Rex USA; Franklin Lobos, 13 Ekim 2010: Gabriel Ortega/Şili Hükümeti/Rex/Rex USA; Mario Gómez, 13 Ekim 2010: AFP/Martin Bernetti/Getty Images/Newscom; aile mensubu, 13 Ekim 2010: both © Ronald Patrick

16 Kutlamalar, 13 Ekim 2010: EPA/Ian Salas/Landov; Mario Sepúlveda dua ediyor: © Morten

YAZAR HAKKINDA

ŞİLİ'NİN TANINMIŞ, ödüllü gazetecisi *Jonathan Franklin* serbest gazeteci olarak çalışmakta ve dünyanın önde gelen yayın organlarına haber yapmaktadır. San Jose Madeni'ndeki kazayı *Washington Post, Guardian, Sydney Morning Herald* gibi gazeteler için izlemeye başlayan Franklin, kurtarma çalışmalarını doğrudan izlemesine izin verilen tek yazılı basın mensubuydu. Planlama toplantılarına katılıyor, doktorlarla, psikiyatristlerle görüşüyor ve Umut Kampı'nda beklemekte olan madenci yakınlarıyla konuşuyordu. Madenciler altmış dokuz gün sonra yeryüzüne çıkarken güneş ışığından korunmak için taktıkları özel gözlükleri de sağlayan Franklin aynı zamanda onlarla ilk röportajları yapan gazeteci oldu. Ardından süren görüşmelerin sonucunda elinizdeki kitap ortaya çıktı.

İnternetten sipariş için
www.hitkitap.com

ISBN 978-9944-198-33-2